

CHRONICORVM TVRCICORVM,

IN QVIBVS VI-
TA, INDOLES, ET AD-
VERSVS TVRCAS RES GESTAE
GEORGII CASTRIOTI, EPIROTARVM PRINCI-
pis (qui propter egregia & præclara facinora SCANDERBEGVS, hoc
est, Alexander Magnus, cognominatus fuit) Libris XIII. de-
scribuntur à Marino Barletio, Scodren-
si sacerdote:

TOMVS TERTIVS.

*ACCESSERVNT AVTORIS EIVSDEM LI-
bri III. de Scodra, vrbe Epiri nobilissima, à Tur-
cis expugnata.*

OMNIA FIGVRIS ET VIVIS IMAGINIBVS ILLVSTRATA:
Cum rerum, ac sententiarum notatu dignissimarum INDICE amplissimo.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO CÆSAREO.
Impressum Francoforti ad Mœnum, 1578.

Omaggio di Italo Elmo

NOBILI ET STRENUO
FRIDERICO ADELBERTO AB
HESSENBURG, IN SCHNOZENBACH ET HAIWINDA;
Pratori & Consiliario Herbipolensi: Domino & patrono suo colendissimo,

S. P. D.

VM, Nobilis & præclare vir, superioris voluminis huius Tomos duos absque patrocinio virorum præstantium non existimârit edendos Lonicerus, hac quoq; in præfatione aliquem autoritate & dignitate insignē compellare visum fuit. Circumspicienti igitur mihi Germaniæ nostræ Proceres, atque cum aliâ nationes, tum Francicam illam, non minus rerum gestarum gloria, quam antiquitatis & nobilitatis splendore florentem, animo iustranti, tu præ cæteris occurristi, qui operis huius à me summa cura denuò adornati, latinèq; editi, patrocinium susciperes, & studiosis historiârum nominis tui celebritate acceptius, idem graviusq; redderes. Etenim ea Francicæ gentis est dignitas, ut anteferri huic nullam, paucas esse pares videam. Hæc enim, cum in Germania pleriq; omnes olim supersticiosa sollicitudine infanda gentium (Gentiles ipsi) idola colerent, Christianamq;

*

namq; Religionem hostiliter consecrarentur, sola fœmē DEVM verum professa est, atq; imperium & summam potentiam maximis in Remp. meritis, præstantissimisq; rebus gestis consecuta, non tantum Saracenos aliosq; populos Antichristianos profligauit, sed Germanos, propinquos nimirum, & conterraneos suos, multo labore, multis bellis exhaustis ad Religioſæ Pietatis veritatem conuertit. Quo facinore præclaro certè, nullum DEO præstare gratius, nec patriam communem totamq; posteritatē rectius demereri potuit. Atq; semper nationis vestræ Proceres aut ipsi rerum summæ laudabiliter præfuerunt, aut alijs ad imperij fastigium euectis summa fide operam nauarunt. Tua igitur quoque cum familia in equestri Francicæ gentis ordine præclaræ semper fuit existimationis, Maioresq; tuos in Rep. cum primis floruisse, resque magnas tum domi tum foris gessisse constet, non molestè feres, quod ad commendationem illius operis, tui nominis vtor autoritate. Etenim cum in istius voluminis Tomo secundo luculenta extent testimonia, sæculis omnibus ex familia tua prodijſſe viros, qui domi ad pacis, foris ad belli studia fuerint idonei, quiq; hæreditarium istum nominis Christiani hostem, & perennē Legum, pacis, ocij, tranquillitatis inimicum Turcam à ceruicibus nōstris propulsantibus, sese, vel sanguinis sui dispendio, strenuè coniunxerint: qualis ille ad præclaram à Turcis frustra oppugnatam Viennam Sigismundus, & deinceps VVolfgangus Hespèrgij, æterna posteritatis memoria digni: nemo (spero) vitio mihi vertet, quod tuo patrocínio volumen hoc ornare sum ausus. Atqui, vt nec patriæ tuæ, nec gentis, nec familiæ laudibus commotus essem, vt hoc te loco affarer: nihilominus tamen singulari humanitate tua, pari cum grauitate coniuncta, vt opus hoc Historicum sub patrocínio tuo eederem, adduci potuissem. Etenim si bonis scriptoribus nobilis illa Bibliotheca tua paruit hætenus omnibus, neq; ex ea vllum voluisti excludi vtilitate aliqua commendatum opusculum, nequaquam tibi hosce libros, quorum lectione nihil neq; vtilius, neq; necessarium magis esse possit, ingratos fore putavi. Nam cum non tantū hostem, à quo temerè vinci nolimus, nōsse, sed eiusdem quoq; reprimendi perspectam habere nos oporteat rationem, hæc verò ex illustrium virorum exemplis rectius, quàm docentium præceptionibus discatur: certè illud opus, in quo propulsandi Turcam exempla maximè proponuntur illustria, bonis omnibus non minus necessarium quàm vtile fuerit. Magnanimus enim ille & fortissimus Heros Georgius Castriotus, cognomēto Scanderbegus, Albanicæ olim & Epiri dominus, cuius res gestas Barletius luculente in hisce Tomi tertij libris descripsit, summus in Turcā pugnandi fuit artifex, & exercitatus cum primis atq; felix rei militaris magister.

Quoties

DEDICATORIA.

Quoties enim exiguis ille copijs ferocem ac potentem hostem aggressus, ingentem Turcarum stragem edidit? Quoties vel solo aspectu Barbaros, quasi fulmine perterritos, in fugam coniecit? Quale item illud, quod Turcã ipsi aggredienti, omnesq; fortitudinis spiritus indignanti quasi acuenti, copiosus è labris prorupit sanguis? Cuius Principis res gestas cum Nundinis superioribus sermone Germanico nostris cum hominibus communicassẽ, vt nimirum essent illis exemplum fortitudinis, in quod inspicerent, quodq; imitarentur: cruditorum virorum cohortationibus sum adductus, vt eadem latinè quoque castigatius & elegantius edenda curarem. Suscipe igitur, nobilis & clarissime vir, illam Barletij nequaquam contemnendã lucubrationem, & hanc compellationem tibi displicere ne sine. Equidem cum consilia & actiones tuæ, doctrinæ vniuersæ, quæ ex illustrium virorum exemplis peti solet, correspondeat, atq; ciuili prudentia, partim è Jurisconsultorum libris petita, partim longo rerum vsu comparata, ita excellas, vt à studijs humanioribus, lectioneq; tum sacrarum literarum, tum historiarum minimè sis alienus, gratam te habiturum esse hanc operis vtilissimi dedicationem planè confido. Et quoties ab illis grauissimis Aulæ negotijs nonnihil feriat inter dum, atq; Bibliothecæ tuæ proceres illos lectissimos alloqui per occupationes licuerit, tædia sæpe, sat scio, librorum istorum lectio tollet tibi, optimam viuendi rationem animo circumferenti, quod nimirum tum sua cuiusq; Experientia, tum alienorum exemplorum consideratio, optima viuendi sit ratio. Vale. Data Francofurti, Calend. Martijs, Anno CIO. IO. LXXVIII.

Sigismundus Feycrabendt
Bibliopola.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is mostly obscured by the paper's texture and discoloration.

1841

1841

MARINI BARLETII SCODRENSIS SACERDOTIS, DE VITA ET GESTIS SCANDERBEGI, EPIROTARUM Principis,
LIBER PRIMVS.

P

OST antiquatam Turcarum imperij gloriam, & abolitum penè Ottomanum nomen, superato in finibus Armenia Puiaz, etc. seniori Scytharum armis, Amurathes nepos ex eius liberis, qui ita forsitan poscentibus satis seruati Græcorum leuitate tot Christianorum futuris malis fuere, post multas suorum contentiones, & domesticum effusum sanguinem, primus auorum regnum feliciter obtinuit, restituit fortunam, & viribus auctis, Turcarum nomen formidabilius quàm antea vnquam fuerat, effecit. Tamen dum nunc in Asiaticis rebus firmandis, nunc in persequendis Græcia populis, & extorquendo eorum imperio occupatur, aliquot annis abstinere à Macedonia & finitimis regionibus est coactus. Per id tempus (ne nimis aliè exordiendo alienas historias percensere velle videar) in Epiro inter ceteros Regulos

Lapsus & penè abolitio Ottomanorū imperij, eiusdemq; restitutio atque augmentatio.

Origo & genus Castriotq; familia.

De vita & gestis Scanderbegi,

Principesq; satis nobile nomen Iohannis Castrioti, tum ceterarū urbium, tum Croia precipuè imperio erat. Et quia neq; latere penitus Scanderbegi genus æquum duco, neque omnem auorum eius seriem perscribere in animo est, illud vnum attigisse contentus ero, auctores gentis Castriote ex Acmathia nobili ortu fluxisse, imperitasseq; pari gloria fortunaq; in Epuro: eos omnes (vt iam orsus sum) Iohannes prudentia, grauitate, ac animi inuicti magnitudine, ceterisq; deinceps virtutibus, atq; egregio etiam (si quid ad rem facit) corporis decore facile superauit. Uxori Voisaua nomen erat, non indignam eo viro, tum pater nobilissimus Tribalorum Princeps, tum forma moresq;, ac insignis super muliebre ingenium animus faciebat. Potest & à prole illi, à quo merito commendari fœmina consueuerunt, non minor fortasse fieri accessio laudis, nouem nanque liberos peperisse, educasseq; narratur, quinque fœminas, Maram, Fellam, Angelimam, Ulaicam, Mamizam, mares reliquos, Reposum scilicet, Stanisam, Constantinum, & Georgium. Minimus natu Georgius fuit, cui postmodum apud Barbaros (vt suo loco dicemus) Scanderbego nomen inditum est. Sed antequam progrediar vterius, omitendum non censeo, quod vel prodigijs ipsis ostensum, & à plerisque vaticinatum de hominis gloria accepi. Licet id antiquis simillimum fabulis aspernatos plurimos non ignorem. Ferunt enim, quod quum concepisset eum mater, serpentem se enixam eius magnitudinis somniauit, qui totam fermè operiens Epurum, caput inter Turcarum fines protenderet, & cruentis faucibus eos absorberet, caudam verò teneret in mari inter Christianos, & Veneti maximè imperij terminos, narratum id sibi, Iohannes, quum non eius generis res esset, que extis vllis scrutaretur, vel Apollinem exigeret interpretem, ingenti lætitia solatus uxorem, nasciturū ex ea virum ominatus facile est, clarum bello, factisq;, qui Turcarum simul hostis acerrimus, idemque dux fœlicissimus, & Christianæ fidei propugnator, ac Veneti cultor imperij perpetuus existeret. Nihil fœellit se, vel alios sollicitus parens, sed aucta magis est vaticinio fides puero nato, nanque aliud pulchrius longè clariiusq; bellici decoris signum in dextro infantis brachio visum, forma ensis ita expressa, vt manu facta videretur. O insignem natura liberalitatem, vel nascentibus nobis subijcit documenta, & in corpore ipso figit insignia, qua postmodum sint sequenda. Infans deinde protinus cum passa est atas, ad arma & arcus reptauit, atque in ipsis puerilis ætatis rudimentis id specimē prebuit sui, vt satis cuiq; futura virtutis dilucere indicia, is post hac in dies visebatur in adolescente vita cultus, ea morum elegantia, & Christianæ fidei promissa religio quedam, vt omnium in se ora oculosq; conuerteret. Unum parentes, vnum fratres, vnum ceteri illius religionis homines cum tacita admiratione suspiciebant, de eo omnes sermo-

nes, &

Acmathia.

Voisaua vxor.

Vaticinia siue prodigia de Scanderbegi natiuitate.

Signa quædã naturaliter in corpore Scanderbegi insita mēbrisq; eius manu velut impressa.

Quæ studia & exercitia Scanderbegi in ipsis puerilibus annis exercebat, & quod modum, virtutis ac fortitudinis specimen in eo dilucere cepit.

nes, et lata ubique vulgi murmura erant, velut rarum illud ea at as specimen protulisset. Nam ad ea presagia naturæ, gratia quoque, quadam corporisq; species, qua condit omnia, non deerat. Sed non ex tam felici (ut ita dixerim) palmitis, fructus villos colligere sollicitis parentum votis, fata concessere. Nam quum imposito Græcis iugo Amurathes in Macedoniam conuertisset signa, eamq; satis longo afflictam bello contriuisset, Joannes diutino defessus bello, ac longis exhaustus incommodis, pacem ab eo petere coactus, ea lege impetrauit, ut obsides filios omnes traderet, vix poterat seruitus maior, aut funestiora, et fœdiora vincula parentibus iniici. Quod enim pacis, quod imperij eo pacto seruati, solatium parentibus superesse poterat? Tamen quid non misera vita cupido, et regni sollicitus amor timidis mortalibus suadet? Caluere infelices senes cruentissimi hostis fidem sequi, et tot simul se pignoribus exuere, quam diutius collabentis iam fortuna ruinam expectare. Datus proinde cum fratribus Georgius est, qui præceteris nimis multum secum priuati, publiciq; luctus tulit. Sed non ideo patrem concepta iam pridem de filio spes deseruit, multis osculis amplexibusq; in eum præcipue prolapsus, ac Deorum fidem appellans, ne inanem expectationem suam redderent, à se dimisit. Atque aliquis ex vulgo, protensam vitam, virilesq; annos precatus puero, domesticum sibi hostem, incendiumq; educaturum Amurathem dixit. De-

Bellū ortum inter Ioannē Castriotum Scanderbegi patrē & Amurathem Turcarum Principem, paxq; inter eōdem in-

Obsides dantur Turcæ Ioannis Castrioti.

ducti ad Ottomanum adolescentuli, primam perfidiam eius in eo sensere, Quod abiecta, qua eorum parentibus prestata erat, fide, circumcisi Ma-

De vita & gestis Scanderbegi,

Forma circuncisionis Macomethanæ ferebat, ac ea, quæ ipsi Turcæ obseruant circa illos, qui ad eorum sectam transiunt.

cometano ritu illico iussi sunt, Qua de re, quoniam scitu non est intucundum, quadam hoc in loco recensere non malum esse duco. Haud abstermibilem omnino in hoc morem à Judæis seruant Turcæ, præterquam illud quod Macometo sanciente additum est. Quod priusquam circuncidatur quispiam, si capax rationis est, ductus in medium turba, monente eorum sacerdote, quos Daruissas appellant, digitum indicem exerit, & reclusus cælum spectans altiori vocis sono, ut bene audiri possit, La, Ila, La, inquit, Mehmet ruselam. Idem quod, Deus, Deus, Deus, vnus, & Macomethus suus Propheta. Postea à perito quopiam circuncisus offertur populo, eiq; aliud, obliterato priore, inditur nomen. Astantes autem omnes si Christianus prius, vel alterius sectæ erat, promissimis animis, & maxima lætitia stipem conferunt, laudant, deosculantur, & domus ei posthac victusq; ex publico decernitur. Sed hinc parumper digrediens, describam qui & quales sint in Macomethana & Turcica religione ordines, conditiones, & sacerdotum, siue religiosorum gradus. Primi enim, qui & strictioris ordinis & religionis apud eos sunt, Daruissa appellantur. De quibus paulo ante meminimus, qui ydem haberi possunt, ut apud nos fratres, qui obseruantes appellantur. Hi autem (regnante Pazute eorum Principe, Mabumetis postremi filio) multifariam delinquentes & exorbitantes, ob eorum scelera & delicta perpetrata, omnes ad vnum ab eo deleti, extirpati, fuerunt. Hi enim sub specie sanctimoniam & religionis tanquam mendicantes, se ad solitudines ponebant, compita, vias, & itinera, qua mercatores, peregrini, & viatores transaturi erant, obsidebant, in quos capta occasione tanquam grassatores & latrunculi irruentes, illos opprimebant, interficiebant, & bonis spoliabant. Qua res cum ad Ottomanæ Principis aures peruensisset, is agrefereus, omnes, ut dictum est, ad vnum tolli iussit, ita ut eorum memoria prorsus extingueretur.

Hos verò & secundo loco Hozæ (sic eos Turcica lingua appellat) ordine consequuntur, quibus apud nos pares æqualesq; esse censeferi possunt fratres, qui conuentuales nuncupantur. Post hos verò & tertio loco Talasmani sequuntur, qui sacerdotibus secularibus appellatis, similem vltimum locum tenent. Hi etenim tantummodo tres ordines, gradus, & conditiones sacerdotum, siue religiosorum, in Turcica secta esse reperiuntur, qui in omni eorum religione, sacerdotio, ceremonijs, & sacris suis, inferuiunt & famulantur. Nunc ad propositum reuertar. Epirensibus varia nomina, prioribus mutatis, indita sunt, ex consuetudine gentis. Georgius, seu casu, seu quod nobilior inter ceteros indoles, egregium nescio quid præ se ferre videbatur, Scanderbeg appellatus: idem quod apud nos Alexander Dominus. Maxima læticia ea res apud Amurathem celebrata, ut facere apud nos vulgo solent, quum aliquem ex Judaicis for-

Daruissa.

Hozæ.

Talasmani.

Nota nomina Scanderbegi, & fratribus in eorum circuncisionis iussu Tyranni indita, & prouisio circa eorum dem facta.

ribus

dibus emergentem ad lucem & ad salutem redire vident. Decreta sunt eis copiosa, honorificaq; alimenta, sed Scanderbegum præcipuè, cum indoles ipsa tum atas (vix dum enim nonum attigerat annum) Tyranno conciliabat. Præceptores (ut aptior est ea ad discendum atas) varij generis non negati. Breui itaq; temporis spacio, promptum ad omnia ingenium, linguam, literasq; Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, Illyricas didicit. Crescentibus verò paulatim cum atate viribus, adolescentem illa unica inceffit libido, nullum sanè genus bellicæ virtutis intentatum transire, ac nunc gladio, nunc arco, iaculoq;, tum eques, tum pedes, incredibilia propè omnia promptissimi corporis experimenta adere, audere aliquid semper maius annis. Et priusquam vis ipsa membrorum ferociam æquaret animi, ac nondum pares bellicis sudoribus spiritus viderentur, amor fuit vario certaminum genere æquales quotidie provocando, crebris spectaculis fauorem sibi apud omnium animos, Principisq; præcipuè ipse conciliare, & semper aliquid ferre laudis, ac iam inde viam ad futurum decus, & alimenta ad famam præstruere. Mox ingentibus laceris, confirmata iam atate, ardua quaq; fortissimi viri munia obire, pati famem, sitim, algorem, æstus, vigilias, quibus ex rebus assidua exercitatione optimum profecto se ad omnem militiam breui præstitit. Quare non passus Amurathes diutius priuatum eum apud se versari, Sanzachi insignibus primum decorauit. Gradus autem is est dignitatis apud Turcas secundus post Bassas, maior tamen minorq; auctoritas inest officio, prout latius eius liberalitas ipsa Principis tribuit. Scanderbeg igitur tunc quinq; equitum millibus præpositus fuit. Ceteri quoque fratres iisdem ornati dignitatibus, atque ad varia munia, & bellorum necessitates in diuersas partes missi, satis nominis quotidie promerebantur. Ceterum is non multo post vix dum octauum & decimum egressus annum, in Asiam iussu Tyranni profectus, ac cæterorum signa latissimis secutus initijs, ibi prima belli auspicia sumpsit, & hostili cruore auidam iam pridem tinxit dexteram. Tum ibi conflatis alijs (ut fieri solet) & alijs bellicis pluribus expeditionibus cum copijs suis semper interfuit, & victor cum socijs ad Ottomanum reuersus est, quibus in expeditionibus opera semper eius, virtus, fortunaq; præcipuè, tum priuatum, tum publicè laudata. Omne victoria decus, omnis euentus belli ad eum asseueranter relatus, de duce exercitus, quasi non facta mentione, soli ei triumphū ac victi gloriam hostis militaris fauor, clamorq; adiudicauit. Nondum inuaserat Tyrannum æmula virtutis inuidia, & licet tum ingenium, tum fortuna hominis obnoxia ei esset malo, conciliabat tamen fauorem potius apud omnium animos sibi rudis, atque simplex, & sicut cupida, ita non auara gloria adolescentia. Honoratus itaque verbis donisq; egregiè est ab Amurathe. Paulum quietis datum homini

Ingenium
Scanderbegi.

Sanzachi di-
gnitas apud
Turcam.

Iunius Scan-
derbegi.

De vita & gestis Scanderbegi,

Scanderbeg
dux exercitus
Turcici.

(*Et ut nunquam Turcis bella defunct*) nunciati sunt noui motus ex Asia, electus ad id certo decreto, *et sine variatione* Scanderbeg, delatusq; ad eum totius exercitus summa, ac Imperatoris fascibus ob res priore bello bene gestas decoratus. Ad quod delatus bellum, fisis pari celeritate fortunaq; hostibus, priorem gloriam omnem facile superauit. Nam prater ingentia militum testimonia, alia quoque certiora longè eius gloria *et* fortuna monumenta ad Ottomanum attulit, captiuorum magnum numerum, caesorum hostium spolia, ac signa militaria complura, ceteraq; bellica instrumenta usque ad abusum, exercitus praterea ita integer, ac penè illaesus reductus est, ut victi quidem apparerent, in victoribus autem nulla concertationis vestigia cernerentur. Admirata magis fermè prudentia eius est ab Amurathe, quàm rerum tam felix successus. Quum is non solius laus, sed cum fortuna quoque communis esset. Prudentia verò atque consilij fructum, solum sibi ingenium vendicaret. Proinde auctis stipendijs, copijsq;, missus denuo ad ea ipsa loca, ac relegatus quasi est, donec quosdam populos vrbesq; subegisset Tyranno. Sed nunquam vel sefellit, vel distulit fortuna ullum desiderium iuuenis. Expeditis ex animi sententia omnibus, atque imperio Ottomanico latius etiam quàm iniunctum fuerat ampliatio, famam iam sibi ingentem apud exterarum etiam gentes peperit. Reuerso Adrianopolim, quum foris sublatuisset hostis, domi non defuit, Venerat namque ex Scythia quidam ferox magis *et* insanus, quàm fortis

Scanderbegi
duellum cum
Scytha.

bellator, qui familiam omnem Tyranni prouocabat, si quis ferro secum vellet decernere. Genus vero certaminis id proposuerat, ut in angusto loco nudi ambo relictî, singulis tantum glady's fortunam experirentur. Ceperat tam stolidum consilium Barbarus, vel quod prodigus vitæ *et* sanguinis

guinis sui esset, vel ea fortasse inani spe, quod nullum tam ancipitem im-
 pendentis periculi sortem petiturum credebat. Indeque, et laudem cam se
 et premia sine certamine laturum sperabat. Nam proposuerat non in-
 digna quoque munera victori Amurathes, ut illorum saltem spe excita-
 retur aliquis, quum nuda tantum gloriae fructus segnius alliciat homines.
 Omnes tamen tam funestum decus, pramiisque eodem tenore aspernabantur.
 Sed surgens, stupentibus singulis, plenus animi Epirensis: Non incruentus,
 inquit, Scythia, haec premia laudemque domum feres, aut honoratior me oc-
 ciso, et ijs quoque spolijs onustior ibis. Agedum igitur, accipe tandem qua-
 situm hostem. Licet accommodatius feris bestijs hoc certaminis genus,
 sperni a fortibus viris, saluo pudore, et possit, et debeat: veruntamen
 liceat semel et mihi hoc corpus contemnere, quippe quum par membro-
 rum et sanguinis seruandi ratio tibi esse debuerit: sed nihil vilius est ho-
 mini quarenti laudem. Donabo proinde hoc et ipse cruoris hodie Amu-
 rathi, sociisque. Scythia nihil territus, ferocioribus adhuc verbis iniicere
 pauorem ei conabatur, puerum appellans. Adhuc enim in annis puber-
 tatis erat, neque dum hispida prorsus lanugo grata ora exasperauerat. Tum
 deducti ad Tyrannum ingenti clamore vulgi sunt, et assignatus, ut pe-
 tuerat Barbarus, certamini locus, deposita ocius ambo veste, vltimisque
 tunicis, nudi proficientes in medium, nouo genere spectaculi omnium ocu-
 los hausere. Et quamuis fiduciam ingentem vultu, verbisque ostenderet
 Castriotus, ingens tamen cura mixto dolore spectantium animos incescit.
 Et simul atas, simul pulchritudo ipsa corporis, ac decor membrorum sub-
 iectus, oculis multum et pietatis et fauoris excitauerant. Statura celsa,
 proceraque, brachia in homine pulchriora non visa, collum robustum ob-
 stippumque, ut laudatur in Athletis, humerorum mira latitudo, color can-
 didus, latenti velut purpura suffusus. Aspectus oculorum non toruus,
 non vanus, sed gratissimus. Aduuabant haec multum ceteras virtutes, at-
 que animi bona augere videbantur. Intrepidi acceptis breuibus gladijs,
 non enim longiores loci angustia patiebatur, ingressi locum, ac ibi dimissi
 sunt maximo populi silentio. Non consilio vlllo ibi, non multum animo,
 sed impigra quadam et veloci dextera agendum erat. Erecti ad ictus am-
 bo, Scythia prior incubuit in hostem, et punctum intenso ferro ilia eius pe-
 tijt. Scanderbegus toto maxime corpore inflexus, ac velut in arcum de-
 ductus, et leua simul apprehendens barbari dexteram, ictum inhibuit, et
 adacto casum gladio, guttur illi cum singulis arterijs impigre abscidit. Bal-
 butienti adhuc lingua, ille collapsus humi locum ferme totum corporis
 mole compleuit. Sublatus repente ab his, qui spectaculo aderant, et ac-
 currentes regij iuuenem illesum inuiolatumque, lati ad Amurathem per-
 ducunt. Caput casi hostis cruentis ipse manibus Tyranno alacer obtulit.

Epirensis vo-
 cat Scander-
 begum.

Filium corpo-
 ris Scander-
 begi.

Premia

De vita & gestis Scanderbegi,

Pramia inuitus accepit, quum non argenti auriue causa, sed domestici decoris tuendi, & reprimenda barbarica arrogantia, susceptum sibi id oneris diceret. Magis itaq; ea modestia acuebat in se studia. Et quod apud sui generis homines plus nimio enitescens virtus parturiebat inuidia, liberalitas natura & dexteritas ipsa ingenij amouebat. Haud pigebit referre & illud, quod nihilo minori laude dignum iisdem animis, armisq; edidit: nam profectus cum Amurathe in Bythiniam magis solatij, quam belli causa, quum in Bursa ciuitate essent, qua nunc est Asiatici imperij caput, duo ex Perside viri, tum ex more gentis insigni vestimentorum habitu, tum egregia figura corporis, ad Tyrannum aduolarunt, Iaia & Zampsa eorum nomina erant, stipendium ab eo petiere, impudentia magis quadam, quam fiducia virtutis, agentes alter alterius causam, & facta extollescentes sua, ac mutuis se inuantes testimonijs. Postremo Zampsa minor natu, ne appositis tantummodo inquit ad hoc ipsum verbis: Magne Rex, stipendia tua petituri venisse videamur, & in ea incertitudine rerum inanis aliqua arrogantia in nobis, & sordida temeritas arguatur. En daturi ultro tibi sumus experimentum cupidorum saltem, ne dicam magnorum animorum. Quotquot homines fortissimos viros inuitamus, ut ferro iudicent nos dignos, indignosue, qui tuis viuamus auspicijs. Equum tantu, gladium, lanceam, scutumq;, ac reliquum corpus omnibus armorum praesidijs nudatum

Scanderbegi
efficius cum
duobus Per-
sis, Iaia &
Zampsa.

ostentantes, ita se dimicatueros dixere. Amurathes (ut facilis erat) allocutus benignè homines, promisit, nihil eis apud se defuturum. Deinde circumspectans hinc inde, expectabat, si quis eam prouocationem acciperet. Sed ubi velut obmutuisse omnes vidit, & tacitam praberi à suis confessio-

nem

nem ignavia, ignominiam ratus suam, si ita inulta ea Persarum insolentia abiret. Conuersus ad Scanderbegum, non ignorans quae eius ferocia atque ingentes spiritus erant, licet praecipuam periculi sortem omnino tamen petiturum ratus: Quid expectas maculae virtute, ait, fili? Tua haec laus, Hac te manent praemia. Age insignem adolescentiam hanc, et inuictam dexteram hodierno quoque spectaculo redde. Nihil moratus Castriotus, deosculatur ex more Principis pedes, equum et arma poposcit, eductusque maximo plausu vulgi in patentem campum, qui destinatus certamini erat, hostes ad se vocatos, intrepidè interrogauit, quem ordinem vellent seruare in dimicando. Statutum est, ut Jaiia prior experiretur fortunam, qui victor finem certamini faceret, victum verò socius in quem cunque casum sequeretur conditionem. Non recusauit Scanderbegus, licet circumfusi regij iniquum dicerent, ut idem, si vicisset, fessus et saucius fortasse, recenti atque integro subijceretur. Summota postmodum ex loco turba, praeo signum dedit, concurrunt concitatis equis viri. Persa infixam scuto hostili cuspidem magna vi incumbens, ut ex equo illum deijceret, hastam perfrexit. Epirenses capiti tantummodo hominis intentum ictus omnis fefellit. Itaque uterque elusi, gladijs tum demum congressuri, hinc inde abibant. Sed impatiens animi Zampsa, non expectato socij euentu, infensa cuspidem Castrioto occurrit. Ille non ignaua verborum contentione eo periculi tempore perfidiam hostis accusandam ratus, impigre ad nouos se ictus accingens, iugulum venientis scrutatus lancea transfixit. Vix eo humi collapso, aduolans Jaiia, horrenda voce compellans hostem, stricto gladio fermè oppressit. Victor gyrate ocyus equo ad eum conuersus, nudato et ipse ferro impetum venientis excepit. Et dum triplicatis hinc inde ictibus, alter alterius cruorem haurire contendit, Scanderbegus dexterum viri humerum, qui collo iungitur eodem tenore ictus ea vi cecidit, diuisitque, ut duplex, quasi domini cadauer ea die infelix traxerit equus. Sic duo fortissimi viri sub vnus manu maximo spectantium gaudio cecidere. Sed et si cito erepti forent, Amurathis certe indignationem non effugissent, qui tam perfide, et proditorum more, militem suum circumuenissent. Ductus ad regem Castriotus est, sicut duplici ouans victoria, ita duplici capite onustus. Jam priores res omnes bello gesta, Jam recens Scythae memoria praenoua gloria euanuerat. Rex, purpurati, ac socij deinceps omnes varijs donis cumulatisimè honestarunt, vindicem atque auctorem publici decoris eum appellantes. Nimio plus fortasse in hac facta hominis incubui, sed hac potissima mihi bellatorum laus ac tota prorsus ipsorum esse videtur. Nam quae in bello gerimus, communia sunt cum alijs: haec Castriotus peculiariter sibi peperit manu. Malui proinde, si ita necesse sit, ut redundans potius, quam ingrata nostra notetur oratio, maxime quod in alijs

Scanderbeg
victor mune-
ribus hono-
ratur.

Luxuries ora-
tionis in au-
thore.

De vita & gestis Scanderbegi,

huiusce generis, quæ ab eodem gesta veniunt non procul dicenda mihi moderatiore prorsus stilo sum usus. Haud cedit his periculi presentia, vel magnitudine ipsa rei illud, quod in expugnatione Nicomedia, Prusia, Otræq; non ignobilis Asiatici oppidi spectante Amurathe patrauit. Primus namq; murum conscendit, signa victricia fixit, urbem fermè solus intravit, ac cepit. Missus postmodum in Europam, sapius contra Christia-

nos, nunc Græcos, nunc Hungaros, prudentis magis quàm audacis Imperatoris nomen tulit. Nam quum eam bellandi necessitatem iniunctam sibi videret, quam neq; præter suspicionem recusare, neq; exequi sine maximo dolore poterat, ante omnia Deum orabat, ut id laudis genus à se auerteret, neq; in eo sanguine hauriendo atroci sibi esse liceret. In cute enim tantummodo & exteriori habitu Macumetanas ineptias, intus Christiana præcepta tenacissimè servabat. Tamen quando sic exigente fato aduersus eos progrediebatur, quarebat assiduè, qua ratione & illos minus laderet, & exercitum sibi traditum incolumem servaret. Ita igitur tum in omni cura castrorum, tum in ipso ingressu pugne cuncta exequabatur, & modum quendam cauti ducis ac optimi Imperatoris servabat, ut neq; Christiano esset insensus, & modestia illa eius, cunctatiorq; disciplina prudentieq; militari, quàm fraudi cuiuspiam, seu imperitiæ, vel timori propior videretur. Gerebat namq; se ita semper, ut neq; superari ipse quoad posset, pateretur, & Christianis salutis opportunitatem omnibus modis ostenderet. Vel si aliter non posset, viuos caperet, tolerabiliorem seruitutè eorum ratus, quàm necem. Ita suos tum in castris, tum in ipso belliar dore hortabatur, ut nunc pu-

dorem

Quo animo
Scanderbeg
contra Chri-
stianos bella-
rit.

dorem singulis, nunc metum videretur incutere. Ita deinceps crudeſcente pralio, maximo ingenio rei ſua atq; exercitus ſtatum in quandã deducebat difficultatem, vt maiori poſtea laudi ſibi apud Amurathem conſeruatus exercitus foret, quã alijs multiplices atq; inſignes victoria. Exin nullius maior vel gratia vel autoritas ferẽ apud regem erat. Militum animis nemo acceptior. Idem mitis, facilis, clemens, laudem nõ ex communi ad ſe trahens, ſed in medium conferens. Pecuniarum quantum colligebat, tantum erogabat. Efficaciſſimam ad conciliandas amicitias merito exiſtimans, & aptiſimũ ad vulgi ingenia liganda vinculum. Non inuitatus vltro quiſque ſigna eius ſequebatur, & illius gratia vel in apertum tendebat diſcrimen. Sed non tardata diu fortuna venenum deprompſit ſuum. Moritur interea in Epiro Iohannes pater. Auditum id a Scanderbego, Qui, quam-

Scanderbegi
pater inori-
atur.

uis (vt par erat) acerbiffimẽ lugubre nuncium percepiffet, non tamẽ apertis lachrymis, aut manifefto dolore occultũ animi ſenſum indicauit, quum Amurathem verẽ patrem & principem appellaret. Tyrannus, velut ſucceſſor regni, nihil moratus, validiſſimum preſidium ad Croiam & alia oppida occupanda miſit. Sicq; facile arrepta locorum omnium incuruenta fuit poſſeſſio, quum neque exhausta populorum vires idonee ad tuendam libertatem eſſent, neque negare poſſent Ottomano ius in rebus Ioannis, filios eius omnes apud ſe habenti, quos idcirco (vt arbitror) acceperat, vt vacans demum ſine herede ſceptrum ad eum deuolueretur. Voſiua, qua viro ſuperſtes, cum Mamiza filia domi ſola ex eius infelicis regni reliquijs reſtabat, in Aemathia agri neſcio quid ad alimenta & ſuſtentationem anilis ſpiritus aſſignatum iuſſu Tyranni. Hanc ante aduentum filij in Epirum ſenio conſectam, obiffiſſe quidam narrant, relicta filia, qua fra-

Croia occu-
patur.

De vita & gestis Scanderbegi,

tri reduci atque victori eodem virginitatis tenore innupta seruata, ab eodem postea viro tradita, & restituta omni pristina dignitati est. Dissimulauit hac omnia ferox iuuenis pari animo, atque dolorem ex morte patris dissimulauerat. Amurathes satis coniectans molestissimum id ei & fratribus apud se degentibus visurum, utpote qui debitum sibi imperium non iniquis votis tacite expectarent, perfidiam suam secutus, fratres primum Scanderbegi (ut fama est) occulte structis insidijs veneno absumptos, sustulit de medio. Deinde ad Scanderbegum conuersus, multa versabat animo, quomodo & eo viro, quo tanquam Alcide ad ardua queque & difficillima obeunda utebatur, imperium suum non exueret, & eo se onere atq; suspitione leuaret. Quare illum ad se vocatum fertur longo sermone, & pluribus verbis ad idipsum appositis solatus, tum ob patris mortem, tum miserabiliorem fratrum fortunam. Obtulissetq; regnum auitum, vel ditius longe imperium in Asia, quando sui iuris esse vellet, rogasse tamen, ut nondum se relinqueret, in ea praesertim mole bellorum. Parata maxima quaque ei apud se fore, quae vel gloriam, vel fortunam condiant humanam. Cognita fraude iuuenis non minori consilio, vultuq; verbis accommodato, sic Amurathi respondisse dicitur: Viuunt in te fratres mihi, viuit Iohannes pater supreme regum, ac indulgentissime Amurathes. Neque dum ita mihi apud te esse licebit, vllum vel patriae desiderium, vel regnandi libido animum incesset meum. Itaque licet cogas hodie me ad hac munera, vel verius onera, accipienda, libenter accipio ingentem animi tui munificentiam, amplector gratissimi Principis liberalitatem. Sub huius tamē umbra capitis viuere nunc certa stat sententia. Vix tum forte mutaturus consilium, quum emerita bello atq; inuictis senectū inuictum ab hac cupiditate reuocabit animum. Aptior ad militia subeunda onera, quàm ad imperij pondus sustinendum, hac est atas aptior gladio, quàm sceptro dextera. Quam ob rem da hostem nobis Amurathes, ut latiores virtute nostra partum, quàm te dante regnum accipiamus. Latius audiuit eum Tyrannus, & tum etiam atque etiam augens promissa, spe ingentiore credulus onerare studuit. Cæpit iam inde latenter morbum, atque erumpens paulatim malum sentire Epirensis, Et licet omnia summa ratione dissimulareret, diligenter tamen vitæ suae custos est factus. Et quo magis timebat Regem, eò plus conciliare sibi multitudinem atq; militum animos studebat. Semper tamen aliquo bello occupatus, alimenta quotidie ad famam, sed non minima ad inuidiam addebat. Nam non potuit ita elaborata ingenij modestia & quotidianis obsequijs perfidia humana vias occludere, ut hostes sibi tandem virtus ipsa non pareret. Namq; exciti purpuratorum nonnulli, quum tantam indolem crescentis indes peregrina virtutis a quo animo ferre non possent: ubi promptiorem aliquantulum ad credendum

videre

Castriotus affectati regni accufatur.

uidere Amurathem, occultis sermonibus apud eum assidue criminabantur hominem, affirmantes ex nimia largitione in multitudinem, & ambitione popularis fauoris potentiam illum sibi astruere, suspectumq; dicentes in aula merito id ingenij specimen esse debere, facile cuncta persuasa Tyranno, praesertim quod de largitione vera omnia dicebantur, & senectus ipsa suapte natura timida, caetera studiose in peius interpretabatur, ut non de Epiro tantum, sed ipsa summa imperij tacitus quidam subori-
retur timor, mensq; forsitan ipsa proprijs sceleribus obruta, & regni male quaesiti sollicitus amor, cuncta inter ipsos etiam domesticos penates infida atque infesta reputabat. Quare aucta ea suspitione odisse ex occulto cepit, & intentior inuigilare, si quo efficere posset modo, ut eum latenter de medio tolleret. Non quo deesset scelerato consilio licentia, & potestas omnia patrandi, sed nec causa hominis perdendi, nec vlla subesset ratio. Verebatur aperta vi immeritum opprimere, quum tam acceptum videret omnibus, ne & plurimum aliorum animos ab se alienaret, & eo pessimo exemplo in posterum externa virtuti suum clauderet regnum, qua maxime semper Ottomanum creuerat imperium. Sed per id tempus orta alia maiora negotia foris, eas domesticas suspiciones exhausere. Decretum namque bellum est in Georgium Mysia Principem, Despotem Seruia vulgo appellant. Non inuitus Tyrannus id onus ad Scanderbegum detulit, vel quod

Scanderbeg
pluries ab A-
murathe in
Myfiam cum
exercitu ad-
uersus Geor-
gium siue Des-
potem missus,
victor inde A-
drianopolim
semper reuert-
sus.

nullius opera felicior in rebus suis utebatur, vel videns adeo militia cupidum, & promptum ad pericula, sperabat aliquo hostili casu, quos plurimos afferunt bella, plane casurum. Facto itaque delectu, Castrorum in Mysios

De vita & gestis Scanderbegi,

profectus est, prater morem suum iniquior tum aliquantulum Christianis fuit, ne si tergiuersando oblata victoria occasione in eum hostem usus non fuisset, fomenta ad suspensionem praberet Amurathi, inclinato iam pridem ad omnia credenda illius animo, quem maximè conciliare sibi studebat, donec pulchra aliqua opportunitas effugij affuisset sibi. Itaque sapius Despotem bello fudit, & victor Adrianopolim est reuersus. Rursumq̄, quum idem Despotes, recuperatis viribus, cornua erigere cœpisset, denno exercitu aucto missus aduersus eundem Castriotus, superatum praelio, fugatumq̄ pluribus castellis exiit, ac militem multa hostili gazâ diuitem reduxit. Sedato foris tumultu, senex in auctorem ipsum victoria, ocijq̄ eodem scelerati propositi tenore conuersus est. Hinc audio ingentibus premijs propositis multa singularia per id tempus certamina edixisse, quum satis sciret Scanderbegum nihil unquam detrectaturum, ut ita periculis eum exponeret omnibus. Sed hac consilia sicut impia, ita vana irritaq̄, apparuerunt. Nam quum plures tum ex domesticis, tum externarum gentium viri fortissimi, ad eam pramiorum & gloria spem accensi indies consuerent, confurgerentq̄, hic semper maximo animo, nec minore fortuna, singulis sese obtulit, & velut fatalis quidam victor suprema omnium admiratione atque fauore, & pramia, & laudes solus reportauit. Vni tamen Ottomano tanta viri virtus, quæ vel hostis fauos atq̄ superbos animos fregisset, nunquam aliquid poterat clementiæ inurere, quin magis quotidie crescente suspitione, eius animus irritabatur, excandescibatq̄, perseverantius ad querendum aliud tacita ultionis genus. Sed cur tam credulus ipse inanes has ultiones Amurathis & stolidæ consilia, Scanderbegiq̄, e contra providentiâ vane sequor, & non ad Deum potius unico verbo seruati salutem hominis refero? Hic profecto mentem ademittit Tyranno. Hic bellorum impedimenta, & novos ex Mysia motus. Hic demum Hungarorum arma excitauit, ne deuotû Christiana dignitati caput tam fœde extingueretur, ut prisca aliquando libertas illa resurgeret in Epiro. Nam si nulla fuisset hic diuini numinis ratio, compos cerè sue sententiæ Ottomanus extitisset. An deerant mille alij necis modi, quibus prater minimam seditionis suspitione eum potuisset circumuenire? ubi venena, ubi insidia, ubi confictæ criminationes, regum arma, erant? Castriotus his insidijs paulatim detectis, quum difficile videretur, si diutius mansisset apud Tyrannum, tot laqueos deuigare, decreuit tandem paterni regni, virtute aliqua & ingenio vendicandi consilium expedire (id quod olim non immeritor libertatis animus concoquebat) tacite occasionem quarens, ut Amurathe relicto, in optatam tam diu patriam se recipere posset, ubi ingenti studio, ac omnium votis expectabatur. Sed nulli unquam mortalium ea consilia sua patescit, non verbo, non indicio villo tacitû eius desiderium à quo-

piam

Tyrannicon-
filium, & infi-
dianum genus
pro morte Ca-
strioti.

Libertas Epi-
ri.

Scanderbegi
consilium de
regno pater-
no occupan-
do.

piam est deprehensum, licet & plures ibi essent maxime Epirotici generis, quibus propter familiarissimam vitæ consuetudinem non iniuria fidere potuisset. & post Iohannis patris mortem excitatum fama eius, tum cupiditate amissæ libertatis recuperanda, aliqui ad ipsum diuersis temporibus ab optimatibus Epiri mitterentur, offerentes facultatem, occasionemq; adiuantibus populis, extorquendi paternum imperium ab Amurathe. Consciens tamen ipse humanæ leuitatis, & magnitudinem periculi perpendens, prudenter dissimulabat, præsertim quod facilem cæterarum rerum possessionem ratus, de Croia recuperanda, cuius præcipua erat sollicitudo, anceps animi erat. In ea enim validissimum presidium imposuerat Tyrannus, ut neq; armis, aut vi vlla, sed præclara aliqua arte ingenioq; vëdicari posset. Est enim Croia Epirensis imperij caput, in excelsa & prærupta montis crepidine sita, inuia undique & inaccessa penè, adeoq; insigni naturæ opere munita, ut præter famem, reliquum omnem hostilem furorem facile possit contemnere. Quare Scanderbegus, si quando tentaretur, laudabat omnium voluntatem, & non abolitam ex pectoribus gentis memoriam libertatis. Sed magnas vires Amurathis dicebat, neq; durum imperium, non esse excitandos stolidæ motus ad quos non sufficiant vires: neque curandum de tam momentanea possessione libertatis, ut postmodum non in eandem seruitutem, qua satis tolerabilis erat, detruderentur, sed in grauiora longè vincula compingerentur, & victimarum more ab indignato ex ea rebellionem Tyranno postea iugulentur, & inter cætera consolans semper eos quantum gratia ipse posset, & auctoritate apud Amurathem annexurum se pollicebatur, ut quo rei natura pateretur, lenè id eis iugum atq; moderatissimum illius imperium efficeretur. Ita prudentissime & illis & sibi vsquequaq; consulebat, expectabatq; quotidie, ac struebat tacite sibi occasionem ad erumpendum, non alio certe similitudinis modo, quàm si quispiam conclusus, seditionem in vrbe, & consternationem rerum omnium tacitis votis exposcat, ut conuersis eo in casu ad id incendium extinguendum ciuibus, ipse diffractis vinculis pariter & cupitam tamdiu libertatē vendicet, & duras prætoris secures effugiat. Neq; tamen diu fortuna desiderium eius frustrata est. Despotæ namq; Mysiæ, de quo retro diximus, interea partim rebellantibus suis ab Amurathe, partim vicinorum armis, & opera amicorum adiutus, nunc eiectis, nunc cæsis quibusdam Turcarum præsidij pristinum statum recuperauerat. Ottomanus itaque acriter in eum accensus, non amplius rem per alios, vel duces, vel exercitus gerendam ratus, ipse delectu ingenti habito ad opprimendum Georgium, & exuendum regno contendit. Et aequè facile, ut conceperat, ex animi sententia pergit omnia. Nam impar Tyranni viribus Despotæ, primo sermè impetu præsidij omnibus nudatus, confugiens ad Hungaros, relicto imperio illi in-

Descriptio
bis Croia.

Simile.

Despotæ ven-
dicat sibi reg-
num à Tyran-
nide Amur-
thi, à quo ite-
rum expellitur.

cruentus

De vita & gestis Scanderbegi,

cruentus cecidit. Scanderbegi consilio operaq; in ea expeditione potissimum
 usum fuisse Amurathem dicunt, quoniam pluribus antea bellis ibi feliciter
 gestis, locorum & regionis peritior erat, sed nulla tum usquam voti
 sui explendi occasio homini affulsit. In propinquo tamen aderat, quia vix
 Adrianopolim reuersus Amurathes dimiserat exercitum, quod alij motus
 increbrescere ab Hungaris, & alia vis periculi instare cepit, Quum Des-
 potis fortuna Juliano Cardinale sancti Angeli agente, quem ad id ipsum
 Eugenius Pötsifex miserat, Vladislaum regem ad arma excitasset, ut eum
 in regnum Mysia reponerent: Tyrannus eo audito, insiuratus impigre co-
 pijs 80. hominum millia confecit, & non expectans eorum aduentum in My-
 siam, Bassam Romania, & Scanderbegum cum 20. millibus in Hungariam
 maxima celeritate venientibus occursuros pramisit. Ipse de more cum re-
 liquo robore exercitus & impedimentis est secutus. Christiana quoque co-
 pia tum numero, tum militum ducumq; virtute insignes erant, 35. arma-
 torum millia. Hunniades praterea ille, Jancus vulgo dictus, ingentis no-
 minis bellator, cuius vel solo nomine victos sapius Turcas audivimus, re-
 presserat tamen illud ferociam hominum, quod deficiente pane, quum fru-
 mento cocto vescerentur milites, maior pars illorum agritudine subita fue-
 rat oppressa, causato ex eo genere cibarij immodico quodam ventris pro-
 fluuiio. Aduolans igitur ocyus Bassa, non longè à Moraua flumine castra

Vladislaus
 Pannonũ rex,
 exhortationi-
 bus Eugenij
 Pontificis, ma-
 ximis copijs
 contendit ad
 restituendum
 Despotem in
 regnum, cui
 Amurathes
 valido exerci-
 tu occurrit.

Victoria Hun-
 niadis, qui &
 Jancus dictus.

metatus est. Impatiens eius rei Hunniades, spectatores primum oculis
 ad contemplanda singula, & perscrutanda de Amurathis aduentu misit.
 Ubi de numero copiarum, & Tyranni consilijs certum iudicium tulit, ut
 decem

decem millibus ex toto exercitu suo utilibus ad arma electis, relicto in castris Rege Morava superato, maximo impetu contra barbarum proceffit. Ille animi dubius, primo retrocessit aliquantulum, mox paucitate contempta, expectato Hunniade pugnam inijt. Scanderbegus contemplatus tempus, quo initum iam pridem consilium desideriumq; ex animi sententia exolveret, summo studio cladem Turcis procurabat. Et primum cum legionibus ipse suis paulatim hosti cedere, atque terga dare cepit. Deinceps alijs eo exemplo metum incutere, ac fugam quandam suadere, Bassa quoque concepto inde timore, vel quod prater morem tam peritum militia virum ad fugam magis, quam ad pugnam paratum videret, vel proditum se ab eo crederet, segnius intulit pedem. Ex quo Hungari crescente (ut sit) ex alieno metu audacia, haud magna cum re, ac incurienti ferme hostem fuderunt, prostrigaruntq;. Turca relictis impedimentis pallati sine ordine, sine signis, nullo ducum, nullo sociorum respectu, fuga qua sola poterant, se saluabant. Hunniades victoriam secutus, sinem cadi non fecit, donec quippiam superfuit reliquiarum. Strages ubique, et omnia pavoris ac tumultus plena erant, praesertim in direptione ipsa castrorum. Vnus ex Satrapis Tyranni, magne vir autoritatis, vivus captus, ceterorum quatuor milia, Bassa vix cum paucis euasit. Tum Scanderbegus, qui sedulus obibat omnia, comunicata ante re cu amicis, inter quos et Amesa nepos fuit egregia indolis adolescens, quem Reposius, postea Caragufius dictus, a Turcis ante insidias Ottomanis uxore ducta susceperat, ubi inclinatum Turcarum fortunam, et stratas suorum acies vidit, affectus scribam auricularium Bassa, quem ad id summa ratione obseruabat, apprehensum hostili animo coniecit in vincula, ab eoq; confestim mortis timore nihil quicquam recusante, fallaces literas ad Croia magistratum extorsit, quibus subebatur nomine Amurathis Scanderbego nouo praefecto designato, praefecturam et urbis curam omnem tradere. Aliaq; multa scribendo addita, qua probabili quadam ratione rem fulcirent, et ad credendum magis inuitarent. Literis exaratis, scriba repente cum ceteris comitibus fuga obtruncatur, quo diuini ea res lateret Amurathem. Neque in eos tantum seuitum, sed quotquot tum in Castrioti ditione venere, omnes necati. Ita ille exercitus penè ad interuersionem casus est. Nam qui militarem furorem subterfugere, in incolarum postea manus incerta fuga delapsi, eodem fato sunt absumpti. Milites plures Epirotici generis, qui in eo prelio fuere, ubi id factum Scanderbegi audierunt, ut pallantes ex fuga hac illac oberrabant, tum hostis fugiendi causa, tum patria praecipue desiderio tacti, circa eum se collegerunt, factumq; subito est trecentorum non ignobile agmen. Hunniades victor cum suis ingentibus spolijs onustus, ad socios se recepit. Non omittam hoc loco, quod multi dicunt, Scanderbegum

Vladislai pugna contra Bassam.

Hungari vincunt.

Scanderbegi velox confilium in Croia reciperanda.

Cades Turcarum, & fuga Scanderbegi, et castris barbarorum in Epirum.

De vita & gestis Scanderbegi,

ea consilia communicasse cum Hungaris, Hunniademq̄ prius de singulis latenter per nuncios ab eo instructum, atque accersitum maximo studio cum copys. Quicquid extiterit, ut pro comperio non habeo, ita haudquam magnopere affirmare contendo. Id autem crediderim, omnia summa ratione acta, quum alioquin rei euentus non iniquus sepe numero consiliorum Iudex, huic suffragetur sententia. Caterum in presentia relicta paulisper Hungaria, dum tanti fama mali, & eius cladis nuncius graditur ad Amurathem, in Epirum reuertamur. Expleta igitur hinc inde ira & exolutis votis omnibus, Castriotus victor non ignobilis & ipse prada ornato magis quam onerato milite, cum agmine suorum inde maximis itineribus discedens, septimo die Dibram superiorem peruenit. Locus autem is est in sinibus Triballorum, 70. millibus passuum distans à Croia, celebris multum apud Epirotas, eò quod fortissimos viros gignat. Fide praterea & multis rebus egregie gestis pro Johannis patris imperio, dum is ab Ottomanis vexaretur, Scanderbego non ignobilis gratissimusq̄ erat. Urbem aliam vel Castellum non habet, prater Sfetigradum in limitibus ipsis ad Macedonia ora. Sed tum per valles, tum per montes, nullis septos muris, circumfusi incola solo munimento naturali locorum ab iniurijs hostium sese tutantur. Primo itaque hic constitit Castriotus, neque ulterius procedere illi visum est, donec quadam, qua in rem suam erant, ordinasset. Accersitis igitur ad se maximo silentio optimatibus quibusdam loci (nam noctem quoq̄ ad aduentum suum obseruauerat, ut exactius celaret omnia) apertis suis consilijs omnibus, singula ex animi sententia peregit. Nemo autem (ut perhibent) tunc repertus fuit, qui vel timore Ottomanis, vel tam audacis facti dissidentia, vel ita (ut sit) proprio suadente ingenio de postulatis eius aliquid demeret, quum potius & tamdiu alitum desiderium, & ingens viri fama per tot annos percepta (quod maximum erat) precipuum libertatis studium, eum mirum in modum singulorum animis conciliauerat. Circumsusi igitur omnes in ipsum contentione quadam, nunc festiui & gestientes, nunc manantibus ex nimio gaudio per ora lachrymis, hi manus, hi faciem, caputq̄, hi pedes, ac totum deinceps corpus longis amplexibus deosculabantur, gratulantes iam inde fortune, gaudentes imperio, nominiq̄ Epirotico, ac res extendentes suas, simulq̄ ei corpora, filios, animos, & si quid melius in anima latet tradentes, deuotentes. Prouisum id primo, ut disponerentur maxima diligentia custodia, ne interim aliquis veniret à Tyranno nuncius ad detegendam eam fraudem praefecto Croia. Deinde statutum de delectu habendo, ut quum ab eo accepissent signum, omnes quam maximis possent viribus, confurgerent ad arma. Ex trecentis equitibus quos secum duxerat, paucis retentis, cum quibus Croiam iret, ad tradendas praefecto literas, & accipiendum magistratum,

Descriptio Dibræ superio-
ris.

Triballi populi
Mociz, Vi-
de Plin. lib. 3.
cap. 16.

stratum, reliquos omnes cum totidem ferme Dlbrensibus peritis regionis pramisit occultissime ad latitandum per sylvas & saltus vicinos Croia, donec ipse urbis possessionem occupasset. Tunc latenter introducturus eos intra mœnia, ad Turcarum presidium opprimendum. Hæc omnia per eam noctem perbelle procurata, nam in exitu Autumni erat, quum satis protensa sunt noctes, mane nondum clara luce ipse desiderij impatientis, & cui maxima vis periculi in minima morula videbatur: accepto equite impedimentisq̄, sequentibus nonnullis Dibranis, Croiam maxima festinatione perrexit. Et cum approximaret loco, ut ea re fidem maiorem facto adderet, inter equitandum Amesam, cum duobus velut seruuulis se præire ad urbem iussit, qui singula nunciaret præfecto, diceretq̄, se cum impedimentis, & reliqua familia in propinquo esse. Juuenis (ut sagacissimi erat ingenij, & sermonis, oris, vestimentorumq̄, habitu verè Turca apparebat) ubi primum urbem ingressus, adijt præfectum. Salutatione de more facta, tum ad Scanderbegi mentionem appositisimis verbis descendit. se scribam eius fingens, & multa modestia subijciens, illum iam iam cum comitatu suo affore. Credita sunt, ut narrata omnia, permittentibus ita Dijs. Et iam expedire se barbarus, iam sarcinulas componere cœpit suas, priusquam literas vidisset, & Tyranni voluntatem nosset. Tum superueniente Scanderbego, illis resolutis, inspectisq̄, adhibita abundè fides, &

Maximè periculosa in minima morula.

Adiutus Scanderbegi ad præfectum urbis Croia; & vltra successu suo eius in præfecturâ & urbis custodia.

mox imperio cessum. Ingenti letitia omnium exceptus in urbem est. Tum presidium ipsum hostium, tum veteres ciues, & omnis ferme atas obuiam (ut fieri solet) processit. Ingens fama viri, quæ ubiq̄, ferebatur, tunc ex-

peccatorem singulorum animis honorabilioremq; reddebat. Admabant Turca populare ingenium viri, quare latus quisque imperium eius accepit. Croienses visa Principis sui prole, veluti ex profundis emersi sordibus iam inde spiritum & sanguinem recipere, tacitis subinde votis occulta Scanderbegi consilia reputantes. Atque aliquis ex senioribus, seruatō usque ad eam diem antiquo desiderio indolem infantis, omnem educationis seriem, ac primordia ipsa nascendi, & sollicita parentum vaticinia memoria repetebat. Nullus tamen audebat animum suum aperire duci, & tam iusta arma capere, nisi vltro ipsum auctorem ad vendicandam libertatem prosilientem vidisset. Scanderbegus cum paucissimis re pertractata, ut cum opus esset, iuuentutem excitaret ad arma, aliud quippiam mouere prohibuit, donec presidium illud armorum accepisset in urbem. Eo autem noctu clam accersito, & accepto, obseratis portis vici omnes, ac tutiora urbis loca impleta armatis, ignaris adhuc Turcis, vel timore dissimulantibus, augente pauorem nocte, tum à Castrioto signum ad eadem datum. Primo procursu militum, stationes vigilum petite, qui per muros contextis (ut fit) casis, oportuni iniurie, iacebant. Cæsi itaq; facile omnes, & iisdem locis mox alij ex nostris suffecti. Eodem tenore impetus in domos priuatas factus, præeunte agmine Croiensium, Scanderbegog; tum militis, tum ducis officium egregiè obeunte, effractis claustris multi in lectulis oppressi, ac iugulati sunt. Sed vbi is rumor alius ex alio ad reliquos peruasit, exciti magno numero ad arma, prout furor noxq; concedebat, prodeuntes in forum conflare aliquam agminis formam conabantur, ut vel laudabilius caderent, vel inhibito paulisper hoste, prorumpentes ad portam, fuga se saluarent. Oclusis tamen vjs omnibus, re vtraq; frustra tentata, passim iumentorum more maclabantur. Tum quando neq; fuga spes vlla, nec speciosa mortis occasio aderat, ad compressos t amdiu gemitus, & inuisas fortibus viris lachrymas conuersi, compellare nomine Scanderbegum, orare, obtestari, ut iam finem cædi faceret, neq; vltius felicitis auspicia regni sanguine humano pollueret, malletq; viuos saltem seruos seruili fortuna speciem triumphis sui augere, quam fœdare omnia cadaueribus occisorum, & tam latum diem ea inclementia debonestare, ac innocio illorum sanguine imperium sibi licet iustissimum vendicare: nihil se tale meritos, non insensos ciuibus, non iniurios vlli extitisse. Commissam sibi urbem ab Amurathe velut amicos, non hostes, incoluisse, neque nunc obstaturos repetentibus libertatem: iam ferrum & arma deponere se, atque supplices victori tendere dexteras. Ingens consternatio rerum, clamor, gemitus, querela, mina, lachryma confusa vbiq; resonabant. Quantum potuit in illo furore suorū, & ardore cadis Castriotus, nunc verbis ipse reuocans milites, nunc signo dato deprecantium rationem habuit, & in or-

tum

Scanderbeg
signum datad
eadem.

Clementia
Scanderbegi
iuncta pru-
dentia.

tum dici rem distulit, sperans oclusos undique, & tot oneratos malis homines, tum blanditijs, tum minis allici forte ad Christianam fidem posse. Tamen ordinato summa ratione milite, & assignatis suis quibusq; locis obseruare iussit, ne aliquid per fraudem moliretur hostis: ipse cum Ame-
sa & alia multitudine sequente extemplo ad portam perrexit, & inde eum cum Dibrensibus nonnullis Dibram misit, ut nunciarent participibus consilij recuperationem urbis, & cetera qua acta erant, monerentq; omnes capessere arma, ac sollicitare socios, & populos vicinos, ad libertatem vindicandam, atque in eo tumultu rerum, & improviso pauore, opprimerent hostium presidia, praesertim dum Amurathes partim ignarus rerum, partim Hungarico bello occupatus esset: se namq; expurgata urbe Turcis, ac pacato ciuium statu, cum instructis copijs, & quam maximo posset robore virorum illico aduolaturum, Conuersus deinde, orto iam sole, ad reliqua in urbe peragenda, voce praconis, praemoneri iussit, ut qui baptizari, & Christianam fidem profiteri vellent, abiectis armis ad se irent, vim ullam eis fieri passurum, sed ad munus ipsum vita, alia quoq; officia cumulatissimè additurum. Qui id negligerent, in hostium numero censerentur, & omne in eos ius supplicij permissurum. Non multum tam horrida vox obstinata pectora, & perdita ingenia mouit. Pauci sana consilia accipere, ita vetusta praecpta auorum, teneris infixis animis, coaluerant, & osibus ipsis fixa inhaeserant. Maluere infelicia corpora fontes potius sequi animas, quam cum superu, tum hominum praesanti perfrui clementia. Dimissis itaq; iam praecibus Turca, quum nimis dura viderentur conditiones nostris proposita, ad inanem prorumpentes fugam, differebant magis supplicium quam fugiebant. Namque dispositi per omnes urbis aditus armatorum ordines, facile pauidas opprimebant, licet multi velut in rabiem versi, quum oppetende iam mortis species ante oculos obuersaretur, stricto ferro viam sibi quibusdam locis per medios hostes aperirent, tamen non omnes manus effugere poterant, vel decursantes hac illac, sicut cauea occlusa aues, singula urbis compita oberrabant, & non inuenta effugij via, aut à superueniente hoste opprimebantur, aut suis ipsimet gladijs concidebant. Accipio namq; aliquot manibus suis peruisse, alij per phana & delubra peruagantes, latitant esq;, ab auido sanguinis milite extraherantur, & velut victimae pro libertate immolabantur. Libertas in omnium erat ore. Libertatis dulce nomen undiq; resonabat, multi illorum domos adhuc timore non egressi, & ibi se continentes, ea ipsa loca sanguine suo replebant, nisi qui in intimis recessibus, & penetralibus latitantes, sagacitatem militum paulisper sefellere. Ad Scanderbegum quoque satis magnus confugerat numerus, non quod tam funesti spectaculi timore propositum, mutassent homines, sed ad prorogandos, quoadusque liceret, infelicitis vita

LIBERTAS
vindicanda.Libertatis
dulce nomen.

terminos. Nam quum sedato eo furore, & sublata in urbe belli materia, Castriotus ad baptizandos intendisset animum, maior pars ad preces & obsecrationes versa rogare, ne inuitos cogeret ad eam rem, simulare se posse presenti eo mortis pauore Christianos futuros, sed nunquam veteres suorum sanctiones obliuioni tradere posse, nihil recusaturos, si ad supplicium spectent, nihil tamen ad animum transmissuros: volentibus ea tradi, non coactis debere, obsecrare tamen per inuictam eius dexteram, per satis iam vltos patris, & fratrum manes, vt se nuncios saltem eius cladis, & tanta rei gesta dimittat ad Amurathem. Deposita iam cum armis ira, Scanderbegus, licet indignam aliqua miseratione, sceleratam censeret gentem, conspectans tamen inermes & supplices tendentes dexteras, facile vita pariter & libertate donauit. Sed paucis (vt audio) vti eo munere licuit. Nam urbem egressi, in libidinem aliorum, & auidas vulgi manus incidere. Nouis Christianis (nam aliquot fuere) ad ingentes gratulationes, affatim de omnibus prouisum, stipēdia, domus, victus, & reliquum sarnulatus ex publico decreta: tamen custodiri iussi, donec noua caralter religionis recentibus animis coaluisse cognosceretur, precipueq; in ea nouitate rerum, ne aliquid fraudis molirentur. Qui postea ex varijs lat ebriis emer-

Castriotus op
presso Croiz
præsidio Ty-
ranni, urbem
recepta, Chri-
stianos Prin-
cipes de ijs
certiores fa-
cit, eosq; ad ar-
ma excitat.

sere, alij prout in mitiora incidere ingenia, seruati in vinculis, quum ingen-
tem pecuniam pro vita pepigissent: alij occisi ex templo. His perfectis, & re-
nouatis omnibus ac ordinatis in urbe, vexillisq; Tyranni ac signis, sicubi
sunt inuenta, laceratis, incensis, & abolita penitus eius memoria, atq; ve-
stigijs deletis, primores quosdam urbis Castriotus per vicina loca Croien-
sis no-

fis nominis, ad nuncianda omnia, & excitandos ad arma quamplurimos
 impigre expedituit, sed nullo opus vel nuncio vel hortatore erat. Armati
 ferè omnes inuenti, ducem tantummodo & auctorem aliquem certis ani-
 mis expectantes, Quare confecta confestim non ignobiles copia, tum lon-
 gius progressi, alios sollicitare pergebant, praesidia Turcarum, quae in-
 uentis fuerunt, omnia ad internecionem casa. Ubi hincinde satis aucta vi-
 sa sunt vires, itum sine mora ad urbem. Nihil tardatus Castriotus, mo-
 tis signis, maximis itineribus Dibram contendit, insignis armatorum nu-
 merus ibi circa Amefam inuentus, ac quieta omnia: nam praesidia hosti-
 um quae fuerant, iam pridem sublata. Praefectus quoque, vetus Croia, & fa-
 milia omnis, ad unum occisi, ac direpta impedimenta. Primum omnium
 Scanderbegus, antequam ad vendicandum sibi reliquum imperium per-
 geret, duo amplius fortissimorum hominum millia ibi in finibus non lon-
 gè à Sfetigrado oppido & Mocreo monte locauit, tum ad occludendos
 exitus hostibus, qui in prouincia erant, tum ad obsidendos aditus, si qui
 ab Amurathe interea mitterentur. Nam inde magis commodum &
 tritum iter in Epirum ex Macedonia Thraciâque erat, ipse cum reliquis
 copijs in Dibram inferiorem descendit. Obtulit ibi inter ceteros fortuna
 Mosem Golentum Petri generis, atque animi nobilitate insignem virum.
 Quo praecipuè comite omnis tum virtutis, tum laboris Scanderbegus in
 cunctis magnis atque difficillimis rebus est usus. Tum alia loca & oppida
 circumadiacentia permeauit, Quae quum neque muris circumdata essent,
 neque magnis hostium praesidijs munita, facilem profecto aggressum & a-
 ditum praebant, & iam omnis fermè atas ceterorum velut omissa cura,
 armis tantummodo acceptis, eum sequebatur, ac vindicem libertatis con-
 clamabat, libertas in omnium ore pectoraque resonabat. Dum haec ageren-
 tur, multi (vt audio) pluribus ex locis collecti in unum Turca, facto ag-
 mine occurrunt nostris, tentaturi fortunam, sed nihilo difficilior eorum
 quam aliorum victoria. Tum ceteri, videntes inania iam consilia per vim
 ei resistendi, dedentes se, armaque ante eum proijcientes, malebant fidem quam
 dexteram experiri. Ille tum ne inermes, ac subdentes iugo colla sauen-
 do crudelitate sibi nomen adscisceret: tum vt animos suorum ea humani-
 tate ac ingenij dexteritate conciliaret, omnes militibus delegabat, ac to-
 tum ius clementiae supplicijque ad eos transferebat: inanes preces, inanes vo-
 ciferationes apud eiusmodi ingenia erant, surda ad omnia militum aures.
 Nemoque seruatus praeter paucos, à quibus aliquid magnum pro redem-
 ptione sperari poterat. Scanderbegus neque approbabat palam, neque eam
 damnabat crudelitatem. Tacite tamen id ipsum cupiebat, & ita agebat om-
 nia, vt penitus nomen Turcarum in prouincia deleteretur. Ceterum quia
 ubique ipse adesse non poterat: ratio enim suscepti negotij celeritatem exige-
 bat, di-

Dibra:
Amefam

Moses Scandi-
derbegus adesse
focius labo-
ris.

Nomen Tur-
carum deletur
in Epiro:

bat, di-

De vita & gestis Scanderbegi,

bat, aduisis copijs, nonnullos ex Principibus iuuentutis cum varijs agminibus hincinde ad cetera expedienda, ac excitandos socios, & ad praoccupandos hostes, pramisit. Amesa cum ducentis ferè viris (quia non satis idoneum praesidium ibi, neque praesidij caput relictum videbatur) Croiam ire iussus, ipse nunc hac, nunc illac pererrans, ac perlustrans omnia, aliquot dies in recuperandis reliquis locis, ac conciliandis praesentia sua popularum animis consumpsit, unum restabat, sed praecipui laboris, ac difficultatis opus, oppugnation reliquarum urbium, in quibus potissimum stabat recuperati imperij momentum: tamen quum praualeidis Tyranni praesidijs omnia tenerent, maioribus viribus aggrediunda ea res, & non sine consultatione aliqua agenda visa. Quare impetratum, vt omnes qui diffusi passim, & ad varia ministeria missi ab eo fuerant, auctis quam maxime possent copijs, quam primum integrum, forte Croiam conuenirent, ipse quoque cum suis urbem petijt, ibi eos expectaturus. Non multum inter eius & illorum aduentum intercessit mora. Sed & fama ipsa rei plures alios exciuerat: aduolarunt enim ad eum plerique nobilissimi duces, praesertim eius affines, cum praecleara militum manu: inter ceteros Musachus Angelina, ita vulgo dictus, ex Angelina sorore nepos, Goicus, ac Georgius Stresij fratres ambo ex Jella, item sorore. Cinus Musachus Ulaice maritus, nam Johannes pater priusquam vita cessisset, filias omnes diuersis principibus ac optimatibus prouincia in matrimonium collocauerat, praeter Camilam, qua recuperatum à Scanderbego post imperium, ac pacatum prouincia statum, Musachio Thopia nupsit. A Stephano quoque Ceruouichio, qui Maram uxorem, & ex ea liberos habebat, gratulationes cum parte & militum & pecuniarum non defuerunt colluuiio. Praeterea vulgus confluxerat, & in omnes horas constuebat, vt XII. iam millia hominum numerus armatorum excederet, erectus maxime eo suorum fauore Castriotus in procinctu habitis omnibus, & ad proficiscendum paratus, priusquam moueret signa, simul de ratione agendorum consultans, & milites adhortans suos, in hanc maxime sententiam exorsus fertur: Neque nouum, neque inopinatum quippiam hic video, Duces ac milites fortissimi, quod non iam pridem animus meus praesagierit, & sibi promiserit, quum & veterem gentis nobilitatem, & publica vestra ac priuata in Johannem patrem officia mecum sedulus repeterem. De me enim (verbo absit audacia) nullo vnquam vita tempore dubitavi, quum hanc mentem, hanc pietatem in patriam seruarem, hos gererem pro libertate spiritus, eadem vestra quoque desideria paria mecum vota erant, vt saepius (id quod libenter memini, & nunc audacter refero) degentem apud Tyrannum omnibus studijs atque officijs ad hoc muneri inuitastis, oblitus fortasse tum patriae, oblitus mei decoris, & immemor prorsus libertatis visus sum vobis,

Oppugnatione
urbium in Epi-
piro magnè
molis erat.

Oratio Scan-
derbegi ad mi-
lites.

bis, quum nulla satis certa spe, nullo præclaræ cogitationis indicio masti-
simos domum remitterem, consulebam certe mihi vobisq; eo silentio, Cives,
ea simulata animi remissione, quippe quum & eius generis res essent, qua

prius fieri quàm dici debebant, & vos freno potius quàm calcaribus indi-
gere videremini. Calavi, fateor, consilia mea vos, subitici tamdiu vo-
luntatis rationem omnem: non quod vel fides vestra mihi suspecta, vel a-
nimi non satis noti essent, quum priores ipsi in ea rerum alea cogitatus ve-
stros præmonstrassetis, sed deterrebat mortalium fragilitas, & inconstan-
tia humana, qua quum ad omnia præceps feratur, ad libertatem rapitur
magis quàm ducitur, nihil pensi, nihil ordinati habet: & si minimum oc-
casionis ad eam non modo vendicandam, sed tentandam arriserit, non
mille (ut aiunt) enses, mille pericula, non manifesta mors, & apertum
fortunarum vitæq; discrimen à proposito auertere potest. Verum ubi fru-
stra tentata re inanes conatus detexeris, aut funestissimum supplicium,
aut deterior longe seruitus manet, omnisq; in posterum abscinditur spes,
ac lapsa semel occasio in perpetuum evanescit, semel tentatur ea res: quod
si perperam cesserit, imperpetuum facultas amittitur. Proinde (verum
ingenue fatebor) vix mihi ipse satis tutus eius consilij particeps videbar,
timebam ne lingua tanta impatiens rei, ne parietes ipsi domus me prode-
rent: testis est Amesa nepos, præcipuus postea adiutor consilij, & comes
laboris, & alij perpauci, quorum opera & fideli & impigra in exequenda
ea re usi sumus. Quod quum eadē mihi cum illis vitæ intercederet consue-
tudo, idem victus, idem propriè animus esset: nemo tamen me patria me-

Periculosum
libertatem ap-
petere.

Amesa adiu-
tor consiliorū
Scanderbegi.

D morem,

De vita & gestis Scanderbegi,

morem, nisi in Hungarico bello deprehendit: nemo Christiani & liberi hominis vocem, nisi tum cum impune potuit, audiuit. Poterat is alium vos Epirenses (nō enim deerant praeclara ingenia in hac prouincia) auctorem libertatis, & ampliat orē rerum uestrarum atq; animorum inuenire, maluistis tamen (ita forsan uolentibus Dijs) libertatem hanc licet seram à me expectare, quàm uel per alios quarere, uel ipsimet uobis conficere. Non est pertesum tam egregios spiritus in libertate educatos, animos barbaricis subiectos sordibus tam diu tenere, ut me nunc aliquando uideretis. Sed quorsum istud liberatoris nomen patientia uestra usurpo mihi? Non attuli libertatem huc, inueni, uix solum uestrum tetigeram, uix nomen meum audieratis, cum aduolastis, occurristis quadā conētione omnes, uelut patres uestros, fratres, filios, à mortuis remeasse, uelut Deos omnes accessisse audissetis. Praeoccupastis illico, obruistis ea magnitudine officiorū, ea animorum alacritate, ut tantum seruitutis uidear uobiscum contraxisse mihi, quantum acquisuisse apud uos libertatis, non imperium ipse uobis, non urbem hanc dedi, uos tradidistis mihi, armatos inueni, non arma tradidi. Libertatem in pectore, in fronte, in ensibus, in hastis, ubiq; gestantes comperi, & tanquam optimi tutores à patre relictis seruatū mihi ad hunc usq; diem sceptrum, pari fide atq; diligentia restitulistis, & in maiorū meorum possessionem labore atq; industria uestra incruentum deduxistis: nunc in caeterorum * (Dijs iuuantibus) ducite. Maiorem uel maximam iam partem operis absoluiimus. Croia recuperata, agro omni subactō, Dibris & reliquis deinceps populis nobis adiunctis, ac hostium nomine ex campis sublato, oppida supersunt. Si ad incommoda illorū specto, uidens omnibus à nobis obfessus, praeoccupatis, nuda tantum mœnia inclusis relictis, bono sum animo: si ad locorum difficultatem & praesidia intus à Tyranno posita, maximo uel ingenio aliquo, uel pertinacia utendum uidetur. Sed melius hac praesentes in ipso hostis conspectu, & ferrum ardenti dextera tenentes, quàm nunc absentes, & suspensis animis, consultantes iudicabimus. Mouenda itaq; impigre signa, & induendi ubiq; uincientium animi, adiuuabit conatus nostros fortuna, quae hucusq; in singulis nos egregie est & comitata & secuta. Petrella tamen prima omnium petenda nobis, non quod alijs situs difficultate, uel munimento natura id oppidum cedat, sed ex eo, quod uicinior est huic urbi, maiorem famam, & timorem Croiensis fortune, eo nos credo inuenturos, multa spectacula tum uirtutis uestra, tum calamitatis suae in oculis habuere, mouere poterunt hac non parum fortasse, & in quo non mouebunt, pertinacia certē nostra supplebit, unum illud fixum omnibus, obstinatumq; esse debet, nisi ea expugnata sit urbs, & uoti compotes simus, domum non reuerti, experiundum est omne artis, laboris, patientia, ferri, auri, argentiq; genus, ut inde prima huius uictoriae auspicia sumam.

Liberatoris
nomen Scan-
darbeg sibi u-
surpat.

Libertas.

† Intellige pos-
sisionem.

Fortuna co-
met.

Petrella oppi-
dum.

sumantur, si per vim capere eam annuent Di, nullus relinquendus obstinatis apud nos miserationis locus, sed vel insolentissimè utendum victoria, ut caterorum frangamus animos. Si deditibus oppidanis potiri ea incruentis nobis licuerit, magna modestia tum priuatim, tum publicè agendum erit, ad inuitandos alios ad deditiōem animos. Hac oratione cognita maximè modestia Scanderbegi, & laudata est ab exercitu, neque de consilio eius quicquam mutatum, aut grauate acceptum. Moses cum tribus equitum millibus velut antesignanus primum ad urbem missus, Ca-

Parcere subiectis, & debellare superbos.

striotus cum reliquis copijs iuxta secutus. Nonnulli dicunt eum machinas quasdam Croia inuentas secum duxisse ad oppidanos deterrendos, alij sine tormentis & tentata & expedita omnia. Ego (si concedendum est, quod omnes clamant) per integrum ferè mensem totum ab eo imperium recuperatū, egre assentiar, ea deducta fuisse impedimenta, praesertim quum hiberno tempore concreta gelu, & glacie omnia vix expeditis equis virisq; iter tutum praeberent. Deductis sub muros copijs Epirensis, partitis ordinibus, urbem impigre qua melius potuit, ratione cinxit. In Tyranna maiore, sic dicta, propter aliam minorem, qua prope Croiam iacet, quia aptior ad castra metandum locus erat, maior pars militum exposita, idem obsidens & obsessus cogitabat. Prior tamen Castriotus alloquendi benignitate & munificentiā promissorum animos hostium praeuenit, electoq; vno fidelis & experta opera viro, quem ex Hungarici belli reliquijs secum in Epirum, illum ad oppidanos misit. Deditiōis praemio, praeter vitam bonaq; priuata, si mutata cum imperio fide manere apud se vellent, stipen-

Petrulla obsidetur.

De vita & gestis Scanderbegi,

dia abunde oblata, si ad Tyrannum mallent reuerti, pecunia singulis, & non vilia munera praefecto promissa. Pronos iam pridem ad deditioem homines, vaser miles appositus ad idipsum verbis facile quocumque voluit, impulit: non à Scanderbego primum exorsus, sed à malis, & Amurathis occupationibus, ex Hungarica clade ac conspiratione Christianorum in Turcas, tum ad ipsa mandata ducis praclara quadam fiducia venit, subiiciens crebro audientium animis Croiensis praesidijs fortunam, ac ceterorum calamitatem, qui passim per omnes prouincia angulos lupis canibusq; relictis iacebant, ea omnia partim ab alijs audita, partim visa, credita facile sunt, acceptaq; conditiones, dummodo saluis rebus suis abire liceret, cessuros vrbe, de alijs pramijs non curatum. Nisi itaque à praefecto, qui rem cum Scanderbego agerent, & iureiurando sancirent, firmatis omnibus, & barbari egressi sunt sine mora, & praesidium nouum acceptum in oppidum. Ceterum non immemor consilij sui Castriotus, honoratos verbis hostes, pecunijs quoque, equis, & cibarijs adiuuit. Deinde Mossem, & nonnullos equites cum eis misit, vsque ad imperij fines, ne alicubi vel insidijs, vel aperta vi à suis violarentur: sicuti plerisque in alijs, ita hic quoque non minus admiranda ducis nostri fortuna, quam vel virtus, vel prudentia occurrit mihi. Et sicut in seruando eo apud Amurathem praesto fuere, ita hodie in restituendo illi imperio Deos omnes non assuisse solum, sed contendisse non ab re dicere ausim. Petrella oppidum, licet non amplum circuitu, inexpugnabile tamen, propter loci naturam, & altitudinem montis, in cuius vertice stat, armis, viris, commeatu affatim munitum, hyeme praesertim alienissimo ad obsidionem vrbiu, tempore, tam facile imperium eius accepit, vt non solum militem vllum in ea potiunda, sed ne verbum quidem (vt aiunt) frustra amiserit, laudanda tam non inanis in hoc patientia eius, indefessumq; corporis robur, quam indefatigabilis vigor animi, omnia celeriter obeuntis. Recuperata enim ea vrbe, & ordinatis intus ac procuratis qua necessaria visa sunt, non modo die, horaque, sed ne momento quidem temporis ibi moratus est, quin extemplo collectis vasis, militem ad alia oppida velut fugientia deduceret, operta niue omnia erant, exhausti frigore hominum vultus, gelata manus, indurata & veluti concreta omnium corpora, neminem tamen praeter praesidium tecta vel muros vrbis intrare passus est, neq; ipse voluit ingredi, vt pudorem quendam eo exemplo iniceret alijs. Sed neq; illud longe maius, quod de eo fertur, silentio praeter eundem censeo, quod à primo scilicet die, ex quo in Epirum venit, vsq; ad vendicatum imperium, vix duabus horis quaque nocte somno indulsisse memoria proditum est, miraculum diuini prope corporis, ac inexhaustae fortitudinis. Ideo fortasse patientia illa laboris, vigilijs, ac exercitatione assidua, & virum magnitudine

In quibus periculis Scanderbegus fuerit.

Descriptio Petrellae.

Scanderbeg paucissimi somni.

tudine

tudine consecuta est, quod in Papirio illo Cursore, excusant antiqui, cibi viniq; capacissimus dicitur fuisse. Brachio nudato semper pugnabat, nullo frigoris, nullo aestus discrimine habito, rem ausus plus fortasse habituram ad posteros admirationis, quam fidei. Nos tamen eò, unde discesimus, reuertamur. Recto itinere Petram Albam itum est, qua à Petrella 30. millibus passuum, à Croia 30. millibus distat, Petrella à Croia 25. Oppidum hoc in Aemathia est in sublimi montis cacumine situm, paruum a litu tamen, prater famem nullam vim hostium timens. Praterca ad ipsas montis radices praterfluens Aemathus fluuius, non minus pulchritudine, quam munimenti, & commoditatis loco illi addere videtur. Vix fixis humi signis confedit sub muris miles, & missi ad Scanderbegum quidam ab oppidanis vltro deditioem vrbis fecere. His etiam qua Petrellensibus

Obfidio Petrae: alba, descriptio ac deditio eius.

ante fuerant omnia promissa & seruata, ac missi quidam ex nostris cum presidio hostium, qui ab iniurijs provincialium eos tutarentur. Firmata rebus necessarijs vrbe, vix data facultate respirandi, Stelusum eodem ardore petitum, 25. millibus passuum oppidum hoc à Petra Alba disiungitur, à Petrella 40. à Croia 50. ferè. Hoc quoq; oppidum, licet ab amplitudine iure laudari non possit, à naturali tamen situs munimento, amœnitate, ac cœli salubritate non immerito extolli potest. Mons est in Aemathijs campis, excelsus, in medio speciosa cuiusdam vallis velut de industria positus, iugum ipsum pulcherrime muris septum id castellum facit. Huc quum solis occasu aduenissent nostri, nihil ea die actum, sed in crastinum dilata res. Mane missis ad oppidanos legatis Castriotus, primo nihil prater verba

Obfidio Stelusi, eius descriptio & deditio.

De vita & gestis Scanderbegi,

tulit, nullumq; certum responsum datum. Nam variatum maximè sententijs inter barbaros est, & res propè ad seditionem deducta propter pertinaciam, vel ut verius dicam, constantiam præfecti dissentientis à cæteris de deditione, ac excitantis multitudinem ad arma. Victus tamen à maiori suorum parte, quum æquum conditionis genus acceptare noluisset, coactus est postmodum sordidius longè, & funestius iugum subire: nam milites flectere verbis cum nequeunt, victum cum alijs eius sententia socijs ad Scanderbegum deduxere, & conditionibus acceptis, tradidere urbem. His plusquam cæteris liberalissimè de singulis prouisum à nostris. Maior pars ob patratum facinus Ottomanis timore domum redire noluit, ibiq; mota sit. Eorum quidam baptizati: alijs liberum arbitrium eius rei relictum, victus tamen ex publico nemini negatus. Sfetigradum restabat, quod idem apud Illyricos signat, quod sancta ciuitas, nihil moratus in Stellusio Epirensis, copias illuc summa celeritate traduxit. Hoc oppidum in superiore Dibra ad fines imperij iacet, in excelso monte, ut de cæteris diximus, velut aquila nidus, conspicuum, ambitu pari fermè cum Stellusio. Hac omnia qua numerauimus oppida, nullum antiqua memoria conditorem habent. Nam illa, qua veteres, Macedonia & Epiri reges, ac externi Principes construxere, ut Meandria, Heraclea, Toglius, Nicopolis, Echinus, Leucas, & alia nonnulla, quum Latini nominis hostes, vel totius magis humani generis incendia & pestes, Gotti, ac Gallograci, orbem inuasere, diruta ab eis omnia, atque solo aquata fuerunt. Unde prouinciales, & locorum reguli, longo post tempore cupientes dispersam sordidè multitudinem in unum colligere, & aliquam effingere prouincia formam, quum difficilem veterum reliquiarum reparationem viderent, & aequè si fuissent reparata illa vrbes omni pristina calamitati, & hostium iniuria obnoxias, quia maiori ex parte campestris erat, in altissimis montium iugis sedes sibi eligentes, hac castella condidere, pusilla ideo, quod neq; locorum habitudo maiorem circumtum murorum patiebatur, & ut facilius foret eorum defensio, quum aliqua vis hostium ingrueret. Licet Croia, ut imperij caput, sicut pulcherrima omnium, ita amplissima sit, conditorem eius fuisse Carolum inuenio, diuitem virum, ex nobili Thopiarum genere, qui tempore quo Scanderbegus Epiro positus est, in Scuria, haud ignobili Epiri parte, inter Tyranam & Dyrrachium imperitarunt, ubi sub hostium oculis Castriotus confedit, dispositis ordinibus, stationibusq; ex templo agere cum oppidano de deditione cæpit. Et ut facilius exemplis moueret homines, commemorari eis iussit singula qua Croia, Petrella, Petraalba, Stellusio acta erant, præcipuè de liberalitate eius, officijsq; in presidium Stellusioense collatis, e contraq; ac præfecti vinculis, quem iamiam ante illorum ora cum alijs obstinatis mactari visuri essent. Mouit ea legatio

Obsidio Sfetigradi, eiusq; descriptio.

Petrella, Petralba, Stellusius, Sfetigradus, conditorum nominibus carent.

Gotti. Gallograci.

Croia conditor Carolus.

ratio singulos, praefectum praecipue propter aliena fortuna documentum subiectum oculis. Quare timens prior ipse suam efferre sententiam, & respondere hosti propter multitudinis inconstantiam, & mutabilia vulgi ingenia, accepto, habitoque honorifice legato, conuersus ad suos multa modestia: Quid iubetis, ait, fortissimi viri, & fidelissimi milites, aut quid ad hac hosti respondeamus? Tum vnus ex astantibus satis coniectatus ex verbis ipsis tacitam ducis voluntatem, Postquam fortes, & fideles se hostem Scanderbegum appellauit, sublatum strictum ensen dextera concutiens. Hic, ait, fortissime Dux pro nobis responsum ferat. Nihil oportuit appositis ad idipsum verbis, nunc ex Croiensi, nunc ex Stellusensi fortuna libera pectora perterrefacere. Sicut diuersi vultus, varia mortalium facies, ita diuersi sunt hominibus habitus animorum. Unusquisque suo ingenio sapit, furit suo quisque facto. Nos leges non Petrellensibus, non Stellusensibus dedimus, neque ipsi dent nobis. Non transcant tam sordida mancipiorum exempla ad fortium virorum animos. Dedignantur sublimia ingenia in honestis, nedum in turpibus aliena facta imitari. Sui quisque more viuit. Agedum mactetur ante ora nostra Stellusensis praefectus, immolentur socij: creditis ne in eorum nos corporibus interituros? Nunquid noster ibi extinguetur spiritus? Nunquid noster inde effluet cruor? Sed o felicia corpora illa, o verendos mihi semper manes, qui praclaro libertatis & fidei seruanda studio, aurum, argentum, ferrumque, & quicquid vel cupit, vel timet misera mort alium conditio, perinde contempserunt. Fer tu itaque hac vicissim priuati militis mandata ad ducem, si imponere nobis has condiciones querit. Nudet iam brachium illud non adeousque formidatum fortibus viris. Cogere fortasse nos ad suas leges aduersis Dijs poterit, perlicere certe non poterit. Caterum, neque tamen is est Scanderbegus vester, quem olim audiuius, sublimi ingenio, virum facilem in ignoscendo, & non minus hosti, quam sibi ipsi aequum. Cur enim Stellusensis praefectus, qui liberè, quod fortiter, quod iuste pro rege suo, pro fide, pro libertate senserit, in vinculis tenetur? Cur parantur secures? Non meruit gladium, non mortem, qui tam praclare eam, vt libertatem seruaret, appetijt. Ingenti admiratione omnium auditus est miles, neque interpellatus, donec vltro verbis finem fecit. Tum circumfusis vndique turba, scuta, gladijs concrepuere, & iuxta id signum clamor approbantium sublati. Praefectus auctus maximè, & confirmatus animo in ea suorum voluntate, dimisso ex vrbe legato, mox ad custodias conuersus, milites ad sua quaeque ministeria transmisit. Per muros licet ordinata pleraque, antea essent, tum augens, tum renouans omnia summa ratione collocauit, multa interserens hortamina inter apparandum, & inuenisse se dicens in omnium animis, quod certa prius spe conceperat, Augeri magis deberi eorum

constan-

Petrelleses.
Stellusienfes.

constantiam exemplis aliarum urbium, qua tam sæde iugum hostile subiissent: cogitarent qua essent premia laturi ab Amurathe, si soli inter tantam reliquorum perfidiam libertatis, & Ottomani imperij nomen seruassent in Epiro. Cõtraq; si animos summississent, grauiora se omnia quam Petrelleses, Stellusienfesq; timere merito debere, quum excusabilior illorum perfidia videatur, quod in visceribus ipsius provincia constituti obseßis, undique ab hoste circumuallati, velut coacti fuissent ad deditiõnem, se in limitibus ipsius hostilis imperij collocatos, & fortiori adhuc oppido munitos, eas inanes excusationes, factasq; causas allegare non posse, quum adesse subsidium à Tyranno, & solui obsidio momento temporis possit. Solabatur præterea breues eos labores futuros, propter incommodissimum ad obsidionem hybernum tempus, ac credere facile se hostem ubi pertinaciam eorum nouisset, nihil quicquam moliturum in muros, sed statim conuersis signis abiturum. Ad ea verba consiliaq;, illud quoque non minus prudens factum addidit, quod Christianos omnes, & veteres ciues, quorum nonnulli ibi, sicut & in alijs oppidis ab Amurathe fuerant relictõ, eductos ex urbe, ne proditiõni ullus esset locus in suburbia misit. Hus ita patratõ, hostis intrepidè expectabatur. Castriotus interea audito oppidanorum responso, & elaborata barbari oratione, risu sibi obiecta dissoluens: Insignem apprime militem, inquit, si ita facere sicut dicere nouit: sed si facultas aderit nobis, felicem eum quoque felicibus Stellusiensium manibus addemus. Mox duci præfectum ante se cum captiuis illis iussit, & oblata crucis imagine, aliquos credentes & consententes baptizauit. Desrotus cum cæteris in conspectu omnium necatus. Sublatus ilico clamor ex urbe & multis conuulsis nostri sunt concisi. De ratione oppugnanda urbis tres fuere sententia: Alij nihil tentandum in muros cum operis glacie ac niue locis omnibus inaccessum esse montem, & vix pedibus consistere posse militem dicerent. Quare relictã prorsus obsidione propter hyemis incommoda, in verum tempus differendam esse oppugnationem. Alij faciendum militem esse delectum, apparandas scalas & machinas, cæteraq; id generis instrumenta, & pertinacia aduersus pertinaces utendum, neque dum respirare cuperent ipsi, & velut aues vernam temperiem expectare, relinquendum tempus hosti ad subsidium ab Ottomano capiendum & reparandas vires. Mofes inter utrosque neque tentandam oppugnationem, neque deserendam obsidionem statuit, alio tamen modo quam ipsi sentirent: nam per presidium quod ibi ad confinia ad alias necessitates paratum tenebatur, optime & consuli exercitui, & non interpellari obsidionem posse, & inclusos teneri intra muros hostes, atque ita paulatim rem protrahi in commodius anni tempus, neq; illis spaciũ concedi ad respirandum. Hac sententia qua media erat, accepta, & ad auctorem ipsum id onus à Scanderbego delatum, accin-

Sententia de
ratione urbis
oppugnandæ.

accinctumq; presidium illud duum millium, quod non longè aberat, & mille additis relictus ibi cum eis Moses, reliqui sublatis signis Croiam petiere. Ibi quoque variatum sententijs est de totius rei summa, & belli ratione, multis agrè deponentibus arma, suadentibusq; sequendā victoriam, & inferenda in hostilem agrum signa, ac aliquid de imperio Amurathis abradendum. Alijs alienissima tempora allegantibus, niues, glaciem, imbres, vix suspecturum tot incommodis militem. In campis præterea exusta gelu omnia, non prabitur a iumentis alimenta. His assentiens Castrionus, ut & aliquā suorum rationem habere videretur, & recuperatū imperium interim melius firmaret, inter dimittendum exercitum, his verbis militi gratiarum actionem exolvit: Nescio quid prius, quid posterius laudandum sit in vobis milites, virtus ne, an fortuna: hanc illa inuitavit, hanc inuit illam, & (quod maxime in hoc genere rerum gerendarum oportebat) consilia, conatusq; vestros celeritate aquavit. Quare maximum præsagium hinc futuri Epirotici splendoris, & dignitatis vestra cæpi. Quid

Oratio Castrionis ad Duce, præfectos, & milites suos, pro rebus bene gestis, ac imperio recuperato.

negatura impostero fortuna nobis? Quid non superatura patientia vestra non video? Vix trigesimus hic dies est, ex quo secundis aubus possessum à barbaro solum, possessam patriam animi dubius, ac penè ex tam longa peregrinatione ignotus tetigi. Hodie Sfetigrado excepto, non nomen est, non odor (ut aiunt) eius in prouincia relictus: gratia imprimis agenda sunt Deo, qui ita mentem hostibus ademit nostris, ut tot fortissimorum locorum possessionem incruentam etiam in vos transtulit. Tum pa-

E timentia

De vita & gestis Scanderbegi,

Fortē virum
nihil remora-
tur.

tientia vestra suis non fraudanda laudibus, qua non cæli minas, non hybernā intemperiem, non subiecta tot oculis aspexit incommoda, non caput detorsit, donec conceptum iam pridem desiderium ex animi sententia exoluisset. Nunc virorumq; voluntatem laudo, & qui sequendam, & qui differendam victoriam sentitis. Quippe quum nihil debeat fortem virum tardare, per aquam (ut aiunt) per ignem, per inuia quaque permeabile iter habere consuevit virtus. Tamen si nihil hec dilatio iniqui est allatura, potestis citra iniuriam meminisse, humana quoque vobis corpora esse. Ite proinde felices, & victrices dexteras, ac quod superest, spiritus refocillate, solidiores postea in novos actus ad clementius anni tempus reuersuri. Tunc arma condico, tunc sudores omnibus, tunc perpetuam belli materiam, tunc stipendia estis, qua nunc promerulistis, cumulatissime accepturi. Nam si ita per silentium Otomani licebit nobis sine obstaculo bellum, ut capimus, gerere, depopulandus est ager hostilis, diripiendus, incendendus, ac tentanda quadam prasidia locorum, si adiungere nobis possumus. Sed si bellum (id quod propius verò puto) aduersus nos decernet Tyrannus, ac commodanda erunt ex tempore, & consilijs ipsis hostium, consilia nostra. Quicquid tamen de alys sumus acturi, in Sfetigradum primus quisq; impetus, prima arma depromenda. Turpe eque ac molestum videtur mihi, ut ibi radices adhuc per summam ignominiam Epirotici nominis teneat hostis. Sed cedendum nunc tempori fuit, ne si pertinaciam Sfetigradensem maiore pertinacia superare contenderemus, frustra re tentata, turpius victi abiremus, & insolens hostis paulatim conatus nostros contemnere assuesceret. Non enim cum viris tantum, sed cum cælo ipso pugnandum esset. Vitio datum accipio priscis quibusdam Imperatoribus, quod per imprudentiam, rei q; militaris ignorationem, paratissimos exercitus magis incommotis rerum, quam hostili gladio amiserint. Caterum adest etiam praeforibus natalis Christianus, non puto aliquid tentandū in hostem hoc tempore, non vitam alicui auferendam, quo ipsi vitam & lucem accepimus tempore, sed crebris votis (ut sapius repetam) ubique gratia superis persoluenda pro libertate, pro imperio, pro vxoribus, liberisq; pro ipsis recuperatis. Ego vobis, si ob aliud quippiam impar sim milites, ad gratias referendas, ob id praecipue esse confiteor, quod tot praecleara nepotum pignora, tot gratissimorum, & inuictorum ducum aspectum restitulistis mihi. Magna quoq; his ducibus, his adiutoribus animus spondet sibi, dabunt occasionem, dabunt materiam ipsi, unde vobis quoque olim ingentes gratiarum actiones habeam. Nunc si quid in me est, quod ad vos vel ornandos, vel illustrandos attineat, efferte audacter desideria vestra, nanque (ut arbitror) eam pro magnitudine vestrorum in me meritorum debeo vobis animi gratitudinem, in me nunquam desiderabit. Vulgum non tenuit pudor, &

dor, & honestiores etiam quosdam, quin sumpta ex eo sermone fiducia, velut timens vnusquisque, ne alius prior posceret, vndique circa eum effusi, ut varia pro habitu ingeniorum exposcerent, hi equestris, hi pedestris stipendia, pecunias alij, equosq;, alij quarundam vectigalia villarum, multi

quibus in mutatione imperij arrepta patrimonia fuerant à barbaris, & ad alios translata, restitutionem veteris fortuna. Quae tum expediri praeter contentionem potuerit, facile omnia concessa relicta, quae annexam alicuius iniuriam habebant, in aliud tempus reiecta. Dimisso exercitu, Scanderbegus urbem ingressus cum suis, nam multi mansere cum eo, praesertim nepotes, & Principes consanguinei, primum omnium Amesam cum socijs quibusdam, qui illum ex Hungaria fuerant secuti, lauacro baptismatis fidei Christiana restituit, & barbaros plures simul qui tum Croia, tum alijs locis inuenti fuerant, intermissa prius re in ea celeritate belli gerendi. Hac letitia ad Natalitiam festiuitatem addita, pluribus diebus est celebrata, Scanderbego à provincialibus tum priuatim, tum pub. de more gentis multa Xenia missa, Principes vicini sicut nuper apta ad bellum, ita nunc pacem, & otium ornantia, varij generis munera dedere vestimenta egregia, & aliam praeiosam suppellectilem, non ignari in eo habitu rerum, & bellico tumultu, nihil eum praeter arma attulisse. Breue id ocium Castrioto fuit, nam inter epulas sermè ipsas nuncijs à Mose aduolauit, barbaros, qui ex prouincia in loca vicina confugerant, factò non ignobili agmine sociorum, & collectitia multitudine ad se opprimendum properare. Quare

Amesa baptizatur cum socijs.

Xenia missa Scanderbego.

De vita & gestis Scanderbegi, Liber Primus.

festinaret ipse, nam vereri se vel longius ab hoste protractum deserere cogi Sfetigradense negotium, vel si sub muris tentare fortunam velit, medius ab oppidanis & illis introcludatur. Hac omnis eius motus causa fuit, nam reliqua illa Turcarum, qua manus nostrorum effugerant, praesertim Petrellense, Stellusense, & Petralbense praesidium post eam fortunam collecti circa Alchriam oppidum, id est Ottomanis nominis in Macedonia, quum viderent Scanderbegum misso exercitu Croiam in hyberna concessisse, & factos iam velut per ocium omnis belli tumultus: tum ultionis studio, tum cupientes praclaro aliquo facinore ignominiam suam, & perfidia errorem apud Ottomanū excusare, excitata alia multitudine, Sfetigradum ire pergebant, ubi audierant Mosem cum praesidio ad custodiam finium, & urbis obsidionem relictum. Castriotus licet non multum eo nuncio mueretur, quod nunquam eam colluuiem fines ingredi ausuram crederet, tamen ne aliquid negligenter in noua possessione imperij ageret, vel Mosi deesse videretur, ocius conscenso equo, cum cōiuiis ipsis & socijs epularum, ac centum ferme militibus ex urbe ductis, ad eam periculi suspicionem exorientem extinguendam, contendit: sed nihil vel timore, vel festinatione illis dignum inuentum. Nam ubi aduentare Scanderbegum sensere hostes, sicut timide processerant, facile retroacti, vix vestigia sui reliquerunt. Tamen haec res malorum ipsis causa fuit, nam indignatus Epirensis, quod & data sibi eius incommodi viaq; causa, & sublata per eorum fugam materia laudis foret, acceptis mille equitibus ex Mosi praesidio, hostile solum ingressus, ut ea iniuria, si posset, lacepsitum hostem prouocaret ad pugnam, multa hinc inde procurrans per campos subuertit, deuastauit, depulatus est, atque allectum ea praeda dulcedine militem, totius deinceps hyemis cibaria doluit.

Alchria oppidum Turcū in Macedonia.

MARINI

MARINI BARLETII SCODRENSIS SACERDOTIS HISTORIARVM SCANDERBEGI,

LIBER SECVNDVS.

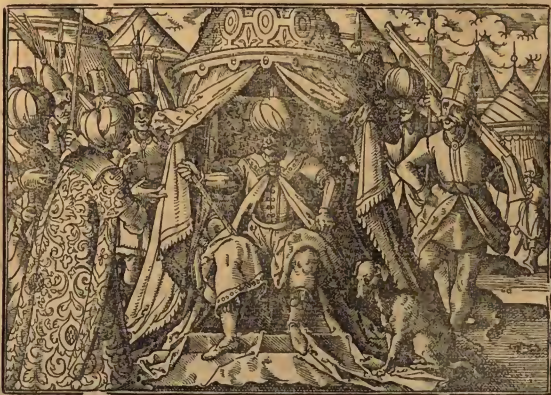

QUAE gesta in Hungaria sunt (ut iam perfectis rebus nostris ad aliena reuertamur) quum certis nuncijs cognouisset Ottomanus, licet fama quoq. ipsa prior, solito perniciosior, quum male quippiam affert, vario tumultu, metuq., & luctu simul publico, simul priuato omnia impleffet, Scanderbegi opera Bassam profigatum, deletumq. exercitum, ac propè ad internationem casum, unum cum Amesa illum, & adiutoribus consilio è pralio incruentù euasisse, moxq. in Epirum profectum, summo dolore eo Amurathes nuncio percussus, percunctandi studio ubi rei seriem omnem, & Scanderbegi consilia edidicit, in extorquendis praesertim à Scriba fallacibus literis (neq. enim vel id latere diutius potuit) primum illi tam audacis facti, & insperati (ut fit) mali admiratio vocem inclusit. Deinde mitigato paulatim dolore, in verba prorumpens, vox nunc minax, nunc querula, vim eam omnem sermè indignationis exhaustis, nunc ingratum Scanderbegum, nunc sceleratum appellans. Venenum iam diu seruatum, euomuisse dicebat. Idem fuisse facturum iam pridem, si ei furo-

Dolor An ura
this ob eadem
Bassæ suorüq.
& eius indig-
natio aduer-
sus Scander-
begum.

E 3 riatq.

ri atque scelerato consilio modus adfuisset, tempus captasse, quo tutior impunitiorq; nefandi voti compos existeret, propter grauiiores suas ex Hungarica clade belli necessitates, & maiora rerum momenta. Querebat nunc callidus Princeps, quo magis in eum suorum animos excitaret, sibiq; conciliaret. Quae eum ratio (quamuis nullam rationē scelus habere diceret) ad tam impium facinus impulisset. Quum liceret apud se illi & ditissimo & maximo esse, nihilq; penitus eorum desiderare, qua insatiabilis quisq; hominis animus ad omnem vel domestica, vel militaris rei gloriam sibi ipse votis exposcere potest. Nunquam alienigenum hominem maiori apud se cura habitum, educatumq;, & peregrina virtuti ingentiora pramia proposita, ficta quadam rei indignitate, ac doloris impatientia Principum suorum fidem appellans, iterato sepius sermone clamabat, bene nunc actum secum atque cum Ottomano impio dicebat Amurathes, maximo se onere domestica fraude atque insidijs liberatum, aliam fortasse vim veneni, aliud perniciosum incendiū futurum fuisse, si ea pestis intra parietes suos diutius coaluisset. Illud se tantum dolere, de eo arbitris dijs pariter atque hominibus conqueri, neq; vnquam id sceleris inultum fore, pati posse, quod in Hungaria ab illo praeter us omne, fasq;, nefario consilio hostibus victoriam traditā audiebat. Si enim aliqua suberat contra eum vlciscendi ratio, & iusti doloris species, quod paternum eius regnum possideret. Quid exercitus meruerat per omnem scditatem crudelitatemq;, velut victima

hosti oblatus? Quid innoxius suorum sanguis? Quid scriba tandem innoxius, qui neque ipse impias manus effugere potuit? His sermonibus Ottomanus incitatos per se barbarorum animos magis accendebat, sed attulere

lere maiora, ac maxima quæq; additamenta ad eum dolorem alij atque alij ex Epiro nunciij captam Croiam à Scanderbego, captæ eodem tenore cætera oppida, cæsa præsidia dicentes, ac regnū auitum eius omne in illius potestatem miro totius gentis favore redactum. Caterum cum hæc Ottomani animum summe mouerent, omiſſa tamen aliarum ferè omnium rerum cura, in Hungarum bellum mentem conuertit. Id unum certamen singulis propositum uidebatur. Id omnium consilia, atq; desideria singulorum, & publica uota exposcebant: varia purpuratorum sententia agrum senis animum hincinde distrahebant. Nonnulli qui nihil periculi putabant, donec penitus debellatum non uiderent, tendendum omnibus copijs aduersus Hungaros censebant, neq; pro parte uictoribus totius belli euentum, atque triumphum per summam ignauiam & socordiam cedendum, præsertim quod & idipsum sine domestica proditione ac perfidia factum non fuerit, aliud præterea esse Bassam cum 20. antesignorum millibus, aliud totius Ottomanum robur exercitus, & florem Europa, Asiaq; ac insuetam uinci regiam cohortem expectare. Quibus alia mens erat ab his, & maiorem ruinam uerebantur, quantum illi propter Scanderbegi perfidiam Bassæ fortunam excusabant, tantum onerabant isti propter paucitatem hostium, quod Hunniadem cum minoribus dimidio copijs, quàm suis rem tantum uel incruentum peregisse dicerent. In eo quod illi regia signa, & magnitudinem copiarum ad Bassam referentes extollebant, adducebant hi Vladislaum cum totius Hungaria ac Polonia nomine, iuxtaq; Italorum auxilia cum Juliano Romanorum legato, ac Germanorum arma, qui omnes adhuc nulla belli eius auspicia suscepissent, sed cupidissime pugnandi copiam expectarent. Despotis præterea satis fauorabilem causam nunquam deserturos Christianos, donec illum auitum reponant in regnum Scanderbegum. Demum nouum hostem exortum contemni non debere, nosse omnes, quo uir ingenio, qua fortuna, qua rerum bellicarum peritia esset. Jam temporis momento paternum imperium omne deletò hostium nomine, sine matris (ut aiunt) dolore uendicasse. Quid deinceps firmatis imperij rebus, & conciliatis populorum animis facturum? Excitaturum profecto ad arma quoscunque Christianos Principes, & non labori, non periculis, non uigilijs ullis parsurum, ut aliquid quotidie de imperio eius abradat, stultum fore inter tot hostes à tergo, à fronte, à lateribus, inter tot arma, euentum aliquem nisi infelicem expectare. Satius esse summittere semel animos fortune, ne sapius summittantur, & aliam corporis partem detegere, ut aliam magis iniuriæ obnoxiam tegas, tempore magis geri bella, quam armis. Haud grauate restituendam Mysiam Despoti, ut à tot incommodis bellorum aliquantulum respiretur. Sed quid restituendam? mutuandam potius, auferrī enim quoquo tempore uel facilius quàm data sit

Varia apud Ottomanum sententia super bello cum Hungaris reuouando.

Hunniades.

Poloni.
Romani.
Germani.

ta sit

De vita & gestis Scanderbegi,

ta sit posse. *Mouere hac multum ad ea iam pridem inclinatum senem, tamen ne tam facile ad eam sententiam prorumpens timoris indicium aliquod praeferens multis hincinde de industria dictis quasi inuitus ad id applicare visus est animus. Quare decreta legatio ad Hungaros, & oblata Mysia Christianis, ac inducie belli in 10. annos petita. Hunniades qui tunc maxime egrotantibus ceteris, omnia tum belli, tum pacis munia obibat, videns inutiles copias suas ad arma, oblatae conditiones Turcis nec recusauit, nec distulit. Quidam tamen dicunt purpuratum illum Tyranni, quem*

Legatio Ottomanam ad inducias ab Hungaris in decennium petendas, quibus etiam Mysiam sine bello offert.

diximus eo praelio à Ianco captum, ad 40. milia aureorum, quae pro se redimendo promiserat, admonuisse eum, ut Mysiam peteret ab Ottomanis, nihil enim negaturum propter Bassa fortunam, praesertim quod & in apparatu ipso belli id ipsum suis se concessurum diceret. Et ita factum, atque prius ab Hunniade missos legatos ea cuncta, ut retulimus, transegisse. Sed ferunt Amurathem, ubi postea de nostrorum egrotatione audiuit, multum indoluisse, & defleuisse quasi apertis lachrymis, tam certam victoriam propter inanem timorem è manibus elapsam sibi. Ab Epiro nihil amplius per eos dies auditum, nisi excursiones quadam, & ludificationes militares ad fines imperij. Itaque Tyrannus tum propter incommoditatem hyemis, tum quod non satis Hungaricae pacis fidem ad animum transmiserat, quos adhuc audiebat stantes in armis, donec imperium recepisset Georgius, ex tempore capturus consilium Epiroticas res distulit. Iam fessus summe equidem, tot causas quotidie, tot rationes excogitare, allegare, quae noua subinde neccentes impedimenta hosti rerum nostrarum statum augeri, indies firmari, quiescere

Acceptio conditionum pacis ab Hungaris.

Purpuratus Tyranni, qui apud Pannones captiuus erat, quadraginta milibus aureorum redimitur.

tam feliciter sinerent. Nam ea hyberna intemperies suspecta Hungarorum fides, tum materiã quietis præbuit nobis. Quid postea constitutis Myssia rebus, abscedentibus Hungaris? Quid bruma fugata tardauit Amurathem, ne aliquod tamdiu coëta vltionis genus in Scanderbegũ depromeret? Antè enim idus Iunias nulla belli auspicia aduersus eum sumpta inuenio, nisi fortasse ex Hungarica clade fractũ animis senem magis ociũ suum, quã Epiri iacturam. Et omnes iniurias à Scanderbego acceptas, estimasse dicamus. Relicto Mose, Castriotus (roiam redijt, ibiq; immunis à bellico labore (tempus enim prohibebat) in ciuiliũ rerum procuratione, Et componendo priuatorum statu hyemem traduxit, sed non totam: nam in propinquo vrbis accepto Amesa Et paucis equitibus, ad conquirendum militem profectus, confecto exercitu sex millium hominum, Sfetigradum petijt. Quid faciat? Sicut difficultatem locus, ita pertinaciam hostium animi non mutauerant, non mina, non lenia verba proderant, tormenta non aderant: que si affuissent, aliquid fortasse ad terrorem valuissent, modicum certe ad urbem potiundam. Experiri verò fortunam cum tam aperto suorum discrimine, Et certa quasi militum pernicie, temerarium visum est. Proinde Et que melior, Et plurium erat, sententiã secutus, intermissa aliquantisper cura Sfetigradensi, in alia loca imperium ampliaturus intulit signa, primum tamen qui quid frugiferi circa urbem fuit, corrupit, deuastauit, Et agrum omnem obseſis ademit, ac nihil ferè præter nuda mœnia reliquit. Ferunt tamen venisse occulte ad eum colonos quosdam loci, eos præsertim, qui in suburbijs morabantur, rogasseq; antiquorum officiorum memoriam recolentes, que in Ioannem patrem olim contulissent, ne se quoque eo pacto, nihil tale meritis, euerteret, parceretq; vastationibus eius agri, quando inde verius illis quam hostibus auferuntur alimenta. Non deesse tempus, non defuturam viam meliorem, qua sumi vltio de presidio Tyranni, Et extorqueri è manibus eius ille locus posset, se captaturos occasionem, futurosq; maxime adiutores eius rei, si quid vsquam afflisset spei. Audita hac libenter Castrioto Et credita etiam sunt. Quid enim dubitaret tum de Christianis hominibus, tum de paternis olim subditis? Quare sublati signis, eam seuitiam aliò transtulit. Tractus enim quidam eius regionis erat pulcherrimus, habitantium multitudine refertus, Et frequentibus inhabitatus vicis Mocrea accolæ appellant Triballos versus. Huc cum exercitu proficiscens, imperij sui terminos latius extendit, ampliavitq; quàm Ioannes pater possidet. Hostes nullibi inuenti, nam Turca aut tampridem sublati fuerant, aut aufugerant. Incole Et reliqui Epirotici generis, mox abiecta Amurathus memoria, nouum ducem, Et nota olim signa, aquilasq; (nam rubea vexilla nigris, Et bicipitibus distincta aquilis id gentis insigne erat) gerebat Scanderbegus) vel non inuitati sequebantur. Tum exijs

Castriotus in
munis à bellis
rum turbines
hyemem præ
ne totã tranſ
egit.

Scanderbeg
ampliat imp
rium suum.

Mocrea.
Triballi.
Vide Plinium
lib. 3. cap. 66.

Vexilla & in
signia Castrio
ta gentis & sã
milit.

F in alia

De vita & gestis Scanderbegi,

in alia & alia loca, nunc mitis, nunc terribilis irrumpens, quotidie aliquid imperio suo addebat, ordinabat semper aliquid per prouinciam, disponebat presidia, custodias collocabat. Reuisebat crebro Croiam, ac caetera loca, oppidaq; Nunc hac, nunc illac oberrabat sedulus, perlustrabat, contemplabatur singula, montes, colles, syluas, saltus, ualles, & latebras quasque, quo pacto minima suorum iactura olim cum tanto hoste belligeraret, quod supererat temporis, omne excursionibus assiduus, & deuastationibus hostilis agri impendebatur. Nolebat enim milites suos otio marcescere, afferens semper in medium id Fabij Maximi, negantis utile esse loco uno sedere exercitum: itineribus, & mutatione locorum nobiliorum ac salubriorum esse. Latuerunt non diu hac Amurathem, iam alij atque alij ab Albhria & reliqua Macedonia nuncij, uestibula eius replebant, direpta omnia, & deformata clamantes, nihil usquam praeter mortem & seruitutem conspici, non contentum paterni imperij recuperatione Epiensem, tota die infestis agminibus caeteros regio colonos infestare, agros diripere, & multarum iam rerum possessionem adeptum, nihilq; indies de solita ferocia sauitiaq; remittere. Dibram utranque iam pridem uoluntarias se imperio eius addixisse, casis propria manu Turcarum presidys, aut uinctis nouo duci traditis. Hac loca olim Johanni patri subiecta fuere, tamen (ut iam dictum est) ab Amurathe oppressus, pacem ab eo petitam tulisset, una cum filijs obsidibus, Dibras quoque ei patris conditionibus tradidit. Sfetigradum inde dicebant iam propiorem, ut caperetur, fore, quum in Dibra inferiore positum, omnibus undique ab hoste possessis, nihil reliquum habeat ad belli subsidia, uel alimenta uirorum. Mocreas descisse, & pleraq; alia loca, qua nunquam Castriotae gentis imperium sensissent, aut incolarum rebellione, aut timore, aut longis coacta malis, iugum eius subiisse. Pepulerunt hac nedom ira, sed necessitate potius quadam Tyrannum ad arma, quare celerrime, & consultationibus habitis, & lato decreto delectum ingentem fieri iussit, quo sine ancipiti certamine, & integro exercitu suo Scanderbegi nomen penitus deleteret, Epiriq; defectionem, & tot ab eo illatas iniurias ulcisceretur: ille nedom obscuris nuncijs (ut non desunt quotidie in tanto motu rerum) sed a certis hominibus & amicis, quorum plures adhuc illi iam pridem conciliati apud Amurathem erant, quos mutata fortuna mutare non potuerat, certior de singulis factus, sicut ad pericula capeffenda multum praeuenerat audacia, ita etiam inter ipsa pericula plurimum consilij adhibuit. Cogitans enim quantam rem animo concepisset, quodue suscepisset humeris pondus, & ueritus non satis idoneas suas uires ad tot quotidie renouanda & perferenda fore bella, qua iam iam in uisceribus Epiri se uisurum non falsus uates ominabatur, externa quarere auxilia statuit, quo & securius rebus

confu-

Dictum Fabij
Maximi.

Auxilia Scan-
derbegi in A-
murathem.

consulere suis, & imminenti impetum procellæ, multis adiuuantibus propulsaret. Primum igitur omnium ineundam societatem, & genus aliquod perpetui fœderis cum vicinis Principibus regulisq; tam Epirotici, quam Illyrici generis decreuit, difficilem certe rem aggressus, quum natura ad dissentiendum quam ad conueniendum aptiores sint homines, facillimam vero expertus, ut mox aperuis euentus, & omnis deinde rerum tenor declarauit. Id autem vel priuate cum singulis per literas, vel nuncios, vel per se ipsum commode agi non poterat, pulcherrimum visum est, ut commune concilium in aliqua Epiri parte omnibus indiceretur, ubi & presens viro- rum aspectus, & in medium collata sententia, expeditius consultusq; quid utile esset, quid honestum, inuenirent, in electione quoq; ipsa loci pari prudentia & moderatione usus est. Non enim vel Croiam inuitati fuisse Prin- cipes, ne magis propria quam aliena dignitatis rationem habuisse videretur, & suspicionis etiam aliqua subesset causa, vel Apolloniam, Daynum, Xabiacum, aut aliquod Epirotici nominis oppidum, ne aut inuidia foret, aut aliqua tergiversationis ceteris causa, cum vel moleste quidem in alic- na traherentur loca, vel (non indigniora sua, aut etiam magis digna exi- stimantes, quod est hominum genus, sua præ ceteris extollentium) ad aliena accedere loca dedignarentur, Lyssum oppidum erat, Aleesium commu- niore vocabulo dicimus, duobus & viginti paulo plus millibus passuum à Croia distans, inter eam & Scodram urbem situm, non ineptus ad id nego- tium visus est locus, cum ob commoditatem sui, tum ob Venetorum gra- tissimum a qua omnibus ac acceptissimum imperium: illorum enim ditiosis id erat oppidum. Missi igitur undique qui inuitarent viros, & locum diemq; conuenturis prædicerent. Nemo selectorum tardatus est, nemo quippiam causatus, nullum publicum, nullum domesticum (ut sit) impedi- mentum quempiam tenuit, contentione quadam omnes & promptissimis aduolarunt animis: sat is efficax id fuit signum, quales se ad reliquos deinceps belli usus præstaturi essent, nunc concedant aliquantulum mihi legen- tium animi, concedat historia grauitas, euagarisq; paululum sinat: Quippe cum nimis curiose fortasse, velut in albo quodam referre illorum nomina statuerim, qui id concilium tunc præsentia sua, sed longe magis Epiri digni- tatem honestarunt, ut doleant posteri, & mirentur tam subitam Epirotica rei calamitatem, & sorde nostras, ex illarum verum imagine commonesci- di, licet nihil forsitan ab re, vel factum vel dictum videri debeat, quod pa- trie, quod tuis pia ratione & officiose impendas. Verum priusquam eorum referam nomina, qui ad concilium conuenere, non incongruum mihi visum est, hoc in loco recensere, remq; à plerisq; exoptatam, veluti sub oculis ponere, unde scilicet origo Epirotica seu Albana gentis exordium habuerit. Epirota, qui & Albani appellati sunt, ex Albanis præcis, & nobilibus

Concilium de
ineundo fœ-
dere cum vi-
cinis Princi-
pibus.

Comitia in
Lyssoppido:
Lyssum oppi-
dum cuiusdam
Romandrum
ab Epidauris
centum mill.
passuum. Pli-
nius lib. 3. cap.
22.

De vita & gestis Scanderbegi,

Origo & no-
men Albanz
seu Epirotica
gentis.

In Strabone
lib. 11. legis, lin-
guas habent
26.

Georgius Scā-
derbeg.

olim Italia populis, qui Colchidis etiam portionem incoluerunt quandam, originem traxisse dicuntur, à quibus sermonem Albanum, seu Epiroticum fluxisse (ut mea fert opinio) non malè fortasse quis dixerit, quum ibi sex & decem linguas vigere Strabo referat: de eorum quoque origine cum Pius Pontifex, diuini, humaniq; iuris peritissimus, tum nonnulli recentiorum, qui Trogū Pompeium sunt secuti, eadem ferè senserunt. Trogus enim Pompeius Albanorum originem Italicam esse dicit, asserens Albanos Herculem ex Italia abscedentem secutos fuisse, cum is Gerionis armenta in Italiam deducta, in Albano monte pascui fertilitate pellectus, aliquanti isper habuisset. Ab his igitur Albani orti sunt, quorum pars hodie in Peloponeso, pars in Macedonia, siue Albania & Epiro sedet. Horum autem Princeps est Georgius Scanderbegi, magnanimus & inuictus Princeps, qui multa per

atatem nostram aduersus Turcas pro Christi nomine pralia gessit, qui a-
tatem penè omnem in armis pro fide catholica pugnando consumpsit, qui
multos & magnos Turcarum exercitus parua etiam manu bello vicit at-
que deleuit, cuius conspectum nunquam ferre Turcarum acies potuerunt, qui
solus quodammodo regionem illam in Euangelica Christi fide continuit
Sed nunc ad propositum nostra recurrat oratio. Ariannites Thopia Go-
lemus siue Latiniore vocabulo Commatus, magni vir nominis & autori-
tatis, tum propter longam generis nobilitatem, tum ob maximam rerum
bellicarum peritiam, & dignitatem precipuam oris, vultusq; quod non v-
timo

Arriannites
Thopia Go-
lemus.

timo loco spectat vulgus, insigni equitum peditumq; comitatu conuolans, ceteros omnes praeuenit. Hic oppressus olim ab Amurathe, tributum ab illo imperatum non negauit, sed nunc oblata occasione erectus, animo concepta iam pridem odia, & seruatos gloriose spiritus egregie depromsit, nemog; ardentius se aut pro libertate pepigit, aut in capus illorum iurauit, neque modus deerat ad eam animi cupiditatem explendam, & sat idonea eius vires cum alijs iuncta, ad reformandam fortunam Epiri videbantur, qua sola aliquando integra tyranni bella sustinuisent: nam à flumine Aoo, siue Aeante, licet ei incola aliud superindiderint nomen, Vauissam appellantes, ad sinum vsque Ambratium ferè per omnem maritimam Epirotica regionis oram imperium eius extendebatur. Hic est ille Ariaminites, qui apud Macedones & Epirotas cognomento Magnus & dictus & habitus est. Nam magna profecto & praecleara in Turcas pro Christi fide & Euangelio gessit, varias ac ingentes de eis clades, stragesq; edidit, & quoad vixit semper infecutus est. In Meumethem eorum principem in Epirum irruentem irruit, quem sedauit atque afflixit. Nam eius castra aggressus, signis, regis vexillis, atque tabernaculo ablato priuauit, illumq; e prouincia & regione summo cum dedecore, clade, & ignominia abscedere compulit. Secutus est eum Andreas Thopia, clarus vir genere, factisq; nec minus a te verendus, cum duobus filijs, Comino, & Musachio, Tanusioq; nepote, quorum maiores fundatores Croia & Petrella fuisse diximus. Horum quoque non poenitenda vires, & sat amplum imperium in Epiro inter Tyram minorem & Epidamum fuit, tamen praeter eorum locorum dominium, qua abolitis penitus antiquis nominibus, Scuria, Musjachiema, Cherabi, Farca vocant Accola, Cimera, Ulixea, imperio noti erant principes. Montanus is est locus, Corcyra oppositus. In domita gens habitat, feroxq;, ne bellicosa dicam, Cimerotas vulgo dicimus, nullius rei, artisue auxilio, praeterquam natura, & locorum munimento tuti. Insolentiam Turcarum post subactam Epirum, mortuo Scanderbego semper feliciter contempserunt, & egregia quadam libertate natura, ignari alicui imperij vsq; ad haec tempora vixere, nunc (ut audio) vltro accersitis ex Apulia Hispanorum praesidijs signisq;, & ducè norunt, & politio rem formulam viuendi accepere. Inter eos & Georgius Stresius nepos venit, Balse filius, Johannes & Boicus fratres domum relictæ, nondum a satis gratia, vel ad consultandum, vel belligerandum idonei: horum sedes intra Croiam & Lyssam tam ampla quam amœna erant. Ex Musachijs quoque plures affuere, id nomen est genti: his sicut idem voluntatis, idem etiam habitus animorum erat cum Scanderbego, ita neque imperium ab illo vlla ex parte separati, distinctumue habebant. Quinetiam magnanimi praesto fuere Principes Nicolaus, & Paulus Ducaginus, spectatus armis ambo,

Aous Aeos dictus à quibusdam. Plinius lib. 3. cap. 23. Strabolib. 7.

Andreas Thopia.

Georgius Stresius.

Post finem Rheticum, Lissus oppidum est, & Acrolissus & Epidamum. Strabolib. 7.

De vita & gestu Scanderbegi,

Plinius habet
Drinum, lib. 3.
cap. 26.

Paulus in Epi-
ro Christum
annunciat.
Lucas Zacha-
rias.

Daynum op-
pidum.

Plinius lib. 3.
cap. 22. Amnis
Drilo superius
eum oppidū
cuius Rom.
Scodra à mari
28. milliū pas-
suum.

Petrus Hispa-
nus.

Leccas.

sed eximio quodam praecateris religionis cultu notior Paulus, qui agrum ultra Drinum flumen, Xadrimam superiorem appellant Epirota, usque in superiorem Mysiam possidebant, regionem amplam, & frugibus fecundam, fontibusq; ac riuulis saluberrimis irriguam, & ferocissimis inhabitatum viris: ibi multa vetustatis vestigia visuntur, oppida, adificia, templaq; notissima Dei, prostrata nunc undique & diruta ante oculos saccunt multa, quin etiam in eo tractu marmorca visuntur monumenta, in quibus pleraque Romanorum & aliorum Imperatorum nomina licet intueri: inter hac & vestigia quadam, quibus satis percipitur, Paulum Apostolum ibidem fidem Christi populis annunciasse. Accessit & Lucas Zacharias, quo nemo unquam impensius, eodem fidei & benevolentia tenore, Scanderbegi partes est secutus. Hic licet latiori dignus imperio, tamen satis amplam Xadrima partem superioris, necnon Dayni oppidum à maioribus suis & conditum, & per manus sibi traditum tenebat. Pusilla ciuitas est in edito monte, prout omnes ferè vrbes Epiri, sita, agrum tamen habet campestrē vberem, saluberrimumq; venationibus, apium, ac omni frugum & arborum genere refertum. Amœnissimus amnis Drino à parte, qua occidentem spectat, eam alluit, qua ita contentione quadam veteres celebrarunt scriptores, vt vix loci quippiam ad dicendum relictum videatur posteris. Tamen quia multa ad hunc usq; diem ex veteri rerum facie (vt sit) immutata sunt, non malum erit fortasse, si ipse aliquid etiam hodie dixerō. Epirum à Dalmatia atq; Illyrico, vt nonnulli voluerē, distinguit amnis Drino, & haud multum Eridano magnitudine inferior exordium sumit à Macedonicis populis septentrionali plaga, Lyssiā, urbem celeri cursu praterfluens, in sinu Rizico iuxta Acrolissum mari Adriatico sese immiscet, vbi & insulā facit, cuius ambitus septem millia passuum complet, hac tempestate Lyssi nomen retinens, eò quod veteri oppido, quod in vltiori fluminis ripa positum erat, à Turcis incenso, multitudo illuc confugiens, domicilium perpetuum sibi tanquam tutiore loco fixit, & nomen ipsum vrbis ad insulam transfudit. Aderat praeterea tam felix pater, quam fortunatus Princeps Petrus Hispanus, cum Alexio, Bosdariō, Vruoo, & Mirco, filijs ferè inter se aequalibus, & pari figura corporum, ac indole animorum quam similes, Leccasq; deinceps Dufmanus cum Petro, & alijs reguli vicini, quibus Peones, Pelagonesq; superiores usq; in Mysiam Sardonici, & oppidula quadam, ac loca circa Driuastrum & Balesium parebant. Progrediebatur non longe post hos Stephanus Zernouichius, cum Georgio & Johanne filijs tanto patre nihil indignis, qui in Illyrico siue Liburnia ad ripas lacus Xabiacum & Falconem munitissima oppida cum agro latissimo possidebat, non defuere Christianissimi & inuictissimi Principes Veneti, quorum tunc imperio (vt de Scodra mea taceam) pleraq; haud igno-

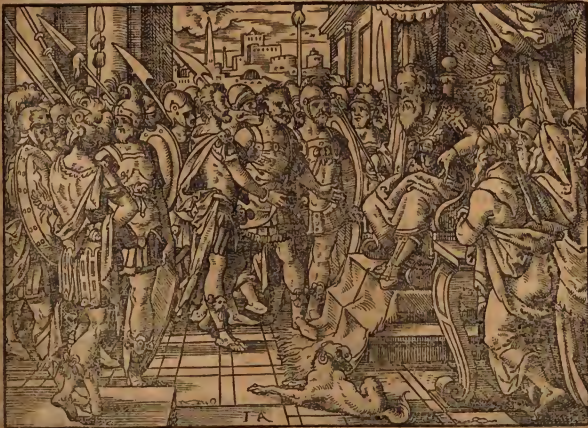
bilia

bilis oppida, & non minima Epiri pars poterat gloriari. Traxit postremo ea consultatio alios Principes iuuentutis, qui tum propria, tum communi causa operam suam contra Turcas pro publica salute & dignitate fortissime sunt polliciti. Nunc ad Scanderbegi orationem me conuerto, qui postquam omnes, qui ad concilium euocati, in templo maiori in unum congregati sunt, sic orsus est:

Vtinam, Patres & Principes optimi, aliquis sit credendi finis Christianis nostris, & Ottomane nos fidei satietas tandem aliqua teneat, immo perfidia plusquam punica palam fiat. Neque enim ego hodie quietum patria statum, inuisus fortasse noui belli autor turbarem, & vos ad hanc belli incommoditates, & maximarum rerum pericula sollicitarem, nisi Iohannes Castriotus pater ille meus, Princeps alioqui prudentissimus, tantum olim perfido huic Amurathi fidei habuisset, dum funesta pacis prae-textu, velut certa pignora obsides ab eo filios, non difficilius quam petierat, impetrasset. Sed quid de parente meo diutius conqueror? Communis est hic error. Commune fatum omnium Christianorum Principum. Quid de Graeco dicam? quid de Mysorum & aliorum deinceps Christianorum imperio? Omnes profecto nimia ista credendi facilitas perdidit, nihil iam illis à perfido Ottomano relictum est, nisi ut tantum eos paenitere possit.

Adhortatio
Scanderbegi
ad vniuersum
Concilium, pro
tuenda ortho-
doxa fide.

A perfidia
Turcica.

*Quare nihil est Patr. Con. quod vobis in hac parte orationis à me dici pos-
sit, quum satis alieno malo, vtili exemplo edocti esse debueritis. Dum tam-
men haec conqueror, & Ottomanas ipse fraudes mecum diligentius repeto,
& ante oculos pono, pariterq; vos intucor, prudentiam aequae & concor-
diam*

Ab alieno ex-
emplo.

De vita & gestis Scanderbegi,

diam specto, illud me maximè confirmat, & bono iubet esse animo, quod vix ullam ab eo gentem, præterquam dolis & insidijs subactam, vel sua ipsa credulitate, & domesticis eversam simultatibus cerno. Age tamen dicat quispiam, multa quoque ab Ottomano virtute parva, innumeras provin-
 cias, plura hac ætate imperia armis eius sub iugo missa, numeret longos triumphos, irrupit ferox in Asiam, percurrit non semel Græciam, Mysiamq̃, incruentus toties penetravit, sic ne igitur indomitam Albaniam inuictam Epirum iniuria illius opportunam putauerimus? ubi tot duces, tot Principes inuictissimi, tot bellicosissimi populi unà concordēs vigent in armis. quanti enim faciant barbari, virtutiq̃ vestra tribuant, huiusce rei certissimum ipse testimonium afferre possum, qui cum illis domi militiaq̃, plures annos traduxi, inuiti, coactiq̃, contra vos bellandi necessitate omnem subeunt: inuitus verò atq̃, timidus animus quid boni, quid magni gerere possit, dicat mihi strenuus atque optimus miles. Sed dum me cupiditas ista dicendi, & iusti doloris causa longius protrahit, non defuturos multos factores, qui doleant, quod se tamdiu paci, licet non omnino honesta assuetos, nunc ad hæc belli incommoda euocem, dicantq̃, quemcunq̃ euentum parit fortuna, nihil tamen posse sine cruore suo expediri. Dolebunt identidem matres, filios in belli discrimina missura, conuerentur uxores de virorum salute sollicita, & orbitatem sibi timentes paruuli domi relicti liberi. Appellabunt me omnes fortasse crudelem, & detestabuntur (quod omnari horret animus) nouum belli periculorum, & sanguinis auctorem, quanquam libertatis potius (absit verbo temeritas) assertorem & conciliatorem vocare deberent. Vix suppetis oratio mihi ad eam legitimam & iustam defensionem, auertat hoc tamen 'Deus optimus maximus: non est ita publici boni oblitus animus, ut vnus tot vestras vndique querelas audire, tot communia omnium mala vnus videre possim, quin si mei aliquem consilij pænitet, P. C. neque è Repub. & ex omnium dignitate hæc belli capiendi à me ostensa occasio videtur, & Croiam sum Amurathi (si ita conducibilis videtur vobis) & hæc omnes infælicis regni reliquias mox restitutus, priuatq̃, periculo salutis prospecturus mea potius, quam regnaturus publico vestrum. Illud vnum tantum subditi mihi populi, & innoxij ciuium sanguinis vicem doleo, quos sine duce, sine tutore, velut victimas hosti offerri non patitur animus haud immemor fides illius, quam nuper in me sibi restituendo omni ætate testatam reliquerunt. Sed quid per Deos immortales (ut vobiscum iam liberius loquar.) An igitur æquum erat ciuem vestrum à patria semper extorrem in seruitute apud Amurathem inter tot pericula, in damnata religione degere, potius quam in Epiro in natali solo apud Christianos, apud vos, quicquid ætatis erat reliquum exoluere debuisse? An in Epiro præterea esse, & auorum sedes, paternum impe-

A successu Turcæ perditos & insidias.

A fortitudine Epirorensiū heroum.

Confutat argumenta detestantium bellū in Turciam.

A publicâ utilitate.

A religione.

A patriæ pietate.

imperium, sepulchra, templa, Deos ipsos in barbarorum potestate per omnem sæditatem & ignominiam aspicere diutius potuisse? Quid de Croia demum (ut nulla sit patria pietas) an vrbs tam munita, tam opibus clara validissimaq; in hostium manu relinquenda fuit? Cor Albani imperij, & una ad omnes bellorum & pacis commoditates à maioribus nostris condita, negare istud quidem (ni nimis ipse blandior mihi) vix potestis, Patres Iustissimi. Citius tamen cum Amurathe agi potuisse quispiam dixerit, non ita irritandum barbarum, non per tot scelera vel patriam recuperandam fuisse, si modo scelus id potius, quam necessaria vita defensio appellanda sit, qua non homini solum iure gentium, verum brutis animalibus lege ipsa natura est concessa, si tamen scelus hoc appellamus. Quid de tot eius in me odijs, tot simultatibus dicendum erit? Quid de insidijs illis? qua non solum vobis, sed uniuerso fermè terrarum orbi vulgata, vel cruentissimo hosti aliquid potuissent lachrymarum elicere. Quid demum de miserabili fratrum meorum cade? quos omnes eodem fermè temporis momento, apud eum funesto fato absumptos his oculis vidi. Parum ne hoc igitur (prob dolor) meme ad hunc vsq; diem imbutas sanguine meorum manus aspicere potuisse, & apud homicidam impium tam certo vita periculo omnes fermè dulcioris atatis annos transexisse? Sed quid in his immoror? Ostendet propediem omnia an probe, an improbe facta, euentus belli iustus iudex: vnum illud polliceri ausim omnibus, vos militem me vel ducem inuicta patientia ad omnes labores subeundos, ad quaq; obeunda pericula habituros, non die, non nocte, non aliquo tempore, vestra pariter & Christiana rei sum defuturus: & quamuis animi hanc mei cupiditatem virtus, & rerum gerendarum gloria aquare non poterit, aquabit certe diligentia, & fides singularis, longeq; superabit, tamè non poenitendum saltem in eo consilium nostrum esse poterit: nam quum hostis ingenium, artes, dolos, moresq; deinceps omnes (quod maximum censei solet in rebus bellicis) tam diutino vita vsu optime norim, nihil incaute sum, nihil temere, nihil non considerate acturus, ni fatum aliquod urgeat, quod nulla vis humana vincere potest. Cur autem hac leuia commemoro? quum maiora vel maxima plane omnia belli huiusce fomenta, Deus vobis optimus dederit. Habetis vobiscum Senatum, populumq; Venetum, vnicum Christiana fidei columen, terra, mariq; hac atate longè potentissimum, & qui cum omni hominum memoria triumphos suos comparare, & de uniuerso laudis genere certare queat. Habetis hosce Principes eius Reipub. non minimam partem, qui tum sua, tum patrum voluntate, atque decreto, nobis omnia (quid nobis? Christiana certe Reipub.) pollicentur, iustissimum bellum non recusant, granibus & ipsi à perfido barbaro iniurijs lacepsiti. Timendum nequicquam est his ducibus, his autoribus? Quid amplius, quaeso Albani Principes, à

Croia cor Albani imperij.

A crudelitate hostis.

Euentus belli iustus iudex.

A fide Scanderbegi, & diligentia.

Apræfidio Dei.

Senatus populisq; Venetus.

Ab auxiliariis potentiss.

De vita & gestis Scanderbegi,

Dijs immortalibus petere potestis? Pudeat iam nos (si Dijs placet) fortuna nostra, turpe tum nobis, tum Veneto nomini turpissimum, eos diutius (ita me mala nostra dicere cogunt) dominos ferre, quos Patrum nostrorum memoria, infamis illa Scythia vicus vix seruos perferre poterat, quibus nihil contemptius fuit, & latrocinij tantum, ac rapti viuere assueti eò creuerunt hodie, vt extrema quaque nomini Christiano audeant minitari. Dies me deficeret, si omnia enumerare vellem: pudet hostis humilitatem referre, cum quo bellum gerendum sit vobis. Agedum igitur Principes, patriam, uxores, liberos, fortunasq; vestras per summam gloriam vobis vendicate, defendite, & ad veram libertatis tranquillitatem reuocate. Ecquid sentitis, in quanto contemptu viuatis? Qui libertati idem, & vobis finis sit. Si tamen tolerabilis videtur fortuna vestra, sumite pro me arma iustissima, non Albano, non Principis filio, non consanguineo vestro, sed Christiano, sed transfuga. Non loquor apud recusantes iusta bella, Principes, defendite eum, quem Iohannes Castriotus, Princeps ille, de vobis non male meritis, fidei virtutiq; vestra si posset, commendaret. Sed si adhuc nihil vos mouet fortuna mea, & vel ignominiosam pacem huic bello preponitis, ad gentis ipse meae, populorum, & ciuium fidem confugiam, quamcunque dederit sortem fortuna, vnà cum illis a quo animo subiturus, qui tam magno aequo ac grato animo suam salutem pro mea salute deuouerunt. Defensuri tamen (vt arbitror) & vos estis P. C. Ad quid enim istuc conuocati tanto ardore conuenistis, nisi ad bellum, quum nullus alius vobis mei vsus esse possit, nisi in bello sit? Caterum video iam ita omnium animos concitatos, & in concitatis animis hostiles spiritus. Contemplor superbos vultus, vt armatos iam iam aspicere videar mihi. Defendetis inquam vel inuiti, quum solum ab Amurathe oppressum auxilium vestrum implorans audieritis, quum hostem impatientem, ac victoria elatum, libertatem atque imperia vestra euertentem, & rabido, cruentoq; ore, pollutis atque sacrilegis manibus ad sanguinem vestrum hauriendum proruentem videritis. Non expectetis tamen (obtestor) eas rerum difficultates, non expectetis, quousque serum forsitan istud a vobis auxilium petatur. Sed nunc nunc vires viribus, arma armis conferentes, vel expectemus quamprimū erupturum hostem, vel in eum vltro irruamus, quum coniunctos viderit, vel pœnitebit eum consilij sui, vel si ire perget, luctuosam forte vincendi cupiditatem malo suo est depositurus. Timet adhuc forsitan quispiã vestrum, & in ancipiti sententia nutat animus, non vnum, neq; debilem aduersus nos Amurathem exercitum missurum, sed & plures & validissimos, vel ipsum forsitan venturū ad eam iniuria atrocitatem vlscendam: parem autem non esse exercitum nostrum aduersus eas vires. Fateor ista omnia quidem, & libenter fateor, magna tamē omnia ani-

Ab hostis humilitate.
A libertate patriæ, vxoris, liberorū, &c.

A meritis Iohannis Castrioti.

Ab hypotypo si hostilium spirituum.

Ab extenuatione potentie Turcica.

mus meus praesagu, sed vereor spondere quippiam incertis animis, quum futura in occulto sint, & omnis lateat euentus. Quod vero ad humanum ingenium & consilium attinet, promptum vobis rerum omnium remedium ostendam, quippe quum nihil tam difficile sit, quod non hominis consilio expediri possit. Ingeniosa est ad sui tutelam natura, & quicquid iuste geritur, felices sortiri solet euentus. Sed quid hoc pacto difficultatem augeo? Nonne (ut de armis taceam) situs ipse locorum, & Macedonia suapte natura tutissima regio, vos satis aduersus quosque impetus tutabitur, qua nihil ad propulsandam iniuriam omnem aptius, nihil commodius esse potest. Nonne praeterea loca singula, oppidaque, ante hostis aduentum muniri poterunt viris, armis, commeatu? Quid ipse postremo cum exercitu a vobis commisso, intra muros ne & tectis inclusus eo modo oportunam calamitati prouinciam relinquam? & agrorum vestrorum direptiones, villarum incendia, & publica id genus mala ex tuto loco, & alta aliqua turri, cum pueris vestris degener aspiciam? Non patietur quidem animus tanta ignauia sibi esse nescius. Adero semper in hostis conspectu, cum copijs, cum militibus meis, & licet non iusto praelio, & aperta vi, impetus eius periculo ultimo tentaturus: ita tamen utiliori alio militia genere, & incruentis fortasse legionibus meis, Amurathis vires pariter & animos propitius Dysfrangam, ut relictis posthac omnibus, vasa rursus, (ut aiunt) abiectis, omnem vobis pradam sit relicturus, nisi maluerit in hostili solo & alienis campis, exercitum suum in tantis rerum omnium incommodis consensescere, & obfesso quam obsidenti similior esse. Vobis nihil quicquam defuturum est, ipse enim semper in oculis vestris ero, omnia obibo, singula peragam, quae ad oppidanorum & exercitus mihi traditi vitam non sustentandam, sed laute quoque alendam facere videbuntur. Sed cur tantum vobis me ostentohodie? & superbas minas istas, fortia dicta, ac feroces impetus non hosti potius seruo? Quid item de Amurathe nunc timidis nientibus obloquimur? Nihil est quod de aduentu eius terreamur, satis de hoc sum ipse a domesticis eius tum in recenti illo rerum mearum tumultu, tum proximis diebus admonitus, ita barbarorum quoque animos mihi adhuc conciliata iam pridem beneuolentia, & iustior causa seruat, ingentem tamen exercitum aduersus nos, si quo intentius fieri possit, parari quotidie, tum fama ipsa, tum omnium sermones affirmant. Quare tollenda est omnis mora, P. Cabycienda iam nostra ista consultationes, quas bellorum necessitates expectare non possunt, peragenda omnis prouincia, edictum proponendum, percensenda capita, exercitus impigre scribendus, ne quum hostis in conspectu erit, & tubarum clangor ad milites euocandos auribus obstrepet, nos tum sera belli consilia queramus. Surgite iam igitur Patres inuictissimi, dignos tandem iuuantibus Dys, vos Christiano

A natura iusti belli.

A situ Macedoniae tutiss.

A fugienda mora.

A debito.

De vita & gestis Scanderbegi,

imperio omni deinceps futura etati ostendite, gratiarum tamē à meo dō-
nes pro hodierno beneficio, armati sub galeis ante signa in sudore in pulvere
expectate, tales deniq; habituri, qualia belli praesidia dederitis.

Postquam dicendi finem Scanderbeg fecit, Principes omnes in eum, et
libertatis, & totius gloriae autorem, versi, ex omni parte uno ore, clarāq;
voce sententiam eius comprobantes, maximis laudibus efferebant, Singuli
itaq; ultro iuribus suis, populis, armis ei commissis, ac velut per manus tra-
ditis, totiusq; rei summa ac belli cura demandata, unum sibi Imperatorem
illum atq; ducem elegerunt. Ad unum cuncti eos imperij fasces ingenti sa-
uore & clamore satis idoneum rati, cuius vel nomine solo tanquam fulgure
quodam omnis Macedoniae angulus, aduersus quosq; hostium impetus
defendi posset. Ad hac & illa rerum bellicarum peritia, & imperatoria
consilia omnia, longus praeterea cum barbaris morum, ac vita vsus, & diu-
tina consuetudine, experientiaq; iudicium firmatum, animos omnium cer-
tiore spe victoriae accendebant. Sed & illud post multa promissa, oblatio-
nesq; maximum fuit, quod Ariamnes surgens primus omnium, quum
multo decore verborum, & Iohannis patris imperium, & institutum filij
ac felicitatem virtutis, tum fortuna auspicia laudasset, tributū annuum
ei insigni & prompto animo obtulit, quod accepit: hucusq; inquit Amu-
rathes, dum funestissimis ipse armis ignominiosam pacem praepono, & se-
dam libertatem quam infelix bellum malo: accipe tu approbantibus Dys-
hominibusq; malte virtute vir, accipe hoc non ingrati saltem, si non ma-
gnifici animi pignus, quod pro Epirotica, pro mea libertate, dignitate,
imperio, liberis, populis tuendis ultro decerno tibi. Licet communia iam
tibi mecum esse velim milites, arma, equos, & quicquid aliud vel fortuna
mihi, vel pertinax virtus ab impio hoste seruauit, Sed hoc non pacis, non
belli discrimine habito, statuimus tibi inuictissime (ut hoc te primus nomi-
ne appellem) Albanorum Princeps, ac vindex libertatis, tum alij plures &
mulatatione quadam satis ampla tributa pro habitu fortunaru sibi ipsi im-
perarunt. Andreas cum Tanusio nepote insigni liberalitate nemini cessit,
magna vis pecuniae hoc modo ad belli vsus inuenta, hinc forte fama diuulgat-
um est, Scanderbegi prouentus in Epiro ducenta annua aureorum millia
excessisse: nam licet latius imperium quā alius Princeps possideret in pro-
uincia, tamē nimis onerosum fuisse subditis fatendum esset, si eam summam
a suis tantummodo exegerit populis, ardentibus quotidie omnibus bello, &
viris altera manu (ut sic dicam) colentibus agros, altera ferrum tenenti-
bus, ni in salinis forsan magnum huius rei momentum fuerit, quas longe
pulcherrimas habebat, in loco, qui Campupescupi dicitur, inter montem,
& locum, cui Selita nomen est ex altera parte, ex altera sanctū Nicolaum
à petra notissima tellus, vel infamis potius, Senatus olim Romani obsidione,
atq;

Scanderberg
constituitur
Imperator &
dux belli.

Ariamnes
datur tributa
Scanderbe-
go.

Scanderbe-
gus, Alba-
norum Prin-
ceps, vindex
libertatis.

Prouentus
Scanderbegi
in Epiro.

Salinx in Ci-
pupescupi.

ne, atq; fortuna. Reliqui quibus non ea vis erat, non facultas, ut tributoriū onera subirent, corpora ipsa, & perpetuam operam voluntarij spondere. Venetorum magnificentiā, non annua tributa cum ceteris, sed quotidiana fomenta & praesidia, satis & fortuna, & dignitatis suae memor, non recusauit. Quum igitur omni genere laudis atq; officiorum alius alium superare contententes, hominē sibi deuinxissent, mox diuinis supplicationibus ad icti robur fœderis, ac tam insignis societatis ornamentū peractis, pars Croiam cum ipso petyt. Alij in loca quisq; sua ingenti gaudio, spe ingentiore sunt dilapsi. Moses primus omnium cum praesidio de finibus Croiam reuocatus, relicta tantum per exigua manu, & per iuga quaedam disposita, quae custodias ageret, venit. Quinq; paulo plus hominum millia in eo praesidio erant.

Selira Selira
populi. Plin.
lib. 4. cap. 11.

Nam proficiscens inde Castris totus ad concilium, multos domum dimiserat, tum edictū impigre propositum, & missi plures ex proceribus ad delectū habendum. Sed neq; Amurathes concitatis iam pridē suorū animis ocia ducebat, deerat uē vlla ex parte in omnibus peragendis, quae ad eam belli materiam tantis odijs animisq; cōceptam facere videbantur. Coactiq; exercitus 40. millium lectissimorū equitum, Abybassam vnū ex praefectis suis strenuū & armis & consilio virum, ac multis ea atate apud barbaros bellorū titulis insignē, ad id muneris ducem elegerat. Neq; difficile futurā victoriam, tum copiarum robur, tum Imperatoris virtus sperare faciebat. Jam hic vbiq; rumor erat, ea Turcarum spes cogitatioq;, ut captum crederes Scanderbegum, supplicium de eo sumi diceres, velut in obsessa quandoq;, nec dum capta vrbe, temeraria, & praepostera militum consilia, praedam sibi, nec cruentam

De vita & gestis Scanderbegi,

futuram victoriam promittunt, ac spolia diuidunt iam contentione quadam inter sese id agentes. Ita sunt humana ingenia secum tantum colloqui assueti, & ad maxima quaque spondenda sibi nimio plus facilia, & prona. Itaque in Epiro etiam iam omnia vario tumultu misceri, & maximi quidam rerum motus instare videbantur. Fama praeterea de Alibasse aduentu omnia adhuc in maius vero extulerat, timor quidam nouus ac insuetus multorum occupauerat animos, & vana etiam quadam trepidis credere & vereri suadebat. Agrestes passim cum pecoribus ad vrbes vicinas confugere, Oppidani muros munire, ac pro portis, tanquam visus esset hostis, excubare: senes ubique trepidi, patriam, uxores, liberos, Deos ipsos commemorantes, iuniorum virtutem appellabant, accendebantque: mulieres quoque, quas publicus pavor per vicos omnes extractas, armatis immiscuerat viris, quae nunc suorum animos miserabili ac iusto fletu excitantes, nunc per templa & delubra sollicitae, aris omnibus patriae salutem commendabant, stupentibus etiam ad parentum lachrymas, vnaque plorantibus paruulis filiis. Scanderbegum vero vnum neque auditus Alibasse aduentus, & hostilis fama exercitus, neque vulgatus suorum timor vlla ex parte mouebat, ut nedum periculum vllum, sed vel periculi suspicionem maiorem crederet, quam semel animo induxisset. Ridebat autem tum hostis vanos conatus, tum vaniorem suorum trepidationem. Itaque quum omnia prius prudentissime per vniuersam prouinciam disposuisset, ne nimia hostis contemnendi licentia, suorum ingenia ab ea belli cura laxaret, auerteretque, multis tum dictis, tum factis omnium animos tanta fiducia erexit, speque victoria accendit, ut nihil vnquam desiderio maiore, quam hostis aduentum expectare sint visi, ut quisque certatim enixam fortitudinis praeliando ostenderet operam, fidemque. Principi suo tum priuato, tum publico merito modis omnibus testatam relinqueret. Fuit & illud longe maximum in eo inuicti animi, atque admiranda fiducia exemplum, quod & singulorum in se oculos ingenti admiratione conuertit, & Alybassam quoque ipsum, si id Scanderbegi factum contemplari potuisset, tam ingentem ducis fiduciam maxime admiraturum crediderim: nam quum tot ad eum gentes & populi ferocissimi vndique aduolassent, ut non vnus, nec ignobilis exercitus confici posset, & ante oculos eius starent, iussa tantummodo expectantes & petentes arma, ille omnium animis aequae collaudatis, lectissimorum hominum opera accepta, & octo tantummodo equitum, septem peditum millibus secum manere iussis, alios tam ex veteri praesidio, quam nouo delectu domos remisit, ex quibus etiam nonnullos ad diuersas belli necessitates per loca quadam disposuit: mirati sunt omnes tam audax consilium viri. Sed puto praclarum, & expertum belli ducem cogitasse: Si victus aduersis Dijs cum ampliore exercitu fuisset, non ita se idoneum postea ad

repa-

Timor in Epiro propter Turcas.

Scanderbegi magnanimitas & confidentia.

Exemplum in uicti animi & admirandae fiduciae.

Exercitus constans octo equitum & septem peditum millibus.

reparandas vires, & instaurandas novas copias futurum, & ideo disposita credo pluribus locis praesidia ab eo fuisse, ac velut seruata subsidia quadam, ut aliquid esset reliquiarum, quod & fortunam recuperare, & incaute alioquin propter rem bene gestam hosti victoriam extorquere posset, licet nihil tale ipse dicere sit auditus, sed praclaro, eodemq; oris habitu, & votis sono certam quasi victoriam, & expedita ex animo omnia polliceri. Itaq; non unicam illam rationem credo fuisse, cur ampliores non sint retenta copia, ut aliquid scilicet spei, si quid durius incidisset, in restituenda fortuna esset, sed egregiam quandam ac mirabilem prope hominis fiduciam, id quod videre etiam saepenumero licet in magnis praesertim ingenijs, quae raro admodum fefellit fortuna, & hoc laudant potissimum & admirantur homines in Scanderbego, quod toties, ac ferè semper cum minoribus longo intervallo copijs, tot incredibiles penè ex hoste tulerit victorias, unde ipse plerumq; non sine hesitatione quadam, multa ad posteros transmittit prius ferè, quam illa ad animum admisit meum. Caterum non iniquum fortasse credere, quod & seculis nostris natura aliquid concesserit, ut & ipsi haberemus quod miraremur. Age namq; potissimè huius virtutis & fortuna exemplar, Hunniadem ante oculos nostros ponamus, qui toties Turcarum vires ferè solus contudit, & saepius victor cum paucis euasit, quam cum pluribus alijs excessere. Sed omittamus tam sollicitè fidem nobis ad hanc rem ambire, praesertim quod tam recentia, & quae penè vidimus ipsi, negare nisi impudenter non possumus. Castriotus ubi singuli nomina dedere, percensito, perlustratq; exercitu, mouens signa, multis remanentium supplicationibus, votisq; populi in discedentes nuncupatis Croiam reliquit, & non procul à Dibra inferiore inhibitis vexillis, quum aduentare hostem magis magisq; audiret, imperato per praconem silentio, nouus Imperator, nouos milites non iniuria alloquendos esse duxit.

Hunniades
Turcarum
victor.

Vellem milites felicioribus meis rebus, atque meliori imperij tempore, & vos me ducem nacti essetis, & ipse hoc tam praclaro fidei vestrae spectaculo perfrui possem, quippe quum nec tanta singulis hodie verecundia obstructus, vos ad hac noua belli incommoda, ceteraq; id genus mala inuitarem, & gratissimis nunc ciuibus in quiete & ocio gratias agerem, quas olim cruentissimis militibus non incruentus dux pro sudore, pro periculis, pro hosti dando sanguine referendas preparavi. At quando ita urgentibus fatis mea tulit fortuna, ut necessitas sit vobis iudex, & periculorum magis quam ocij autor, ferenda omnia sunt vel aequo, vel forti animo, & subeunda quantalibet belli huiusce magnitudo, ut in pace aliquando & ocio viuere possimus, sumenda libenter & propere arma, ut praecisis tandem tam diutina seruitutis nexibus, fugatq; ex vestibulis hoste, feliciorum posthac degamus vitam, & imperpetuum libertate fruamur. Sed dum vos

Oratio noui
Imperatoris
Scanderbegi
ad Albanum
militem.

Exordium à
tempore.

A necessitate.

Bellum suscipitur
pacis gratia.

A fine suscepti
belli.

alloquor

De vita & gestis Scanderbegi,

A calamitate
anteacti tem-
poris:

*alloquor nunc, intueor, omnium in me animos pertracto, singulorum benefi-
cia specto, vix ipse mei compos, nunc doleo, & lachrymis ferè temperare
non possum, quum subit recordatio miserrimi temporis illius, quod apud*

*Amurathem impium, longo à vobis, longo ab oculis vestris interuallo se-
iunctus, per omnem indignitatem & iniuriam pertraxi, nunc seruitutem
ipse meam, nunc omnes at atis annos recolo, pariterq; deploro, quum metior
ex habitu animorum vestrorum, quis libertatis, qualis imperij mei status
apud vos fuisset, atq; nunc, nunc plane sentio, & barbari maleficia, & om-
nem malorum meorum seriem, quotq; amiserim bona, priuatus tamdiu
dulcissimorum ciuium consuetudine. Ex altera tamen parte, quum me di-
ligentius colligo, & tacitus ipse mecum nunc huius exercitus formam con-
templor, omnia a quo animo sero milites, neque fortuna iam mea, neque tot
persunctorum malorum, neque longissima penitet seruitutis, quando nunc
ex ea tot honorũ, & perpetua forsan nobis libertatis occasio est oblata, quan-
do (vt cetera taceam) tam speciosa fidei vestra agnoscenda concessa mihi
est causa. Quid enim perferendum non fuit, vt tot nunc ardores vestros
spectarem, tot in me vobis restituendo vota audirem, totius denique Epiri
flore[m] ante oculos hodie haberem, arma tantummodo petentem, & pro me
attractantem? Quid illo spectaculo pulchrius? Omne Epiroticum nomen,
& tot Venetos Senatores, ac Senatorum filios ad hanc fortunã meam, ve-
lut ad communẽ periculi sortem conuocatos fuisse, praesto vidisse, quod non
Iohanni Castrioto parenti meo illi, animis vestris tam acceptissimo, non
vlli (vt ita dicam) hac aetate Principi contigit. Et vt ad vos iterum no-
stra se*

A spe felicitatis
futuræ.

Amplificatio
à voluntate
suorum per
comparatio-
nem.

stra se conuertat oratio, quid illud rei noua miraculum, totam ferme Macedoniaem vacuam uidisse? dum ex omni parte voluntarij ad me milites concurritis, & contentione quadam, arma quisq; bellumq; poscitis, ut nemo patria, nemo magis suorū desiderio tangeretur, ita me defenso vnā domos, focos, uxores, liberos, Deos ipsos defendisse videmini: approbet consilia uestra Deus optimus maximus. Quod igitur ad uos hortandos dicendum erat, nihil est quod à me agi possit, quum & ita animatos uideam, & uerba fortissimis uiris uirtutem non addant: quid praterea armatis uobis, ferrumq; tenentibus, armatus & ipse dixerim, satis scire debetis, & hostis uos admonet, quem iam iam in conspectu habetis: admonent tot rerum indignitates, & armant omnes singulosq; tum priuata, tum publica ira. Dicam tamen, quod & si non dicerem, res ipsa palam uos docere potest, quæ hac nostra (quæso) seruitutis species? Neq; Christiani iam sumus, neque barbari, semel aut fortiter moriendum, aut arripienda possessio fidei pariter & libertatis, quod hoc mali genus? Quotidie capitur, quotidie diripitur Epirus, in manu tantū salus posita nobis, aliud nullū effugium. Quem nunc barbarum in nos creditis uenire, qua mandata defert? ad quod uultionis genus properat? Jam singulis suum statuit supplicium, non iusto belli odio, non ueri hostis more, sed furore, ac rabie quadam ad sanguinem uestrum hauriendum fertur. Quare si cui patria pietas, si cui sua uirtus, si cui parentum splendor subdere spiritus possunt, sumite arma, acuite iustissimum ferrum, Croiam, & auorum sedes, quas tam fortiter aut ore me incruenti recuperastis, cruenti (si ita res ferat) defendite, & regnum quod hucusq; tanta fide seruastis mihi, & seruatum tanta uirtute reddidistis, in posterum seruate. Maior debet esse animus, maior solet dici uirtus arcantis, quàm inferentis iniuriam. Pradam illi poscunt, regnandi sola cupiditate ducti in nos ruunt: uos ne prada sitis, & ut ciues patria debitum exoluatis, pro qua nunquam nimis sanguinis datum uideri debet, omnia fortitudinis signa demonstrate, nunquam pro ea satis pugnatum, cuius pietas omnem superat pietatem. Sed (ut hac iam libens omittam) quid defuturum est uobis ad summum uictoria & gloria calcem, si oblato beneficio uti uelitis, quum non modo quicquid est usquam Albani nominis, uobiscum in hac causa uideatis, sed Venetos quoq; principes illos, quos uniuersa pariter colit & formidat Italia, pro uestra libertate stare conspiciatis, nunc recuperanda tamdiu amissa patria, nunc amplianda fortuna uestra spes & occasio adest, inducite in animum, quod non induxerunt patres auisq; uestri (pace illorum dixerim) ut concordia hac Macedonia, principum altricis, pristinum illum statum effingat, & ex ignominia hac propicijs dijs Epirum imperpetuum uendicetis, ipsi praterea uel commilitonem, uel ducem habere me malitis, ad omnes labores periculaq;, uos non ulti mus se-

Incrementū.

A miseria statū presentis.

Exaggerati-
crūdeltatis
Turcicæ.

Conclusio.

Ab honesto.

A facili.

Macedonia
principum
altrix.

A sua persona

De vita & gestis Scanderbegi,

quar. Et si in ceteris non ita fœlix audacia erit mea, hostis tamen ingenia, mores, artes omnes vobis sub manu dabo, qui cum diuino ita forsan agente fato, maximum vita tempus ad satietatem usque transegi, funestissimo exemplo, proprio malo edoctus. Piget me referre hoc loco eius humilitatem, quamuis alacriorem faciat militem, facilioris spes promissa victoria. Vix dicere audeo nunc, ne langueant vires, euanescant animi nimia eius contemnendi licentia, quippe quum saepe contemptus hostis ancipitem fecerit victoriam, & cruentum ediderit certamen, quare ita cum fiducia sui & sine contemptu alterius gerenda esse bella, primum fore praeceptum, anti qui militiæ conditores statuerunt. Videbitis tamen ipsi, quamprimum contemnitis perditissimum hominum genus, quos & antehac ferociter aequae ac feliciter vel pauci contempsistis. Ecquis non contemnat, pariterq; abominetur vilissimam gentem? quæ omnis est ex seruorum colluione collecta, furtis, & latrocinys potius, quam veris assuetæ prælijs. Nonne (proh pudor) quorum hodie nomen tantum apud timidos mortales inualuit, Turcæ sunt isti serui, ex Scythis fugitiui, qui (ut fertur) sedes patrias ultra Ripheos montes, & Taracontas insulas, etiam Aquilonis hubera ad Septentrionalem oceanum habuere? Gens fœda, ignominiosa, in lustris ac lupanariibus educata, quæ non luporum, non vulturum carne, non abortiuus hominum fœtibus abstinet, & cetera cuncta appetit, quæ vel ipsa fugit natura. Eos fama est, Magnum Alexandrum tanquam pecora in ouile, & sepe, intra Hyperboreos montes ferreis clausisse repagulis, qui vix aliquid unquam à se iusto prælio partum, gloriari possunt, dolis tantum & insidijs magna sibi imperia adepti, & maiora indies adepturi, si eis exercendæ perfidia materia præbeatur. Ecquid creditis de vobis Albani? Videor iam videre mihi Amurathem, quum arma aduersus vos non proficient, ad funestissimas artes tendentem. Adest, adest in oculis subdolanus Ottomanus cum ingentibus ad vos promissis, assuetæ ductus aliorum fortuna. Vbi que Gracos & Triballos, vbi que Mysos fore putat, quos magis etiam quam homines decet, fati sui ignaros, bona fide sibi traditos, bonus Princeps omnes aut internecioni dedit, aut luminibus priuatos, ceterisq; membris mutilatos deformauit, Libenter horum meminuit animus, Scilitates, non quod fides me vestra vlla ex parte dubium habeat, cuius nullum unquam principem vestrum ad hanc aetatem potuit pœnitere, sed ut admoneram (ut par est) quos studeo conseruare, quibus vitam sanguinemq; omnem deuouit, cum quo vobis hoste manus sint conferenda. Vidistis nanque omnes, vidistis quantum fidei, quantum virtuti vestra tribuam, quos ex tot gentibus, & voluntario milite, solos ad rerum omnium summam gerendam delegi, alios mœstissimos domum remissi. Vos omnes expectant quos laudent, aut accusent. Ego nunc nec laudandum quempiam, nec vi-

superan-

A persona hostis.

Occupatio. Primum præceptum militiæ.

Turcæ qui, & vnde.

Vide Strabonem lib. 3.

Occupatio.

superandum cenſeo: quid enim fidei minaci in caſtris militi haberi poteſt? Sed quum fumantes ſanguine hoſtili, enſes veſtros aſpiciam, quum prodigam vita virtutem ſpectator ipſe eſt hortator imitabor, tunc omni laudis eſt munerum genere cumulabo. Qua autem maior laus, qua ingentiora premia unicuique veſtrum eſſe poſſunt, quam ſeruata patria, quam omnes eſt ſinguli vobiſcum fertis? Considerate igitur viri fortiſſimi, quantum momenti hodie ſit in vobis. Hoc praelio victi, toto bello victi ſumus: contra, victores, tum praſens à nobis Amurathis excutiemus iugum, tum paci tranquillitatiq; perpetua in poſterum conſulemus. Proponite vobismet ipſis iugum hoſtile, eſt ludibria victoris eſt ſuperbos vultus. Proponite eſt illud, qua frequentia omnium generum multitudinis proſequentes, à noſtrorum conſpectu proſecti ſumus, quam omnia votorum eſt lachrymarum plena reliquimus, in qua nunc expectatione, coniuges, parentes, liberosq; veſtros eſſe credamus. Stant omnes ſollicitis ac pendentibus animis, proſpectantes, quem belli euentum vobis virtus veſtra dederit. De fortuna enim nihil eſt quod timeat vir fortis. Pudet aliquam fortunam fateri, quam non in manu atq; enſe poſitam habeatis, Dij nanq; ibi eſſe conſueuerunt, ubi ipſa quoque ſtat aequitas. Veſtrum eſt igitur, ut conceptam omnium ſpem de virtute veſtra factis aequetis: quo numeroſior hoſtis, eo ſpecioſior laus veſtra, eo grauiores hoſtilibus ſpolijs domum reducam. Verum enim vero ſi quisquam eſt timoris ſibi ipſe conſcius, qui vires noſtras ex hoſtilis fama exercitus metiatur, eſt à quibus ſuperatur numero, virtute quoq; ſe credat ſuperatum iri, hinc bona cum venia faceſſat, ne impedimentum magis illum, quam auxilium mecū traham. Reuertatur prope ad uxorem, ad liberos, quem victor poſtea exercitus domi intra muros ac tectis clauſum inueniat. Si vero ea omnium voluntas eſt communis iſte eſt timor, exercitum hunc, niſi pudeat, Deorum pariter eſt hominum maioribus firmemus copijs, vel potius extemplo conuerſis ſignis abeamus. Qui enim cum hiſce legionibus, in Macedonicis praſertim tutiſſimis ſuapte natura campis, Amurathis praſectū timeat, indignus mihi videtur eo quem gerit enſe, indignus aura qua veſcitur. Inuitus in hac parte orationis moror apud vos milites, nedum fortes viros, ſed principes etiam fortium. Agedum igitur, priſtinam excitare virtutem, generoſos ſumite animos, omnium rerum reſpectum, praterquam victoria, vobis abſcindentes (ut cuncta vno verbo abſoluā) morte ſola vinci deſtinate. Si vicerimus, omnia in poſterū ſcilia futura vobis credite, fortiter victis, idem erit malorum eſt miſeriarū finis. Hoc ſi fixum omnibus deſtinatumq; eſt, fruſtra me iam ardor iſte dicendi ulterius prouehit, quandoquidē nullus acrior homini ſtimulus, perſpecta virtutis conſcientia, ad vincendum à natura eſt datus.

Vix hac dixerat Scanderbegus, cum ab vniuerſo exercitu clamore ela-

Occupatio.

A fortuna.

Ab æquitate.

A locinatura.

Fortiter victis
mors malorū
& miſeriarū
finis.

De vita & gestis Scanderbegi,

to, cuius approbata fuit sententia, claraq; voce undiq; conclamatum est: pro perandum in hostem, & castra contra eum ocys mouenda, ultroq; irruendum. Vbi tandem cupidissimorum militum animi, fidesq; erga optatum tamdiu Imperatorem, certo aliquo experimento comprobetur, confirmenturq; in posterum vix dum tuta Scanderbegi consilia, quum tam prompte corpora suorum, hosti tanto ardore, contentioneq; passim obijci cerneret, & voluntatem saltem vita prodigam laudet, si virtutem non posset. Sed neque virtutem suis carituram laudibus, si hic hostis, hac optata tantum glorie materia ardentissimis animis tunc daretur, nec differetur amplius, euanescere parua mora, elanguescereq; viuaces spiritus illos, ac concitata militum ingenia, senescere dilatione belli vires. Maximus ubique strepitus pugnam poscentium, multus ardor erat. Ita socios, ita se ipsos exhortabantur viri, ita equum quisq; suum (ut fit) ensem, dexteram alloquebatur, & manus ad ictus aptabat, ac mille consumebat vulnera, ut victi iam hostis species ante oculos omnium obseruari videretur. Tanto undiq; tumultu miscebantur castra, ut pugnantium similia omnia magis, quam pugnam poscentium diceret, vel erupturum quamprimum crederes avidum sanguinis militem sine duce, sine signis, nullo disciplina militaris ordine, vel tenore seruato. Scanderbegus itaque, quum cum totius exercitus ardorem cerneret, & aque omnes suorum ordines, omnem etatem, omnium ingenia ad id accensa, inflammataq; animaduertisset: primum impensus gauisus, tacita latitia singulorum feroces minas audiebat, superbosq; vultus, & feroces spiritus, ingentem molem irarum ex alto animo cientes contemplantur, certa victoria concepta hostilis rei formam metiebatur, deinceps contemnebat. Postremo non satis tutum visum, tam iusta militum desideria sedari, tardariq; amplius. Vbi donatis illis, sacra Deo optimo pro victoria alia vouit, alia peregit, mox ad hostem castra mouens, quem non longe abesse certis exploratoribus nouerat, deficiente iam sole in Dibra inferiore octuaginta millia passuum procul a Croia, iuxta collem quendam dumosum, vel verius syluam, densissimis refertam arboribus, castra metatus est. Ibi primum omnium cognito idoneo insidijs loco, praesertim quod hostem cum maximis copijs aduentantem audiebat, & ut incruentio rem sibi eam victoriam faceret, summa ratione obequitans prius ipse ac perlustrans singula: Gneum Musachium, & Amesam cum tribus milibus locauit, iussos, ne prius exirent, quam se totis signis implicitum hosti, & cruentatum vring, militem vidissent, tum obseruato tempore, a tergo hostium improuisi erumpentes, pari clamore & impetu, timidos exanimarent, ac introclusos caderent. Barbari non multum tardati, vix his dispositis, aduolarunt, & ignari omnium non longe a Castris copijs fixis signis, confedere. Nostri mox ignibus extinctis, somnum capere alij, alij

vices

Exhortatio
mutua ad pu-
gnam.

Fortassis vi-
cti.

Ardor exerci-
tus Scander-
begi.

Castra Scan-
derbegi in Di-
bra inferiore.

Stratagemata.

Castra barba-
rorum.

vices excubiarum agere iussi, Turcis ex eo animi magis aucti. Quare accensis ipsi undique laminibus, turpes nostrorum tenebras deridebant, timida silentia interpretabantur. Atque quum sub ipso ferme vallo streperent, dictis factisq; simul odium explentes, per totam noctem occurfabant portis, ingerebant probra, egre abstinerunt, quin castra oppugnare aggrederentur. At Scanderbegani semper silentium obseruarunt, responsum nullum reddebant, quamuis non deficeret quod recte responderi posset: neque deerat cupiditas ardorq; erumpendi, quum tot contumelias, tot insultationes hostium ferre amplius non possent, sed Imperatoris edicto in castris taciti se tenebant, Barbaris itaq; quod detrectaret pugnam Christianus, animi accedebant. Properante iam aurora, Scanderbegus suos ante omnia curare corpora iubet, ne si pugnam aliqua belli (ut sit) fortuna

Silentium nocturnum in exercitu Scanderbegi.

præter spem ludificando longiorem fecisset, ieiunus miles victus fame, quam sola natura humana vincere non potest, segnius victoriam sequeretur. Cibo igitur per ocium capto, alacres animis corporibusq; atque irarum, speiq; plenus è castris educit, quos ibi quoq; ubi statim verba res erat secuturus, enixe pro victoria exhortatus est. Dehinc ut prius nosceret hostium vires, quã discrimine ultimo tentaret, leuibus certaminibus equitum sæpius, quam peditum periculo facto, iusto pralio se accingit. In leuo cornu Tanusium cum mille quingentis equitibus, totidem peditibus locat. Dissponebat autem ita equitatum: primo loco interfertis quibusdam sagittarijs peditibus, ut prima auspicia pugna ab equite sumerentur, neq; reliquo peditatui ad erumpendum, & recipiendum se ad suos ubi labor posce-

Instructio-
cierum Scan-
derbegi.

De vita & gestis Scanderbegi.

Moses à Dibri.

ret, impedimento equestris pugna foret. Moses autem à Dibriis præfectus eius à dextro cornu eodem tenore singula peragebat. Extendebat & ipse legionum suarum primam frontem equestri turma, ita ut liber pediti ex omni parte exitus, ac tutus receptus foret, quamvis non multum momenti fieri debuit ad Dibrenses milites in acie dirigendos, ita vel primo vel secundo loco, vel equitem vel peditem loces, omnia tuta sunt apud eos, nunquam fallit fortuna, nusquam fugit victoria conscias manus, sic & ordinem sibi & fortunam quocumq; adsit, fortissimus miles facere & trahere secum consuevit. Inter ipsa cornua, acie velut sinuata, medium locum Castriortus ipse cum reliquis copijs obtinebat. Ibi quoque equitum mille amplius in fronte dispositi. Nam quum hostis pedites nullos haberet, non satis tutum visum est, peditatum primo furori equestris procella obycere. Juxta totidem ferme sagittarij appositi, hos equitem sequi iubebat, quo post terga eius tutiores, neque ita hosti expositi essent, & barbaro haud huiusmodi quippiam timent, cruentiorem facerent pugnam. Inter hos & illos, ipse cum Georgio Stresio nepote, feroci iuvene stationem fixerat sibi. Vtrinque Croiensis nominis miles, utrinque Croiensis cum iuuentus circundabat. De industria nanq; civium suorum & spectat or esse, & hortator elegerat. Sagittarios mox reliquum robur peditatus, & scutatorum, ac hastatorum agmina cum Aidino Gnei fratre sequebantur. Vranacontes prudens aque ac fortis bellator, cum ceteris equitibus extremam aciem, ac subsidiariorum munia obtinuit. Iussi tamen pedites, qui ante eum erant, ut quum primum prosilientes suos ex insidijs vidissent, ac oneratum à tergo hostem & exceptum inter cornua, mox patefactis ordinibus, viam equiti darent, qui recens alio iniecto pauore hosti, turbaret pariter fessum, caderetq;. Pedites vero ipsi iterum densati loco velut subsidiarij, atq; triarij milites, aciem firmarent, neque penetrari exercitum paterentur, donec certum victoria indicium, & irreparabilem hostium formam aspexissent. Ita instructa acie Scanderbegus stabat, neque ut signum daret ad progrediendum in hostem unquam à suis impelli poterat, antequam & barbaru ipsum more suo compositum, procedentem in aciem vidisset, ne in digestum hostem effuse erumpentes milites, instandi studio, ordine violato, totius exercitus statum in discrimen aliquod traherent. Alybassa quum exercitus nostri formam contempleretur, pauciores semper, pauciores, periculo propiores iterans, deridebat ordinem illum, & pompam ignari militis ad propria funera tam compositæ procedentis. Vna erat Ottomana legio ante alias audacius progressa, in hanc antesignani acriter feruntur. Barbari mox ordine turbato, antequam totius exercitus fortunam expectarent, vera fuga, neq; simulato pauore, primo impetu usq; ad statua se pelli patiebantur. Sed Scanderbegus extemplo fraudem metuens hostis, ac insidias

Georgius Stresio nepos Scanderbegi.

Gneum Muschium intelligit, de quo supra.

Alybassa contemnit exercitum Scanderbegi.

Pugna vtriusque exercitus.

raius,

ratus, partem equitatus immisit, qui esset suorum ardorem inhiberent, et in
 aciem quenque ac suos ordines reuocarent. Idem et a leuo cornu factum.
 Itaque et hi et illi ad suos recepti, rursum ad pugnam parantur, iustiori to-
 tius exercitus dimicatione. Creuerant autem animi barbarorum, quod
 militem nostrum velut ludificati essent, pauci multos. Renovato igitur ite-
 rum pralio, Tanusius et Moses hostium cornua inter se partiti, pugnam
 acriter inierunt. Eodem tenore Castriotus assumptum sibi agmen, concit-
 ato impigre equite, aggreditur. Non tardatus ex insidijs eques, priusquam
 totis copijs in nostros irrupisset, hostis maximo tumultu erupit: et ante-
 quam descendissent equi in campo omnes, plura ac extrema quaque Tur-
 carum agmina repentino pauore consternata, relicta pugna castrisque, fu-
 gam iam inde arripiunt, primi quique inter nostrorum cornua intercepti,
 media legioni cadendi traduntur. Vnus erat cuneus hostilis, quem neque
 dimouere poterat loco Scanderbegus, neque penetrare audebat, ita in eo
 loco velut munimenta quadam fecerat numerosior barbarus. Alybassa
 ibi (ut mox apparuit euentus) totius exercitus robore, ac fortissimorum
 quorumque armis stipatus, iamdiu inclinatum belli fortunam sustinebat.
 Aidinus quoque, in media acie iam cuncta barbarorum cruore replerant, fe-
 rocior hic quam alibi Mars incrucescebat. Nam quam obsessus ferme hostis
 nihil sibi praterquam arma superesse videret, in ferrum quo poterat acri-
 us, ne inultus caderet, ruebat. Traxerat praterca illuc et alios fortuna,
 atque infelix belli error, plerosque etiam auditus casus suorum, ad socios ferenda
 auxilia impulerat. Itaque quod densior barbarus erat, eo longior pugna,
 magisque ambigua fuisset, ni Vranacontes mox irruptione facta, et viribus
 pariter animisque, recens fesso iam et labanti hosti se immiscuisset, et quic-
 quid erat reliquiarum, hausisset. Segnior autem idcirco eques est barba-
 rum adortus, ac laborantibus ferme suis succurrit. Nam quum cornua
 utraque, et pratoriam cohortem totis signis implicita vidisset, ne subsidijs
 omnibus acies nuda penitus remaneret, tutius erumpendi tempus capta-
 uit. Ad unum itaque concisi sunt omnes, prater trecentos, in quos inermes
 tendentes dexteras, ac vulneribus prope confectos, belli iure sauire Castrio-
 to non visum est. Victrices igitur post hac confecta, legiones, eo belli labore
 peracto, ad Scanderbegum ingenti gaudio atque clamore tendebant, ubi
 lata omnia inueniunt. Perfregerat nanque cuncum omnem Croiensis mi-
 les, et ingenti edita strage, Turcarum ducem in fugam conuersum late se-
 quebatur, ubique sanguis et cades, ubique gemitus morientium audieba-
 tur. Alij vincula captiuus iniiciebant, alij deformem truncum relinquen-
 tes, speciosum Imperatori munus hostile caput seruabant. Diripiebant ca-
 stra plures, prout cupidiora sunt prada mortaliu ingenia. Itaque victor
 ex omni parte exercitus, tam praclaram victoriam recenscebat vix ipsi cre-
 dibilem

Eruptio Alba
 ni inultus ex
 insidijs.

Czdes barba-
 rorum.

Direptio ca-
 strorum.

De vita & gestis Scanderbegi,

Numerus castrorum, captiuorumq.

dibilem victo, & ingentē tam exigui temporis operam mirabatur. (pugnatum est enim à sole orto ad tertiam horā diei) Cæsa sunt eo prælio barbarorū ad 22. millia, viuorū duo millia capti: signa militaria 24. Ex victorib. pauci cecidere, vix 120. feruntur, licet vulneratorū maior longe fuerit numerus. Ita tam magnā victoriam illo die Christianus tulit iuxta omnīū spem atq; expectationem, quum nihil defuerit eo prælio, quod non solum inuitare ad res bene gerendas fortunam, sed cogere quoq; posset, non tempus, non locus, non rerum omnium exactus ordo, non iustior pariter, eademq; necessaria pugnandi causa. De ducibus postremo, militeq; id ausim dicere: Leonum eo die leones ductores fuisse. Veterani horum non minima pars fuit, qui cum patre quondam ipsius Scanderbegi militauerant, ut non milites, sed præceptores quosdam militia electos crederes. Ita debellatū videbatur, si eo vicissent prælio, & semel hostis animos fregissent. Parta victoria Scanderbegus totam eam diem noctemq; quietissime in castris transiit: mane victoria inflatus, ad alia intendit animum. Cruentum adhuc militem ad non minus gratum opus, hostilium agrorū direptionem alliciens his verbis:

Leonum ductores Leones. Veterani, non milites sed præceptores militia.

Adhortatio Castrioni ad milites suos ad agrum hostilem diripiendum.

Pugnasti hucusq; mihi miles, pugnasti patria, nunc tua te euocat militia, nunc propria inuitat fortuna. Vides late stratam virtute tua hostium legiones, recenset ingentia facta, & quanta apud me pro sudore hoc, pro

sanguine, pro his belli laboribus exhaustis, vos premia expectent, taciti fortassis vobis ipsi respondetis. Non fallam quidem expectationem vestram quantum in me erit. Ita & publica & priuata cuiq; apud me laus manet, si modo laude sola (ut nunc liceat iocari vobiscum) militum ingenia pascuntur

scuntur. Aliud nihil adest hodie mihi, quo fortes honorem dexterarum, sed et si affatim essent omnia, et manu ipse mea darem vobis, quid gratius latioresque (arbitrio alieno) accipere potestis, quam quod quisque sua captum manu, domum ouans retulerit? En iacet non longe hostilis ager, rerum omnium opulentissimus. Praesidio per virtutem exiistis, nunc pradam vobis dimissam, per summum captate oculum. Et quos nunc videt hilares patria, sentiat late victores hostile solum, quandoquidem non minima est hac tam bene gesta rei accessio futura. Vt tamen hodierno praelio, et a me aliqua ex parte vos honoratos dicant mortales, neque miles militi inuideat, qui omnium aqua fuerit in bello virtus, occisorum hostium equos, pedes habeat sibi, et omnes equites esse iubeo. Lati nunc igitur me ad hac dulciora perfunctam militia premia, superis bene iuuantibus, sequimini. Ad hortationem hanc miles iam pridem intentus, clamore undecunque profecutus est. Ruunt omnes in partes, nullo discrimine habitos, sine ordine, sine duce, contemptu ac negligentia quadam orta ex re (ut fit) bene gesta. Sed cautus Princeps nunquam satis fortune fidens, distulit eo usque desideria suorum, donec missi exploratores, tuta omnia ab insidijs nunciarunt. Tum libera de populatione permissa, effusus passim eques hostili terra, agrestibus bonis, pecori, ipsis denique arboribus recenti inflatus victoria insultat, nulli rei parcit, cui ferro aut igni noceri posset, praterquam sexui, ac atati. Prada undique ea contentione agebatur, ut alter nunc belli tumultus ac pugnantium plena omnia viderentur. Non quenuquam vulnera tardabant (plures nanque et eorum, qui saucij excesserant praelio, ea cupiditas traxit.) Euanuerant recentes sudores viris, non labor ullum, non onera grauabant: nulli copia saltem (ut fit) fastidium faciebat. Ita maestior miles quadam qua ferrum non potuit, reliquit, quam alia latior tulit. Quum satis populationibus datum esset, et per agrum hostilem ad satietatem usque seuitum, Scanderbegus signum proficiscendi dedit, onustus prada miles, nulla facta mora, ingenti gratulatione sequebatur. Deridebant duces ignauiam suorum, quod ex fortissimis bellatoribus abactores pecorum, et ex Albani nominis propugnatoribus, ouium custodes facti essent, accusabantque vltro nunc hos, nunc illos alternis cauillantes verbis. Quid si Alybassa cum fracti exercitus reliquijs, vos tales nunc ex aliquo loco aspiceret, tam sortida trahentes impedimenta, et auari premia militis? nonne puderet magis magisque eum tam pudendi victoris? et crebro suorum ignauiam increparet, quod ab huiusmodi superati fuerint, et bellicam laudem cesserint vobis? Ita iugi letitia festiuus miles per multiplices locos cantusque via labores leuabat, donec castrorum suorum custodias pro vallo procedentes, ingenti clamore salutarunt. Nocte illa in castris transacta, vix dum satis certa luce, Scanderbegus vasa colligere iubet, et ad regiam urbem

A militum ingenijs.

A prada opulentissima.

A virtute militum.

Ex peditibus facit equites.

Festiuus ducum exercitus Scanderbegi.

Ex fortissimis bellatoribus abactores pecorum, & ouium custodes facti.

De vita & gestis Scanderbegi,

Redeunt victores ad regiam urbem Croiz.

Laureatæ litteræ.

Pugna ad Varnam.

Iulianus S. Angeli Cardinalis.

Litteræ Vladislai Pannoniæ regis ad Scanderbegum.

Laus Scanderbegi à patre.

bem Croia cum victore exercitu pergit ire, multitudo per vias omnes effusa, victores tum publice omnes, tum priuatim singulos appellabat, prada magnitudinem quisque admirabatur, noui equites vix à suis cognoscebantur, gratulationes factæ per multos dies, & laureata litera, ac signa quadam militaria ad omnes Epiri regulos missa, alia affixa templis sunt, ex quo insignis iam ille annus ea parta victoria erat, multo tamen insignior futurus illa Christiana clade ad Varnam accepta. sub idem namque tempus quo hæc in Epiro gesta sunt, Hungari cladum omnium antiquarum, ac recentium obliti, arma, bellumq; aduersus Turcas summa vi parabant. Ita non contenta tot spectaculis fortuna seruatos nuper, ac vix respirantes prioribus malis homines, ad funestiora euocabat pericula, & in statutum iam pridem discrimen, suum quæq; fatum rapiebat. Vladislaum itaque regem, cum omni propè Hungaria, Poloniaq; ad id certaminis instructum, sequebatur & Iulianus, Sancti Angeli Cardinalis, cum militibus cruce signatis, eam periculi sortem tam cupide, quàm fortiter subiturus. Aderat & cum Valachis suis Hunniades, totius regis exercitus ductor. Mouit tamen omnes in tanti belli apparatu Scanderbegi fama, recensq; de barbaris victoria, maximum rati non incrementum solum copiarum, verum certissimam fore tam diu cupitæ rei spem, si ipsum cum exercitu suo hostili adhuc sanguine cruento, Hungarici belli apparatus habuisset. Quare summo æque desiderio omnium, atque celeritate, quàm & ingruentis propè mali species, & res quæ iam inde videbantur dubiæ futura poscebant, literæ ad eum in hanc sententiam datæ:

Vladislaus Hungaria, & Polonia Rex, Scanderbego Albanorum principi S. P. D. Distulit fortasse in hoc tempus fortuna seram istam gratulationem nostram, quo non tantum hodie tibi ob recuperatum feliciter imperium, sed pari etiam prudentia fortitudineq; defensum, duplici rei prospere euentu gratularemur. Et gratulamur itaq; nec tibi tantum, verum etiam Christianis omnibus, quod tanta sit benignitate Dei per virtutem nunc tuam, rei Christiana accessio facta. Quandoquidem non minima semper inter cætera mala, nostra clades illa ducenda fuit, Epiroticæ gentis amissio. Quum iniquis sublatus satis Johannes Castriotus pater tuus princeps, (ut audio) de omnium animis optime meritus, neque tibi in aliena degenti potestate, regnum auitum filio tradere, neque aliter, ab Amurathe oppressus, imperio suo consulere potuit: Et viueret utinam nunc felix eo nato parens, qui omnium superasset fortunam, si te ante vidisset, quàm à vita discederet. Ita vnus planè videris mihi (pace omnium dixerim) hac tempestate princeps, sicut omnibus animi corporisq; bonis, ita diuino quodam fato pradius, cuius auspicijs non solum tuta in posterum

posterum omnis Epirotica terra ora futura sit, sed cuncti prater ea populi à corpore Macedonia imperij, nefario Ottomanorum latrocinio iam

pridem direpti, in antiquam formam iuris ac ditionis sua redituri. Quid enim (ut cetera taceam, quae & apud barbaros vel puerotibi olim tanta indies crescente inuidia, maximum nomen prodiderunt) victoria illa speciosius? quam nuper Alybassa cū tot copijs caso, fugatoq̄, partam tibi ingenti admiratione aequae audiuimus, ac credidimus. Sed adest nunc Scanderbeg, Dīs agentibus, qui te exacto quodam consilio in hac difficillima tempora Christiana Reipub. referuarunt, maioris penitus tibi gloria materia. Subest occasio contra Amurathem, omnes veteres, nouasq̄, tuas ac tuorum iniurias ulciscendi, nec priuatas istas tantum, sed & publica id genus mala, atque tot oppressa, ne dicam extincta iam fides ludibria, si cum victore exercitu tuo isto, nondum desperatis rebus nostris adesse velis, Inuitat te ad hoc omnes Hungaria & Polonia Principes, ac viri fortissimi: inuitat Iulianus Sancti Angeli Cardinalis, cum p̄ys illis Christianae salutis militibus, iam diu nobiscum in armis instructus: nihil prater tua signa expectamus. Quam si nunc oblatam vltro à Dīs immortalibus occasionem non reijcis, debellari posse penitus palam omnes affirmant, expelliq̄ Turcas, & à tam diutina Europa possessione deturbari. Omittendum itaque hoc loco apud te omne adhortationis genus censeo, pro ea causa, quae defensa, salus est, lucem, libertatem: omissa, ominari horreo quaferat. Satis nos hucusque tandem deseruimus Christiani, conflagrauimus iam omnes, dum nemo incendium ad se traiecturum putat. Quid de Graecorum cernimus, quantum de Triballorum imperio? Facturas demum ipsas

A victoria
Alybassa.

Vber gloriæ
materia est
Scanderbeg
pugnandi cō-
tra Amura-
them.

Libertas.
Verissima sen-
tentia, ut in
Germania ha-
beret aures
audiendi.

De vita & gestis Scanderbegi,

meas, totq; exhausta ac exhaurienda indies mala, quis recenseat? Quis fortissimos principes, Hungarici imperij propugnacula, per omnes atates amissos, & tot validissimos exercitus eodem funesto belli fato absumptos, ac occisione fermè occisos? ita ut nulla sit in Hungaria iam domus, nulla matrona luctus expers. Audiunt hac Christiani principes, nec mouet ullum miserabilis sociorum fortuna. Sic nos velut piacula quaedam, lucendis omnium periculis, hosti passim obiectari patiuntur. Vnus Eugenius Sanctissimus Romana rei Praesul, & Philippus Burgundia dux, afflictæ fortuna onus non detrectarunt. Alter Julianum hunc cum praclaro nobis milite adiunxit: Philippus classe instructa, & in Hellespontum usque missa, Turcis transitum, quantum in ipso fuit, fortiter prohibuit. Alia nunc nobis spes propinqua subest, auxilij optandi: quare ultro nunc te ad tam necessarium bellum euocare, tum virtus tua in primis cognita suasit, tum rerum omnium nostrarum periculum, discrimenq; coegit. Caterum cum ignores nemo, quam id nunc sis incommodo acturus tuo, propter recentem adhuc domesticarum rerum tumultum, & vix dum pacatum nouiter redempti imperij statum, id te mouere non debet, cum & tibi praclarissimum nomen hac expeditione sis pariturus, & hoc praesens beneficium apud minime ingratos animos sis collocaturus. Quod enim prior tu hodie pro salute nostra dignitateq; feceris, id nos pro tua laude, & imperij incremento semper faciemus. Vale ex Buda regia nostra. 3. Nonas July Anno M.CCCCXLIII.

Alybassa iam ad Amurathem (licet plures eum cladis nuncij praecessissent) fracti exercitus reliquias traxerat. Grauiter eum reprehensum ferunt ab Ottomano, quod nequaquam credibile dicebat, tam validum exercitum penè deletum, sine aliqua vel ignauia eius, vel temerario in fortuna se committendo consilio, nunc proditum fuisse exercitum, nunc hostium insidijs oppressum, ob ducis recordiam clamare, nunc in conserenda manu tutiorem locum hosti relictum, unde sic facile tanta suorum strages adita esset. Alybassa licet hostium se insidijs praeventum, qua prudentissimum quenque fallere potuerint, negare non posset, excusare tamen se, in alijs militum fidem implorans, nihil in eo praeter fortunam reprehendi posse, non ordinem, non disciplinam militarem, non ducem militi, non militem duci defuisse. Non aciem iniquo loco locatam, non è castris importuno tempore eductam, non fuga memorem fuisse, nisi castris ab hoste direptis, & salute penitus in armis desperata. Sed experiretur iterum fortunam eius contra Scanderbegum, excogitasse se viam, qua luctuosam eam victoriam illi esset factururus. Mouebant iam Amurathem vana Alybassa verba, & maiori in Scanderbegum ira concitatus, iubebat delectum protinus fieri, instaurariq; eius exercitum, ni Satrapa, ac Purpurati eius, Alybassa praesertim

Eugenius Pa-
pa
Philippus
Burgundia
dux.

Amurathes
ignauæ argu-
it Alybassam,
accepto cla-
dis nuncio.

praesertim, consilia illius, & animum eò labantem renocans, aliam belli molem instare diceret, Epiroticam expeditionem tuto & differri, & omitti posse, nunc Hungaricos instare tumultus, in quibus curam ipsius omnem exhauriri debere conduceret. Allata interim regie litera, mouerunt maxime Castriotum, neq; belli vnquam aut iustior causa, aut pulchrior materia visa est: tamen ne quid inconsultis his ageret, quorum maxime opera in gerendis rebus vsurus erat, coactis ordinibus optimatum suorum, frequenti consilio regias literas coram illis legi iussit, vbi nemo omnium est inuentus, qui id bellum recusandum sentiret, quum accenderet aque cunctos ingentibus irarum stimulis, & pauidas ferme maioris cuiuspiam mali mentes, sollicitaret tanta indies crescentis Ottomana rei magnitudo, & moneret singulos miserabilis, rerū Christianarum status, & inuicta quondam Hungarici imperij fortuna, quam si oppressisset Amurathes, publicum priuatumq; quisque sibi fatum ante oculos proponebat, quum nihil foret vsquā virium, qua melius tamdiu inclinatham rem Christianam sustinerent, & datum tot victorijs hostem, tam aeterno bello, pariq; odio reprimere. Spes praterea hominum, ita prospero illo belli euentu aucta fuerat, vt traderent vbiq; se ea fortuna vsuros, quum neque ducem, neque hostem sibi, sed locum tantum mutandum cernerent. Conciliare postremo sibi potentissimum ea aetate regem, ad plerasq; fortuna & casuum humanorum varietates, vnusquisq; vel apertovita discrimine censebat. De auxilijs itaq; dandis sine variatione decretum. De numero militū, & quantitate copiarum ducendarum variatum aliquantulum, & consultatio ad noctem tracta. Multa hincinde dicta fuere sententiae: aliqui quinq; millia militum, alij octo, pauciores plures decernebant: neque exhauriendam armis prouinciam, quum omnia bello arderent, & adhuc forsā insensus hostis in limitibus Macedoniae esset: neque depugnatum crederent, Alybassa semel victo, Amurathis neque vires fractas, neq; animos vlla ex parte diminutos, sed irritatos magis. De Scanderbegi quoque profectioe dubitatum à nonnullis, actumq; ingenti contentione, auxilia tantum mittenda regi. Ipsum sine multo suorum incommodo, ac discrimine rerum omnium, vix dum firmati regni curam, relinquere non posse. Maximum fore domi, militiq; si opus sit, in eo momenti, nescire populum Albanum alij parere principi, augeri indies omnia, florere praesenti eius consilio, absentem plena omnia squalore ciuium, & lugubri quodam situ animorum omnium generum multitudinis habiturum. Scanderbegus quamuis nihil erat de pristina sententia mutaturus, cum tamen neq; his de profectioe sua, ne ciuium amorem, suorumq; beneuolentiam spernere videretur, dissentire palam posset, neque illis de paucitate militum contradicere, ne inuitos ad bellum alienum trahere, & periculi alicuius autor esse videretur,

Quid Scanderbeg cum ducibus & perfectis suis super auxilio ferendo Vladislao regi senserit.

Publicū, priuatum fatū.

Decernitur auxiliū Hungaris.

De Scanderbegi profectioe dubitatur.

De vita & gestis Scanderbegi,

tacendum sibi tunc è re non minus communi, quam sua, esse duxit. Sustulit tamen eas omnes contentiones, sedauitq; tot vno tempore motus animorum, auditus tum Pauli Duchagini sermo, & concitatus in primis, & tanto principe dignus.

Oratio Pauli Duchagini re guli Epiren.

Quo sim genere vobiscum orationis hodie vsurus, Principes Albani & in quam vestrum sententiam iturus, expectatis omnes cupidis fortasse animis, sed frustra id quidem, quum neq; ex Scanderbegi, neque Epiroti-

Leges Conciliorum vt libere loquendi, ita patienter audiendi.

ci imperij dignitate, mihi quisquam elocuti videmini (cum præfatione honoris vestri dixerim) licet prima sint leges conciliorum, sicut libere loquendi, ita patienter audiendi. Quoniam (quantum ad hæc Hungarici belli consultationes attinet) illam ego & probatiorem longe sententiam dicerem, & æquiori animo audirem, qua nullum penitus regi auxilium accreuisset, sed vicina incendia, periculaq; aliena domesticis malis, ac proprijs necessitatibus posthabenda censuisset. Quid enim magis ridiculum, queso, quam nunc octona millia hominum, nunc quinq; nunc pauciora (si Dys placet) ad tanti belli molem computari à vobis? quasi tanta contentione, potentissimum regem ad vltimum sermè certamen, eam militum paucitatem ab Epirotico nomine exigere credatis? Sequetur is miles Scanderbegum in Varnenses campos? vbi tot omnium publicis & priuatis votis expectatur. Videbunt tot proceres Hungaria, & Christiani exercitus ducem principem vestrum, quem tanta vbiq; fama præcessit, non cum aliqua exercitus specie, sed quadam potius prædonum similiori manu è cornu suo prodeuntem. Namq; si (quod Dii omen auertant) vinci il-

Ab alienis periculis.

A tenuitate auxilij.

lum

lam contigerit, victum merito aduersis fatis hostes irridebunt, & sui magis, quod in alienis locis eum hominum numerum duxisset, qui vix domi esset tutus. Victorem modica laus, minora manent premia. Sed mittenda alius auxilia nouo consilij genere hortatur, tenendum domi Scanderbegum, habendam ciuium rationem, habendam multitudinis incondita, qua agre alterius imperium sit passura. En eò iam vertitur omnis disputatio nostra Principes (vt nunc dicebam) vt aut denegetur omne penitus auxilium regi, aut alium vos animum induatis. Mittemus scilicet Hungaris præclara hac belli præsidia sine Scanderbego, in cuius nomine solo plus est illis præsidij futurum, quam si omnes secum nos habeant cum coniugibus, liberisq; nostris, quem præcipue inuitant omnes, quem singuli exposcunt. Mitamus igitur, si quisquam est qui proficisci velit. Non potestis ciues in ocio sine Scanderbego diem vnum trahere. Poterit armatus miles aliena sequi auspicia? Non domus, non patria tuta sine eo videtur vobis, tutus erit in alieno solo miles procul ab assuetò Imperatore? Quid igitur agendum? abhorrent Hungariam copia vestra sine Scanderbego. Vos patrie amor ac ciuium benevolentia mordet. Illud non vultis, hoc non potestis Principes, Oportet itaque vos aliter animatos esse, si Vladislai desiderium non respuitis. Ego & maximum delectum, quo celerrime fieri potest modo, habendum censeo, & propositi belli occasionem suscipiendam, neq; formidandum cuiquam de patrie statu, quum alijs nunc Ottomanum imperium distineatur curis. Victoriã præterea indubiam ex huius prælij euentu, quis non audacter spondeat sibi? nisi cui suum ita edoctum ingenium pauorem facit. De Scanderbego vero id vnum nemo vestrum negauerit, facilius vos inuenturos virum, qui ciuibus vestris in pace, & iure reddendo, quam ferrum tenentibus militibus, præsit. Sed ne ad hoc magnifica tantum verba attulisse videar vobis, ecce cum quinq; millibus armatorum me ipsum Hungarico bello, pro Christi fide in primis, & vestra omnium, ac Scanderbegi dignitate offero, & si ita res ferat, deuoueo. Mutauit repente omnium animos cū acris Pauli oratio, & liberalis promissa opera, tum magna viri auctoritas apud omnes Epiri principes, & Scanderbegum præcipue, qui & ipse omnium primus in eam sententiam descendens, laudare tunc palàm eum de omni acta vita, & vni illa die vere pro decore omnium loquutum, felicem diciturans rem Albanam, si multos eius propositi principes haberet. Erat hic Paulus (vt retulimus) tunc Epiri non ignobilis, neq; penitendarum virium regulus, religionis præterea, exactiori quodã inter ceteros cultu, maximo in honore apud omnes, præclara illa familia ortus, ex qua tot bellicosissimi duces processere, Nicolaus præsertim Pauli filius, qui in bellica laude paternos auitosq; honores longè superauit. Huius extat adhuc inuictæ virtutis, ac nõ mortalis (vt ita dicam)

A persona Scanderbegi non proflituenda periculo.

A præsidij sine Scanderbego inuictis.

Pauli Duchagini pietas & liberalis promissio.

Pauli Duchagini dotes.

Nicolai Duchagini celebre factum.

De vita & gestis Scanderbegi,

cam) dextera monumentum illud in Peneopoli vrbe Thracia, qua nunc vulgo Praferem ab incolis dicitur, ubi affixa reliquia hostilis scuti, quod in praelio quodam recenti hominum memoria eodem gladij ictu ita transuersum secuit, ut & pugnantis barbari manum, inutilem deinceps bello reddiderit. Non ab re visum est hoc loco parumper à propositi negocij tenore diuertisse, ut & patrem laudatorem in filio ostenderem, & tam in signe viri facinus edaci obliuione, ac ingrato silentio non aboleretur. De Hungaricis rebus cura omnis, ac potestas ad Castriotum delata, ageret, iuberetq; omnia, quæ è sua, generisq; Epirensis dignitate, utilitateq; censeret. Qui ne diutius Vladislai desiderium in ea rerum necessitate remoraretur, antequam edictum aliquod de habendo delectu proposuisset, regium nuncium traditis huiusce generis literis, mox à se dimittit, maximis itineribus proficisci iubet.

Hungaricæ res Scanderbegi ad consultandum committæ.

Formaliter & responso Scanderbegi ad regem Vladislaum.

Scanderbegus Epirensium princeps, Vladislao Hungaria ac Polonia Regi, S.P.D. Accepi literas tuas latitia, desiderioq; pari, Inuictissime Regum, quas quum in maxima ducum meorum frequentia legi iussissem, ne-

mo omnium est auditus, qui tam iusti belli occasionem à te oblatam, non ultro adeundam censeret. Ita & publice omnes, & priuatim singuli dicere, gratius quicquam hodie à Dijs immortalibus sibi tribui nō potuisse, quam ut & optimum regem aliquo sibi non ingratorū animorum officio deuincirent, & rei Christianæ simul tam oportunitate operam præstarent. Gaudisum maxime ipse in ea meorū voluntate, tum tua in primis, tum communi causa, quum ita animatos pro Christi fide, & affectos tibi milites nostros, & omnium generum ordines, vel sine vlla adhortatōe mea viderim, quanquam

quaque quis nisi Dijs pariter & hominibus iniustus tam iustissimum bellum recusauerit, ut nullus sit religionis pudor, nulla communis periculi ratio, pro eo rege, ad quem, quod regnamus Christiani, quod viuimus, quod spiramus, quod loquimur, vnice referre & possumus & debemus. Quis nō arma libens sumpserit? & in apertum etiam ruat discrimen pro Hungaria populis, quibus tanto malo sanguineq; per omnes atates Christiana salutis defensio sterit, qui vel ab ipsis prope incunabulis aeterni hostium nostrorū hostes, Christiana sese dignitati iam inde deuouerunt. Vtinam vellet Deus Opt. Max. Vladislai, ut possem ipse ad hoc praclarum bellum tibi tantum asserre virium, quantum sum animi & cupiditatis allaturus, nō iaceret diutius fortasse in eo squalore Europa, ab impio oppressa Amurathe: non velut piaculo quodam aliorum fumarent toties Hungarico cruore Basilienses ac Varnenses campi, & Epirotico sanguine omnis Macedonia angulus. Perijimus iam omnes, dum quisq; sibi se tantū natum existimat. Sed quid nunc ipse mecum has inutiles querelas iacto, & nequicquam conqueror? Profecto neq; virium me mearum pœnit et omnino, neq; si secundis Dijs acies tecum mihi ad tam fœlix bellum coniungere licuerit, fortuna nostra Christianum nomen (ut arbitrator) vnquam pœnit erit. Ad ea namq; 15. millia militum, quae in Macedonia finibus nuper Alybassam fuderunt, totidem adijcere in animo est. Cum quibus quamprimū integrum fuerit ad vos iter arripiam, signa tua in omnem euentum secuturus. Vale.

Ex Croia, pride Nonas Sextiles, M. CCCCXLIH.

Datis ad Regem literis, ipse toto animo ad delectū faciendū se conuertit. Copias quas contra Alybassam habuerat, primū omnium iubet instaurari, multi integri quoque abstinere ab eius belli apparatu, nihil prohibiti ab ipso, ita neq; inutiles alicuius, & omni voluntariorum opera vsurum se ad eam rem statuerat. Decreto inde per prouinciam interposito, mox decem millia hominum scripta. Paulus quem nuper in concilio verbis declarauerat animum, factis tunc pulcherrime aperuit. Nam procedens inter primos, quinq; millia lectissimorum militum, seq; cum illis Scanderbego tradidit. Tunc domesticis rebus, ac prouincialium negocijs prius compositis, omni recensito exercitu, Castriotus ordines distinguit, ac diuisis, ut opere precium videbatur legionibus, suos quibusque ductores dicit, velut iam inde bellum Hungaricum esset auspicandum. Deinde pro victoria supplicationes ab omnibus facta. Nunquā ab Epirotico bellicosiori magis, quam religiosiori populo tot precibus Deus fatigatus. Ita ab ituro extra patriam milite, nullis votis pro reditu parsum. Sic diuinis humanisq; rebus rite peractis, abstractus à patria miles, alium iam sibi animum induerat. Sola Hungarici belli, sola assueti, ac fœdi nuper in sanguine hostis species ante oculos obuersabatur. Magno itaque gaudio iam Mysia fines intrabat signifer.

Scanderbeg operam suam offert Vladislao.

Basilienses à Basila aliàs dicta Balthia. Vide Pli. lib. 4. ca. 13. de insulis Ponti.

Scanderbeg conscribit exercitum Hungaro auxiliaturus.

Supplicationes factae pro victoria.

De vita & gestis Scanderbegi,

Irato Deo pug-
nare contra
Turcam.

Georgius Vu-
chouichius
atheos.
Pernicies
Hungariz.

Ioannes Ca-
pistranus.

Ioannes Trā-
siluanus.

gnifer, quando vel fortuna immitis, vel immotus fatorum ordo, vel sup-
plicio quidem propior apud superos sordium Christianorum indignitas,
vnius hominis perfidiam excitet ad ea omnia impedienda, turbandaq;
et simul perpetuos Hungaris luctus, ac tam insignem cladem nomini Chri-
stiano infligendam. Erat hic Georgius Vuchouichius, de quo sepius men-
tio facta nobis est, tum eius prouincia princeps Despotes Seruia vulgo di-
ctus, ita sumpto vocabulo, vir (si quicquam ista ad bonos mores prodes-
sent) et corporis decore, ac maiestate oris non vulgari, facundia vero, ac
sermonis grauitate, si quis alius venerabilis, familia nobili, vetustissima-
q;, atate quidem prouecta. Religionis autem et fidei (ne id scelereum eius
omittamus) neglector, ut nullus fermè deorum cultus in perniciosissimo
hominis caderet ingenio, aque et Christiana praecepta, et Macome-
thi leges spernebat. Semel quum diu post hoc Varnense praelium non age-
narius senex, Memethem fugiens, in Hungariam ad auxilia petenda
venisset, agenti multa secum de Christi fide, Joanni illi Capistrano re-
spondisse fertur, Laqueo citius vitam finire persuaderi sibi posse, quàm im-
butas patrum traditiones relinquere: sicq; abyssè est conspectu iterantem
sepius, malle se à ciuibus suis infelicem principem, quam delirum senem
dici. Is igitur Turcarum tunc enixe partes fouebat, tum ob collocatam in
matrimonium Amurathi Cathagusinam filiam, tum propter odium in
Hungaros, Joannem praesertim Transiluanum. Cuius quum opera olim
(ut in liberatione Scanderbegi supra retulimus) contra Amurathem
adiutus esset, et in regnum restitutus, quadam Seruiae oppida, quae Hun-
niades in virtutis mercedem retinuerat, non reddita sibi, aequo animo
perferre non poterat. Quare audito Hungarici belli apparatu, et Scan-
derbegi aduentu, transitus ei omnes, vias et itinera praclusit. Conatus
est ne quicquam Scanderbegus monere per nuncios Despotem, et leniori-
bus verbis agere, ne maleficio praoccuparet se, quando nulla subisset in-
iuria causa, et hostem vellet ex amico, vicinòq; simul, et totius Hunga-
riae, et Epirotica in se arma sollicitare, à tergo, à fronte hostem omni tem-
pore habiturum, nisi nunc ad se cum Vladislai copijs iungendum, liber le-
gionibus suis pateret aditus, ne patiatur grauem aliquam iacturam rei
Christiana, quae et se pariter cum omni imperio exhauriat. Dum tantum
filiæ cum amor Amurathi conciliat, satis et generi perfidiam, et Hunga-
rorum beneficia expertum. Quum nihil prodesse hac apud perditum
hominem, neque ullam nisi in armis spem erumpendi cerneret Castriotus,
quamuis molestum erat, et periculosum, videbatur iam inde belli labores
ordiri, qui recentes suorum vires aduersus regium seruabat exercitum,
viam tamè ferro aperire si posset, pulchrius est visum. Dum sic in Mysiæ
finibus irritatus Epirensis exercitus per multa incòmoda moram trahit,

et Scan-

Et Scanderbegi iter Despotas tardat magis quam impedit. Erupisset enim tandem, quamvis non incruento milite, et vicisset omnia pertinax ducis virtus. Vladislaus interim tum literis Scanderbegi erectus, tum magis facto trahente ductus Valachia transmissa, Danubioque superato, cum copijs Christianis Varnam attigerat, ut inde per plana locorum itinere faciliore in Romaniam signis infestis pergeret: campestris is locus est in Mysia finibus ab alia parte situs, nobilis iamdiu tot exercituum strage, et iniusum

Valachia.
Varna.
Romania.

vel fortissimis bellatoribus solum. Amurathem tamen cum hostilibus copijs, interim Hungarus alacribus animis, et ingenti cupiditate expectabat, nullo loco satis temporeve detrectaturus pugnam, ubi hostis facultas ad esset. Turcarum exercitus segnior aliquantulum, prater spem omnium Christianis occurrit: nam quum Amurathi Græcorum, et suorum etiam, qui in Europa manebant, fides suspecta esset, exercitum ex Asiatico milite coparauerat: sed quia classis Romana, Philippique, freti trauciendi spem abstulerat, diu inops animi trepidabat, magisque consulebat, donec Christiani quidam (si vera est fama) ea Ottomanum cura exoluere, polliciti nauibus suis, accepta mercede, copias in Europam transportare, sicque in angusto quodam loco, quod inter Propontidem, et Euxinum pelagus spacij interiacet, Europam ab Asia discriminans, Asianus transuectus est, aureo nummo à singulis vectori tradito, centum millia fuisse ferunt. Quum tam immensis copijs Amurathem aduentare fama pramonuisset, Vladislaus, caterique auxiliarij principes de fuga agere cum suis cæperunt, et dum integrum esset, consulendum salutis omnium, barbaro cum ea multitudine venienti, sine maxima totius exercitus pernicie occurri non posse. Vnius

Propontis.
Vide Pl. lib.
4. c. 12.
Euxinum pelagus.

Aduentus Amurathis in Europam centum millibus

Hunniadis
magnanimitas.

Nota: Turcas
semper plus
nominis
quàm virium
adferre ad
bellum.

tamen Hunniadis sententia vicit, qui per maximum contemptum hostis, omnem ex suorum animis fuga memoriam aboleuit, quum expertum se toties Turcas diceret: Plus nominis semper, quam virium ad bellum afferre consueſſe, demptoq; eo nominis fulgore, feminas certe fore, atque longo interuallo Hungaris impares. Expectatus itaque hostis est, quo viso, Hunniadem, qui caterorum prius arguerat timorem, presenti tamen re & periculo perculsum, fugam suasiſſe regi ferunt. Multaq; hic de illo sinistre vulgata sunt facta, & quod in ipſo pugna ardore, dum Vladislaus ferme victoriam è manibus Amurathi extorſiſſet, cum decem suorum millibus auſugiſſet, nonnulli auſi sunt affirmare. Ego in re tam incerta maluerim ſequi illorum ſententiam, qui nuncy poſtea, & reliquia eius cladis ad Scanderbegum in Macedoniam venire. Hunniadem aque viſas ac auditas Turcarum copias contempſiſſe, in bello pari animo ac virtute uſum, primoq; ferme impetu Europa atq; Aſia præfectos maxima edita ſtrage, in fugam conuertiffe, eoſq; terga hoſtium cadendo late inſecutum, donec ex alia parte Vladislaus ſpreto Joannis conſilio, qui illum è caſtris egredi prohibuerat, niſi ſe cum victoria reuerſum uidiſſet, tum ſuorum quorundam funeſta adhortatione impulſus, qui diſcerent Ioannem regis gloria inuidiſſe, & idcirco ab eo in caſtris relictum, ut omnis victoria laus apud ſe foret, tamen ob atatem impatiens. Adoleſcens enim erat caſtris inſelici auſpicio egreſſus, in Amurathis cohortem impetu alacriter factò, aliquandiu circa munimenta hoſtiũ acrius quàm cautius dimicans obtruncatus eſt, caput eius hafta infixum, uſumq; tum deſperatam iam victoriam Turcis reſtituit, tum Hungaros, Hunniademq; hoſtium tergo inſtantiem, terga dare nutata fortuna coegit. Fugientem eum poſtea in Seruiam, Georgius cepit ſædeq; in vincula coniectum, non prius dimiſit, quàm illa, qua diximus, impery ſui oppida habuit. Hic euentus fuit tam memorabilis belli, quod victoris certe quam victi maiori emptum ſanguine perhibetur. Quamobrem Amurathem poſt exhausta iam hac pericula mæſſiorem uſum, obiurgatum à ſuis dixiſſe ferunt: Nollem ſape ita vincere, poterunt merito me equidem conqueri ſemper Chriſtiani de Deſpotis perfidia, qui Epirotica auxilia è prælio ſubtraxit. Ut nulla enim futura fuerit tot millium hominum opera, quid non excellens præſtitiffet? Quam non traxiſſet belli fortunam à Scanderbego, adiuta Hunniadis virtus? Quid eo præterea pulchrius ſpectaculum vlla uidiſſet atas? Fortiſſimi milites ambo quando opus erat, idemq; optimi imperatores: Virium vi maxima, vigore animorum pares. Fælicior hic noſter bellator fortunaq; maiori aſſatu ſemper uſus, ut ex omni deinceps vita tenore apparuit. Prouectior Hunniades, & militia, & atate iunior: hic prælia licet pauciora, ſecundo tamen omnia ſecerat euentu, ſingulari certamine non minus quam ordi-

Vladislaus
occiditur
ſpreto Hunniadis conſilio.

nario Marte assuetus, & fœlix. Militum animis accepti ambo, sed latiori ingenio Scanderbegus, Hungaricum ille ac Valachum militem nunquam fermè mutauit. Hic Italarum opera frequenter vsus in rebus gerendis, & eorum consilijs armorumq; usu delectatus. Hostem nisi barbaricum non noui Hunniades. Castriotus ex Italo bello, & Neapolitani regni liberatione non minus fermè, quàm ex barbaricis triumphis nominis sibi & gloria vendicauit. Postquam fama Christianæ cladis iam ubique peruagata est, & Hungarorum exercitum fustum, deletumq;, Scanderbego adhuc in Myssia sinibus degenti, nunciatum est, dolore penè confectus, multaq; diu voluens animo, iam conuersis signis abire constituit. Ne tamen inultus ex omni parte foret dolor, & Georgij perfidiam aliqua ulcisceretur re, mox infesto exercitu, Despoticum & hostilem agrum irrumpens, latèq; depopulatus, omnia igni, ferroq; absumpsit. Reuertenti in Epirum, passim Hungari, Poloniq;, qui ex ea superfuerant clade, ut quosq; fuga fortunaq; sua contulerat, occurrebant, quos liberaliter habitos, cultosq;, & ut in calamitate tali pecunijs, ac multorum cibarijs dierum adiutos, nauigijs imposuit, qui Ragusium transportati inde in Hungariam reuersi sunt.

Castriotus
cladem Hun-
garicam ægre
ferens, agrum
Despoticum
diripit atque
incendit.

Scanderbegi
humanitas
erga reliquias
cladis Var-
nensis.

K 3 MARINI

De vita & gestis Scanderbegi,
MARINI BARLETTI DE
VITA ET GESTIS SCAN-
DERBEGI, LIBER TERTIVS.

Amurathes sollicitatus à suis, ut bellū Scanderbego inferret, pacē ab eo literis fraudulenter doloseq; frustra petuit.

AMVRATHES Hungarico exercitu deleto, neque victoriam est vlla ex parte, neque arridentem fortunam profecutus, ita ut diminuti potius ex eo belli euentu, quam aucti animi eius viderentur, & tot vno tempore clades alia super aliam, abstinere tam victores ab omnis belli cupidine cogebant. De Epiroticis itaq; rebus, qua dilata fuerant, eo consilio, ne duplici onere res Ottomana aggrauata essent, nihil actum est omnino: interrupt tamen omnia, accenditq; sopitos, & velut ioblitos iam iniuriarum animos, recentibus irarum stimulus, nouus ac frequens nuncijs, nunc à Despote, nunc à Macedonia sinibus, hostilibus vndiq; armis, atq; Scanderbegi exercitu omnia deleta, desertaq; ferebantur. Iam non agrorum, non villarum esse, non caterarum rerum vestigia, cuncta ferro absumpta, incendiisq; arsisse, agrestes trucidatos, nisi quos fuga seruauerat, Christianum exercitum prater subitaneas quasdam, & leues excursions iam bis totis signis impune irrupisse, & tantum abactum preda, agrestisq; patrimonij, quod ex ea sola pecunia commode sit Castris Otomanum longo bello pulsaturus. Res Christianorum florere indies magis, ociosos agrestes, nunquam culturam agrorum omissam, omnium rerum illis affatim copiam exhiberi, se prater hostem assiduū, famem quoq; iam iam imminen-

imminentem timere, quia tot excursionibus sementem facere prohibiti
 sint. Georgius quoque querelis cuncta repleuerat, & generis auxilium
 implorauerat, se desperatis ferme rebus Turcarum non desuisse, eorumq;
 pericula suo discrimine sanguine propulsasse, quibus vix ope deorū omni-
 um consuli potuisset, & imminens exitium Ottomano imperio, imperij sui
 corpore protexisse, Epiroticas copias diutius translato in se bello, de Hun-
 garis ab altera Mysia parte expectantibus iungerentur, maximis pro-
 uincialium incommodis sustinuisse, arcuisseq;, ac corpora suorum pro mu-
 nimentis Scanderbego opposuisse. Cogitaret in quo statu res Turcarum
 nunc, nisi Epirotica auxilia Hungarico bello eius diligentia fuissent sub-
 tracta, quando sola Vladislai copia tam cruentam sibi victoriam fece-
 rint: nunc se quod miseratus fuerit eius fortunam ad Hungarorum odia,
 veteresq;, similitates Scanderbegi quoque, & vicinorum in se omnium
 arma concitasse, pœnamq;, immerito eius beneficij luere, Scanderbegum
 non Amurathem victorem videri ex Hungarico pralio, ita composito
 agmine nunc suis, nunc eorum sinibus insultare, nihil iam se vsquam præ-
 ter omnia hostilia aspicere. Medium quodammodo inter Hungaros,
 Epirotasq;, bellicosissimos populos imparem fore eorum viribus, ni gener-
 curam eius susciperet, quem ipse in angustiis rebus tanto beneficio
 præoccupasset. Mouerunt maxime omnes tum provincialium querela,
 tum Despotis recens meritum, Scanderbegi præterea vires tunc oppri-
 mendas, & opprimi tutius posse rebantur, ne sensim per ruinas illas agro-
 rum, & tot oppidanorum vexationes, totius vendicanda Macedonia oc-
 casionem quareret. Odium eius in se, ac efferatam rabiem satis ex eo nu-
 per percipi potuisse omnes dicebant, quod omni ferme præsidio provinci-
 am exhausserit, & vacua omnia custode reliquerit, ut ad eorum nomen
 delendum Vladislao cum copijs suis præsto esset. Ni cito reprimatur ea
 ferocia, caterorum Christianorum continuo arma in se sollicitaturum.
 Propior itaque ad bellum erat Amurathes, & è vestigio delectum, arma-
 q;, iussisset: sed quia tum magna ex parte militaris atas Hungarico bello
 exhausta erat, & Alybassa fortuna recentis adhuc cladis memoriam re-
 fricabat, tum quia iam senior ipse in quiete reliquum vitæ tempus transi-
 gere cupiebat, tam vanum quam nouum consilij genus est meditatæ, quo
 notis artibus, ac sæliciter toties apud alios mendacio, captaret hominē, quem
 armis superare non posset. Non extraneum me equidem fore duxi, neq;, in-
 gratum forsàn legentium animis, characterem literarum Ottomanæ hoc
 loco contexuisse, quibus Scanderbegi ingenium sollicitare, & in omnes par-
 tes versare conatus est.

Amurathes Ottomanus Turcarum princeps, atque Orientis Impera-
 tor,

De vita & gestis Scanderbegi,

Literæ Amu-
rathis Otto-
mani ad Scâ-
derbegum.

tor, Scanderbego alunno ingratisimo, nullam salutem D. Officia, quibus te ornarem omni tempore, dum apud me ageres, nunquam defuerunt

mibi, Scanderbege hominum ingratisime. Verba nunc quibus alloquar, defunt, ita multiplici tu scelere perfidiaq, animum meum offendisti, laſiſti dignitatem, ut quo ſim genere orationis apud te præfertim domesticum uſurus, nec conſilium, nec modus ſuppeditet. Neque enim uel atrocior ſermo, demoliturus eſt ferox ſuapte natura ingenium, uel mitiori tu dignus oratione, qui feritatem omnem longe ſuperaſti, & ne quam mei irritandi ommitteres, eo es nuper amentia progreſſus, ut uel propria incommoda, & ciuium tuorum ſalutem, Hungaricis contra me ſumptis armis poſſi habueris. Piget proloqui alia, & uelut uulnera quadam attingere, ſi modo obliuiſci unquam pateretur animus, uel ſilentio tegenda forent tot nefaria tua fraudes, & ingratisimi animi exempla. Nonendum tamen aliquando, licet ſero fortaffe duxi, ne ea te ferocia præpropere cum tuo iſto funeſto imperio præcipitem agat, & tunc diutini huius erroris confeſſionem exhibere uelis, quum iam nullam tibi opem deſperatis rebus omnibus reliquam feceris. Satis tot tuas hucusque iniurias pertulimus: ſat multis Ottomanum imperium contumelijs laceſiſti, & tot admala patientem me ſatis præſtiti. Impune tibi proditus ille in Hungaria exercitus ceſſiſſe exiſtimas? Impune tot direpta in Epiro à corpore imperij mei oppida, & caſa præſidia? impune & hac (recentiora loquor) ceſſura credis? deletum alybaſſe exercitum, tot agrorum waſtationes & incendia? nouiterq, adiutos, quantum in te fuit, Hungarici belli tumultus, ac Georgij ſoceri, quod te abſtinere ab imperij ſui limitibus uoluiffet, late depopulatus ager

Catalogus
malorū, quæ
Scanderbeg
intulit Turcæ.

tus ager? Resipiscas tandem aliquando improbe, neque expectes diutius quorsum sit hac indignatio mea eruptura. Ne leuiscula hac secundarum rerum incrementa, eo stolidum desiderium prouebant, & acuant libidinem, ut miserabilior postea fortuna tua, vel insensio cuiquam atq; ipsi mihi miserationem commouere queat. Memineris aliquando (si quid iam residet in perditio ingenio humanitatis) meorum officiorum, ne tam male in te locata longius deplem. Quamuis non ciuilius sit animi, commemorare ea, qua in aliquem liberaliter contuleris: ingratisissimi tamen est, prateritorum meritorum sic facile obliuisci potuisse. Quare non possum non dolere hoc loco sortem tuam Scanderbege, & miseratione quadam affici rerum tuarum. Vt enim omittam anima salutem (id quod tu ad extremum perditus homo pro nihilo habes) ut spretas Macomethi leges, & contemptum à te diuinum Prophetam, pra Christianis superstitionibus taceam. Quid eorum, qua magis caca hominum ingenia delectant, defuit unquam à me tibi, haec pauperis regni tui sordes tantis hodie astimanti? An arma, an equi, an longus seruatorum ordo, an pecuniarum, rerumq; ceterarum superfluentia, qua omnem etatem solent allicere, an exercenda virtutis, & totius gloria materia tibi deerat? An domi militiaq; negata dignitates, praefectura, & cuiusuis generis pares tuae atati honores, in aula demum quis te unquam charior mihi? qua acceptior indoles non peregrina tantum, sed magis intima domesticaq; unquam fuit? Qua diligentia, institutioneq; infantem ferme ad me delatum, educare curauis, & bonis artibus, ac optimis moribus alui, auxiliq; crescentem indies virtutem, tum praemijs, tum omnimodis laudibus, & ita bellico decore (quo nihil pulchrius est in rebus humanis) omni tempore exornauis, ut nullo certaminis genere, vel notior apud me miles, vel dux clarior haberetur. Pro hisce tui beneficijs eum te exhibes hodie Scanderbege, ut non modo non quem putaram virum, sed pestem quandam intra parietes meos aluisse videar. Sed age patriae te amor sollicitabat, quam si à me petisses, negaturus ne tibi eram, quum iam toties, si meminisse potes, ultro eam tibi promiserim? Maluisti tu tamen eam per maleficcium ipse, quam à me beneficio habere. Habeas igitur Djs approbantibus, neque me reprobante, & profecto qua sum animi clementia erga quoscunque mihi aliquo tempore familiares, & cognitos, omnium nunc ipse tibi veniam trado, non tuo praesenti merito, quod nullum est, sed quia & in hoc publico odio, tum priuatim in te collati officij, tum praestita tua olim in rebus meis fidei libet meminisse, quandoquidem multo diuturnius tempus fuit, in quo seruiuisti, quam in quo offendisti. Croiam & regnum paternum tibi, licet nefaria fraude vendicaris, concedimus ea lege, ut cetera Epiri oppida, qua nullo ad te iure pertinent, sed virtute ipse quondam mihi, ac belli fortuna quaesui, ul-

Turca ingrati-
tudinis acci-
sat Scanderbe-
gum.

Macomethi
leges.

De vita & gestis Scanderbegi,

tro restituas. Myssorum res socero meo incorruptas, quo ad magis fieri potest, quam primum reddas, & cetera, qua absunt, aestimata pecunia rependas. Deincepsq; in omne tempus, tam eum, quem nos amicum habuerimus, violari à te, quam hostes meos aliqua iuuare opera, nefarium censes. Sic & Turcarum odia effugies in perpetuum, & idem eris apud me tibi amoris, & beneuolentia locus, qui antea fuit, nisi malueris malo edoctus tuo, tum pœnitentia frustra locū quarere, cum audacia istac tua & ferocia me presentem implacabilem ultorem habeat. Nosti iam vires meas, nosti exercitus robur. Habes ante oculos Hungarica fortuna non leue documentum, quare longiori admonitione non indiges. Ceterum quicquid es ipse facturus, scribere te ad summum velim. Poteris etiam cum Ayradino nostro coram agere, homine & certo, & fideli, à quo & alia plura audies, qua non sunt literis commissa. Vale, si sapias. Ex Adrinopoli 17. Kalen. Iulij, à generatione Iesu M. CCCCXLIIII.

Ayradinus.

Inanes literæ.

Inanibus literis fides non habita à Scanderbego, sed spreta aque cum ipso autore sunt. Non defuerunt tamen, qui dicerent, à presenti Amurathis consilio, dolum omnem abfuisse, necessarioq; id timori ascriberent: coactum tyrannum ad hæc pacis conditiones propter Hungaricum metum, & grauiorem iam senectam deuolutam fuisse. Mœmethis quoq; filij aetatem imperij oneribus imparem, sollicitudinem patris intensusse. Scanderbegi præterea vires ex recenti illa Alybassa clade metiri, simulq; fidem tot Epiri populorum in illum, ac gratiam eius apud Christianos principes indies crescentem, vereri, mentiri tamen illum, dum restitui sibi oppida illa, & Epiri partem, dum resciri damna sociorum à Scanderbego dissimulato pauore petiit: multa proposuisse iniqua, ut aliqua æqua ferat. eam habiturum pacem, eas conditiones subiturum, quas dederit Castriotus: neque de amissa iam Epiri possessione, aut Mysiorum rebus mentionem facturum amplius, dummodo ab armis abstineat Epiensis. Componi autem eo modo cum Ottomano, & inducias aliquas fieri, nec inutile, nec indecorum fore, quum ipse præfert im prior ad hoc inuitasset, & alioquin ad multas prouincialium commoditates id facere, bellorū euentus incertissimos esse, sto. ide arma paci præponi, non fidendum fœlicibus primordijs fortuna, & Hungaros plura quam se aduersus Ottomanum fœlicia prælia gessisse, nunc tamen recenti illa obrutos clade ingentia damna frustra recensere. Occupandum potius hostis animum beneficio aliquo, quam irritandum longius, si pax ab eo ultro quasita spernatur. Scanderbegus tamen in ea paucorum sententia (licet & vera aliqua dicerentur) improbare audacter eorum consilia, conqueriq; quod Ottomanas artes Epirotica gens omnium vltima, maximo suo malo scitura foret, Amurathes inanes literas, inaniorem qua sibi haberetur, fidem inuenisse, spectatorem Ayra-

Per Epiensem Scanderbegum inteligit.

Non fidendum fortunæ primordijs.

adinum

dinum apud stolidi ingenia suorum oratorem censerit, & caduceatorem
 missum, adhuc & si nihil eorum timeatur, & omnia sint propiora vero,
 quid tanta leuitatis esset, quam hosti magis etiam, quam rebus suis crede-
 re, & ab aliena fortuna, belli, pacisq; consilia mutare, quum à sua possent:
 Fateri se, & Amurathem effata iam aetate, & Turcarum perniciem, in
 Varnensi praelio, & alia, quae ad deponenda tunc barbarorum arma maxi-
 me inuident, sed nunquid ea ad deprimendos Epiri animos proficerent, vel
 tollendos magis? An ad eas pacis conditiones subeundas, quas victus hostis,
 victoribus offerre audeat? Neq; momentum fieri, quod admittendas quas-
 dam, respuendas alias dicerent, utroq; modo fœdissimam pacem futuram,
 neq; effici posse, ut Ottomanus pauorem animorum & diffidentiam eorum
 non cognosceret. Agerentur tamen, quieturum crederent aliquantisper
 Amurathem, dum nondum omnino sedatos Hungarica cladis tumultus,
 & exorientes iam ignes extinguat, pace interim sua gauisuros Epirotas,
 quousq; plenis viribus, totoq; bello in eos verso, ne quicquam violatum fœ-
 dus pratendentes opprimat, neq; tamen eam esse aetatem Ottomanis, quae ad
 bella gerenda non sufficeret, consilium spectari in Imperatore, non
 manum, prudentiamq; ducum se magis, quam promptam bello dexteram,
 ac stultitiam, insælicemq; temeritatem semper timere consuesse. Manere in
 effeto corpore vegetum ingenium, hostilesq; spiritus, sed & si nulla esset A-
 murathis opera, non hostem sibi ideo defuturum. Breue praterea commo-
 dum pacis, cum morti propiori sene fieri posse, erupturum in maiores appa-
 rat us ferox Meumethis ingenium. Se igitur pacem, quum arma vitiora
 essent: bellum, quum ocium mallent, habituros. Nihil tunc, nisi Turcarum
 commodis consuli ab Epirensibus, quae ratio esset expetenda pacis, quum
 victoriam in manibus haberent, quum hostis apertam confessionem cerne-
 rent? Cur non fortuna sequerentur afflatus, & oblata vltro fruerentur oc-
 casione? Cuius si prateruolasset opportunitas, omissam postea, ne quicquam
 sint dolituri. Turpetum de pace fieri mentionem, quum vix vulnera ex
 recenti illo Alybasse praelio coaluerint viris. Recuperarent prius auorum
 sedes, & tot populorum suorum libertatem vindicarent. Tum demum pa-
 cis consilia honorifice, vel proponi, vel admitti posse. Adeone Vladislai cla-
 des tam insigne illis documentum pauoris dedisset, ut magis Epirotarum
 animos, quam Hungarorū ea belli fortuna ab armis alienasset? (se rebantur
 namq; incerta quadam vulgi voces, Hunniadem ad delendam illam
 Varnensem ignominiam, animum conuertisse, & tacite de instaurando
 exercitu cogitare) Commoti sunt maxime ex eo omnium animi. In hoc
 igitur sicut & in alijs rebus, obtemperatum Scanderbeo, quin pœnitebat
 homines aliquid esse eloquutos, quod ipse non probaret, ne cuius belli consi-
 lia secuti essent, ea in vlla rerum suarum fortuna aspernari viderentur.

Consilium in
 Imperatore
 spectandum,
 non manus.

De vita & gestis Scanderbegi,

Castrionus itaq; primum omnium Ottomanum nuncio ad se vocato, pluribus cum eo egit, nunc omni teste semoto, nunc palam suorum audiente concione multa, tum publicarum, tum domesticarum cladum enumeratione de Amurathis perfidia est conquestus. Dehinc illo perbenigne habito, lautissimèq; per aliquot dies accepto, & pari animo, fiduciaq; (ne timoris alicuius sibi ipse conscius exploratori, quem putabat, videretur) ducto per ocium secum ad munimenta singula, & militum stationes visendas, ac omnem castrorum formam contemplandam, cum huiusmodi sententia literis illum à se dimisit.

Athleta Christi Georgius Castrionus, aliàs Scanderbegus, Epirotarum princeps, Amurathi Ottomanum Turcarum principi S. D. Superasti olim tu me (ut scribis) multiplici genere officiorum, ego te hodie modestia, & lingua temperamento vincam. Neque enim quicquam tam servilis ingenij esse puto, quam vel apud infestissimum hostem ea fœditate sermonis, & petulantia dicendi, abstinere nō potuisse. Quare & literas tuas, & nuncium a quo animo accepimus, vidimusq;, & risum (ut vera fatear) magis excitarunt mihi tue literæ, quam mouerunt stomachum, dum vel in ipso statim dicendi ingressu, tanta ingratitude & perfidia audes me insultare, & rursus leniori quodam ingenio ductus, anima mea iacturam recensens, miserrimi fati tui ignarus, ac longi erroris studiosus defensor. Demumq;, nullo belli iure, ordineq; rerum seruato, imprudenter, ne dicam impudenter, tanquam victor victo multas pacis condiciones proponis, & eas præsertim, quas libere aures vix queant audire. Ego quidem Amurathes, quamuis tot tua maledicta possent, vel patientissimum quemque ad maledicendum armare, concedo tamen aliqua etati, & liberiori senis ingenio, dolori reliqua, quem difficile est temperare, præsertim quod ipse non iurgijs tecum, conuitiesq;, sed armis, & iusta belli ira certare institui. Quid tamen, queso Ottomanæ, ita Deos hominesq; accusas, quasi prior sis à me hostilia passus, non prior intuleris? ita ne necessariam à te defectionem perfidiam appellas? Scelus obijcis mihi, recuperatam ingenio & virtute patriam? Sed age obijcias, nihil enim recusō, ut horum me reum criminum in omnia secula efferas. Officia quoque in me tua, quæ longo ordine recensens, commemorasq;, recorderer & ipse libenter, ni ingentium omnium malorum memoriam, hac traheret secum cognitio, quæ si forent inuicem compensanda, obrueretur sanè maioribus undecunq; maleficijs tanta magnitudo tuorum meritorum, reputare tamen ea tecum te ipsum, quam me referente erubescere malo. Miretur sanè illud unum unusquisq;, qui sciat, quomodo aut ipse ad ea patienda suffecerim, aut te nō aliquo tempore tanta crudelitate, odiorumq; satietas ceperit. Abstuleras regnum paternum mihi, necaueras fratres, meq;, ipsum nihil tale timentem, iam pridem nefa-

Responso
Scanderbegi
ad epistolas
Amurathis.

Vult modestia
superior
esse.

Diluit obiectionem de
scelere & ingratitude.

ria morti deuoueras, & nouū adeò nunc uidetur Amurathes, quod tunc non immemor libertatis animus, tanta seruitutis effugium aliquod conquisisset. Quousq; tandem dominationem tam superbam laturum me putasti? Pertuli tamen multa diutius, neque iugum apud te ullo tempore detrectaui. Pericula publica aequae ac priuata, tum ultro ipse, tum iussu tuo adij per omnem aetatem. Serebantur colloquia de te quotidie, & frequens apud me erat de insidijs tuis sermo amicorum. Ego tamen & uerbis & factis tuis, fraudem omnem abesse diutius credidi, donec improba sese consilia late aperuerunt. Dissimulaui tunc & ipse, totus in tuas artes uersus, quousq; aliqua uindicanda libertatis occasio affulsisset. Nihil est igitur quod doleas nunc, quum tuo (ut aiunt) perieris exemplo. Parua tamen haec Ottomane sunt instar eorum, quae spe ac animi cupiditate concepi. Ommitte itaque imposterum acres istos minarum aculeos, & Hungarica fortuna nobis toties subijcere desistas exemplum, suum quisq; animum habet, mi Princeps, suum genium, & nobis ea fortuna, quam Dijs dederint, patienter erit ferenda: interim tamen neq; consilia rerū gerendarum petimus ab hoste, neq; pacem ex te, sed uictoriam Dijs propicijs quarimus. Vale. Ex castris nostris, pridie idus Sextiles. M. CCCCXLIII.

Victoria.

Quum literas Castrioti inspexisset Ottomanus, & ab Ayradino reliqua eius consilia didicisset, nihil quidem eorum, quae nunciabantur, lato animo audiuit, sed tum ferox, ac libera uiri oratio, tum fiducia ingens, quam nō ex nihilo conceptam putabat, magis pauorem quendam iniecit, quam irritati eousq; animi indignationem acuit, & difficultatem belli Epirotici iam inde ominatus est Amurathes. Ne tamen suis tunc aliquod trepidationis signum praeberet uideretur, dixisse ferunt senile mentum sapius demulcētē, ac ridenti similem: Cupis cupis improbe, speciosum aliquod lati nomen. Dabimus, dabimus (mibi crede) aderimus ipsi alumni exequijs, & praesentes iniussi, pompam funeris, maxime rex Albanorum prosequemur, ne unquam apud inferos ignobili te functum fato conqueri possis. Harebat tamen consilium tyranni in ea rerum difficultate. Nam orientes quotidie rumores de Hunniade, & frequentes à perfido Despote nuncij, quem duplici iam insignem proditione, nimis inuidiose fata tanto Christianorum malo eousque perniciosum senem seruauēre, aliò eius animum trahabant, & integrum in Epirum bellum conuertere prohibebant. Ne tamen inulta tum foret omnino, spreti recēter fœderis iniuria, statuit interim ocium saltem, & pacem turbare Scanderbegi, si tollere nequiret, opportunum maxime ex eo id genus consilij ratus, quod negligentiam quandam ortam apud Christianos ex tot bene gestis rebus audiebat, & Scanderbegum dimisso exercitu, toto milite populabundum, tota die à castris procul intrepide solitum uagari percipiebat. Accersito itaque Ferisio,

Negligentia apud Christianos ex rebus bene gestis.

De vita & gestis Scanderbegi,

Ferifus cum 9. millibus mittitur contra Scanderbegum. uno ex praefectis suis (id erat nomen barbaro viro) & ferocis ingenij, & ad omnia impigro, nouem millia lectissimorum equitum ei tradit, multisq; oneratum promissis, si voti compos victoriam retulisset, in Epirum,

quo maturius posset, & cautius, ut prius hosti visus, quam auditus foret, proficisci iubet. Idcirco neque delectum tunc maiorem haberi visum Ottomanis, ne vel dispendium esset in mora, vel rumore praecunte, excitatum Christianus consilio adhibito periculum caueret, ac nouas (ut postea docuit euentus) artificij tenderet insidias. Verumenimvero dum hac ipse tam affirmiter audacter de varijs consilijs Amurathis, tum in bellorum externorum cura, tum de ipsa imperij gubernatione, non defuturos multos reos, qui mirentur, de eo hanc nostram ab alijs varietatem sentiendi, & sedulo quarant, unde in tam alienum opinionis genus mutatus. Quum recens multorum asseuerantium sit memoria (id quod scriptis etiam aliorum posteris testatum licet intueri) seniore Amurathem mox illo ad Varnam expedito bello, plura tum de incommodis regnantium, tum fortuna temeritate conquerentem, compositis tamen prius rebus domesticis, ac Meumethi filio maiore natu, sub Calybasse cura constituto, imperio se penitus abdicasse, & Adrianopoli relicta, in Asiam profectum, ibi pondere omnium rerum publicarum omisso, religioni cuidam patrio ritu, retentis paucis secum, eius consilij socijs, se addixisse, neque abscessisse prius, quam auditus Transluani ad Sophiam fuerit aduentus, & crebra populi querela eum reuocassent, quum imparem ob atatem ei oneri Meumethem iactarent, & Calybasse priuatis sane auspicijs defutura obsequia militum, & obedientiam in

Sententia variant de imperio Amurathis.

am in bello dicerent. Ego quidem miror precipue, unde tantus error in re præfertim tam recenti habuerit originem. Neque enim ita temerarium in eo nonnullorum sermonem, & grauisimorum scriptorum consilium omnino vanum dicere ausim. Vnum tamen illud intrepide possum affirmare, & meo iure cõtendere, & superiores fuisse ex Adrianopoli Amurathis nomine missas literas, & Ferisum, ac plures alios præfectos post tentatam nequicquam pacem, eo decernente, in Epirũ irrupisse, sed non ex eo eius erroris processit vis. Nullus enim temporum cõfunderetur ordo, si ista quoque ab Amurathe, antequam renunciasset imperio, transacta cõcederemus. Illud profecto quiescere non sinit animũ, quod vel mortem ipsam tyranni ex Epiro in Asiam tam imprudenter video translata, quo quid vero alienum magis? Quum Croiensem obsidionẽ seniles hausisse spiritus mortalium inficiatur nemo, & extincti ob doloris impatientiam Ottomanum laudem, omnis deinde ad Scanderbegum sine variatione retulerit atas. Legentium tamen aequitas hæc singula si libet, & veri totius similitudinem ex diligenti adinuicem computatione temporum eliciat. Nos interea ad Ferisum reuertamur, qui silenti admodum agmine Macedonia fines intrarat, & concepta iam victoris premia, tumido ex tanta spe animo nequicquã impartiebatur, hostem ubique circumspectans obibat, omnia pradoni ipse magis, quã hosti similior, non tamen potuit famam aduentus sui præuenire. Admonitus nanque Scanderbegus de singulis à locorum custodijs, repente (utpote qui semper agmine ad omnes casus composito ibat) & temporis & loci captata occasione vallem quandam angustam, Motream appellant, solus barbaro transitus patebat, prior occupat, & armato implet milite. Appropinquabat iam Ferisus, & densiore equorum incessu, oriens puluis signum iam vicini hostis erat. Nostri eodem silentij tenore expectabant, donec intrantem iam festiue barbarum, & à dumosis sylvarum iugis, ac saxorum vndique crepidine implicitum equitem conspexere, tum unã omnes eruptione facta, insperati sese offerunt hosti. Pedites, quorum mille & quingentorum erat numerus (iam & equitum duo amplius fuere, sed horum tum ad aliud utilior seruabatur opera) satis ferme vel loci solius incommodis victum hostem, à tergo, à fronte, à lateribus adoriuntur, cæduntque. Turca nihilo gradu dimoti, quem primo hostis impetu tenuerant, enixe aliquandiu pugnantes retinuerunt, donec victoria aliqua spes affuit. Equorum tamen impedimentum maius, quam auxilium erat viris, qui tandem & sibi, & dominis exitio fuere, ita velut obsesti, plura multo vulnera accipiebant, quã dabant. Et quum nullum iam periculi effugium appareret, obstinati oribus semper animis ad mortem usque, ab illis certatum est, omnisque ferè possessum semel locum moriens occupauit, præter paucos, quos vel sæua vitæ cupido, vel necessarium magis in re consilium,

Computatio
temporum.

Aduentus Ferisum exercitum in agrum Albanum, caedes exercitus eius, irruptio Castrioti in agrum hostilem.

Motrea.

De vita & gestis Scanderbegi,

lium, quum cum stolidi potius, quam honesta mortis appetitum sperneret, supplices abiectis armis saluauit, & cōciliauit victori. Capti igitur septingenti sexaginta: occisorum maior pars fuit. Ita barbarus dum ad pradam properat, prada ipse fuit, & letum praeiuit hosti male concepta victoriae documentum. Ferisius cum reliquis copijs, quum interceptam primam suorum aciem, & occupatum interim ea gloria materia hostem vidisset, immemor praeceptorum Ottomani, & insita suo prope ingenio ferocia, statim terga dedit Christiano, maiorem adhuc vim periculi, & numerum hostium in re tam subita, & eo locorum habitu ratus, laudabilius vociferans

Fuga Ferisij
cum reliquis
copijs.

peritus belli dux aliquos saluare, quam perire omnes, & ubi praesertim velut iumenta, praeberent iugulum hosti. Non tulit tamen vel fugam eius incruentam Castrioti eques, sed inhaerens semper fugientium tergo, plures moratorum occidit, lateq; secutus est, donec magis lassitudo vires hausit, quam instandi satietas animum cepit. Ita expeditis omnibus, & fugatis hostibus, sine multis suorum vulneribus, tunc in hostilem agrum toto agmine irrumpens Scanderbegus, assueti prada dulcedine, militum desideria expleuit. Ferisij euentum nihilo latior Mustapha fortuna excepit, nam Ottomanus percepta caede suorum, & auditis Scanderbegi insidijs, quum necessariam, nedum vtilem fugam suorum fuisse videret, & nullum sibi reprehendendi ius in tam opportunis eorum consilijs fortuna faceret, acriori percitus in Scanderbegum ira, neque dies, neque noctes patiens quietis animus, odium omne, & consilium in vnus viri perniciem verterat, ac nihil magis, quam Epirenses campos, ubi tot veterum & recentium in-

Mustapha.

um iniuriarum cupit & tamdiu ultionis materia adesset, ignara proprii mens mali optabat, ita occulta quadam vis sati timidam suapte ingenio senectutem traherat. Quia tamen exoluendi doloris propter vulgatos Hungarorum motus, facultas tum omnino non suberat, tenore eodem indignationis Hunniadi gloriosus senex maledicebat, pariterq; minabatur, salutare dictitans Epiroticis rebus, id genus belli Hungarici non semel fuisse. Sed ne inulta iacerent penitus fortissimorum militum corpora, & recens suorum sanguis, presertim quod ab insidijs utili priorum exemplo, satis praecaveri posse existimabat, & non vlla hostis virtute, sed locorum iniquitate, victam nuper suorum aciem, ac Ferisij copias dicebat. Mustapha praefecto (cuius frequenti postea & infelici in eis locis opera saepe usus est) eius rei curam demandavit. Supplementum ad Ferisij copias habere, & augeri numerum iubet sex millibus additis. Mandat deinde sedulo, ne interiora Epiri loca, ubi stativa hostium, & certius periculum esset, vlllo vel consilio, vel bene gerenda rei spe ductus adiret, fines tantum provinciae hostilis deuasaret. Satis gloria censere relatum iri, si arbores interim, agerq; Epiroticus ferrum victoris ex aliqua parte sentiat, & igni deuasietur. Monebat ita Ottomanus, quasi prae dici possent audientibus, qua armatis postea essent agenda. Nihil tamen eorum diligens postmodum praefecti cura omisit, quin opportune plura adiecit, situ locorum, & regionis natura inspecta. ut primum enim hostili solo signa sunt illata, ipse apertam nufquam campo digrediens, trecentos equites ad obequitanda & perlustrandam late loca singula, ac rimandas insidiarum latebras nihil moratus, praemittit, iussos, ut si quid inuenirent periculi ab hoste, reciperent se mox inter ordines, vel paulatim decepto eo instandi studio, pelli se usque ad designata loca castrorum paterentur: ita & caute agi, & hostem tacite ad pugnam extractum opprimi posse, ratus, quem neque pauciore iure timere poterat, neq; numerosiorē in re tam subita exciri posse credebat. Quum igitur sollicitus eques singula perlustrasset, & tuta omnia, ac vacua periculo nunciaret, barbarus quatuor equitum millibus secum retentis, specie quadam castrorum, locum ipsum quo cum signis erat moraturus, tum ad praedam conuehendam, tum ad omnem varietatem fortune vndecunq; septum, munimentis & armatorum robore firmat. Editior ibi aliquantulum terra tumulus in collem assurgens, validiora eorum munimenta, ac difficiliorem hosti ascensum faciebat. Sic habita cura castrorum, custodias deinde per quadam montium iuga cum certis signis disponit. Tum reliquum equitatum intrepide, ingentem rerum omnium ruinam secum trahentem, in campos hostiles immittit, admonitis prius omnibus per praconē, ut qui ad tuba signum auditū, cum receptui caneretur, in castra non conuolasset, perinde haberetur atq; hostis. Diripiebatur iam pulcherrimus ager, & sub

Ottomanus
gloriosus fe-
nex maledicit
Hunniadi.

Exercitus
Barbari.

M barba

barbarico ferro, arbores & sata omnia late cadebant, gembātq̄, velus praeta, ac fumantia villarum incendia patientia late, vltorē aliquem appellare videbantur. Semēte omni equitis vngula pertusa (autumni nanq̄, tempus erat) iam inde miseros agricolarū labores, innoxia tellus frustratura apparebat. Nihil integrum relinquebatur, quod ferro posset igneq̄, absumi. Vtilioris agrestium patrimonij prada abunde superaret, hominū modica, rarus nanq̄, ibi cultor, propter hostis vicinitatem habitare audebat, & eorum plures cum coniugibus & liberis, omniq̄, familia, preciosioriq̄, peculio, in oppida vicina confugerant, dum sic ferox Barbarus id genus victoria, Dijs ipsis infestus sequitur, & nullo satis digno precio, modo huc, modo illuc excursans, prada cupiditate tempus conterit. Castriotus interim, licet ferius aliquantulum de his admonitus, cum quatuor equitum millibus, mille peditum, Mocream attigerat, & notas valles adhuc hostili sanguine madentes, latus miles intrarat, ubi dum assueta vndiq̄, hospitia tacitus perlustrat, & incerti fermē consilij, haeret in ea solitudine locorum, ac rerū omnium silentio, ducis animus. Stupentibus omnibus, magna vir audacia, melioris fortune, Epirota quidam, qui manus effugerat barbarorum, multis insignis vulneribus, ac recenti cruore decorus, ante pedes Castrioti stetit, fidem eius appellans, ac feroci omnium animos adhortatione incendens, desolatū agrum, eversa omnia à barbaris, eosq̄, suos, & palantes passim vagari, prada quenaq̄, funesta occupatum, posse de singulis paruo negotio incruentaq̄, victoria, quod ipsi voluerint supplicium sumi. Erecta sunt prima facie tam opportuno nuncio ducis consilia: sed quum diligentius hominem de omni rerum habitu, & castrorū situ percunctatus esset, Mustapha prudenter iam eo ipso admiratus laudare cœpit. Cautius proinde cū eo hoste agendum ratus, qui neq̄, ipse aliquid temere ageret, audiente omni suorum corona.

Consueui, inquit, ego, milites rebus ipsis dare consilia, nunc ea me ab illis, & vos mecum vna accipere oportet, qua & tutiora estis singuli, & honestiora (vt nulla sit vis rationis) vel ex ipso euentu omnium magistro iudicaturi. Populatores audieramus Barbaros sine ordine, sine vllō rerū respectu, per agros suos, palantesq̄, ac omnia magis alia, quam hostem timentes, sicq̄, me autore sententia, & comite, vtilis tam proposito cuncti in eos ferrum strinxistis. Nunc oportunus iste viri aduentus, quid novi attulerit consilij nobis, nihil est quod agam vobiscum, illum enim qua apud hostem agerentur recensentem audistis. Vnum illud negare nemo poterit, si Barbari propositum in castrorum locatione, & tot armorum presidij considerare velitis, non prae donis (vt creditis forte) illū, sed callidissimi hostis animum aduersus vos gerere intelligetis. Quamobrē cautius est vobis (vt arbitror) & consultius contra hostes agendum, quam in prae dones acturi videbamini. Abstinentium primo impetu à populatōribus, ne intento duci ex castris

Castriotus
Mocream ve-
nit.

Oratio Scan-
derbegi ante-
quam Mustapham aggre-
deretur.

castris prorumpendi simul, & victoria materiam praebeamus, ubi dum vagos ipsi vagi insequimur, duplici obruti hoste indigne obteramur. Irru-

endum omni robore in ipsa munimenta castrorum, quae si peritax (ut solet) perfergerit virtus, & vel ducem in fugam conuerterit, vel occisi caput reliquis barbarorum turmis poterit offerre (quod Deus optimus maximus nobis praestet) omnia profecto incuruentis vobis expedientur. Cetera namque praedonum manus, tum à suorum auxilij exclusa, tum à vobis per gradus singulos obfessa, vel mortua, vel viua si malueritis, in potestatem vestram eueniet. Ceterum caueatis commilitones, ne in castris diripendis, sordide vos praeda cupiditas detineas, quae saepe vel victoribus manifesto exemplo iacentis gloriam hostis è manibus per summum dedecus extorque-
re consuevit.

Cupiditas
præde saepe
obest.

Assensu militum ingenti, id ducis consilium approbatum. Distincti itaque ut opera precium videbatur ordines, iam egredientes ex occulta valle copia, custodis barbarorum apertiore campo se ipsas prodebant, tum manipuli sublatis è montibus signum praebuere castris. Exin perstreperens mox tubarum sonus, disperso per agros ac praeda occupato equiti molestior auditus. Reuocati sunt plures, & recepti inter munimenta ante hostis aduentum. Recipiebantur alij simul, & vicini iam fremitus militis Scanderbegi nomen pauidis auribus inculcabat. Multi exclusi, quos velocior Epirensis in ipsis castrorum portis, onustos praeda vulneribus insuper onerabat. Oppugnabantur undiq; munimenta, dissecta primo ferme impetu impedimenta equorum, & scutorum praesidia, tumultus ingens intrantium simul &

Scanderbeg
castra Tur.
inuasit & u-
gat.

De vita & gestis Scanderbegi,

exclusorum. Promiscue recepti omnes, plena cuncta hoste, pilorum missiliumq̄ nullus usus in ea locorum angustia, cominus gladijs res gerebatur, & clavis ferreis quibusdam commodius, breue est teli genus, quo Turca, maxime in bello utuntur. Nouum spectaculi genus barbari pugnantis, manu altera gladium, altera pradam exitialem tenentis, ita audiora sunt Turcarum ingenia, & prada cupidiora. Ferocior semper instabat Christianus, urgebatq̄, undique, & omnia consternatione, cadibusq̄ replebat, donec desperata in armis salute Mustaphas, qui in tutiori castrorum parte hortator magis aderat quàm pugnator, per eam, qua à pugnantibus maxime auersa erat, portam, citato equo, terga dedit hosti, tunc remissior

Claues ferrei
teli genus.

vbique Mars, & paucior aliorum effusus est sanguis. Hi namq̄, inermes, hostile iugum non dedignabantur: illi in fugam effusi, necessarium ducis consilium conseq̄uebantur. Multos quos pradandi studium à castris longius traxerat, a longinquo hostili clamore audito, sociorum fortunam conijcientes, fuga & ipsi qua sola poterant, se saluabant, sed vix sermè ullus integer euasit, intentam enim undecunq̄, sagittariorum manus in fugientium terga iacula conijciebant, & qua poterant, odium late explebant. Sunt qui affirmant eo praelio barbaros ad vnum occisos, prater Mustapham, cum paucis optimatibus. Propior tamen vero illorum mihi videtur sententia qui quinq̄, millia cecidisse dicunt, captiuorum paucior numerus, vix ccc. ad summum fuisse dicuntur, & hi sermè omnes vulneribus deformes, & inutiles.

inutiles. Irritati nanque præter modum eo in prælio, & prænotiores ad sanitiam fuerunt multum animi aspectu præda suorum, & deuastati eoque agri. Victorum ex equitibus viginti desiderati, pedites quinquaginta, qui ab equis obruti sunt potius, quam gladijs interempti. Sic castris, signis, & impedimentis omnibus potitus Epirensis, tum hostiles campos ingressus, certiori præda illata damna latior compensauit. Per eosdem dies, quibus hæc feliciter gesta cum barbaris fuerunt, Leccham Zachariam, de quo aliqua supra diximus, à Leccha Duchaino Pauli filio indigne obruncatum audio. Insignis hic vir fuit multo euentu prospero malorum consiliorum, patre tamen longe optimo natus. Ratione aliam simul atis, & causam insidiarum nullam, nisi perditam regni libidinem, dulce mortalium ingenijs insitum malum inueniuisse. Nam quum vicini essent inter se principes, & sine liberis Zachariam videret Duchainus, nulla legitimi hæredis spe subsistente, facile omnia primo occupantis futura ratus, simul & illum de medio abstulit, & non minimam imperij eius partem mox sibi nefario iure vendicauit, non tamen potuit omnino male ceptum desiderium explere. Daynenses nanque (ea erat vrbs regni caput, roburq;) peremptum principem, fidei pertinacia, qua sola poterant, profecuti sunt, & Bosam defuncti matrem grauem iam annis, ac mæstam filio superstitem enixe tutati, donec ipsa consilijs quorundam, ac suasionibus amicorum impulsæ, quum imparem curam senilem, & muliebrem ingenium imperij oneribus, in ea præsertim rerum vexatione cerneret, Scodram confugiens, Venetis se cum vniuerso tradidit regno, belli mole omni vicinorum principum in eos translata. Parabat iam hinc fortuna Castriotum præclaro quoq; Veneto bello, & Italarum armis nobilitare. Inde Mustaphas apud Amurathem non iniquus, quamuis inuisus hosti iudex, tum vi suam pariter, & sociorum fortunam excusaret, inuictam viri virtutem, exactamq; vnius rerum bellicarum peritiam, multo sermonis decore commendare, alijs viribus opus, & grauiore bello dictitans, ad eam ferociam comprimendam, frustra tentari eo modo hominis ingenium, & excursionibus eiuscemodi, ac vastatione agrorum acui magis superba suapte natura Epirota gentis spiritus. Insidias quoq; omnes aduersus ipsos insidiarum artifices, inaniore semper futuras. Contemptum potius quendam rei Ottomanæ apud Christianos tot indies cumulo victoriarum tacite excitari, vel abstinentium censere penitus ab armis, vel semel debellandi cum hoste animum induendum. Non poterant Amurathi, licet mæstior hostilibus laudibus aures præberet, timide videri Mustapha dicta, quæ eandem suorum omnium fortunam, quos Castrioti armis obiecerat, in oculis haberet. Hinc Alybassa, hinc longe venia dignior Ferisus, cladum maiorum memoriam subyicientes, infelicem ducis virtutem principi excusabant. Quare mutato

Leccha Zacharias obruncatus, hinc causa belli.

Regni libido dulce malum.

Daynenses.

Bosam mulier Scodram cofugit & Venetis se tradit, hinc fortuna parat Scaderbegum Veneto bello.

Mustaphas apud Amurathem se excusatum sine laude Scanderbegi.

Mustaphas dissuadet bellum contra Christianos.

De vita & gestis Scanderbegi,

Et ipse consilio (ita saepe aduersis in rebus cito homines pugna satietas cap-
 pit (respirare aliquantisper ab armis statuit, neque ulterius nouo suorum
 bellicosior senex pergeret ipse iniquo fato petiturus. Iusso tamen interim
 Mustapha copias denuo instaurare, & proficisci in Epirum iubet. Sed
 prohibuit in primis hostilem agrum vlla oblata occasione infestare, vel
 tentare aliquo modo Castriotum fines tantum subditorum populorum tu-
 taretur, & seruaret ab hoste, caueretq; maximo ingenio ad vllum genus
 dimicationis elici ab eo, sed porrecta spem victoria omnem aequae sperneret.
 Dies profecto curae fuisse dixerim Scanderbegum, qui in ipsis Veneti belli
 auspicijs, eum Amurathi animum dedere. Eodem ferme tempore & Mu-
 stapha aduentus inde, & hinc Daynensis fortuna nuncius, Castrioti ani-
 mum distraxerant, & curam omnem hauserant solliciti in re tam subita
 ducis. Mouit tamen segnius barbarus assuetus vinci. Horrendum amicif-
 simi principis fatum, & tam crudelis, quam praecerba viri mors mirifice
 Castrioti commouit animum, & dolore penè confecit. Accessio quoque ad
 eam molestiam maior facta, quò Bosa consilium, & nouam in ea re curam
 Venetorum adiectam audiret (firmauerant nanque omnia, Dayni praesertim
 oppidum, validissimo praesidio urbium vicinarum praefecti.) Hac
 omnis dissidij causa inter eos, & belli origo fuit. Quarebatur Epirensis, Ve-
 netos in defuncti regno principis ius vllum pratendere, & sibi id vendica-
 ri velle, quum vana praesertim fuerit matris translatio in illos bonorum ad
 se à viuente delatorum filio, neq; praeps Bosa consilium debere quicquam
 legitime officere ad nati voluntatem violandam. Pactum nanq; appare-
 bet inter eum & Zachariam olim confectum, ut quis eorum superuixisset,
 alterius imperio potiretur. Dictamq; inter eos legem iuramenti vinculo
 firmatam. Juris ego quid in ea re fuerit, iurisconsultis relinquo, quamuis
 iudex omnium Mars non inique forsàn diremerit. In ea animi fluctuatione,
 Castriotus intentior, semper Mustapha copias obibat, passimq; raro
 procurans milite, nunc periculose progressus, nunc fugam simulans incom-
 posite inter suorum ordines receptus cauto hosti nequicquam infelicia se-
 mel arma suadebat. Vbi vero neque pugna spem vllam, neq; hostis fallendi
 arte modum vidisset, copijs omnibus, quas secum habebat, ibi ad nouos re-
 rum tumultus & barbarorum impetum sustinendum in hostilis agri limi-
 tibus relictis, ipse ad Daynensis belli apparatus conuersus animo, confe-
 ctim paucis admodum equitibus Croiam petijt, & vbi ius omne in armis
 vidit, mox & edicto ad delectum habendum proposito, & ipse cum nonnullis
 optimatum suorum, vniuersam prouinciam ad conquisitionem militum
 obequitans, & exercitum validum confecit, nihilq; moratus priusquam
 frumenti curam habere potuisset hostis, Daynum obsidione ingenti in co-
 rona speciem vndiq; cinxit, nihilq; omittens, nunc leniter, nunc aspere agen-
 do om-

De lectha Za-
charia ob-
truncato lo-
quitur.

Scanderbeg
apparat se ad
bellum Day-
nense.

Daynum in
corona speciem
obsidetur
à Scanderbe-
go.

do, omni cura ad deditioem oppidanos sollicitabat, veritus ne situm ea urbis potiunda occasio praterlaberetur, allatus interea Venetias nunciis, patrum animos ad eam belli curam, et maiora ex Italia presidia mittenda excitaret. Abstinit tamen à vastatione agrorum (quod primū obsessarū urbium malum esse solet) ne Daynensium irritaret animos ad seruandam tenacius hosti fidem. Neque expugnatio oppidi vsquā per vim tormentorum, et murorum ruinas, aut scalis tentata, interclusis tantummodo ciuibus facultate undecunq; annonae, et com meatus habēdi praecisa, famem assuetum diuturna incommodum obsidionis iam iam imminētem minabatur, quum coacti ad deditioem sero eius clementiam implorantes, hostilia omnia essent passuri. Praesides prouinciarum Veneti nominis, et ciuitatum adiacentium praefecti, audita urbis obsidione, admonuere de singulis Senatū, et decreto accepto, coactis undique subitarijs auxilijs, tam ex Epiroticis militibus, quam Illyricis et Italis, quorum presidia semper in propioribus locis hosti, à patribus haberi solita, mox ad eam obsidionem soluendam impigre se accinxere. A duobus quoque viris Epirotici nominis adiuti summopere sunt, et aucta eorum copia, Leccha Dusmano, et Petro Hispano, qui licet contra Turcas Scanderbego perpetuam operam polliciti essent, neque vnquam illi defuissent, antiquior tamen longe cum Venetis necessitudo, praesertim quod vicini etiam Driuaſto, et quibusdam eorum oppidis erant, et veteri ingentium officiorum vinculo astricti illis, ut praesto essent, fecerunt cum apparatus. Scanderbegus nihil tanta exorientis undique belli mole territus, latis auribus accepit, simulq; impigre diuisis copijs suis, quae 14. millium hominum numerum excedebant, sepe equitum millia, tot enim non amplius erant, et duo pedestum nouo hosti destinata, reliquum agmen suorum relictum ad urbis obsidionem, quam nulla satis hostilis fama exercitus omittēre decreuerat, cura omnium habita disposuit. Si a trifariam diuiserat vires inuicti prudentia ducis, et aucta stolide audacia inani singulorum animos bene gerenda rei spe erexerat. Daynenses nanque sublati a Castrioti praesentia, obsidione ipsa soluti videbantur. Segnior pro portis excubare miles, rarior in muris aspiciebatur numerus armatorum, patentibus portis saepe hostis cum ciue recipi potuit. Negligentius rerum omnium interposita cura, famēs sola iam vicina vexabat animos, quae neque contemni poterat per audaciam, neque ferro vinci. Firmabat tamen vires, et ad quaeque asperrima ferenda cogebat promissa semel fidei pudor, et pascebat velut vicina spes quadam hominum animos quod suorum copias ad ea mitiganda mala, et leuandā obsidionem maximis itineribus aduentantes audiebant. Neque parem Castrioti militem eis viribus credere, sed certum iam concepta victoria nuncium solliciti undique prospectantes expectare. Sic omnium fermē ingenia, qui

Daynum in
coronaspici-
em obsidetur
à Scanderbe-
go.
Abstinet à va-
stazione agro-
rum.

Fames assue-
tum obsidio-
nis incommo-
dum.

Vires Scander-
begi trifariam
diuisa.

quum

De vita & gestis Scanderbegi,

quum plus tribuunt fortuna, eidem fidelius parent. Mustapha quoque in eo rerum Epirensium tumultu, & Scanderbegi absentia insignis latitia erat. Crescebant iam fracti eousque animi, & prioris fortuna memoriam omnem tacita quaedam inuaserat obliuio, libenter relicta ibi hostis praesidia tentare Barbarus, & debiliorem sine duce militem amisiss nuper socijs immolare, libenter cupiebat, & cum Venetis inuisi capitis victoriam partiri peroptabat, oblatæ occasionis penè studiosior, quam mandati. Verum dubiam mentem seuera Ottomani mandata reuocabant, & plura aliorum violatæ obedientia documenta. Exin (quamuis non improbatum sorte Amurathem tam opportuna consilia crederet) tutius visum ei se-gnem imperio alieno, quam propria temeritate felicem dici. Venetorum interea exercitus contractus ad urbem Scodram, quæ est caput gentis, dum in apparanda belli eius materia moram trahit, Scanderbegus instru-

Venetorum
exercitus ad
urbem Sco-
dram.

ctis iam pridem copys, Drinonem fluum superauerat, & (quod maximum erat audaciæ, ac fiducia signum) præoccupatis prior ipse hostium consilijs, vel in ipsis hostilis soli visceribus ad congregiendum cum hoste pergebat ire. Non tulit id Venetus, sed motis ocius castris infestis signis illi occurrit, Jam & clamor undique armatorum, & late auditus clangor tubarum aduentantes hincinde hostes prodebat. Tunc vere hostiles animi, & feroces spiritus reuocabantur viris, ardere iam oculi militum, & index irarum fremitus passim exaudiri. Vota tum publice à ducibus, tum à singulis priuatim, & omnis generis supplicia non omissa, Iustiora quisque arma sua, & equiores partes credebat. Omnium una mens ad iniuriam propulsandam, parq; belli ratio videbatur. Epirensis ad obtinendam ab-

Index irarum
fremitus.

lata

lata iniuria possessionem urbis, hi ad tuendam deditorum fidem. Maiorem illis animum tot indies contra Barbaros bene gestarum rerum, & parti nuper aduersus Mustapham decoris memoria faciebat. Venetus, & si procurata essent omnia, qua vel ad maioris usum belli sufficerent, & non stolidam sibi prabere possent victoria spem, tamen etiam si victus eo pralio aduersis Dys fuisset, haud summissurus animos videbatur, neque cessurus in omni belli euentu hosti, quum inuictas patrum vires ad instauranda & preparanda perpetua arma aptiores longe viderent, quin omnia magis bello arsurum, & exitialem futuram Daynensem oppugnationem Castrioto, augebat tamen curam miserabilior obsessorum fortuna (audierant nanque ibi ad obsidionem maximam vim armatorum relictam). Apparebat iam certior aspectus hostium, & propius erat pugna tempus. Tum subito silentio quies utrinque mira insequuta est, & signa humi fixa, castrisq; momentaneis loca opportuna capta sunt ducibus, ubi & corpora curaret miles, & ducum hortamina tum prauenirent fortes viros, tum aliquam timidus adderent virtutem. Danieli Iurich Sebencino, viro impigro, & militia perito, Veneti exercitus cura tradita erat (Vainodam vulgo dicunt). Is ubi certos singulis ordines statuit, & parata quaque vidit in hostem, ita cepit.

Daniel Iurich
Sebencinus
Imperator
Venetorum.

Omnia sibi licere statuit stolidam mortalium temeritas, ubi semel aliquo secundarum rerum incremento delinitus est animus. Inde vix sui compos mens, & praesentis iam impatiens fortuna, modo hac, modo illac pererrans, ocia aliorum turbat, & pro libidine aucupat bella, donec miserrimo tandem exitu inanium luat cogitationum penas. In oculis exemplum est milites. Tam vanus iste quam superbissimus hostis, quem eo iam funesta audacia, & indulgentior pronexit fortuna, ut audeat indies ex bellis bella ferere, eosq; laceffere principis, quorum si recenseat in se officia, nihil est sibi, temeritate excepta, reliquum futurum, quod ad illos non possit referre. Sed subuertit ita iam rerum omnium discrimen, ferox hominis ingenium, ut non publicis nos tantum hodie, sed priuatis quoque singulorum odijs in eum hostem armatos esse oporteat. Obseruetur nanque ante omnium oculos Daynensium fortuna, irrite animos iustissima ira, sociorum cura, sunt ibi liberi vestri Scodrenses, urbis praesidio positi, sunt multorum fratres, sunt consanguinei, & affines in ea obsidione, tam Jlyrici, quam Itali nominis strenui, quibus iam pridem a perfido praecipitatis hoste in rerum omnium necessitate nulla spes alia, nisi in vobis relicta. Vos late sollicitis ac pendentibus animis maesti prospectantes e manibus expectant, vestra hodie virtus vel libertatem eorum vindicabit, vel praecisa spe omnium rerum saepe iugum hostile subire illos necesse est, & ad superbos Castrioti vultus spiritum precarium trahere. Quo nemo intolerantior

Adhortatio
Imperatoris
Veneti exercitus
ad suos.

A successu qui
erigit crisis.

A temeritate
& magnitudine
hostis.

A cura socio-
rum & con-
sanguineorum.

A periculis li-
bertatis amit-
tenda.

N

in victo-

in victoria, nemo inclementior facile inueniri potest, ut pote qui cum Barbaris diutino usu educatus, omnem superat feritatem. Vt enim taceam cetera, quid hac temeritate maius? quid stolidius? quod dum nefario iure cuncta occupare nititur, & inani colore paſtorum ſcleratam regni libidinem excuſat, prohibet perdito exemplo mortalibus rerum propriarum deditioem, & auferit iura ipſa libertatis. Indignatur Venetos ſibi à Daynensibus propoſitos, oppugnatq; liberum matris conſilium in deſuncti bonis filij. Sed excacauit (ut videtis) eoſque ea cupiditas hominem, & ſtudium indignationis, ut vel in perniciem ipſe ſuam amens ira, odioq; ruat. Non potuit tantū huiuſce belli curam differre, donec pulſo barbaro hoſte, quem in imperij limitibus aſſidue habet, integras ad odium Venetorum vires afferret. non in obſeſſa vrbe aſpectu maioribus copijs congregi nobiſcum melior ratio viſa. Diuiſit vires vbiq; peritus belli dux, vobis quàm ſibi aſquior iudex. Dumq; hinc Muſtapha, inde Daynensis obſidionis cura mordet animum, vobis victimam potius quam hoſtem ſuū reſeruauit exercitum. Agedum igitur multi paucos bellatores predatorum turbam cadite, urgete, & inſatiſt ſtolide animis extorquet e iniuſti belli confeſſionem, quibus proſtigatis, nihil eſt quod de reliquis copijs hoſtilibus, que Daynum obſident, vos noua cura terreat. Sequentes nanque rei bene geſta modum, tenore eodem inſeſtis ſignis, praoccupatis eorum conſilijs, priores ipſi petemus hoſtem, vbi euocato praſidio, ex vrbe intercluſis hiſ, vndique victoria omnino per ſummum ocium expedietur. Scanderbegi oratio neque ita hoſtilis, neque crimine alieno lata, ſed moderata, leniorq;, & in hanc ferme ſententiam dicitur fuiſſe.

Honeſta necne videatur ſuſcepti belli ratio, milites, neq; diſquirendum hodie armatis, neque decernendum nunc in ipſo hoſtis conſpectu fuerat, praſertim quum à me ipſo vobis arma tradita videatis, quem vel iuſtiora reuſaſſe, vel appetiſſe iniquiora nullo ſatis tempore conqueri potuiſtis. At quando illud maxime in rebus omnibus agendis torqueat mortalium ingenia, & ſollicitudinem augeat militarem, priuſquam gladij cominus in hoſtem ſtringantur, ſcire vnde iuſtior eſſet cauſa, & vtrum cum hoſte tantum, an cum Dijs quoque pugnandum ſit vobis. Non reuſo ciues, vel quocunq; veſtrum iudice, ſi velut temerarium conſilium meum damnatis, & nimis ſtudioſus belli autor videor, ſtatim conuerſis ſignis abire. Neque enim iſ ſum, qui vel ignaros velim ad periculum trahere, vel in eo imperij mei ſtatu, & rerum Epirenſium tumultu, nouas cum Venetis obſtinato propoſito ordiri ſimultates. Sed vbi vacet huiuſcemodi reprehentione conſilium, & iuſta aequae ac neceſſaria praſentis belli ratio videatur, nullius magis intereſt, quam veſtrum efficere virtute ipſa, ac animi pertinacia, ut ſelix quoq; euentus arma veſtra iuſtiora oſtendat. Quandoquidem

A crudelitate hoſtis.

Adhortatio Scanderbegi ad milites, moderata & lenis.

Belli ſit iuſta cauſa, ne ſit opus diuſque. X^oij.

Felix euentus arma iuſtiora oſtendat.

dem

dem nihil est turpius viro forti, nihil magis contra regium decorem, quam per ignauiam pati iura sua occupari ab alijs, & compressis (ut aiunt) manibus sedere, ubi ius omne in armis videas. Nostis ad unum omnes, qua beneuolentia vis, ac idem prope vita vsus fuerit mihi per omnem aetatem cum Leccha Zacharia, cuius hodie tam crudelis, quam praecerba mors, tot vndiq; arma concitauit, & quod vehementi illo affectu impulsus inter nos legem mutuo consensu dixerimus: Qui nostrum prior decepsisset sine liberis, regnum eius superstes iure pacti haberet. Sublatus est ille prior, ita agentibus satis: Veneti imperium obtinent, ego lachrymarum tantum relictus haeres, renunciaueram olim rebus ipse meis in illa pactione, quum & priori mihi casus aliquis finem vita afferre potuerit ob communem mortis fortunam. Nunc bello renunciare, nisi vel victus aduersis Dijs, vel Dayni recuperata possessione apud animum meum non statui. Nemo sanus belli huiusculi culpabit me, quod suadet tam pulchra ratio. Nemo illata mirabitur arma Christianis, Venetis, vicinis, quorum ipsi iustam dederunt occasionem, & qua ipsi ferme nobis in manu tradiderunt. Obsidemus consanguineorum & sociorum urbem, non infestis adeo, ut ipsi putant, animis, non regni, non sanguinis hauriendi libidine vlla, sed ut eam pariter è manibus hostium, ac ingratis ciuibus obstinati erroris confessionem extorqueamus. Descendimus in aciem cum hostibus, priores ipsi hostilia passis. Quamobrem certis iam animis singuli, pulchrum tuenda dignitatis vestra propositum induite. Satis amplam belli materiam suppeditare videbatur Daynense imperium propositum victori, sed nulla (quaso) talis vos armet ratio, cupidorum haec animorum vota, & ignobilis vulgi irritamenta esse solent. Concepta duntaxat desiderium laudis, stimulos ingerat fortibus viris, quamuis omnia sint vestra, si viceritis hodie. Pulso nanque hoc hoste, oppidanus tum spe sociorum destitutus, tum fame ipsa victus, mox patentibus portis victores est accepturus. De victoria autem nihil est quod agam vobiscum assuetis vincere viris: nouus hostis est, nouum gloria genus. Sed multitudine superat Venetus? esto, nonne pauciores semper vos ad hunc usque diem belli laudem ex hoste tulistis? Indignatur eo modo vincere praclarus miles, ubi nec singulorum virtus spectari, nec priuata multum laudis domum afferri potest. Quid praeterea momenti in maioribus eorum copijs? quibus sicut diuersa lingua, alius vestitus, alius armorum vsus, ita nec idem habitus animorum. Confectus est exercitus ex multarum gentium colluuiione, Illyrici, Itali, Epirota, ibi vario ritu, eadem ignari signa sequuntur, dissonus erit in bello clamor virorum, inaniore ducum adhortationes. Quare agite, primo impetu ad fugam quam ad pugnam paratiores impellite, dissipate, & renouate hodierna quoq; laude tot contra barbaros victoriarum speciosam

Familiaritas
Scanderbegi
cum Leccha
Zacharia.

Extenuat ob-
jectionem cur
in Venetos
Christianos
vicinos bellū
moueat.

Eleuat quod
Veneti multo
cōtra paucos
Scanderbegi-
cos agant.

memoriã. Remissiore tamen ira in hunc hostem utendũ, & prouocantibus ad pietatẽ animis, captiuos ducite, neq; per intemperantiã belli, & studium indignationis, sanguine deditorũ victrices de honestate dexteras. Non enim res est nobis cum barbaris, aut efferatis gentibus, sed cũ Christianis, quibus iure decertamus, ut propulsemus iniuriã, & in pace viuamus. Acuit magis Scanderbegus militũ studia, & suorũ animos deuinxit ea modestia sermonis, quod raro exemplo, simul & eorũ rationẽ, & curã hostium habere videretur. Tunc ordines circa eum effusi, laudare consiliũ ducis, animatum quisq; se dicere in omnẽ euentũ, ad eius augendã, nedum seruandã gloriam pugnare. Venetorũ arma nõ eousq; fore expauescenda, ut dum nimis multũ defertur illis, propriũ decoris obliuiscatur animus. Communẽ subditorũ populorum iniuriã esse, si per socordiã inulta Daynẽsis ignominia omittatur, neq; cadẽdum animis in ea rerũ vexatione, & duplicis mole belli. Nihil auctores mortales, si retardet semper feroces spiritus, quauis cõsultatio, & singula ignaua cogitatione metiantur. Audendum fortibus uiris, sedendum recto in pericula vultu. Neq; semper retro aspiciendi cura, augendũ sibi ipsi timorem, & sollicito cõsilio recondita mala homini interpretanda, Condiri necessitate e virtutẽ, Pluraq; irritatis semel metibus, & militũ furore superari, que liber alioquin, & quietus nunq; ausurus esset animus. In dijs pretereã nõ nihil debere esse momenti, qui iustiori asidere bello cõsueuerunt. Sed & si in ense uiris tantũ posita sit salus, munitã satis fore rem Epiensem ipso fidei presidio, & cõcordia populorũ. Amurathẽ demum Hungarico bello occupatum, Venetorum vires magnas nosse, sed Italicorũ gentem segnius sequi, quanto longius a domo trahatur. Iactabantnr hac passim incondite a militibus, & alia plura, velut instinctum, cuiusq; erat ingenium, & ut priuato officio audienti se duci cõsiliarent. Ipse singulorũ voluntate, & collaudata ioculariter mixto risu dixisse auditus. Reprehendi merito posse naturã, quod tam praeclaros Epirotica gentis spiritus nõ altiori incluseret fortuna. Tum iussis curare corpora, omnibusq; procuratis alacer animis, atq; fiducia ingenti sexta ferme hora diei in acie procedit, sagittarios, & leuiorẽ armaturã ante signa locat. Deinde grauiorem armis, peditem distinguit per cornua. Duo equitũ millia in utraq; partẽ statuit, media acies Tanusio tuenda data. Ibi quoq; equitatu pedites aliquot immixti. De subsidiarijs non multum curatũ, quũ certam victoriã, & faciliore lōge armis suis hostem, quã inito praelio incrudescens Mars, & obnixi Venetorum vultus ostẽdere cõcepisset. Tantundẽ de castrorũ presidio procuratum: vacua nanq; relicta raro custode, qui vix ab incermi pradone ea tutari potuisset. Nõ absuisset a reprehensione temeritatis tã securã fiducia ducis, ni verius presidium sibi in obsidentib; Daynũ copijs statuisset. Nã si prater spem superiorẽ vidisset hostem, ad eos se recipere destinauerat, quum neq; militum numerus, neque

habi-

Venetorum
arma quate-
nus expaue-
scenda.

Daynensis
ignominia.

Scanderbeg
aciem instruit
contra Venetos.

Secura fiducia
Scanderbegi.

habitus ipse locorum ad firmanda ibi castra suaderet. Sed indignius adhuc istud cōsiliū tanta prudētia viri, quum perniciosior magis victis eo modo fuga futura, quā pertinacior resistendi animus fuerit. Nā tum insequens palantes Venetus victor, tum difficilior in tā precipiti tumultu transitus Drinonis, quicquid erat reliquiarum hausisset. Quare eò decurritur, ut in suetā vinci virtutem in se tantum spem positā habuisse dicamus. Venetus quoq; Italīs hastatis premunt signa, cornua hostili exēplo disposita. Daniel in dextro Illyricorum validissimo cinctā prasidio, stationē sibi eligit, Italos nonnullos equites grauis armatura in fronte, & post ipsum cornu disponit. Colla Humoi Scoadrensis, cuius secunda erant in ea belli cura partes à leuo cum ciuibus suis Mosi & Dibrano militi oppositus. Andreas frater cum Simeone Vulcathanio mediā aciē obtinuit, promiscue ibi vario militum genere, & inutiliori prasidio onerati magis, quā firmati ordines. 13. paulominus millia Veneta fuere, his copijs cōcursum est. Pralium ab hastatis incēptum, auertere primo impetu sagittarij eos. Sed ubi in aniores ppinquit as

Pugna Castrioti cum Venetis apud Drinonis ripam.

ipsa sagittas effecit, qui scutati erāt obnixis clypeis cum reliqua leui armatura strictis gladijs cōminus hostem petunt. Ceteros Castriotus extemplo circumdedit equitibus, & retractatos aliquātulum vtiliorem illis restituit & elorum vsū. Hastati, quia tuta ferro pectora, & lorice tecti audacius se obijciantes in hostem incubuerāt, dederunt reliquis spem bene gerenda rei, tū omnis circumfusa acies, clamorq; vtrinq; ingens sublatu. Epirensis equitum & numero & virtute superabat. Locus non vni equior quā alteri, pugnatu est enim in lata planitie, & āpla, nō procul à Drinonis ripis. Par

viribus aliquantisper magis quàm animis Venetus fuit, Et circa Illyrici stationem ducis variante fortuna diu pugnatum, donec Scanderbegus concitato ibi equo cum paucis equitibus in medium agmen hostium inuectus, vulneratis pluribus, multis pauore dissipatis, extorsit spem victoria Veneto. Illyrici undique mox in unum conglobati (ut egregia est gentis eius velocitas) densiori presidio munita statione ducis, excluserunt hostem, defendebant tamen magis quàm pugnabant. Media acies utrinque spectatrix potius, quàm pugnatrice usq̄, aderat, dum vario adhuc euentu res agerentur à cornibus, tum Tophia ubi oneratum satis dexterum cornu hostium vidit, erectus & ipse Castrioti exemplo, confestim lectiori equite, & parte peditatus in medios praterlatus hostes, nouum iniecit pauorem. Illyrici nanque qui in fronte expositi fuere hosti, non tulere impetum, sed mox in cornu dextrum deducti, ac seipos tutati, & hinc prodidere socios, & inde interuentu suo auxere difficultatem Scanderbegi stationem oppugnanti. Idem reliquus peditatus fecit. Impar nanque Epirensi equiti, passim effusus in fugam se saluauit, qua res effecit, ut nudatus presidio Scodrensis eques, ac oppressus ab hoste circumueniretur. capti enim sunt ambo prefecti, cum alijs pluribus, qui à pedestri robore relictī, desperata in armis salute, sese tradiderunt hosti, reliquis quoque turmis incusserunt pauorem, timentibus, ne penetrata acie Epirensis à tergo adoriretur cornua, & interclusos ferocius premeret. Sed non id succurrit victori, quod pauebat victus (ita vel obtusiora ingenia hominum efficiunt res secundae) Nihil enim quærens ultra latus ea victoria animus, gratum duntaxat suis spectaculum victos hostes offerebat. Castriotus quoque rerum aliarum ommissa cura, gregarioq̄, omni milite praterito, velut dedignans sanguinem caterorum ad ducem tantum animum intenderat, sed fortissimorum agmen militum difficilem ei aditum faciebat, ac inanem reddebat ferociam viri. Conuerterat omnium animos in ea dimicatione Moses, & Scodrensis à sinistro cornu. Multus ibi labor, periculumq̄. Ita velut ipsi de summa rerum decertarent, obnixi ingentibus sine respiratione odijs, mutuis vulneribus incumbabant, haud impares equis viribus aliquandiu pugnaverunt. Sed hauriente iam lassitudine Dibrensiū ictus fatigati equi, viriq̄, ac victi propè sensim cessissent hosti, ni referentibus gradum Moses increpando simul timorem, simul ignauiam pudore lassitudinem excussisset, & vinci sermè paratos vincere docuisset, clamans:

Qua ignauia viri? quod perditum insueti pauoris exemplum? Potuit Dibrensis assignatum semel locum viuus relinquere? Potuit bellicam laudem vendere hosti? Vbi miles ille qui Alybasse copias deleuit? Ferisij inhibuit ferociam? Mustapha vires contudit? ac barbaricis spolijs Epiroticas domos dicauit? Quo tumor ille animorum euanuit? Quo minaces

Res secundæ
obtusiora efficiunt
hominum ingenia.

Mosis obiurgans
exclamatio in ignaui
militem.

minaces illi in castris vultus, ac fortia promissa abiere? Sic Daynū Scanderbego restituitis? Sic obfessa urbis ostium intrare paratis? Nusquam ne alibi hostium virtus? nusquam fortis dextera? nusquam radians ensis nisi hic? At ubiq; iam socij vestri victores parti decoris fructus recensent. Tanusius captus ducibus, ac vincētis post terga manibus deductus in castra, mediam hostium aciem omnem aut deleuit, aut dissipauit. Scanderbegus perfracto Illyricorum robore, iam singulis per ocium iniecit vincula. Hic pauor tantum, & fuga memoria relicta.

Iniecit ea obiurgatio militi tam acres stimulos vincendi, ut alij repente facti viri, equiq; viderentur. Tum recenti renouato praelio mutata fortuna, iam pelli paulatim Scodrensis, resistebat tamen magis numero quam animis. Donec Humoi, coniectata ex hostili sermone fortuna fratris, quum vix pra impatientia doloris armorum tenendorum potentia esset, oblitus sociorum ad serum germano auxilium ferendum progressus, & in medios illatus hostes, certam Mosi victoriam reliquit, docuitq; quantum ordinibus in duce sit momenti, mox nanque effusi in omnes partes terga ferenda praebebant hosti. Daniel quoque ex altera parte iam pridem omni praesidio antesignanorum exutus, pudore magis quam viribus ordine seruato sustinebat hostem, sed ubi haud dubiam suorum fugam, & eandem omnium fortunam aduertit, citato & ipse equo fuga consuluit sibi. Sparsos passim per agros Epirensis segnius est infecutus, impediēbat namque lassitudo viros, quum dimicatum sit vsq; in vltimam defatigationem. Nō tamen licet fessi, liberam fugam fecere, hosti. Missum enim praconium a Scanderbego, ut totis signis instaretur agmini fugientium vsq; ad urbem Scodram. Pulchrum fortasse visum duci simul ira, simul gloria elato conspici victorem a manibus hostium, quae ingenti multitudinis turba completa erant. Carpebatur in multis locis postremum agmen, & magna pars moratorum capti, prohibuerat namque quenquam occidi. Mox in propinquo urbis conspectu inhibita signa & acies firmata. Tum victores conglobati circa ordines ingenti clamore, letitiaq; maestae urbi publico, priuatoq; dolore captiuos suos subyciebant oculis. Ingerēbat ciuibus hinc novos irarum stimulos tam miserabilis aspectus, & fortuna suorum. Hinc recens iam clades spiritus omnes hauriebat. Cura praeterea captiuorum maior iniecta hominibus prohibebat viam vllam hostis irritandi tentare. Castriotus ubi vel ad satietatem militi victoria laudem explendam permisisset, signo dato, parum nanque supererat dici, collectis hinc inde vasis, ad Daynensem obsidionem dirigit iter. Sed sefellit omnino inanis spes duce m,

Coaceruatio
factorum ex-
ercitus Scand-
derbegici.

Daniel dus
Venetorum
fugit.

Daynensis ob-
sidio frustra
tentata per
Scanderbegū,

(prohi-

De vita & gestis Scanderbegi,

(prohibuerant namque semper frumentationem obsessis Epirenses copia ad id ipsum locata) dolorem simul & curam auxissent , nulli tamen satis tot undique malorum effugij sœda cogitatio succurrit , sed omnia in ea rerum necessitate constantissime procurata , dispositaq; singula exacto iudicio ac parcior militi præbitus cibus , quo fidelis tantum spiritus seruaretur , seniorum nulla cura viris , ut pote quies præualido urbis situ , & validiore multum fidei munimento tutabantur . Castriotus namq; ut primum victricibus signis reliquis copijs ibi cõmorantibus se adiunxit , multa nequicquam vani irritamenta pauoris obstinatis animis ac oculis obsessorum subiecit .

Agmen captiuorum Daynenfium circa muros ducitur.

Ostentata ingenti militum clamore , & insultatione capta ex hoste signa , ductum circa muros mœstũ captiuorum agmen , fixis in terram oculis pudore sociorum intuendorum , quibus circumfusis per mœnia lachryma-

rum vim magnam excutiebat tam sœdum suorũ spectaculum (erant namque in eo numero multi obsessorum consanguinei ,) ut intelligi potuit ex ijs quæ supra retulimus .

Insigne respõsum liberorũ ciuium.

Tum ubi admonitos satis credidit oppidanos , Scanderbegus de deditio-
ne cum illis agere cœpit , & præsidium Venetum certa iam fiducia petere
tradi sibi . Insigne tamen tulit pro inanibus postulatis liberorum ciuium
respõsum . Desineret eiusmodi spectaculis oculos & aures minis territa-
re . Non esse tam leui momento fidem suam fundatam , ut se potius ex recenti
rerum aduersarum euentu , quam ex veteri habitu animorum metian-
tur . Fixum omnibus , destinatumq; esse , si aliter non poterunt , laceratione
corporum suorum infælicem fidem bonis principibus testatam relinquere .

Constantia
obsessorum .

Neque

Neque eam fore benevolentiam suorum, & sociorum vincula, ut tam fœdam illis pietatem extorqueant, quod nec ipsi capti, si interrogentur, sibi præstari cupiant. Sperare præterea sub Venetis patribus neque perpetua vincula eorum, neque longam suam obsidionem futuram. Exemplum hoc vero pro documento habendum: Non esse gerendam populis mutabilem fidem, cum instabili principum fortuna. Fuit & in Scanderbego illud non indignum admiratione, liberalitatis, & ingenuæ pietatis indicium. Quod quum spretâ consilia sua ab oppidanis vidisset, & sublatam spem omnem habenda urbis in ea pertinacia animorum, non ad aliquam indignationem conuersus (ut procliuia sunt principum ingenia) non ad rabiem ultionis procurrit, saltē in captiuorum terga saeuendi, quum omnia illi in eos solutissima essent, sed demum protinus vincula iussit, & liberaliter habitos, cultosq; ad domos suas quæq; remisit. Ni fecerit fortasse callidus princeps, id quod licet nõ ita eleganti proposito actum, laudari tamen omnino debuit, ut quum aliter Daynensium animos superare nequiret, eo vinceret beneficio, & quos metu non poterat, humanitate sibi tacite conciliaret. Duos tantum viros honestiores, Andream & Vulcathanium velut quadam futuri fœderis pignora, & Scodrensis ferocia inanem cautionem apud se tenuit, quos in arce Petraalbensi sub custodia, benigne tamen lautissimèq; haberi iussit. His ita transactis, noua illi urbis potius cura incesit. Inde quo celerius cupita tamdiu rei compos fieret, utile cõsiliij genus est aggressus ad eam obsidionem & Veneti belli commoditates.

Argumenta
liberalitatis
& pietatis
Scanderbegi.

Balesium oppidum fuit, tunc monumentum tantum urbis, nullo satis conditore, sed vetustate sola notum, situm in radicibus montis Sardonsci, Maranai vulgo appellant. Iuxta ager, & locus quidam, quem accolæ supra Scodram vocant, distans à Scodra 12. à Drinaſto 5. à Dayno vero 15. fere millibus passuum. Restaurare eam urbem Scanderbegus olim à Barbaris euersam, animo concepit, ubi imposito præsidio, copiisq; commodius inde & Venetum agrum late infestari posse, & prohiberi obsessis subsidia, à tot undiq; vexationibus occupato hoste putabat, sicq; partim muro, partim lignis ocysime renouauit locum. Et quum urbis speciem quandam, effinxisset, relicto ibi præsidio, Amesam nepotem, Marinumq; Hispanum E-

Balesium op-
pidum. Pl.
lib. 3. cap. 11.

Amesam nepo-
tæ Marini Hi-
spanus.

pirotam nota virum fidei, ad reliqua peragenda præfecit operi. Procuratisq; his, ipse ad obsidionē Daynensium nullis satis temporum vel bellorum incommodis omissam, in ulteriorem ripam Drini eo die se contulit. Amesa absoluto murorum munimento, & quibusdam stationibus militariibus prout operæ precium visum. Ipse impatiens ocij adolescens (acuebant nanque iuuenile desiderium tum omnes laudes domestica, tum recens in oculis patrii virtus) quum multas secundas populaciones & vastationes agrorum fecisset, maiora quaque cogitatione aggressus, Drinaſti vicinæ urbis

O

oppugna-

De vita & gestis Scanderbegi,

Driuaſti vr-
bis oppugna-
tionē induit
Amefa.

oppugnationem toto animo induerat. Itaque expedire iam tota die copias,
& exhaurire nouam urbem praesidio, ratus ampliorem eam sibi laudem
futuram, si priusquam praestitisset eum apparatus patrum, inscio adhuc
illi subitū tam egregia gesta rei nuncium, cum ipsis captae urbis spolijs mis-
tere posset, taciteq; conescerent em eius virtutem sub Dayni manibus ar-
gueret. Ita feruens adolescentis ingenium intumuerat fortuna inani spon-
sione. Sed Marinus, cuius aequae industria in noua urbis cura à Scanderbe-
go electa fuerat, & coniuncta per ditio exemplo prudentia cum temeritate,
doctior longo rerum usu, & venerabilior aetate vir, ne aperta conten-
tione refragando iuuenis voluntati, simulatas sibi cum illo pestiferum in
rerum administratione malum aliquas pararet, primum impedire ex oc-
culto eius consilia, & abire tacite militum fauorem ad ludificandos ipsius
conatus. Deinde ubi propensiores illi vulgi animos, & militare libidinem
vidit, propalam libera voce se omni alieni consilij euentu exonerans, his
verbis adolescentem dicitur admonuisse.

Simulatas
pestiferum
malum in re-
rum admini-
stratione.

Versus hostem te mihi Amefa, quam Venetos Scanderbegus reliquit,
quo cum hodie quando omni bello flagrante prouincia, longe alia consultat-
iones nobis ineunda erant, nouas ordire contentiones, & latentia aliqua
odia excitarem, dum studio aduersandi, & iuuenilis gloria inuidia dissua-
dere istuc ipsum fortasse videor tibi. Sed quid de me doleo? qui Dijs homini-
busq; abunde videbor satisfecisse, si consilium in hac re meum, neq; omissum
desiderari, neque impensum reprehendi possit. Vestra est iactura, se ipsum
patruumq; hodierno bello non Driuaſti urbem oppugnare parat, ad ciui-
um sanguinem hauriendum, & exaturandum militum tuorum cruore ho-
stile solum properas. Siccine instaurauimus hanc nouam urbem, firmauimus
copias, ac robore armatorum, ut tam cito praesidio exutam intento ad
id hosti, ac nihil magis optanti, dum alias stulte appetimus, velut in mani-
bus tradamus? Siccine (ut nulla sit huius loci cura) ea militum paucitate
oppugnari vrbes quisquam duxerit? Qui vix sufficerent ad tutandas, Dri-
uaſti praesertim oppidum, quod sicut amplum est, & numerosum ciui-
bus, ita (liceat hac in hoste quoque laudare) & armis, ac fortissimis viris
refertum. Idem (ni fallor) & tu & hostis expectat. Irridebunt è muris se-
nes, & imbellis multitudo leues apparatus & inania urbis capiendae con-
silia. Iuuentus vero certaminis audax vel facta eruptione ad fugam
ab oppugnatione per summum dedecus nos conuertet, vel patentibus la-
te portis, deceptos intra muros, per securum ocium recipient, & ulciscen-
tur recentes suorum clades, ac Scodrensum iniurias, tollent tum animos
caetera vrbes, insurget ferocia victis. Depone igitur, quaeso, dum integra
sunt res, perniciosam audaciam istam, neq; adoratam patrum nomen ea in-
dignitate per hostium ora trahi patiare. Expecta secundis dijs laudis am-
pliorem

pliozem & tutiorē materiā, tunc arma suadebo ipse, & in manu tradam. Nemo inuitus felicia signa sequetur, cobibe nunc seruorem istum & si difficile sit cobibere, disce prior ipse pati iugum à senioribus, quod hosti cupis imponere. Adolescentia namq; haud capax consilij (ut liberius iam tecum loquar) non sibi quam hosti sæpenumero æquior est, trahitur magis quam ducitur. Nullum ea perniciosius onus mortalibus datum, cōsilio bella sunt gerenda, & vix, ubi omnia caute, recteq; egeris, felix respondet euentus.

Adolescentia
haud capax
consilij.

Fregissent animum adolescentis prudentia dicta viri, sed quum iam pridem omnia præcipiti consilio ad eam belli curam velox temeritas expeditisset, turpius visum arrepta semel arma prudēter deponere, quam infeliciter exercere. Spreta itaque salutaris adhortatio, & utilis pudor inani pudore victus. Militum præterea receptus fauor, & vulgi promptior opera iuuenis desiderium magis acuebant, prohibebantq; dubias aures, sani quicquam sermonis haurire.

Cōsilio bella
gerenda.

Ad ea igitur, qua egerat Hispanus, primum insolenter dicere, Aequatum sibi cum eo à patruo imperium, non esse cur alieno arbitrio vel bello, vel pace utatur, retineret sibi ille milites suos, posse de copijs suis quoduis ipse velit statuere. Verum ubi loquendo ira aliquantulum resedit, & quieuit immodicus animi motus, tum modestior lingua, & lenior oratio adolescentis fuit. Laudaturum se esse collega

Responso Amēzæ ad admontarent Marimum.

consilia, ni simul tum & Balesij, & Driuaſti cura posset expediri, neutram alteram impedire. Sat esse copiarum, qua & præsidio hanc firment, & oppugnent illam: neque ita stolide spem eam conceptam sibi, aggressurum improvidos ciues, & inermem iuuentutem inuenturum, nullis custodijs portarum, nullis murorum stationibus dispositis, plures præterea fore oppidanos, qui agentem se de deditioe libenter audiant. Et si difficiliora cuncta præter spem viderit, non immoraturum longius ibi obstinato proposito cum militum suorum pernicie. Tum apprehensa Hispani manu, ut bono esset animo hortatus, Deosq; insuper precatu, ut faustam sibi eam oppugnationem faceret, copias impiger educit. Præsidio Balesij agre duo milia cum Marino relicta, non quod quisquam inuitus duceretur, sed quia

Urbium oppugnationes gratæ militibus.

tum patientiora periculi, quam ocij Epirotarum ingenia, tum nullum familiarius gratiusq; militi belli genus, quam urbium oppugnatio erat. Verū Amesa, quamuis silenti admodum agmine improbum desiderium calaret, non potuit tamen nuncium aduentus sui anteuertere. Admoniti namq; oppidani (ut pote qui à Daynensis primordio belli semper circa quasdam stationes urbis dispositum tenebāt armatorum numerum) primo solliciti progressi in muros necessaria ad propugnationem parare, & conuehere vndiq; saxa, ac omnis generis missilia. Deinde ubi ex propinquo visus hostis, negligentius acta res, & contempta paucitas cum ipso duce. Nihil tamen minuit fiducia eorum insignem adolescentis fiduciam, quin extemplo ciues in-

De vita & gestis Scanderbegi,

Amefa petit
Scanderbegi
nomine deditionem
urbis
Didrafi.

gentibus oneratos promissis ad voluntariã deditiõem pelliceret, & urbem patrum nomine peteret. Repulsus acriter ab eis, incertus adhuc animi, grauiq; indignatione percitus, duodecim pauloplus stadijs à muris abscesit, ibi multas nequicq; vario militum assensu oppugnanda urbis rationes versare, tormentorũ vis nulla aderat, ita consultabat simul & obsidebat. Dispositis tamen circa custodijs, ne alicunde impetus, præsertim à Scodrensi agro in se fieret. Interim oppidanos egregia eius obsidionis soluenda cura incesserat, qui priusquam motus aliquis in muros moliretur ab hoste, fortunam certe minis experiri statuerant. Autor eius rei erat Andreas Angelus, vnus ex optimatibus, clarus vir factis, & emerita in bello laudis, qui ad portam inferiorem, qua planum, & occidentem versus spectat, instructa acie, ubi & disposita per muros de industria armatorum agmina, & firmata præsidia portarum vidit, priusquam eruptionem faceret in hostes, his verbis suorum animos ad pugnam accendere adortus est:

Andreas An-
gelus.

Andrez opti-
matis Didra-
fi adhortatio
ad suos mili-
tes & ciues.

Si vnquã, inquit, milites, superuacua vlla est habita fortibus viris adhortatio, hic planè dies, vesterq; omnium hilaris, & promptus accessus id ipsum mihi nunc clarissimè ostendit. Quũ quisq; vestrũ à parentũ, ab vxorũ conspectu, ab ipso amplexu liberorũ huc alacriter sponte vestra conueneritis, & omnia ea vobiscũ feratis. Quum pugnandũ, & sub manibus, & pro manibus insigni spectaculo obtulerit fortuna. Nonne vultis, cõmilitones & ciues mei amantissimi, urbẽ vestram, patriã, lares, & Deos penates exemplo maiorũ tueri, defendere, atq; seruare? Quid omnes nunc triumphos, quos de hostibus reportarunt, scientibus onarisq; commemorem? sat erit de multis paucos in medium asserre, longã enim narrantis orationẽ angustum nõ patitur tempus. Memini me audiuissẽ à maioribus nostris, quemadmodũ Barach ille Turcarũ præfectus Amurathe imperante cum viginti millibus equitum in agrum nostrum irruens, pactis quibusdam & conditionibus urbem à ciuibus nostris primum petere aggressus est. Cui quum hi minime obtemperassent, isq; sata omnia, & quicquid frugiferi in campis erat, igni ferroq; dare cœpisset, ciues nostri & populus Driuastensis in vnũ coacti agmen, hostes hinc inde per agros & campos sparsim diffusos, & palantes aggressi, partim eorum trucidarunt, partim viuos ceperunt, & in fugam conuerterunt. Eoq; modo præclaram ac memorabilem victoriam reportarunt, & veluti triumphantes urbem victores ingressi sunt. Quid præterea de Stephano, cognomine Herceco, duce Bosna dicam? Qui quum & ipse cum viginti quinque millibus militum in agrum nostrum irruisset, similemq; expeditionem aduersus urbem nostram tentasset, & prius illam in suam ditionem potestatemq; petisset, quum ei populus noster Driuastensis parere nolisset, is in furorem & indignationem versus, per omnem agrum & campos ad illum depopulandum, incendendumq; effusus

A pietate in
patriam.

A triumphis
maiorum con-
tra Turcam.

Stephanus
Hercecus
dux Bosna.

fusus est. Nostri praclaro admodum agmine tam equisum quam pedum facto, hostem adorti in fugam conuerterunt, atque profligarunt, de eoque insigni victoria potiti, quamplurimis spolijs & signis militarijs captis, ouantes ad urbem reuersi, patriam decorantes incolumem egregie seruarunt. Quare agite praclarum hoc obstinata ciuitatis responsum solido

hosti afferamus & extorqueamus prae donibus imposticum inanem spem urbium capiendarum. Pudeat deorum hominumque tam ignauium agmen diutius nos intra muros, & sub tectis clausos continere. Quid Daynesis pertinacia? in quam tam diu Scanderbegus totis viribus incubuit. Non ne omnium animis graues inijciat stimulos pudoris? Nepoti vilis vestrum tradita cura cum ea hominum paucitate, qua mox vix ad tutanda propria castra idonea erit, si viri estis, quum vobis in promptu omnia sunt, quum nihil roboris ibi sit, non gnarus dux, non certus ordo, promptissimus quisque cum paruo obest. Colluuiem tantum multitudinis, impatiens oculi adolescens, ad hanc obsidionem traxit. Nouit hac oratio militum animos, omnesque fremere ceperunt, & in hostem duci conclamarunt. Tum dato signo, omnes ingenti sublato clamore erumpunt. Reliqui per muros undique ad sua quisque ministeria discurrentes, augent superne & ipsi clamorem. Iniecit primum stationibus hostium tam repentinus tumultus, & clamor insuetus, vnde minime fuerant suspicati. Dehinc ubi excursare ubique armati visi, & tenore eodem impeti castra ab oppidanis, insilient velociter in equum Amesa, cum expedito agmine suorum impigre illis occurrit, ut ludificaret, consueque hostem, donec reliqua copia, qua passim va-

A pudore, ne
iuuendi hosti
& paucis se
dedant.

De vita & gestis Scanderbegi,

gabantur per agros coacta, & qua in castris aderant, commodius instructa prodeuntes cum signis in unum aggregarent sese. Sed turbauit peritus dux serum iuuenis consilium. Tripartito nanque milite quosdam Italici generis, quod ibi praesidium Venetus posuerat, cum parte equitatus ad aggreddenda superne castra praepropere mittit. Alteram partem, in qua maior vis agrestium sagittariorum erat, obsidere viam castrorum iubet, qui & hos auerterent, & interciperet illos. Ipse cum tertia parte expedita, ferocius Amesa obnixus, disiecit primo impetu omne agminis robur, & ducem exactum praesidio, trepidum auertit in fugam. Cui penetrata sagittariorum acie (ut dat plerumque vires nimius timor) tutus cum focys in liberos campos euasit. Tum renouatus undecumque clamor, & hinc ducis fortuna, hinc subitus interuentus hostium praecidis stationarijs omnem facultatem instauranda pugna. Exin tota acie in castra incumbente, ibi quoque aliquandiu dimicatum, vincentibus egregie Driuaastensibus. Quare ubi priora omnia ad victoriam hosti videre Amesani, relictis munimentis, per omnes partes effusi fugientes simul & resistentes decurrunt in planum. Angelus non insecutus palantes, neque occupatus in castris diripiendis, sed sat indulgisse victoria ratus, mox reuocato milite, urbem ouans ingreditur, non tamen diu leta ea victoria Driuaastensibus fuit. Amesa enim cum collecto ex fuga milite, eam ignominiam verius quam cladem perpendere, simul & ademptam spem omnem cerneret urbis habenda, temerariam irritati animi ultionem aggressus, quicquid fructiferi, amoenitiae circa urbem erat, deuastauit, tecta omnia diruta, incensaque, olearum, quibus maxime laudatur illa ciuitas, usus ferme nullus relictus, sed non idcirco oppidanos faelix semel audacia extraxit ex urbe, quam procul a portis sauiret hostis, veriti ne longius progressi a suis excluderentur, vel in insidias aliquas inciderent. Opportunum mihi visum est hoc loco Driuaastense oppidum nullo satis conditore vel vetustate nobile quoquo modo subycere legentium oculis, quamuis ad Romanos urbis condita originem credulus ciuium error contumaciter referat. Hinc & gloriabundos audisse memini Romanorum Colonos se appellantes, & inde originem suam traxisse contententes. Ignoscendum id tantum cupidioribus gloria ciuibus potius, quam credendum censeo, quum nullis usquam vel scriptorum, vel rerum monumentis id comprobetur. Quod etiam Antibarum notissimo hac aetate in ea regione oppido accidit, quod de veterum ingrato silentio non immerito conqueritur, Ceterum non indignus quidem videtur locus (si rationem sequamur) qui vel amenitate, vel commoditate omnium rerum Colonia fieret, & ad se habitandum colendumque homines alliceret. Est enim ager ipse omnium quae ad vitam pertinent feracissimus. Scaturientes undique fontes, & colles velut manu dispositi, planiciem exornant. Aer quoquo versus saluberrimus beat

omnia

Driuaastenses vincunt Amesanos.

Amesa agrum Driuaastensium perniciose vastat.

Driuaastensis oppidi descriptio.

Antibarum.

omnia, cōditq̄. Vrbs in mōte posita, qua parte meridiem spectat, in planum
 vergens, à torrente Clyro alluitur, quem verius fluuium dixerim quanta-
 libet astatu intemperie indeficientibus aquis. Murorum ambitus duo mil-
 lia passuum amplius complectitur. Arx in montis vertice natura huma-
 noq̄ opere munitissima tuetur urbem. Distat à Scodra 8. à Motri 7. &
 20. millibus passuum. Ita eam in hanc formam post inclinationem Romani
 imperij euerfam à Gallogracis, Helena regina Francigena, fœmina Chri-
 stianissima, Simeonis Nemagna, Mysorum & Illyricorum regis vxor,
 postmodum erexit atq̄, instaurauit, quæ & alia vicina oppida æque diru-
 ta renouauit. Cænobia & loca religiosa pleraq̄, in Epiro atque Illyrico con-
 struxit, vt ex his in marmore incisis, alijsq̄ monumentis licet intueri. Ex-
 pleta ad satietatem ira Amesa, & desolato hostili agro, non Balesij repe-
 tendi amplius illum cura incessit, pudore fortasse collega quem integra re
 non audiuerat, & ob illius spreta consilia sero tum dolebat, cum stolta te-
 meritate se etiam nouisset infœlicem. Sed Daynum conuersis signis pergit
 ire, imprudens dum Hispani reprehensionem fugit, grauiorem patruu iram
 subiturus. Instructus enim de omnibus à nuncijs locorum Scanderbegus,
 vbi de eiusdem aduentu cognouit, vocatum ad se protinus plenus irarum
 propalam in vulgus (quod acerbissimum fuit adolescenti) omnium crimi-
 num reum insimulauit, & debitorem postulauit sanguinis sociorum, te-
 merarium clamans, quod tam stolidum consilium inisset sine mandato, se
 quum à Balesio discederet, nihil horum ei præcepisse, interpretandam con-
 tinentis fuisse voluntatem, vt prohibuisse intelligeretur. Deinde qui proxi-
 mi erant milites sciscitatus, vbi transacta omnia contra assensum collega
 cognouit, infestius exarsit, & perstabat in incepto immittis animus, dolereq̄
 se ex eo non minus dicere, quod eam temeritatem grauiore alia & longe
 immaniore culpa auxisset in deuastandis nefario exemplo oppidanorum
 agris, igniq̄ & ferro in arboribus edificijsq̄, defœuendo. Ad eam Amesa quū
 haud facile posset respondere, vocem non emisit. Illud tantum ad socios con-
 uersus, Nihil, inquit, victo turpius est, Diu boni, quum & hinc hostium
 superbas insultationes, & hinc molestiores tuorum vultus expectes. Tum
 circumfusi omnes deprecare Scanderbegum, vt modum indignationi face-
 ret, castigatam satis adolescentiam nepotis esse, & oneratam tristi-
 bus verbis illius fortunam. Se quoque vnā cum eo eius
 criminis reos damnari. Mitigare itaq̄, subitō
 militares preces populare ingeni-
 um Ducis

Torrens Cly-
rus.

Helena regi-
na Mysorum
& Illyricorū

Scāderbegus
grauiter ex-
postulat cum
Ameſa.

Milites inter-
cedunt pro
Ameſa apud
Scanderbegū.

De vita & gestis Scanderbegi,
MARINI BARLETII SCO-
DRENSIS. DE VITA ET GE-
STIS SCANDERBEGI,
 LIBER QVARTVS.

D

VM sic inter Christianos tumultuatur potius quam belligeratur, & sub Dayni mœnibus Scanderbegus consenscit, Amurathes de singulis, tum à Mustapha iam inde certaminis auido, tum fama ipsa admonitus, multa vario consilio agitabat. Nunc pulchram opprimēdi hostis occasionem laudare, nunc inuictam eius fortunam admirari, demumq̃, quod magis dubiam mentem detinebat ficta Christianorum odia, & vanos tumultus vereri. Ita dum inops consilij princeps solicite alia ex alijs interpretatur, praterlabebatur paulatim è manibus occasio mitescēte iam Venetorum ira. Sed perpulchre ad infœlicia arma Ottomanum frequentes Mustapha adhortationes poscentis bellum, ad delendam priorem ignominiam tendebant. Quamobrem laudat a ducis voluntate, mox nuncium ad eum cum eius generis literis mittit.

Mustaphas obtinet ab Amurathe, ut eum Scanderbego confingeret.

Bellum quod tantopere postulas Mustapha, en dedimus tibi, laudem ex eo (si vera sunt quæ ad nos de Venetorum armis afferuntur) tua tibi virtus ac dextera pariet. Caute tamen agendum est cum eo hoste, neque sumenda credule arma, quæ ubi non credas, per summam fœditatem deponas. Fallacis forsan inter Christianos belli species, & manes simultates te tantum

tantum capiunt, quippe quum (ut aiunt) nulla sit breuior cōtentio, quam inter patrem & filium. Nos neque monere absentes presentem possumus, neque stolidam pugna libidinem laudamus. Obeunda sunt tibi omnia, & disquirenda singula inermi, qua armato postea sunt agenda. Militem habes insignem numero viribusq; integrum, hostem tum fessum tot pralijs, tum exhaustum. Reliqua ages pro arbitrio tuo. Nihil enim ut facias prohibemus, quod è dignitate nostra censeas futurum.

Postquam facta est belli copia ab Amurathe Mustapha, instructo agmine, ingentibus animis eo certamine totius belli labores finire concepit, neque insidiantis more eum celabat apparatus, sed palam hostis animum præferens, ubicunque sui copiam faceret Epirensis, iusta acie collatisq; signis omnem fortunam subiturus videbatur. Interea nuncius à presidio, quod ibi ad Macedonia fines Castriotus reliquerat, Daynum missus magnis itineribus illum instruxit, qui de singulis & omnia prout erant, exposuit. Quare intrepidus princeps, & impiger belli artifex, alium recentem viribus nuncium celeriter ad suos expedit, qui moneret eos, ut cauerent omnino aliquam pugna facultatem præbere Barbaro, sed vel per montium saltus, & inaccessa fermè loca ducentes agmen ludificarent. Interim hostem vel quadam fuga specie paulatim deciperent, differrentq; eousque fortunam certaminis, donec ipse cum copijs suis opportuno aduentu reformaret singula. Quem ubi vidissent, mox eodem tenore sequerentur, ibi signa, ibi acies, ibi robur belli foret, ubi ipse esset. Dehinc quamuis moleste à Daynensi negotio abstraheretur, accito Amesæ, obsidionis curam illi tradit, non consilio solum, sed prece etiam agens cum iuvene, ne aliquid se absente moliretur in obsessos, satis proprio edoctus malo, nèue pedem usquam à mœnibus referret, quo vel respirandi copia fieret oppidanis, vel frumentationis faciendæ facultatem haberent. Ipse diminutis ibi copijs quingentos equites, mille quingentos lectissimos pedites sibi ad vetus presidium augendum contra novos Barbari motus elegit. Driuaenses copia ad obsidionem cum adolescente relicta agretulerunt. Cupiebat nanque quisque, & Scanderbegum orabat, ut concederet sibi recenti contra Barbaros virtute culpam priorem corrigere, & abolere ignavia memoriam noua gloria. Nemo tamen acceptus, quum neque omnes ducere ex re sua esset, neque alios posset sine caterorum molestia & discordia quadam seligere, dum nullus se socio deteriorem credit. Veteranos tantum, & emerita militiæ viros totius robur exercitus elegit, non ignarus optimus belli dux, aliud esse muros obsidione cingere, & sub ignavis mœnibus compressis manibus sedendo vincere hostem, aliud cominus furentibus gladijs, & cruento Marte difficilem laudem appetere. Vix abscesserat Scanderbegus, cum Scodrenses & de Turcarum motu, & de ducis consilij pariter & pro-

Scanderbeg
firmat suos
contra Amu-
rathem.

Scodréses Balesium incendunt, funditusq̄ evertūt.

sefectione non ignari, summa diligentia copias & magnam vim tormentorum ad noua urbis oppugnationem parabant, veriti nisi inde Castrioti presidium expelleretur, & expurgaretur locus ille hoste, se in visceribus ipsis bellum semper habituros, neque facultatem vnquam respirandi futuram. Quare velut auidum luporum agmen, vbi abesse pastorum curam nouerunt, irrumpunt intrepidi in imbellem gregem, & indefensa ouilia rapiunt, disficiuntq̄, ita intenti iam pridem hostes, postquam profectum ad aliam belli molem Castriotum aduerterunt, statim infestis signis, infestiori apparatu Balesium petentes, inde acceptarum iniuriarum ultionem ordiuntur. Nihil absuit, quin presidium ibi opprimeretur, si expectatus fuisset hostis. Sed Hispanus vbi afferri machinas & reliqua quatiendorum murorum instrumenta cognouit, collecto milite, ceterisq̄ impedimentis, Daynum ad sociorū copias silenti agmine iter arripuit, vacuis tantū munimentis hosti relictis. Superauerat iam Clyrū Scodrensis, & duobus ferme millibus passuum distabat ab oppido, cum tacita omnia subito visa, non clamor virorum, non presidij signum aliquod pro muris auditum. Iniecit pauorem primo & horrorem quendam animorum viris tam improuisa res & suspectum silentium. Deinde vbi exploratores missi, vacua omnia custode nunciarunt, audacius processere signa, insidiarum sublato timore. Molestior tamen ea res & hostium fuga fortibus viris fuit, quod sibi tantū cum ignavis mœnibus, & inanimo vrbe pugnandum aspicerent. Humoi praesertim duci illi, qui seruitutē fratris praclaro aliquo facinore vlcisci cupiebat, indignatus quod tam diu libertatē illi apud Castriotum exorare nō potuisset, ni fecerit fortasse (vt ingeniosos reddit homines amor) eo consilio, quod expugnato Balesij presidio sperasset habere efficax aliquod pignus captiui hostis, quē postea cum fratris corpore permutaret. Subire itaq̄ muros vndiq̄ milites, ad quos diruendos non satis necessarius vsus tormentorum fuit. Recenti enim ferē adhuc cemento, inutilis compago lapidum vectibus tantum ferreis acta, paruo impulsu sua sponte ruebat. Disiecta igitur paucō momento omnia, reliqua lignea materies, & stipitum robora iniecto igne arserunt. Stationes militares, & cetera munimenta a pariter solo aquata. Ita inanimo ultionis genere Scodrenses odio expleto, deformem vrbis aspectum reliquerunt duci vlciscendum praepropere maximo suo malo, & grauiore longe calamitate. Non deerant ibi, qui ducendas recta via copias ad Daynensem obsidionem soluendā dicerent, & tentandam ibi fortunam, quum omnia essent ad victoriam proniora, Scanderbego absente. Sed tum paucitas ipsa suorū minuebat audaciam, tum moliri quicquā noui consilij in hostes praeter mandatum praefecti vrbis ceteri prohibebant. Signa itaque conuersa Scodram, & retro acta domum copia nullo satis specioso gloriae genere, non captiui spolijs, non hostili sanguine decorata.

Amor ingeniosos red- dit.

Inanimo, quod anima caret, sicut Vergilius exanimum corpus. Iā enim dixerat de muris dirutis.

Marinus quoque Daynum reducto praesidio, et dolorem Amesa propter publicam ignominiam, et risum quendam ob priuatam eius fortunam excitauit, ne solus ignaue repulsus à Driuaensibus videretur, cum et collega socius maestitia ac fortuna esset, tum publice ad milites conuersus adulescens.

Age nunc, inquit, misereamur posthac misereamur eousque hostium, donec funesta pietas ista nos ipsos precipitet. Soluamus pernicioso exemplo Scodrensiu vincula, reddamus libertatem captiuis, ut facilius postea in capita nostra descauiant. Quis animus patruo erit? Ubi deformem urbis aspectum cernet, ubi diruta moenia aspiciet ab illis, quos captos nuper in Drinonij campis, tam specioso omnium spectaculo libertate donatos patria reddidit, ut noua hodie aduersus se arma sumeret, et feroces instaurarent spiritus. Ignoscamus Driuaensibus, abstineamus ab hostili agro, hostiliaque aque in corporibus nostris passuri. Jam eò decurritur, ut dum tam faciles in ignoscendo sumus, omnium in nos arma excitemus, et dum aliorum vincula rumpimus, nobis iugum ipsi imponamus. Habendus ita est hostis, quum in potestatem venerit, ne dum pius magis sumus quam par est, pietatis ius omne amissum in eum transferamus. Nemo conqueri poterit de nobis, si belli iure utamur: nemo crudeles appellare eos, cum quibus pari odio de vita, de sanguine decertet.

Tacita Amelg
querela.

Cerebantur hinc res ignaui querelis. Inde Mustapha immisso agmine Scanderbegi praesidium quiescere non permittebat, sed assiduus procursa- tionibus laceſſebat magis, quam terreat hostes. Ipsi nunquam aquo Marte congressi, defendebant se nunc munimentis castrorum et locorum potius quam proprijs viribus, nunc modico agmine educti, simulata fuga, per ludificationem Barbari diem extrahabant. Ille itaque ubi inanem spem praesidij opprimendi vidit, neque oppugnare stationes eorum aggressus, neque palantes longe infecutus timore insidiarum custodij tantum diligenti consilio dispositis, in deuastandis adiacentibus agris, reliquum operae consumebat, donec admonitus de Scanderbegi aduentu retractis copijs non multo minus quam duo millia passuum procul ab hoste firmatis signis confedit. Locus ipse quem ad id certaminis elegerant, Oronicheus, vel notiori vocabulo Oronochius appellatus, in Dibra superiore est, in quadam planicie haud multum lata, sex millibus passuum procul à Croia. Castris quoque cum nouo milite receptus in castris, primum omnium edicto admonitos, ne quis iniussu exiret stationes, singulos ad opus munientorum castrorum traducit, neque à barbaro motus aliquis exortus. Quiescit igitur utrinque statiuu suere. Dehinc Epirensis ubi procurata est satis castrorum cura, et arma munimentis firmata, tum armis firmare munimenta cepit, et ordinum habere rationem. Veteres copia trium millium

Mustapha
non facta sibi
copia pugnan-
di à Scander-
begano preſi-
dio, agrum in-
cendit atque de-
uastat.

Oronochius
locus.

De vita & gestis Scanderbegi,

Et quingentorum equitum numerum complebant, peditem sexcentorum.
 Nam licet Castriotus haud multo minus quam quinque hominum millia sibi
 reliquisset, quum ad Veneti belli apparatus proficisceretur, plures tamen
 inde ab eode postea diuersis rationibus euocati sunt. Computatione itaque
 omnium habita, sex hominum millia inuenta, qui eo pralio Barbaro oppo-
 nerentur, et insigni gloriam certaminis subirent. Neque tamē omnibus co-
 pijs pugnatum: vacuas namque custode restare stationes (quencumque euen-
 tum dedisset fortuna) non passa est solertia ducis, sed trecentorum virorum
 lectissima corpora ei custodie addixit. Copias summa ratione consilioque de-
 duxit in alas, equitum robor in frontibus locauit, mille et quingentos ut-
 trinque dispositos, veritus imparem peditem primo impetu hostium facile
 pelli posse. Circumsusi itaque pauci post alas, nam in medijs ordinibus maior
 vis peditatus reseruata. Ibi quoque munita quingentorum equitum robore,
 ut prima eruptione undique eques cum equite, si ordines turbati non essent,
 concurreret. Dum ita instructa acie Castriotus immota signa, et silentio
 militē contineret, expectans ut se hostis moueret, Barbarus à reliquis co-
 pijs euectus (Caragufio nomen erat) in medium, quod vacui interiace-
 bat campi prouocationis signum dedit. Deinde progressus ante ipsas statio-
 nes, insigni voce fortissimum quēque poposcit, qui secum singulari certami-
 ne decerneret. Tenuit silentium primo viros, quippe quos sicut à detre-
 ctando pudor, ita ab accipienda conditione metuendum pugna genus im-
 pediebat. Non tulit tamen diutius insultationem Barbari, Paulus Ma-
 nessi, notus equestri gloria bellator, quum et ad id ipsum omnes ordines spe-
 ctabant, velut potissimum illum ea appellaret prouocatio. Sed surgens in-
 genti ferocia, letitiaque, ad Scanderbegum, voluntatem eius scisuraturus, ire
 perrexit, à quo laudatus egregie est, et accensus grauioribus stimulis ira-
 rum simul speique. Pergeret secundis Dijs, tum ad priuatum decus peten-
 dum, tum ad insignem sociorum victoriam, eo praclaro facinore auspican-
 dam, quem ceteri postmodum imitentur, et latus exercitus pulchra re-
 centis eius glorie auspicia sequatur. Circumsusi igitur undique turmales,
 velut iam inde victorem laudare. Ille tantum moratus, dum arma, et so-
 litos ad id genus certaminis apparatus expediretur, mox equum conscen-
 dit, et in subiectum prouolans campum, expectantem hostem infesta voce
 compellat, et ad ictus se parare iubet. Barbarus autem tantulum rora
 petens, dum loqui pauca sibi cum eo liceret:

Copia Scanderbegi.

Duellū Pauli & Caragufij.

Leges duelli.

Victoriā, inquit, dextera et fortuna decernet, leges ipsa victoriā nobis
 sunt statuenda. Si gloriam de me hodie tibi promiserē fata, nihil recu-
 so victus belli iure, et opima spolia tibi, et cruentum cadauer auferas. Sin
 ipse sub manibus meis occumbes, idem iuris seruari mihi in captiuo corpo-
 re posco. Idque ratum habeant duces, ne vel in ipso certaminis ardore, vel
 post de-

post decretum duellum, motus aliquis oritur à stationibus ad iuuantam alterutrius fortunam.

Ad ea Paulus comprobata esse eius pugna legem, quam ipse velut timido desiderio seruari postulet sibi, cedere aperto iure victori reliqua, ubi ferox spiritus cesserit. Pugnaret intrepide, hostem nisi se tantum habiturum, quem ubi spoliasset vita, inulti quoque cadaueris liberam potestatem futuram. Nam vel si ipse concedat eas inanes reliquias militum lachrymis, non passurum Scanderbegum, ut ignava membra ad se deserantur. Mouit Barbarum audax viri responsum, et facilis vita contemptus, adeo, ut prouocasse ferme pariteret. Tum ubi firma omnia et rata sanxere duces, destituti in medio ambo, omnium in se oculos conuertunt. Defixerat paucis mixta spe homines, qui ad spectaculum aderant, sollicitos euentuum. Pares namque visu ambo ac specie erant, media virorum statura, etas ferme eadem, neque patiens ignavia, neque iuuenili calore vana. Idem ambobus habitus armorum, hasta equestres, clypei laminis ex calyce in umbilico distincti, ensis utriusque de more recuruus, et ferrea claua, corpora lorici, et capita galeis tecta. Addebant præterea decorem quandam (licet nihil ad victoriam facerent) fulgentes ex serico tunica. Cutis itaque occisissime equis, trucibus oculis simul et animis campum diuersi rapiunt. Et

Describit Paulum & Caragulum, & horum Panopliam,

quum infestis cuspidibus concurrissent, Paulus supra scutum, dextrum oculum rimatus, Barbarum hasta transfixit. Delapsusque humi cum vulnere, ex equo desiliens, armis corpus, et capite truncum priuauit, ac casti hostis onustus spolijs, equum conscendens, ad suos redibat, quem effusi vn-

Paulus vincit Barbarum in duello.

De vita & gestis Scanderbegi,

diq; ex stationibus milites ingenti gratulatione perducunt ad ducem. Col-
laudatū cum Scanderbegus mox insigni clamys ex auro contexta, ac vil-
la quadam opulenta publice donauit. Tum caterorum ordinum animos
(pugna nanq; & iacienda congressus illius alea tempus instabat) solitis de
more adhortationibus accendit.

Oratio Scan-
derbegi, qua
auget ferocia
suorum, & mi-
nuit hostium.

Animatos satis vos singulos praclaro hoc priuata virtutis spectaculo
(si facta quicquam viuaces fortium virorum spiritus mouent) esse existi-
mo milites, quippe quum nullum acriorem stimulum subicere Dij hodie
potuerint vobis, quam felicia hac victoria delibamenta, qua & auferent
ferociam vestram, & minuerent hostium. Quare agite, factam ad laudem
viam audacter ingressi, fumantes adhuc cruore hostili militis vestri ma-
nus, pulchra omnes contentione imitamini. Vouit pro vobis, vouit pro vi-
ctoria sollicita socij cura. Immolauit victimam pro vobis fortis dextera,
quo incruenti vos postea secundo Marte deuota vobis corpora conscice-
retis, & promissa peteretis spolia. Irrumpamus igitur nunc nunc in ho-
stem, prouocauit prior extra ordinem vos ille, prouocemus priores nos tota
acie ipsum, extrahamus inuitos in funestum campum, dum ignauus do-
lor vires hausit, & torpor animorum homines maesto silentio compressit.
Sub ijs dictis curatis iam pridem corporibus, signa canere iubet, & quin-
ta ferme dici hora in aciem educit. Insignis sane ferocia viri, & digna in-
uicta virtutis fiducia, quam omnis aetas admiretur. Ausus est ea homi-
num paucitate vnicus belli artifex, contempto egregie hoste aquo campo,
collatisq; signis tanti fortunam certaminis subire. (Nulla nanq; tum igna-
ua fraudis, nulla insidiosistratagematis ratio procurata.) Ausus est prior
relictis monumentis, libero euectus campo ei hosti insultans velut reniten-
tem educere ad pugnam. Jamque ad ipsas hostium stationes ingenti mili-
tum clamore pergebat, ni Mustapha tumultuario primum agmine, de-
hinc totis viribus illi occurrisset, sed sicut timide progressi, ita facile pri-
mo impetu pellebantur, & vix dum omnes e castris educti iustam aciem
compleuerant, quod plures subita fuga iam recipiebantur inter stationes.
Id ubi aduertit Barbarus, neque signa suorum, neque militem vsquam
consistere, quo accenderet audaci exemplo viros, clamitans vt se sequeren-
tur, & ubi eum vidissent, conuolarent signa. Concitato repente equo, pri-
mam hostium frontem inuadit, pertinaci consilio aut victor ad Amura-
them reuersurus, aut non inultus casurus. Secuti sunt plures ordinum du-
ctores, & turmalium non ignobile agmen. Reliqui quoq; pudore ducis re-
linquendi, paulatim inferentes pedem ora hosti ferienda praebebant, & va-
rijs locis conferti, obnixius quo poterant, sustinebant aciem. Ita ubiq; iam
ordines instaurati, ac renouata pugna erat. Sed nullum vsquam indicium
variantis (vt solet) fortuna visum, perditae aequae ex omni latere victoriae

spes,

spes, vincentibus perpetuo tenore Christianis. Adeò duorum militum e-
 uentus fortunam quoque vniuersi exercitus iam inde firmauerat, & sin-
 gulorum animis impresserat audaciam & pauorem. Moses à suo cornu
 nunc equite immisso, nunc subiecto pedite, & deducto pro signis turbabat
 barbaros, ac diuisos acrius premebat. Illi velut fato quodam magis, quàm
 ab hoste superati, & vix ad deuittada vulnera idonei, vinciri magis, quàm
 vincere aptiores videbantur. Paulum in media pugnantē acie, maxima
 vndiq; hostium strages sequebatur. Turbati iam hincinde ordines erant,
 non equitis, non peditis locus, promiscue aquata omnia, & maior ferme
 ibi Turcarum numerus confosus sibi equis ab Epirensium peditibus, veru-
 tis pedes pugnabat, sed tum inassueta corpora pedestri pugna, tum in in-
 commodiora arma perniciose perpediebant viros. Augeri semper hostium
 illis videbatur acies, rarefcentibus copijs suorum. Stabant tamen caci pu-
 dore, expectantes ducis euentum altera parte, quem cum nobilissimis qui-
 busq;, & omni exercitus robore ad Scanderbegi stationem prateruictum
 reformare cunctorum ordinum fortunam posse credebant. Pauli aspectus
 nunc urgebat, quum metirentur timidis animis maiorem quaq; in hoste,
 ex perempti nuper viri gloria. Nunc irritabat ardentibus stimulis ho-
 mines, quum deformis militis sui species, & inulta socij umbra ob oculos ver-
 saretur. Ingentia prater ea (quod maximum irritamentum erat) premia
 à Mustapha pro inuiso capite proposita victori audiora periculi militum
 ingenia faciebant. Densati itaq; plures circa vnum totis viribus incubue-
 rant, & velut obliiti ceterorum, obnixis vultibus vnum appetebant. Per-
 cades, per vulnera suorum emere quisq; preciosi capitis munus non recusa-
 bat, sed stolidum hominum desiderium perniciosum ipsis etiam reddebat per-
 tinax viri virtus, qui stipatus quorumcumq; fortissimorum caterua pro-
 pellere satis eam vim poterat, & cōtemnere inanes conatus. Tum cōspiciens
 Barbarorum exercitum à reliquis copijs incessantem infestius agmen suo-
 rum, tacite consecutus obliquum viri caput gladio perstrinxit, & vno sub-
 inde alteroq; ictu precipitem deiecit ex equo. Stratam humi vbi videre so-
 cij, retracto protinus pede, neq; vlciisci iacentem, neq; corpus à reliqua ho-
 stium vexatione tutari curabant. Instare tum acrius Epirenses, ac sine re-
 spiratione urgere turbatos, donec pulsati penitus omnem laudem cessere vi-
 ctoribus. Fugientes Paulus quantum maxime poterat, carpebat postre-
 mos, mordacibus subinde verbis in illos cauillatus:

Quo fugitis ignaui? Itane omnis sociorum memoria abiit? Nullus ne
 hic Carapusj frater? non consanguineus? non necessarius iacentis quispi-
 am in tanto numero, qui deformem truncum vltione saltē, qua sola su-
 perest auxilio proxima, honoret? En ipse ipse nunc vos appello, prouo-
 coq;, quem priores vos nuper ad mala conceptam gloriæ spem euocastis.

Sistite

Christiani vi-
ctores.

Vertua pila di-
cuntur, quod
velut vertua
habent praefi-
xa.

Perpedire,
proimpedire.

De vita & gestis Scanderbegi,

Sistite gradum, accipite cruenta socij spolia, que vltro vobis ipse offero.

Illi nullius rei praterquam fugæ memores, turpi silentio hostis increpationem neq; approbant, neque reprobant, sicq; liberiori paulatim euecti campo, ex oculis euanescebant, vt vix fremitum insequentium audirent. Sagittariorum tantum obstinatio sanctior in eos fuit, ceteri ordines abstinerunt fugientium tergo, nanque tum lassitudo, tum satietas habetauerat hominum vires, animosq;. Abiecta tamen vbi signa, & sparsas passim lunas (militaris id genus est signi Turcarum populi) collegisset, latimilites pulchro clamore, & iactatis incondite carminibus, ad Scanderbegi stationem contentione quadam afferebant. Lata nanque ibi omnia iam pridem erant, hostes vel casi longo ordine iacebant, vel seruati belli iure inutilibus post terga manibus, & propria ignauia & hostilis clementia confessionem faciebant. Mustaphas quoque ipse cum 12. purpuratis similiter conspiciendus cantherio ducebatur, augebatq; spectaculum, & leuabat velut fortunã caterorum. Nam quum praterlatus pernicioso gloria appetitu in Castris cohortem esset, & obsessum se ibi, ac omni suorum robore exutum vidisset, neq; aut effugij, aut pulchri interitus facultas vlla adesset, maluit infelix dux omnia, libertatem quoque ipsam pro vita pacisci. Nescio an pulchrior res, & magis secundis Dijs toto belli tempore cum Amurathe gesta, ita speciosa omnium eo die opera fuit, non dux, non miles, non ordo aliquis onustior priuata simul & publica laudis antea redactus. Casa ex hostibus referunt 10. millia, captos 72. signa militaria 15, Scanderbegi modica militum iactura ea stetit victoria, vix trecentorum (vt aiunt) hominum. Castra quoque non ignobili prada ditauerunt militem, nam quum Barbari aliquot mensibus ibi moram traxissent, peculium quoddam sibi quisque constituerat, castrorum spolia pulcherrima inuenta, equorum insignis numerus. Non tamen licet prada militem onerasset, exaturauerat ira ferocem ducis animum, quin extemplo refocillatis corporibus, quod reliquum supererat diei, ad deuastationem agrorum militem traduceret. Sicq; victoriam recentem secutus, iniecto late igne, qua ferro non potuit, absumpsit. Neque inde tamen vulgi manus vacua recessere, & non solum si quid preciosi fuit, nihil relictum, sed pecorum quoque magna vis abacta. Ita dum fessos prada etiam ista magis tardat, vix prima noctis vigilia recepti sunt in castris. Residuum noctis ibi quieti datum, transfactumq;, tacite sine iocis, sine clamore, & nullo ferme victoria indicio, modestiorem nanq; ducem visum propter auditam Balesij ruinam, modestiora quoque militum ingenia, & ad ipsum compositi vultus imitabantur, nunc consolantes leniter, nunc priuato odio frementes in hostem. Sed non poterat ager animus somnum capere, dum Scodrensi ferociam, dum sua in illos beneficia collata crebro retractat. Mane itaq; dubia adhuc luce relicto ibi

Lunæ militare signū Turcis.

Mos. Manus post terga ligata captiuus.

Cantherius equus, cui testiculi amputantur. Sex. Pom. F.

Decem millia ex hostibus caesa.

Scanderbeg mortuus propter Balesij ruinam.

ut consueuerat presidio duobus equitum millibus, & mille peditum cum reliquis copijs ad Daynensem obsidionem conuertit signa. Captiui quoque omnes abducti, & preda fermè quicquid preciosi fuit. Vbi quum ab Hispano singula magis certo ordine didicisset, tantum moratus, dum renouaret militem, mox recentibus copijs, multa simul damna importans Scodrensibus, Drinum traiecit, immissoq; passim equite, quicquid sati in campis fuit (Autumni nanque in ipso exitu altiori tum herba ornabantur prata) deuastauit, vires vniuersa internecione deleta. Omnis fermè fructifera arbor aequata solo, agrestes qui inuecti fuere occisi plures, dum arceret hostem, reliqui omnes male habitati, exutiq; patrimonijs. Subinde ad alia loca & oppida Venetorum progressus, eandem omnium fortunam faciebat. Villani, & si quid presidij reliquum in agris erat, cuncti ad ipsum defecerunt, priusquam ruinam sentirent. Culpauit Scanderbegus Amesa indignationem, suam non cognouit, execrauit adolescentis ferociam, preferuidam in se iram cohibere non potuit. Tum ubi procurata omnia, & insolenti dominatione subiecta sibi vidit, urbibus quoque ipsis incipiebat esse terribilis. Sed appetens iam frigoris vis, & increbrescentes quotidie pluuiæ, inuitum sub assuetis manibus in hyberna compulerunt. Veneti interea prouincia praesides, & Scodra magistratus solliciti de rebus omnibus, praesertim de

Scanderbeg
ad obsidionē
Daynensem se
conuertit.

Dayni presidio, ubi ad ultimum inopiae ventum sciebant, literas ad Senatū de singulis decernunt. Sub idem quoque tempus & Barbari cum ingentibus donis ac magna vi pecuniae pro captiuis redimendis ad Scander-

Mustaphas cū
alijs 12. purpu-
ratis captiuis,
20. aureorum
millibus redi-
mitur.

Q begum

begum acceſſerant, 25. nummum aureorū millia fuiſſe nemo diſſentit. Datus itaque Muſtaphas cum cateris, & honorati hoſtes, habitiq; liberaliter ſunt, velut omne odium reſediſſet. Exin & duces dati, regionis periti, qui ignaros regerent, & ſeruarent ab inſidijs ſuorum. Captiua pecunia omnis militibus erogata, vt penes eoſdem pramia, penes quos pericula eſſent. De Dayni oppugnatione nihil per eos dies tentatum, prohibebat namq; moleſtia frigoris quicquam moliri in muros. Oppidani rerum omnium, praterquam fidei, immemores, de aſſuetā pertinacia nihil mutabant. Hauſerant vires hominibus tot vndecunq; incommoda, ſed idem ſeruor animorum erat, vegetiorq; indies in diminutis corporibus ſpiritus. Ita puſilla vrbs fortiffimi ducis impetus retardabat, & tot ſimul bellorum victorem ſola conſtantia vincebat. Nunquam tamen Caſtriotum pudor ullus ab incepto auertit, ſed dedendo, ſi aliter non poſſet, vincere deſtinauerat. Ferebant vram obſcura quaedam vulgi voces, & incerta murmura de propenſioribus ad pacem patrum animis. Quare & mitius Scanderbegus agebat cum hoſte, leniusq; in procurſationibus aſſuetis indultum irā, nunciatur exemplo ſibi legatos decreto Senatus miſſos, qui noua pacis conſilia inirent, iam iam ad eſſe. Premiſſo itaque de more obuiam nobiliſſimorum ordine, venientes honorificè excepit: deinde habitos lautiffime, poſtero die exhibuit copiam dicendi ea, qua à patribus afferrent. Propoſita ſimul & accepta ſine variatione inter eos eſt vnica illa pacis conditio, vt ſoluta Dayni obſidione Epirenſis, acceptam ſemel in ſuam fidem urbem cum omni iure Venetis cederet: Ipsi ager quidam iuxta Drini flumen, & locus quem Buſegiarpeni appellant, ad inuicem conſignatus. Nihil negauit Scanderbegus, ſed qua ſtatuiffent ipſi, laſus tulit. Firmata igitur pace, & rite peractis omnibus, tum ſilentio factō (parabat namq; generoſus animus inſigne indicium liberalitatis oſtendere) ita exorſus eſt:

Puſilla vrbs
fortiffimi du
cis impetus re
tardat.

Conditio pa
cis obſeſi
Dayni.

Buſegiarpeni.

Grata lautiq;
oratio Caſtri
oti ad Veneto
rum legatos,
qui cum pace
adeum vene
runt.

Laudat Vene
tor.

Viueret vt inam nunc bonus Princeps ille, cuius mors & praprium ſimul dolorem mihi, & moleſtiſſima vobiſcū arma excitauit. neq; enim dum impij belli auſpicijs, ac domeſtico ſanguine cruentam Dayni poſſeſſionem à vobis quero, cernerem hodie prouinciam Chriſtianorum, & ſociorum, tot immerſam malis, & inuiolata cum optimo Senatu pace gloriarer, quam laſam nunc tam leui cauſa momento, vix vnquam cōquerere poterit animus, ſed alia contentionis huiuſce origo. Excufabilem veſtram ſumpti bellirationem illorum perfidia fecit, quibus auctōribus primū Daynenſis deditio facta vobis, dum & iniquis conſilijs facile mulieris ingenium à me abalienaſſent, & que acta iam pridem inter me & Leccham fuerant, doſoſe, & aſſentationis ſtudio quodam reticuiſſent.

Non ſum igitur ſuccenſus eoſq; vobis, non arma ſumpſi, vt iniuſtos arguerem, non vt regni libidinem imputarem Venetis, quos vnquam ini-

qui

qui alicuius belli auctores nulla satis atas vidit. Illud tantum molestissimè tuli, quod minus mihi, quàm par erat, credidissetis, & dum à verbis illorum non disceditis, contentionis me studio motum, & cupiditate aliqua impertrandi arbitrati essetis. Inj tum ipse belli occasione, quam in manibus fermè mihi traditã videbam, quum ius omne in armis resideret. Depono nunc ultro poscentibus Dijs, & si vos non posceretis, agrum & campos, quos in Dayni compensationem decreto Senatus attulissetis mihi ad fœderis huiusce firmitatē, & libenti animo accipio voluntatē patrum, liber alissimorumq; Principum amicitiam amplector, aliud quippiam neq; peto, neq; accipio. Sed & quicquid agri est mihi, si oporteat, regnum, fortunas, vitam deniq; pro vobis, liberisq; vestris, & imperij dignitate deuoueo.

His dictis, præconia per vniuersam regionem decerni iubet, & cupitam tamdiu pacem lætis populis annunciari. Obsidio tum dissoluta ocius, & demolitæ oppugnationis operibus, alacres ordines excipere oppidanos, ac inuitare ad stationes, delet o odio omni simul publico, simul priuato. Andrea quoq; & Vulcano libera abeundi potestas data, restituntaq; cetera legatis, villa, & castella, qua Scodrensibus nuper ac vicinis urbibus adempta fuerant. Postridie editis de more varijs ludorum spectaculis, cum ingentibus donis legatos à se dimisit.

Ipse impatiens oci cum omnibus copijs ad Barbarorum fines deuastandos, & assuetam prædam, ire perrexit. Collectoq; ibi veteri præsidio, ac coactis in vnum ordinibus, iusti cuiusdam exercitus formam expleuit, vt non ad depopulationem agrorum, sed ad ingentis alicuius belli morem in-

Excursio atq;
deuastatio a-
gri Amura-
thi à mil-
Epirensē sa-
cra.

Q 2 structam

De vita & gestis Scanderbegi,

structam aciem diceret. Ita latus quisq; sequebatur ad accipienda promerita duci in milita stipendia. Aliud enim nihil tum à duce poscebat militaris cupiditas, nisi quod quisq; sua manu cepisset. Hinc ioculariter saepe vicini principes Aerarium Scanderbegi agrum hostilem appellabant. Tum tripartitis copys Turcarum fines ab omni parte ingressus, biduum in depopulando consumpsit, colonorum magnus numerus casus, nisi qui Christianum nomen profitebantur. His quoq; nihil prater vitam & libertatem relictum. Ignis postea tectis immissus, deformauit omnia, ac in cineres vertit, ita ut si exercitus hostilis eo tempore venisset in Epirum, nisi conuecto secum commeatu, vix unius diei alimenta inde sperare potuerit. Ubi igitur nuda tantum tellus, & sola cladis vestigia relicta, tolli signa Castrionus iubet, & retracto intra suos fines exercitu, collaudata singulorum opera, milites omnes exauctoratos domum dimisit, prater tria millia, quod praesidium nunquam à solita custodia reuocatum, ipse cum reliquo ciuicum agmine, & stationarijs suis, Croiam petijt.

Aerarium Scanderbegi, hostilis ager.

Castrionus à Venetis ciuitate donatus, totius rei Venetiq; in Epiro, Illyriciq; summus creatus est Imperator.

Quum relatum est in Senatu de Epirotica pace, & Scanderbegi munificentia, ac laudes celebrata publice à legatis, ingens patrum gratulatio exorta, quod respirasset eo bello prouincia. Tum ut decorarent eam viri virtutem ac libertatem aliquo gratorum animorum exemplo, primum habitis suffragijs sine variatione absens cum omni posteritate ciuitate donatus, & inter clarissimas familias receptus est: deinde & vnus electus ingenti patrum consensu, cui in ea regione totius rei Veneta summa mandaretur. Data itaque mox litera ad eum cum regijs muneribus. De Barbaris & assuetis eorum excursionibus nihil per eos dies auditum. Defixerat namq; pauore quodam eos Mustapha fortuna, ac prohibebat Amurathem solis a agmina decernere in Epirum, & eiusmodi copijs augere magis, quam oppugnare hostis vires, quum omnes exercitus suos, qui ad id tempus ad Scanderbegum laceffendum Macedoniae fines intrassent, vel maiori ex parte deletos, vel se de fugatos, aut redactos in seruitutem cerneret. Maioribus proinde viribus, & alio apparatu, ad id peragendum opus esset atus, terebat dies consultationibus, & laudis materiam sibi olim inani proposito reseruata differebat. Sed ubi & fama Veneta pacis, & prouincia deuastatio, ac clades alia super aliam audita, pronus iam inde ad bellum animus, acrioribus stimulis impulsus est. Sollicitus itaque senex priusquam decretum aliquod de habendo delectu interposuisset, accitis purpuratis quibusdam, qui propiores Tyranni lateri assidere solent (consiliarios illi vocant) amens ira furoreg, nutritum tamdiu odium his tandem verbis explicauit:

Accis Tyranni adhortatio ad suos super

Fouimus iam hucusque, optimi duces, auximusq; nefarij transfuga fellicem semel audaciam, dum nouis semper Hungarici belli necessitatibus prepe-

prepedisti, inuisi capitis supplicium distulimus, ut tot subinde iniurijs, contumelysq; Ottomanum imperium impune laceſſerit, quas neque audire iam aures, neque videre oculi poſſunt. Creuit (proh pudor) proceſſit eo ferox inſania, ut audeat hodie prior totis nos armis impetere, & aperte timorem ſimul & ignauiam veſtram arguere. Quid Alybaſſa nunc fortunam, aliorumq; ducum eundem euentum narrem vobis? Sumamus ex Macedonia imaginem conditionis noſtra, quam ita aſſiduis euerſam ex curſionibus, & hauſtam incendijs audio, ut nulla iam ſimus prouincia, ſed ſola hoſtium veſtigia viſuri. Ita integros dies nuper populabundus ingreſſus, compoſitis ad idipſum copijs, ſignisq; in deſaſtanda ea regione conſumpſit. Quouſque tandem ſcelerati hominis propoſitum paſſuri ſumus? an dum vincula nobiſiſſis circundet? Extinguendi ſunt improbi conatus, ne ſenſim per negligentiam noſtram creſcat incendium, & ſerum (quod ominari reformidat animus) remedium conqueramur, quum à paruis inuitijs contemptus hoſtis olim ſuneſtum caput extulerit, & auxerit vires. Inuitant ad bellum omnia, & arma tradunt vobis. Nam & ſi nulla ſit conſily huiuſce ratio, nonne ſatis fortium virorum animos ſolicitare debeat miſerabilis aſpectus ſubditorum populorum? An pudorem non excitent tot indies vincula noſtrorum, & fumantia late incendia villarum vltiorem eo ipſo poſcentia? Compreſſimus iam totiens Hungaricam rabiem memorabili ſemper clade, ſordidaq; in luctu ſuo Gracia relictã, hauſimus tot inſolentiſſimorum Principum vires, Epiroticos tumultus per ſcordiam noſtram creſcere permiſimus? & vectigalem, ac ſtipendiariam nuper prouinciam aquo nobiſcum bello decertantem diutius cernimus? Jiãne alios tam repente Epirenſes terra adidit? Nonne, & inuſitati nobis hoſtes repente apparuerunt? Experiri iuuat igitur ipſi mihi, utrũ tam inuicta bello gens, & inflati pertinacia ducis, iugum aſſuetum ſubire poſſit, Neque enim amplius incunda ſunt nobis inania conſilia opprimendi per inſidias hoſtis, non alternis ducibus, copijsq; ſolitjs decernendis exatrandum ſanguine noſtrorum inuſum ſolum. Habemus namque in oculis eandem omnium fortunã, vel ductorum, vel copiarum, quorum ad hanc diem operam verius ad nos, quam ad hoſtem oppugnandum elegimus. Alybaſſa aut Feriſio ne exercitum tradamus? qui præter vulnera ſuorum, deformesq; reliquias, nullum reliquum hoſtile ſignum afferant? Muſtapha inſelicta conſilia ulterius exerceamus, ut ſtipendijs alat Chriſtianos, & foueat hoſtium vires, dum ignaua vincula cupit exolueret? Victi totiens, capti, ac redempti tot pœnas dedimus, ut pudere merito iam nos debeat fortuna noſtra. Quare ſubeunda eſt omnino nobis belli huiuſce ratio, incumbendum ijs viribus, progrediendum eo exercitu, quem vix capiat Epirus, nedum eius ſuſtineat impetum. Sicq; incruentis omnia expurgabimus,

bello contra Scanderbegũ decernendo.

Macedonia deuallata.

Miſerabilis aſpectus populorum.

Victorię Turcicę.

A fortuna ductorum & copiarum.

De vita & gestis Scanderbegi,

hostibusq; aut expulsi aut memorabili clade domitis, amissas populorum perfidia vrbes, in antiquã formam redigemus. Vel si pertinacia gentis (vt solet) temerario proposito ducis tutandi studio in arma ruet, dabimus excidio auidos supplicij animos, & cupita tamdiu vltione veteres publicas, priuatãq; iniurias cõpensabimus. Sumenda hæc arma sunt vobis fortissimi viri, non velut aduersus Hungaros, aliosq; hostes consueuistis, sed maiori longe ira, indignationeq;, tanquam in seruos vestros, & transfugas, qui insolentes in vos spiritus nefario iam pridem consilio seruat os excitarint.

Apparatus belli Amurathis contra Epirosem.

Clamabat hæc concionabundus irarumq; plenus, maximoq; silentio ac assensu auditus est à suis, approbantibus omnem belli eius rationem è totius dignitate imperij futuram, acclamantibusq; curam apparandarum armorum subeundam, quàm maxima fieri posset festinatione, ne vernum tempus (nam mitescente iam hyeme, vestiti niuibus colles aperiri incipiebant) in apparatu per negligentiam consumeretur. Tum confestim per prouincias & subditos populos ac regna sociorum præconia emissa, edictaq; proposita, ac iussu nominatim vrbes, prout Tyranno visum, tot hominum, tot equorum millia impendere, qui ad regiam urbem Adrianopolim, qua maxime possent festinatione, properarent. Nondum enim mæsta tanto funere Græcia, nobilissimorum Imperatorum sedem Barbarico subditam iugo, ingemiscebat. Inuaserat rumor, terrorq; pariter vicinos populos, vrbesq; Christianas, ignaras, quo tanti belli moles eruptura foret, occulta namq; tyranni consilia vix ullus poterat coniectare, ne illorum quidem qui magis intimi domesticiq; erant, præter consiliarios, quos diximus aliquot maxime obseruantes Ottomanis, ne præmoniti hostes, ad vim propulsandam consilij copiam habere valeant. Hinc memini prima Scodrensi obsidione prius sermè visos nobis sub muris, quàm auditos fuisse hostes. Sed & illa insigniori fallacia perdita gens vti solet, vt alio plerunque mendacem belli famam, ac inanem tumultum præmittat, alio veros exponat impetus, quo perniciofa credulitate ductos facilius incautos opprimat.

Consilia Turcæ secretissima sunt.

Mos Turcæ, mædaci fama belli illudere.

Quare omnia ingenti tumultu vndiq; misceri. Hinc Hungari verentes æterni perfidiam hostis, exhaustas iam tot cladibus vires, ac infelicia arma erigebant. Hinc Græcia sollicita tenues inclinati iam imperij reliquias defensura, dispersos domesticis odys spiritus colligebat, non fellit tamen Scanderbegum Amurathes, qui omnes simulationes, & dissimulationes Ottomanas longo iam vsu callebat. Admonitum tamen illum etiam ferunt à primoribus quibusdam, & purpuratis Principis, per indicia quadam, & occultissimos nuncios, licet nihil valde certum affirmarent, sed credita sunt facile omnia ab Epirosemi. Augebat namq; præcipuè fidem, insolitum Amurathis ocium, quod nihil penitus presidij, & copiarum, vel ad recentes Mustapha iniurias vlciscendas, vel ad tuendos

fines

fines ad eam diem misisset. Dimissa itaque urbanarum rerum cura Castriotus, nihil ex tam vasto belli motu, ac hostili tumultu fluctuatus animo, expedito consilio omnia, quae vel alius Imperator prudens esse impiger in tali re praeciperet, ageretque, praecipit ordine, atque egit. Illicoque simul nuncios cum literis ad vicinos, regulos, et socios Epirotici nominis mittit, quo instructi starent in armis, disponderent praesidia, ac firmarent armatis oppida, communirentque. Promiscua etenim omnibus damna, communesque vastitatis ruinas tanti exercitus magnitudinem afferre, tendereque Ottomanum, non ad eius perniciem tantum, sed ad commune excidium Epiri. Ipse simul, dimisso prius Mose, pluribusque optimatum suorum, tum ad copiarum coquisitionem, tum ad frumentationem habendam ad eas belli necessitates, nihilo segnior ab alia parte peragrans omnia, obequitansque crebra edicta per uniuersam prouinciam decernere, non dies, non noctes cessare, donec omnem materiam sciendi hosti, et gloria occasionem sustulisset. Agrestium itaque magna pars, et inutilis turba, cum uniuersa suppellectilis in urbibus reducta. Quod roboris virorum fuit, et omnis militaris atque retenta ad belli diuersos usus, praesidium quoque a Macedonia finibus reuocatum ad nouum apparatus belli, coactaque undique copia ad regiam urbem Croia, non contemnendam formam effecerant exercitus speciem. Tum Castriotus conuerso animo ad discernendas copias, primum omnium decem hominum millia, qui secum nuper contra Venetos, et apud Oronichium meruissent, eligit sibi, quos barbaris, prout opportunitas locorum suggestisset occasionem, liberiori certamine opponeret. Croia praesidio M. CCC. milites ad veterem ciuium numerum adiecti, Epirotici generis omnes spectata virtutis in multis bellorum casibus. Cuius quoque ipsi tum omni genere telorum, quod ad propulsandum a manibus hostem, in rem est, tum robore animorum praecipue, ac deuotorum fide pectorum armati. Simul igitur et nouum praesidium impositum, et imbellis turba feminarum, ac inutilis puerorum atque extracta ex urbe, sola militaris iuuentus, neque tamen cum vulgi promiscue colluuii relictæ, quorum non sic facile ardentes animos penetrant virtutis stimuli, et segnius praeiosum libertatis nomen ignaua pectora acuit.

Quæ Castriotus ad salutem regni procurauerit, audito Tyranni aduentu in Epirum.

Decem milia hominum electa contra Turcam.

In rem eff.

Ingeniū vulgi non admodum virtutis & libertatis curans.

Croia claustrum Epirotici regni.

Habitu summa ratione, exactoque consilio rerum omnium discrimen, utpote quod claustrum totius prouinciae ad comprimendos barbaricos tumultus ea urbs videbatur, a qua reliqui spes imperij penderet, salusque. Sed nescio an meliori consilio abstrahi a ciuium conspectu filij, uxoresque, an relinqui sibi potuerint. Quum acrius longe irritamentum maesti praesentium vultus, visa lachryma, auditi gemitus, ac oberrans praeculis seruisitis calamitas, et fixitas vinculorum, quam sola absentium memoria armatis futura fuerit. Nihil tutius idcirco fortasse id consilij genus peritis militia

De vita & gestis Scanderbegi,

militia visum, quod licet apta sit ea adhortatio cernentibus ad labores, & pericula subeunda, simul tamen & hostilis audacia, pertinaciaq; non leue momentum est. Quod sperata praeda libido impingit obstinatiori ad arma proposito milites, & feruidioribus ad insistendum stimulis acuit barbarorum ingenia, acrius in vulnere, acrius in tela ruunt, neq; illos vel muri, vel superstantes armati arcere queunt, quin certatim subeant, segnius si nihil audiant in vrbe prater fortium presentiam virorum, si nihil aspiciant in manibus prater avidas sanguinis dexteras, & morti destinata peffora. Miserabile spectaculum erat, flebile Croiensium discedentium agmen, plena omnia gemitus, ululatusq; sceminei. Non domus, non vicus, non pars vlla vrbis expers luctus. Personabat vario clamore forum nunc reprehendentium, nunc inuitantium suorum lachrymas. Præcipua tamen in templis & delubris eius fortuna, ac publici doloris species erat. ibi nanq; ingens populi concursus, & omnis generis multitudinis versabatur. Supplicationes, vota q; mixta cum miseranda vi lachrymaru, per aras omnes cadebant, pectoris ac oris (vt mos est gentis) laceratio, fædiorem aspectum

Spectaculum miserabile cū pueri & scemina vrbe eijciuntur.

calamitatis faciebat. Matronarum nihilo segnior dolor, & prater vultus deformationem, dulce videbatur imitari reliquarum mæstitiam. Nihil pudendum, nihil immodicum in ea sorte censebatur, & laudatior ea cessit, cuius insignior mæror iudicatus. Non deerant quoque sicut solita, ita impia mortalium querela, ac improba voces sceminaru, malorum suorum causas in Deos vertentium. Deinde vbi resedit aliquantulum per lachrymas exauratus dolor, ad alloquia suorum versa matres iterato sermone vndiq;

Malorum causam in Deos vertere.

undiq; tumida cum osculis mandata dabant. Nunc prestita olim officia
 filijs, & promeritam pietatē commemorantes, nunc infirmam senectutem,
 & verendam caniciem oculis subiicientes. Idem omnium status, & habi-
 tus sermonis, uxores paruulos obiectantes viris, viduos iam inde penates,
 & sordidam orbitatem deplorabant. Senes mæsto silentio defixi, & aque de
 natorem salute solliciti, neq; accendere ulterius verbis feroces suorum spi-
 ritus, atq; auidam suoapte ingenio periculi iuuentutem, neq; dehortari à la-
 boribus, & perfungendis pertinaciter muneribus, ne liberorum amorē pa-
 tria charitati præferre viderentur. Mox decretū à Scanderbego missum,
 vt leuaretur eo onere ciuitas, & armati ad sua quisq; munia abirent, quū
 satis iam impensum ignauo dolori & priuatis singulorum consilijs diceret.
 Renouatus igitur iterum luctus, clamorq; cum lachrymis sublatus, velut
 rapi iam ab hoste omnia, viros, parentes, mœnia, delubra, Deos ipsos vidif-
 sent. Vix abstrahi poterat multitudo à possesso semel amplexu, manere quis-
 que socius periculi suorum, ac comes fortuna vellet. Sed vbi iam instare mo-
 lestius præcones, & apparitores ducis aduertere, in vltima oscula prolapsi
 omnes, paulatim chara pectora relinquebant, & fixis semper in mœnia ocu-
 lis, incerta humi vestigia figentes abibant. Transportatos ferunt in mari-
 timas Epiri vrbes, & alia sociorum oppida, ac Veneti nominis, ibidem &
 ingens colonorum multitudo cum armentis, gregibusq; ac patrimonijs re-
 ducta, ne opportunum quicquam calamitati relinqueretur, vnde alimen-
 ta eliceret hostis, quibus abunde vteretur, Postquam summot a est tur-
 ba, & sedatus clamor, ac tumultus in vrbe, solaq; viris armorum cura re-
 licta, Scanderbegus reliquum eius diei in recipiendis frumentatoribus, ac
 disponendis publice horreis consumpsit. Diuisa est & viritim annona mi-
 litibus, telaq; omnis generis, ac ingens scutorū copia dono data, vt inde iam
 liberali erogatione suorum fidem præueniret. Arma se ferrumq; ita largiri
 dicebat hominibus, vt sibi perpetuo liberè haberent, vel gloriosius trans-
 ferrent in hostem: clypeos ita demum tradere, vt iterum restituerent. Sic
 procuratis his per iocum, & deuinctus varijs muneribus vulgi animus,

Vulgi animus
 muneribus
 deuinctus.

Vranacontis
 heros Epi-
 ren-
 sis vrbi Croi-
 præficitur.

Scanderbeg
 patriæ salutē
 commendat.

R capta-

De vita & gestis Scanderbegi,

captaturum eiusmodi persuasionibus, ac funeste pacis colore, si faciles ad credendum inueniat. Contra si nihil prater feroces spiritus, & surdas inani- bus blandicijs aures videat, pulsus primo impetu aduersis Dijs collecturum vasa, neq; moliturum diutius quippiam in muros, ni perniciem militum suo- rum capiat, & in indignationis explenda causa apertum ruat discrimen.

Croia vrbs
munitissima.

Eum namq; situm vrbs insigni munimento nature esse, vt locus ipse, vel si compressis manibus sedeant ciues, iniuriam facile cedere possit. Exin, si motus aliquis fiat in muros, neminem excessurum integrum, preclaramq; simul ac incruentam gloriam paratam sibi, dummodo vti ea velit.

Adhortatio
Scanderbegi
ad Croienfes
suos per oc-
cupationem.

Ecquid, inquit, orationis vobiscum mihi esse potest amplius? Quid hortet diutius, accendamq; eos, quorum totiens virtus, fidesq; spectata, iam omni fermè terrarum orbi innotuit? Quin & si minus omnia tuta mihi viderentur in vobis, & nulla hucusque dedissetis constantia, nulla fi- delis opera pignora, iustus tamè crederem à ciuibus ipse meis decipi, quam diffidere.

Scanderbeg
Croiam exit.

His dictis, sexta hora diei exit vrbe. Ingens, ac omnis ferè ciuium tur- ba prodeuntem vsque ad portas secuta est. Tum relictis & obseratis por- tis, ad reliquas copias in ipso conspectu vrbs in campestem locum de- scendit, ibiq; signo ocius dato, mota sunt castra, haud multo longe pro- gressus, Mosem cum expedito militum agmine obuium habuit. Redi- bat autem à Sfetigrado, quod oppidum ad Barbarorum fines positum, im- pensus sollicitudinem augebat Scanderbegi. Munierat id verò Dibren- sis rebus omnibus, viris, armis, com meatu, operibusq; quibusdam in muris, qua in rem videbantur exstructis. Impedimenta praterea omnia inuti- lis atatis, sexusq; abducta ex vrbe, cura vrbs Petro Parlato, graui, ac perito militia viro tradita erat. Sed illud longe optimum videbatur, quod perniciosissimum ex ipso postea euentu apparuit: Quod omne fermè presi- dium armorum ex Dibrano milite constabat, quos de industria Moses tanquam longe bellicosissimos Epiri populos ex totius corpore imperij ad id elegerat. Laudatus est multum à Scanderbego, quod omnia ex a- nimi eius sententia gessisset. Traditis itaque illi alijs copijs, quas ad cate- rarum presidia vrbiū parauerat, ipsum cum optimatibus quibusdam ad cetera prouincia loca & oppida firmanda mittit, & singula fermè mu- nia singulis designat, quo celerior foret omnium procuratio, neque pericu- li quippiam sequeretur ex mora. Ipse cum paucis equitibus Sfetigradi por- tis adequitauit, sollicitus namq; de ea vrbe erat supra quam dici possit, ve- lut tacita diuinatione prasagientis animi imminens malum. Vt autè pre- senti sermone firmaret magis, accenderetq; suorum animos, & Barbaro- rum insidias, ac delinimenta Amurathis, qua magis etiam quàm arma ipsa timebat, doceret precauere, Sfetigr adū ingressus, in media vrbe, vbi ma-
ior

Petrus Parla-
tus.

ior aderat concursus, & fremitus armorum, ac circumfusa undiq; nobilissimorum quorumcunq; astabat corona, exorsum ita ferunt:

Non poterat hodie meliorem materiam Sfetigradenses offerre vobis Deus Optimus Maximus, non pulchrior occasio laudis ardentibus animis, & cupidis militibus subesse, quàm ea, qua nunc iustissima vobis arma tradidit, quo & priuatam simul fidem mihi, & publicam Epirotico

Oratio Ca-
strioti ad præ-
fectum Sfetia-
gradensem &
Oppidator.

nomini in omne tempus præclaro exemplo testatorem sanciretis. Pro Victoria hucusq; pro decore imperij dimicauimus, nunc pro salute, libertate, & mœnibus ipsis patriæ pugnandum est vobis. Enitendum ne quas tot bellis feliciter gestis meis auspicijs laudes promeruistis, nunc per summum dedecus & ignauiam debonestetis, multa ac maxima sermè fortuna huiusce pars à vobis pendet. Primus nanq; Amurathis transitus in Epirum, primus (vt nuncius sim ipse vobis eius periculi) Barbaricus furor vos impetet, vt inde velut demolitis claustris Epiri, opportuniorem iniuria prouinciam perrumpat. Vos belli eius primitiæ manent. Vos (si residet quicquam in pectore virtutis, si viget in fortibus viris memor libertatis animus) contunderè potestis superbas hostis vires, & feroces frangere spiritus, à vobis & timoris & spei initium sumpturus est Ottomanus. Si ita animatos offenderit, vt nunc ego vos in pulchro furore contemplor, & latus immodicus fremitus audio, maiorem vbiq; vim periculi timebit, & documentum eo ipso feret abstinendi à cateris vrbibus Epiri. Neque premet diutius vos inani obsidione, ni consensescere hic copias stolido proposito volet obstinatus senex. Is enim vrbis est habitus, ea natura loci, qua

Libertas.

Sfetigradi vr-
bis habitus.

De vita & gestis Scanderbegi,

contemnere eque quantumlibet irritatum hostem possit. Quare inducite in animum ciues sola pertinacia animorum, ac fidei constantia incrementam hanc pariter & speciosam vobis victoriam parare. Ex euentu virtutis vestra (id quod libenter repeto) fides quoque caterorum populorum plurima ex parte pendet. Vos spectabunt omnes, quos laudent, quos accusent, quos demum veluti omni reformata belli fortuna imitentur. Quid enim obsendere satum, & casuum humanorum necessitatem fortes viros decet? Ratione res optime & suscipiuntur, & finiuntur. Vix est vt fallat consilium fortuna, & non sequatur virtutem. Habetis autem omnia, qua exactissimo iudicio potuerunt provideri, & prestari vobis. Non arma, non commeatus, non validissimum presidium extrinsecus desiderare potestis. Non inutilis vos turba vulgi impediens, non querula faminarum voces, & molesta occurrationes liberorum a muneribus publicis, ab armorum cura, & patria custodia auocabunt. Solos vos vobis, & patria manibus, Dysariis, fociq; reliqui, vt gloria tantum, & libertatis stimulis, laboris, ac periculi certamine, ipsiq; inter vos conspectu accendimini. Adero tamen & ipse non longe cum expedito milite & spectator, & hortator tacitus virtutis vestra. Et licet non in temeraria libidine pugnandi omnem cruenti hostis impetum, & vniuersi fortunam belli a quo Martes subiturus, multos tamen labores vestros in me transferam, & vanos hostis conatus crebris infestationibus ludificabo. Quandoquidem nulla potior ratio dimicandi, nulla tutior militia exercenda est nobis inter eam hominum colluuiem, & tot armatorum millia, quam nunquam satis copiam facere pugnandi hosti, nunquam, vel si certam victoriam videamus, totius aleam fortune intrare. Dabit namq; de industria primum materiam nobis bene gerendi Barbarus, fouebit audaciam nostram sanguine suorum, vt veluti inescatam felici semel successu temeritatem facilius circumueniat, opprimatq;. Sed eludenda erunt summa ratione, consilioq; improba Ottomanis desideria, carpendusq; paulatim immodicus hostis, prout temporum suadebit & locorum habitus. Luctuosa namq; mihi profecto illa esset victoria, quam militum meorum pernicie emerem, & tristius (mihi credite) quam latius spectaculum cernerem, caesa octona, vel 10. hostium millia, paucissimorum quantumcunq; vestrum iactura. Satis laudabo Epirenses meos, & honorabo pro victoribus, si non vinci se a Turcarum rege permittenti. Reliqua vos ipsos vobiscum reputare Dibrenses, quam sollicito monendo de fide vestra tacita aliqua dubitatione referre, malo.

Ratio dimicandi cum Turca.

Asianus miles in Europam transportatur.

Per eosdem dies, quibus Castriotus collectis hincinde copijs ad Croiam firmandam concessit, Asianus miles est in Europam transportatus, Adrianopolimq; magnis itineribus contendit. Haud multo plus quam 40. hominum millia fuisse omnes confertunt. Nam quum bellum in Europa esset, confe-

conf. Tus est ibi ex maiori parte exercitus, utpote quod & aptior esset ad belli assueti usum miles, & commodius in ea celeritate domesticus fermè apparatus fieri poterat.

Dum sic ex omni parte indies aduolarent regia copia, & ingentis iam speciem exercitus confecisset Amurathes, ac prope finem apparatus esset, varia exordiendi belli consilia apud Tyrannum afferbant purpurati, ac periti militia. Alij non amplius morandum rati, mittendum prius expeditorum equitum agmen in Epirum (praeursori illi de more gentis appellant) qui velut procella subito impetu confunderent, turbarent, miscerentq; omnia, ac incautum hostem extraherent ad certamen per ludificationem, donec subsequens deinceps ipse toto exercitu facilius opprimeret. Alij abstinentum omnino ab eiusmodi inanibus irritamentis censebant, ne vel maiorem hosti materiam procurandi preberent, qua ad totius belli molem in rem essent, vel priores ipsi praecipitarent in insidias. Satis multa esse aliorum recentissima cladis documenta, audire se praeterea, id quod & propalam quotidie in vulgus nunciatur, totam Epirum iam pridem instructam in armis esse, vrbes, oppida rebus omnibus, & praesidijs armatorum affatim communita, loca cuncta fermè & aditus locato ad id ipsum milite teneri, Epirenses cum reliquis copijs tota die peragrare prouinciam, ac perlustrare salus ad scilicet toties insidias, si quas deinceps etiam posset, concinnandas. Perniciosum esse cum eo hoste seruare eum beligerandi morem, ineunda alia consilia, qua non, ut consuevit, adhuc improbet euentus. Quid enim obstare, ut non ad unum pereant sub hostili gladio omnes, antequam serum lenti exercitus auxilium adsit oppressis? Cauendum ne belli eius auspicia à suorum sanguine capiant, progrediendum cum omnibus signis, ac integro apparatu, exoluendumq; tandem eo labore Ottomanum imperium. Vicit tamen media quadam sententia, utpote qua aptior tempori, ac rerum gerendarum dignitati videbatur, ut haud multo minus, quam tertia pars exercitus praemitteretur, idoneum numerum rati non ad propulsandam solum, sed inferendam quoq; ignominiam, qui turbatis repentino aduentu hostilibus rebus, consilijsq; liberiori deinceps regio exercitui aditum pararent. Electa mox igitur 40. equitum millia leuis armatura, eoq; ipso magnis itineribus expedita recta ad Sfetigradum via, ut priores eius obsidenda urbis rationem inirent. Tum surgens ex toto Tyrannus, perlustrare reliquas copias iubet, ac in ordines deduci. Legionum duces penè innumeri erant, diuidi namque consuevit per Flambura exercitus, quibus Feudatarij, quos ipsi Timaratores appellant, praestent, & singula Flambura plures Subasidas, ac capita ordinum, & pro qualitate maiorem vel minorem equitum numerum habent. Pedestres item copia tam Asiatica, quam ex Europa, certo quoque

Flambura.
Timaratores.
Subasidiz.

De vita & gestis Scanderbegi,

ordine constant, ac ducibus suis distinguuntur. Auxiliarium quoque armorum, quæ belli tempore decerni consueuerunt Tyranno, non ignobilis numerus erat. Non deerat etiam, ut solet in omnibus fermè negocijs, multitudo voluntariorum. Aderant præterea haud multo minus, quam tria millia, obaratorum, ac exauctoratorum, & aliorum florentissimorum iuuenum, qui mercedem regis, & stipendia militaria, ac restitutionem ordinum præclaro aliquo facinore, atque ignominia abolitione expectantes quarunt. Prætorium, ac stationem Principis, amplius quàm septem armatorum millia, Janizaros vocant, custodiunt, & hæc verius familia Tyranni dicitur, pedites omnes cæterorū longe bellicosissimi, quos velut Triarios in subsidijs habent in bello Barbari. Sed & ad augendam speciem exercitus magna seruorum colluuius, & ingens inermium fermè numerus ad terrendum magis, quàm ad belligerandum appositus cogebatur. Et ut ea materia cedendi oblata occupatus, hostis exhaustis viribus facilius fessus opprimeretur, id quod inter maxima Turcarum stratagemata numeratur, huius exercitus duo præcipui ductores ex more fuere, quos illi Beilarbeidas, hoc est, ducum duces vocant, vnus Asia, alter Europa, nos vsitatori vocabulo Bassas nuncupamus. Nimis molestum esset animis legentium, si demonstrare nunc singula proprijs nominibus, & suis quæq; numeris recensere vellem. Satis igitur fecisse mihi in hoc proposito scribendi videbor, si totius exercitus summam certa aliqua eius rei notitia perstrinxero, sed & in hoc etiam sicut in multis non transit sine variatione res, quæ minuat aliquantulum fidem certa approbantibus. Aliqui enim 150. millia armatorum tum affuisse Amurathi narrant, 90. equitum, peditum 40.. Quidam 120 tantum, & de equitibus 20. millia detrahunt, 10. de peditibus. Ipse vtramuis sententiam sequar, non multum video momenti, inclinatur tamen in maiorem numerum animus, ut parem magis tamdiu preparato bello apparatus dicamus. Quamuis non sic exactissimo eoque ordine confectus est hic exercitus, veluti quum ad dimicandum collatis signis, ubi vera appareret virtus, proficeretur Ottomanus, omnia consilia, omnes apparatus potius ad obsidionem urbium, & murorum euerisionem, quam ad vlla campestria certamina ordinabantur. Scanderbegus firmatis Sfetigradensium animis, rebusq; prout operæ precium videbatur, ad cætera loca, vrbesq; imperij sui perrexit, peragransq; maxima solertia vniuersam prouinciam, nunc laudibus, nunc præmijs, nunc ipsa etiam periculi vastitate suorum fidem acuebat, accendebatq;. Firmauerat autem omnia validissimis præsidijs Moses, annona, armis, cæterorq; apparatus, ad sustinendam quantamlibet belli fortunam. Dimissa itaque eorum cura, Castriotus ad copias, quibus non longe à Croia se operiri mandatum fuerat recta ire pergit. Assequutus est eum Dibrensis in ipso itinere,

& re-

Ianizari.

Beilarbeidas,
ducum duces,
apud Turcas,
Bassæ dicti.

Summa exercitus.

Et reducto simul milite in castra lati se recipiebant. Vix spacium ad collo-
 quendum fuit vel militibus, vel ducibus, quod subito undique trepidi nun-
 cy, clamorq, insuetus iamiam in vestibulis adesse hostem, ardere omnia,
 miseriq, miserabili tumultu nunciabant. Ignari (ut credulos facit ho-
 mines timor) Amurathem ipsum adesse, complessq, iam armatis mon-
 tes, iuga, prata et valles omnes asseuerabant, obtestabanturq, solliciti du-
 cem, consuleret sibi copysq, ne campestribus locis perniciofa audacia pri-
 mos tam validi hostis impetus excipere vellet, reduceret militem in ali-
 quo aditissimo loco, unde ex conspectu ipso melius, tutiusq, possit sumi re-
 rum omnium iudicium. Non multum mouebant hac Castrorum, ut se-
 mel possessa castris loca, iuxta eorum suasiones relinqueret, sed ubi undiq,
 custodias ad se aduolare vidit, et eundem ferme omnium sermonem, nisi
 quod de magnitudine copiarum hostilium incerta ferebantur hominum
 iudicia, nondum enim descenderat omnis in campos barbarus, nec colle-
 cta in unum agmina confederant, ut de numero certa posset fieri aestima-
 tio. Tum sublati ocuis signis, quatuor equitum millia, mille peditum se
 sequi iubet, et ad Sfetigradum, ubi castra metaturum hostem sciebat,
 quanto maxime potuit silentio procedit. Extremum noctis erat, quum si-
 gnum proficiscendi datum est militi. Subsequenti die igitur vix secunda
 noctis vigilia confederunt circiter septem millibus passuum ab oppido pro-
 cul. Distabat enim a Croia Sfetigradus per 400 ferme, et 80. stadia. Ubi
 tutum castris locum cognouit Epirensis, aggere quoq, ducto ut tutior esset,
 curauit disponi pedites, equitesq, suis locis, decerni custodias, ac querere
 tacite idoneos insidijs saltus. Prohibuit tamen ignes, vel priuatim, vel pu-
 blicè fieri. Sic omnibus procuratis, imperatoq, silentio viris, ipse ad spe-
 ctanda castra, et contemplandas res hostium cum Mose, et Tanusio
 Topia perrexit, taciteq, nunc per sylvas, modo per occulta vallum collem
 ascendit oppositum urbi. Inde certa iam luce quietissime perlustratis om-
 nibus repetit statura. Ea res non sine multa variatione consiliorum est
 transacta, nam quum sub ipsis manibus castra metatus esset hostis, et par-
 tim subiectos campos, partim montes teneret, vix aliqua spes rei bene ge-
 renda apparebat ducibus sine multa suorum pernicie, ne pauci scilicet mul-
 tis, nunc in plano, nunc descendentes ex monte integris succumbrent.
 Verebantur praterea (id quod etiam abstinere tum ferme eos ab omni ra-
 tione pugnandi cogebat) ne si reliqua regia copia ex improviso super-
 uenissent, opprimerentur in medio omnes, eademq, ratione et euocare
 presidium ex oppido periculosum censebant. Tutior illa via visa, ut con-
 suetis artibus, si possent, diuiderent hostium vires, et diuisas in magis op-
 portuna iniuria loca traberent. Nihil tamen actum ea die, nam nox agen-
 dia interuenit, missi tantummodo exploratores latissime per omnia loca,
 qui

Timor homi-
nes facit cre-
dulos.

Processus Ca-
strorum aduer-
sus hostem e-
rumpentem in
provinciam

Distancia in-
ter Sfetigradum
& Croiam.

De vita & gestis Scanderbegi,

qui obseruarent aduentum Amurathis, & ne quid insidiarum ab hoste fieret. Dimidium eius noctis quieti datum est, reliquum diuersis operibus consumptum. Notis enim inde castris Epirensis propius urbem transfudit vasa, ut vix à stationibus hostium 40. stadijs distaret, facilius namque extractos ad certamen ex propinquo opprimi posse putabat. Ordine deinceps curatis corporibus, & instructis (ut sic dixerim) ad manum singulis, quae apta insidijs videbantur loca, complet armatis, & per omnes sylvas, dum metaq; circumfundit milites, peditatus superne per magis ardua motus, & saltus inuios dispositus, ipse latuit inter equitatum, & secundum radices montis Vallium sinus obtinuit. Mosem deinde pluribus verbis cohortatus, & Musachium Angelinae praecipuum bellicis artibus virum, cum 30. ferocissimorum iuuenum agmine, ad hostes è stationibus eliciendos & trahendos ad locum insidiarum mittit. Electi sunt equi, viriq; ex omni turma maxime insignes, gregalibusq; amicti sagulis, ne militaris & speciosior habitus proderet insidias, quas maxime tegi cupiebat. Data ferme singula iumenta equitibus agenda onusta frumento, ut frumentariorum speciem quandam praeseferre viderentur. Iussiq; (ne deesset quippiam ad fraudem) per latentia itinera ad equitare oppido, qua parte liber hostilibus tentorijs mons patebat, ut inde intrare urbem simularent, nihil horum est praetermissum à veteranis & sagacissimis ducibus. Milites quoq;

intrepidi, & obedientissimi in omnem euentum sequebantur. Rarefcentibus iam ex interuentu diei stellis, mille ferme passuum spacio appropinquauerant hostium castris, quum barbarorum custodia ex alto inspectos, primum sublatis signis, deinde clamore prodiderunt. Ipsi nihil his vocibus turba-

turbati, accelerabant instantius gradum, nondum enim vel periculum ab hoste timere poterant, vel utilis fuga videbatur. Sed experrēti à vigilibus turmales quidam, incerti ex somno, arreptis armis incondite, è stationibus progressi in eos prouunt, pastorū, & agrestium frumentatorum gregem rati. Epirenses contempta paucitate venientium, maiori quidē animo quàm consilio preparant se ad dimicandū, primo tamen procursu hostium paululū retrocedentes terga vertunt, & simulato pauore, relictis iumentis arripiunt fugam. Barbari ubi timoris indicem fugam aduertunt, quàm concitatissimos equos immittunt in eos, & insultant ferocius fugientiu tergo. Tum conuersi vno impetu omnes sistunt equos, & strictis cominus gladijs inferunt pedem, tanquā vel necessitate coacti, periculū vltimū subituri, vel obiectis corporibus, & obnixo vultu vim insequentiu propulsaturi, quum perniciosam iamingerent fugam afflantibus fermè humeros hostilibus equis: Turca nihil territi, & ex habitu solo metiti viros, sublatis velociter scutis, appropinquantes hosti ordiuntur priores pugnam. Unusq; ex eis Asiatici generis ingenti mole corporis ante alios progressus, ferream clauam maximo simul clamore & impetu rotatam dextera, vt telum magis concitaretur, iacit in hostes. Qui conferti in vnum, ac conglobati, vitare ictum venientem non potuerunt, licet vulnus vitassent. Perlata namque in medios, ingenti sonitu à Dibrensi quodam iuvene porrecto scuto est excepta, dehinc secuti ceteri, & gladijs geri cæpta res. Pulchrum spectaculum faciebat, & speciosam formam dimicationis, idem fermè vtrinq; numerus armatorum, & non dispar armorum habitus, nam neq; Barbaris, vt in eaceleritate, & per cōtemptum quendam eruperant è stationibus, prater singula scuta, gladiosq; aliud teli genus aderat. Illud tantum onerabat hostes, quod electissimi ex omni virorum robore, & Principes iuuentutis nostri erant, illi sine discrimine ignaui, fortesq; simul, prout tumultuarie exciuerant eos vigiles, proruerant. Sicq; haud dubie primo furore congregiendi fortuna eorum longè inferior apparuit. Confosso namque sub *Mcossis* manibus *Asiano*, in quo totius robur agminis erat, ingens terror ceteros, ac desperatio simul incesit, nedum victorie, sed salutis quoq; ni auxilium aliquod adesset è castris. Quare referētes paulatim pedem, terga dant hosti, & per quem modo alios insequēbatur, mutata sorte scda fuga campum deserunt. Epirenses liberam præbuere facultatem fugiendi, neque molesta quicquam vocis, aut indicem victoria clamorem sustulere in victos, sed exactissimo consilio collecti circa duces, relictis corporibus, spolijsq; occisorum repetunt iumenta, & agrè fugientibus simillimi, vnde venerant, pergunt. Creuerat audacia, animiq; viris ex eo prospero pugna successu. Differebant tamen gaudium omne in secundum cæpta iam rei euentum. Vnus erat nota in multis bellis opera miles, cuius assiduus gemitus, & impatien-

Fuga timoris
index.

Ferrea claua
Asiatici.

Asianus Me-
fis manibus
confoditur.

De vita & gestis Scanderbegi,

*patientia doloris ex vulnere ceterorum solatia perturbabat, & impedi-
 bat letitiam sociorum, transfixerat namque Barbarus gladio leuuum viri
 humerum, vt neq; ad arma gerenda, neq; ad regendum equum sufficerent
 vires Hunc miseratus Moses desiliens ex equo, sublatum suis manibus
 vni ex militibus commisit, ne inter cursum equi procideret inutilibus ad
 sustinendum manibus, & quàm ociosissime priusquam alius excitaretur tu-
 multus ab hoste, ferri in castra ad stationes suorum iussit. Reliqui integri
 omnes erant, nemoq; præter illum eo certamine violatus excessit. Barba-
 rorum quinq; occisi, vulnerati octo, pauci quidam numero, multi tamen,
 vt ex ea paucitate. Simul itaque & equus hinc ex oculis sociorum rapuit
 milites, & clamor inde, fremitusq; ingens à castris hostium exauditus.
 Impleuerant namq; querelis omnia saucij, & deformia ostentantes vulne-
 ra, excitauerant ad arma totius exercitus furorem, illosq; præcipue, qui af-
 finitate aliqua contingebant occisos. Proinde impatientes imperij, prorum-
 pebant vndiq; sine duce, sine ordine è stationibus, vt quenque ira, cupidi-
 tasq; vltionis ducebat. Nisso tamen edicto à prætorio Imperatoris, re-
 nuocati sunt omnes, & conuenere circa tentoria, iussa eius expectantes Ille
 assuetas veritus hostium insidias, & ne sub frumentandi prætextu fraud
 aliqua circum latitaret, præsertim quod plage ipsa suorum, & vulnere
 vastitas, nō humilis vulgi dexteras, & aggresses gladios arguebat, quatuor
 fortissimorum equitum millia, ne ita exposita ignominia esset paucitas, ad
 id munus eligit, qui simul & id agmen frumentariorum opprimerent, ex-
 uerentq; iumentis, & vicinos colles, valles, sylvas, ac latebras locorum di-
 ligenti indagine oberrarent, ad aperiendas insidias hostium. Peruenerat
 interim ad Castriotum miles à Dribensi missus, & tradito socio stationa-
 rijs obuiam progressis, vt vulnera viri curarent, ipse vix sui compos pro-
 cursans huc, illuc, ob oculos armatorum, & multos nominibus appellans,
 arma arma clamabat, iam iam adesse Barbaros, concitata omnia castra
 hostium, & tollens indicem, venientium puluerem ostendebat. Tenuit do-
 lor primo, timorq; Scanderbegum, sollicitum de salute sociorum, quum &
 duos tantum ex toto agmine, alterumq; profluenti recentium vulnere
 cruore oblitum ad se deuectos turpi fuga cerneret, & stolidum clamorem
 militis, ac plenum pauore exaudiret: sed ubi ordine que acta fuerant, di-
 dicit ab homine, mutata in risum mœstitia, & solitudine in audaciam,
 omnes bono esse animo, & equos, tela, armaq; viris in procinctu esse iubet.
 Conspiciebatur iam Moses à custodijs suorum, qua per montium iuga
 disposita fuerant, aperto campo hostes eodem tenore insequentes, iam iam
 ad locum insidiarum pertractos, sociorum manibus cadendos traditurus.
 nam lentiori gradu primū nostri inter agenda iumenta deflexo nunc
 hac, nunc illac procurso expectantes magis, quam fugientes carpsent
 iter.*

Miserericordia
Mosis ducis
in militem
saucium.

Milites duos
intelligit, al-
terum vulne-
ratū, alterum
cui Mōses hūc
commiserat.

Sed ubi prorumpentes è castris aspexere hostes, relictis saccis impedimentisq; in apertam fugam inclinauerant. Memento itaque temporis planicie superata, contigere collem, qui à septentrione oppositus, tegebat vallem umbilicum, ubi aderant armati. Et priusquam immineret propius hostis, recepti tacite sunt inter suos, ita labore & cursu continuo exhausti equiq; viriq;, vt verè fugisse appareret. Barbari velut prolapsos mox eos è collis vertice aspicientes, valle immerfos latitare arbitrati rectè illos insequuntur, & appropinquantes loco, vt commodius vndiq; obsessos caperent, effusi passim ac inordinati, hi collem conscendere, hi ab alijs partibus ingredi vallem parant. Conterruit tamen primo viros auditus ingens fremitus equorum, immoti q; gradu silentium tenuerunt, donec certior iam sonus, strepitusq; increbrescens, aperto indicio patefecit hostes. Tum audita maiora omnia visa, & incerta timidius (vt fit) interpretata, perpulere facile ad fugam homines. Fugere iam parantes Scanderbegus dato prepropere signo, ingenti, vt in re subita, iniecto terrore, consurgens à dextro latere est aggressus, Tanusus à sinistro, superne quoque peditatus, qui inter confragosa montis loca, & aspera latitabat, ex improviso descendens, eodem impetu obruit. Stetere tamen admiratione quadam magis, terrore q; perculsi, quam certo ad dimicandum animo. Sed ubi saeuientibus vndiq; hostibus suasit arma necessitas, concitatis ingenti furore equis, occupare collem. Et primo equestres hastas iacientes ex alto (nullus enim alius in tam exiguo interuallo loci, ac precipiti, & inaquabili solo eius teli vsus aderat) arcebant hostem, sed succedens ab auersa parte Peicus Manudi cum agmine peditum, quorum ducenti sagittarij, totidem scorpionarij erant, facile pulsos loco impulit in praeceps. Subter hostis vndiq; circumsidebat. Deorsum premebat intollerabilis vis telorum, ita vt vix vllus ad effugiū exitus pateret oppressis. Strictis itaq; gladijs omnes in duas partes diuisi irruunt in aduersos, ac velut ceci multa suorū strage incumbunt in tela, & in ferrū ruunt, sed facile pellebantur retro à pluribus pauciores, & fessi ab integris. Praesertim à dextero latere, ubi Scanderbegus vallū, murumq; velut fecerat densato agmine equitū, peditumq; hastatorum. Coaceruat i igitur eadem rabie omnes, à sinistro latere perfracto robore nostrorum penetrant aciem, emptaq; multo sanguine via, pugnantes simul, & fugientes cōsulunt saluti. Confusa repente sunt omnia, neq; vel ordinis seruandi cura, vel retinendi collis habita amplius ab Epirensi, pro se quisq; instat victis, & cadere fugientes pergit. Attriti sunt fermè plures in eo tumultu contentioneq; exeundi, proprio onere, & sociorū armis, quam hostium. Effugere tamen paulominus, quam duo millia: reliqui occisi, nudataq; spolijs cadauera palpitantia adhuc iacuere, qua queng; oppresserat fatum. Fugientium 34. viui capti. Cateros vix vllus est 20. passus insecutus, mox nang;

Peicus Manudi.

Scorpio militare instrumentum est, quod vulgò nūc basilistam vocat, ita dictus, quia paruis ac subtilibus spiculis inferat mortem.

De vita & gestis Scanderbegi,

receptui cani iussim à Castrioto, quum contentū se ea victoria diceret, timereq̄, ne si exaturari ad finem libidinē suorū permitteret, breue foret id eis gaudium sibiq̄. Signa militaria tria tantū adempta, sed neq̄ plura tulerant Barbari, quum tumultuarie, & quasi latronū more venissent. Equi occisorū mille amplius inuenti, ceteri confossi inter pugnandū fuere. Victorum 22. tantum interfecti, vulnerati 15. Ita compēsauit egregia prada victoriaq̄, iacturā frumenti Albanus. Turcarū statua, que sub oppido morabantur, lata fuere primū cōnecto frumētō hostili, iam iā inde vinētos frumentatores expectantia adduci ad præsstitutū supplicium immolādos manibus illorū quinq̄, occisorum. Vbi verò eam tanti agminis deformitatem, ac suorum stragē aspexere, oborta cum inani indignatione lachryma viris, obtorpuereq̄, insigni mæstitia animi. Trepidatū quoq̄, summopere est in totis castris, veriti ne elatus eo successu hostis, ipsos eodem impetu adoriretur, quum maiorē longe numerū nostrorū, & totus vires prouincia adesse in oculis crederent. Quare disposita vndiq̄, præcipua cura custodia, partiti exactissime ordines, ac in speciem corona circa ducum tentoria cōsidere iussi. Parata suis locis signa, equi strati, frenatiq̄, velut certissimo indicio expectaretur hostis. Non tamen is animus Epirensi, non ea victoria elatio & insolentia spiritus erat, quin timebat non minus hostes & ipse, quam ab eis timebatur, & moliri aliquid in se ad eam ignominiam vlciscedam absidue putabat, præsertim quod non longe iam regia castra abesse nunciabatur. Primum igitur omnium exortis tenebris colligi vasa iussit, & alijs quinq̄, millibus passuum procul ab hoste locauit statua. Mane vix dum orto sole, Tanusium cum 50. militibus, & singulis famulis Croiam versus, ad accersendas copias ibi cum Georgio Strasio relictas misit, equosq̄, ac prædā captiuam illis tradidit in tutiora prouincia loca deportanda. Procurata sunt ea omnia, expeditaq̄, septē diebus, ac coacta in vnum copia nostrorum. Biduo tamen prius quā nouum istuc præsidū receptum est in castris, quinq̄, millia antesignanorū Tyranni, secunda noctis vigilia aduolarunt ad urbem. Amurathes cum reliquo apparatu crastina luce inclinato iam sole est subsequatus. Millesimus hic quadragesimus quadragesimus nonus à Christi natiuitate computabatur annus, vndecimus autem à tempore quo Scanderbegus obtinuerat imperium, pridie idus Maias, quum matur escunt segetes in campis, & vestita herbis prata commodā præbent pabulationē exercitibus. Id aptissimum belligerandi tempus ad externas præsertim expeditiones obseruant semper Barbari. Pari igitur ratione prohibuit Tyrannus quicquā in hostilibus campis corrumpi, vel proteri frumētum, ut mature factum postea & demessum præstaret alimenta militibus. Sed summa ratione consilioq̄, tum ex more gentis, tum ut detereretur oppidanos, huiusmodi pompa spectaculi est constituta: primum instructa peditum agmina, &

Anno 1449. no
no anno impe
rii Scanderbe
gi, bellum Sfe
tigradense.

na, & leuem armaturam Afapporum, deinde equites iuxta Timaratores, Subafsidas, Sanzacchos, ac ceteros suo ordine duces obire mania urbis praemittit, atq; ingenti plausu, clamoreq; militari, & omni instrumentorū crepitu edito se praire iubet. Deinceps quisq; ad eligenda statiuā discurrentes, fixis humi signis, statiuunt diuersis locis tentoria, maior pars peditatus, ac uilia vulgi capita secundum radices montis sub manibus, & in magis oportunitis iniuria locis disposita. Equitatus partim tribus, partim quatuor stadijs stetit procul ab oppido. Pratorium, & statio Principis octingentis passibus amplius à murorū ambitu collocata. Totum id noctis in situandis castris, ordinandisq; custodijs, per iocos cantusq; varios transactum. Non tamen expers molestia animus Tyranni erat, quum & recentem suorum ignominiam acceptam ab hoste a quo animo ferre non posset, & difficilem urbis potiunda spem cerneret in ea, praesertim inaccessi loci asperitate, qui in ardui crepidine montis situs, vix habilem expedito pediti praestabat accessum, ita ni lenioribus consilijs magis quam armis fidem oppidanorum expugnaret. Nihil igitur postero die tentatum vel molitum hostiliter in muros, retentus quietissime miles, neque procursum ionibus ullis indultum. Nisi verò sub sero diei caduceat ores ad urbem, cum postulatis Ottomanis, qui monerent obsessos imminentis mali, periculiq; ni priusquam bellicum cani audissent, ad voluntariam deditonem animos inclinarent formula ea adita singulis. Nihil immutaturum Amurathem de pristino ciuium statu, eadem onera, muneratq; relicturum viris, qua ante à Scanderbego essent praestituta. Praefecto multa dona, honoresq; propositi, praesidio libera abeundi facultas, & 300. millia asprorum promissa (genus est argenti signati apud Barbaros) dare se eius noctis spacium ad consulendum. Si persistant in pertinacia, visuros crastina luce supra caput armatos, & frustra strictis idem gladijs, ac perfractis manibus spretas semel conditiones imploraturus. Perlatus, qui in foro aderat cum agmine armatorum, ubi progressus è muris miles, nunciauit aduenisse regios quosdam, petentes, ut eum alloquerentur, citato gradu mox processit ad eam partem urbis, ubi hostes expectare narratum, superstantq; è muris per interpretem dicere Barbaros iubet, illi summoneri ceterā turbam, habere se à Tyranno, qua cum eo solo agerent, postulant. Ad ea Petrus facete cauilatus & iocans: Aptum quidē tempus, ait, obseruastis amici, quo archana isthac vestra in noctem differtis, ut nedum milites meos, sed diem quoq; ipsum laterent. Quare timeo, ne eius generis isthac sint, qua ad me affertis, qua lucem ipsam nō iniuria horreant, licet forsā verecunde factum à vobis, laudari debuerit. Non tamen accepisse se exemplum à maioribus suis, inquit, ut quicquam inconsulto milite suo ageret, quos laboris, & periculorum socios haberet, ac summoneret ab hostilibus alloquijs illos, quorum

Spectaculum Turcū quo obfessos Sfetigradenfes deterrere voluit.

Situs Sfetigradi.

Caduceatores quos vocant Hiraldos.

Responsum Perlaci, datū Turcæ petenti deditonem Sfetigradi.

De vita & gestis Scanderbegi,

præcipue fidem ad Scanderbegi imperium, ad Epiroticã libertatẽ defendendam ad sui deniq; corporis custodiam elegisset. Neq; consueſſe se prætereã notetẽ ullis externis cõſultationibus adhibere, in eo præſertim rerũ tumultu veniam eius temporis darent, craftina luce, ſi vellent, eos ſe ad fatietatẽ uſque auditurum. His dictis excedere ilico à muris iuſſit. Irritati tum ſunt

maxime (ut leuiter impelluntur) vulgi animi, ac ingenia militum, coactiq; circa præfectum ſpectatores ad ſitum urbis contemplantum, & perſcrutandas res oppidanorum nõ fœderis cauſa miſſos vociferantes, aperiri portas rogant, ut comprehenſos & adductos in urbem, confeſſionem veri ab eis extorquerent, & præciſis manibus (ut puniri exploratores conſueuerunt) remitterentur in caſtra. Petrus non ſolum negauit iſthac ſtolide pententibus, ſed ſeueriori etiam caſtigatione verborum, repreſſit libidinem militarem: Non eſſe, inquit, aliquid in rebus humanis tam ſtudioſe obſeruandum mortalibus, quàm ut fides non laderetur. Ipſos curioſos nimis & ſolicitos interpretes factos, ut in ea incertitudine rei uſus omne gentium, faſq;, & mores ac ritus bellorum violarentur. Rediẽre igitur nuncij ad Tyrannum aque, ac venerant, ſicut nullo, neque factõ, neque verbo inclementiori violati, ita incerti omnium, nullaq; re vel expoſita, vel impetrata. Indignatus eſt primo ſenex velut per deriſum contemni ab hoſte, & propior fermè ad oppugnandam prius armis, quàm verbis urbem fuit. tamen ſedato animo, nihil ſatis humile ratus, vel pudendum Principi, quod pro imperij ratione & cupiditate gloriæ non ſit adendum, præſertim ubi conciliari per beneficium populorum animi poſſint, & haberi oppida ur-

da vrbesq; incruento milite, & sine aliqua pernicie mortalium subiugari. Postero die isdem ipsis mandatis eosdem tentare oppidanorum animos iubet. Adiecitq; vnum ex purpuratis suis, verendum animis virum, & precipue in persuadendo solertia, Epiro oriundum, quo & maior interesset agendis grauitas fidesq;, & nota lingue homo facilius obstinatos animos nunc precibus, nunc consilijs ad deditiōem impelleret. Appropinquantibus illis oppido, Perlatus priusquam ad colloquium descenderet, procurauit è muris vndiq; perlustrari oculos montem, ac viciniores mœnibus saltus, ne insidia aliqua instarent à tergo. Dehinc portula quadam, cui Dibrana nomen est, recepit in urbem barbaros. Purpuratus tantum immisus fuit cum tribus militibus, & duobus famulis, adductisq; per medium forum in templo sanctæ Mariæ, & conuocatis senioribus vrbis, concilium indixit. Iuuentus namq; omnis exclusa, ne is motus alicuius causa fieret. Tum consurgens Barbarus, quū suas diceret primas partes loquendi, qui prior ad colloquium inuitasset, multis prius verborum lenocinijs prestruere fidem sibi, ac preoccupare oppidanorum animos est conatus, atq; à multarum vrbiū populorumq; exorsus exemplis, tam accurate differuit omnia, vt nihil haberet quod reprehenderet, nisi quod immodice ad terrendos homines supra mortalium ingenia Tyranni vires extulit. Petrus eleganter ait, & optime eam causam actam esse, nisi apud tam obstinatos animos, & deuota libertati pectora ageretur. Inclinaturos sine variatione ad ea postulata omnes esse, si vel Ottomanum & inanes hostium mina ad fortes animos penetrarent, vel imperium Scanderbegi illis fastidio esset. Nullum neque maleficium eius ad hanc diem extare, neque beneficium Amurathis, quo preponat externum ciui, amico hostem, Christiano Barbarum. Ageret, tentaret, experiretur armis Tyrannus, ferro perterreret obfessos, persringeret muros, ederet prius occisorum acervos, vt eo spectaculo exanimati ciues ad genua eius prouoluti, tunc has pacis conditiones approbent, turpe nunc videri sibi, ac prope ridiculum tantæ indignitati submittere animos, priusquam infestis signis impeti muros, & discurrere armatos sub mœnibus, priusquam gemitus, vulnere & sanguinem suorum, priusquam effossam murorum compagine, ac nudata vrbis latera conspexissent. Rectius tamen facturum Amurathem, si conuersis signis Adrianopolim repetat, & senilis quod superest spiritus immunis à bellica inquietudine transgat, neque fatalem sibi populum armis diutius lace scat, quorum egregiam in tuenda libertate fidem, ac priuata, & publica in duces suos studia, totiens tanto suorum sanguine sit expertus, se promissam semel Principi fidem, & tradita curam vrbis, nisi mortuum non relicturum, sat premiorum, sat honoris delatum sibi credere, si vel defensam patriam superstes aspiciat spiritus, vel ea collapsa vindex

Secundo tentat Tyrannus Szigradum ad deditiōem impellere.

Barbari oratio super modum Tyranni vires efferens.

Pulchrum responsum Petri Perlati.

Fatales populi.

De vita & gestis Scanderbegi,

dex libertatis dextera, & insons animus inter suorum cadauera liber ad meliorem patriam migraret. Idem finis & orationis & consultands fuit, nam primores urbis, qui aderant, ad vnum ingenti assensu, vocem praefecti laudibus efferentes approbarunt. Regij nihil vltra apud tam surdas aures agendum rati, re infecta exeunt de templo. Praefectus cum suis iuxta secutus, & quia praedens tempus instabat, laute & opipare acceptos habitosq; ad portas vsq; deductos ad suos redire permisit. Mouit maxime Ottomanum audita oppidanorum fiducia, & grauitas, prudentiaq; ducis, rerum praeterea omnium & alimentorum copia, non ad necessarios tantum vsus, sed abusus etiam in vrbe reperorum, quae potius de industria curauerat disponi per vicos Perlatius, intrantibus oppidum regijs, vt narrata postea Amurathi amouerent spem urbis per diutinae obsidionis, & famis incommoda potiunda. Quare vbi nullum aliud remedium praeterquam in armis cognouit Tyrannus, indicto mox ad praeorium concilio, purpuratorum & fortissimorum quorumcunq;, ac peritorum militia virorum, ardens odio simul, iraq;, quod leges bellorum, & agendorum consilia sibi ab infami castello, & clauso latronum agmine darentur. Quod inuisctos se, & fatales populos velut vsurpato prouerbio appellarent. Multa de oppugnanda urbis ratione querens tacite, & consulens disseruit, praecipitq; tum ordine quaedam viris, quae ad id operis genus in rem essent. Reliquis apparatus, & exordium oppugnationis in posterum diem dilata, nam parum adhuc eius diei supererat.

Amurathes
& grefert leges
bellorum sibi
dari ab infami
castello.

MARINI

MARINI BARLETII SCO-
DRENSIS. DE VITA ET GE-
STIS SCANDERBEGI,
LIBER QUINTVS.

L Nuaferat iam pridem ex Amurathis aduentu, & hostilis exercitus fama, pavor, timorq; vniuersum Epiroticum nomen, regulos praesertim, ac Principes vicinos sollicitos, ne sit am immodicus hostis obfessam urbem absorbuisset, eodem quoq; calamitatis tenore ceterorum fortunam traheret. Quare secretis hinc inde concilijs habitis (licet pleraque, ac ferè omnia ad locorum praesidia, & saltus regionis custodiendos antea procurassent) legatos ad Scanderbegum ex omnibus locis decernunt, qui monerent ducem, ne pateretur ea impunitate diutius Amurathem vrbes Epiroticas vexare. Nam si iniquo aliquo hydere Sfetigradensis vrbis atrox Tyranni animus compos fiat, ceterorum quoq; sumptis velut inde victoria auspicijs, & ferocia alimentis eandem fortunam facere. Neue (id quod longe perniciosius esset, & maximo omnium periculo futurum) solus ea hominum paucitate ad hostium vires tentandas, & tanti exercitus molem laceffendam animum destinaret, offerrentq; ei arma, equos, viros, commeatus, aliaq; omnia, quibus amoueri commode tantum incendium posset, antequam vniuersi conflagrassent, satis se quisq; defensos,

De vita & gestis Scanderbegi,

fenfos, tutosq; dicentes, si defensum nunc cum ab ea periculi vastitate praesent, à qua tum publice, tum priuatim incolumitas omnium, & quietissima possessio imperandi, tum prouincia totius robur, & perpetua Epirotici nominis gloria pendeat. His alijsq; multis obedientissimorum sociorum & beneuolentissimorum animorum documentis onerati nuncij, recta via circumfusos Sfetigrado montes, ubi locata Principis statua esse sciebant, petunt, sed non inuentum illum, ibi per totum diem expectarunt. Namque quum primum Amurathes signa intulit in Epirum, & tam immensi exercitus, ac tanta rei fama omnium aures animosq; formidine repleset, postridie eius diei Scanderbegus cum Tanusio, & Georgio, ac decem electis custodibus corporis sui, militari (ut consueuerat) sagulo amictus ad peragrandas propiores periculo prouinciae urbes, & firmandos animos, ac stabiliendam eorum fidem processerat, non ignarus (ut in re noua ac recenti) multum illos ex tanto rerum motu atq; crescentibus quotidie vel falsis rumoribus, & animo perculsos esse, & plurimum se omnium sollicitudini, ac timidis consilijs mederi posse, restituereq; hominibus (si qua parte labassent) pristinum robur animorum & solita pertinaciam fidei, sicq; nihil (ut instituerat) praetermisit. Orsus enim à Croia, tanquam à capite, vel imperij, vel sollicitudinis, accito ad portam Vranaconte cum agmine armatorum, ac nobilissimis quibusq;, urbem namq; ingredi prohibebat, multa ex breui temporum agendorum instantia, plerisq; concitatis rebus (ut aiunt) calcaria addere superflua cura conatus est. Responsum à praefecto tulit, sicut tanta non indecens fidei, ita neque iniuria ingrato silentio à praefecto viro auferendum. Indignanti namque primo similimus, & velut maestior ex eius aduentu: Si, inquit, hodie Scanderbege Amurathem, & hanc quam narras, praefecti exercitus formam, quam te ipsum visuri erant Croienses, adeo sicut ingratus & publice omnibus, & priuatim singulis sermo iste tuus fuit, ita nihilominus aduentus quoque ipse molestus. Quid enim deterius afferre potuisset hostis vel visus, vel auditus, quod magis fortium virorum turbar et animos, & feroces ostenderet spiritus? Iam eò decurritur, iam eos aduersus te & Epiroticum imperium animos gerimus, ut donec vigent hi rerum motus in prouincia, & donec reddit in Epirensibus campis armatis iura Amurathes, expectatior sit omni tempore, gratiorq; nobis hostilis congressus, quam tuus iste futurus, quandoquidem hic nihil praeter tacitas querelas, ac veluti inclinatum ad perfidiam animorum sollicitas dubitationes aduehit. Ille totius materiam laudis, praefecti fidei experimentum, ac perpetua occasionem gloriae est allaturus. Nihil aduersatus ys Castriotus, sed expurgans se, & nuncium non hortatorem appellans, dimisso inter oscula praefecto militibusq;, ad reliqua euectus loca, ex animi sententia omnia & inuenit, & reliquit,

Vranacontis
respōsum da-
tum Scander-
bego.

liquit, abscedentibus tenebris, neque adhuc certa die applicuit in castra, fessus longa itineris fatigatione, & continuis vigilijs propè exhaustus. Sed vix respirandi tempus cōcessit ipse sibi, ubi legationes sociorum vidit. Conuocatusq; ex templo primoribus ac optimatibus suis, permisit liberas conciones viris. Illis auditis, liberaliter consensu omnium laudat, maxime socij, & gratia acta à Scanderbego, quod in ea perurbatione rerum tantam salutis & laudis suae pariterq; Epirotici nominis rationem haberent. De auxilijs resposum, ut bono essent animo, non videri ex re nunc sibi maioribus copijs agere cum hoste, & integris adhuc omnibus nudare praesidijs sociorum latera, starent interim instructi & ipsi, atque defixi in Ottomanum. Difficile esse perfidi hominis consilia pernoscere, ubi aliqua bene gerenda rei occasio affulsisset, illuc praeter spem omnium irrupturum se, quum operaprecium erit, & maior exiget ius periculi, ac ratio dimicandi, illorum opera libenter, & aequae ac suae usurum. His expeditis, parata militriter mensa, ac refocillatis corporibus, tertia hora diei cum multis muneribus dimissi. Dum hinc consultationibus geruntur res, & verborum magis quàm armorum usu Amurathem oppugnat Castriotus, ille dilatam ac praestitam diem Sfetigradi oppugnationem aggressus, locatis in eminentiori quodam loco opposito vrbi, vnde apertior murorum aspectus apparebat, duobus tormentis ingentis magnitudinis (neq; enim plura aduexerat) triduo ad id operis intentus, crebris ictibus satis amplam murorum partem decusserat, concoperatq; craftina luce totis signis & robore exercitus succedere mœnibus, sperans non posse aliqua oppidanorum pertinacia, vel arte excludi ab vrbis possessione milites, quum perfracta inuastum vrbis latera non difficilem suis aditum promittere viderentur. Nunciata hac omnia Epirensi per eam noctem sunt à custodijs locorum & exploratoribus. Proinde coniectatus & ipse tacitam hostis voluntatem, ac institutum Amurathis, subueritus est primo, timens ne obruti multitudine ea armatorum, ciues ad hostes propulsandos non sufficerent, & collapsa alioquin ab ea parte mœnia cum timorem augebant. Quare voluens plura animo, statuit eius periculi laborisq; partem in se transferre, ac laxamenti aliquid praebeere obsessis. Medio itaq; noctis acceptis tantum vnus diei cibarijs, reliquis impedimentis, sarcinulisq; ibi relictis, quinque millibus passuum procul ab hoste in veteri praeteritarum loco insidiarum posuit castra. Premissoq; Musachio, & Guiriza Vladieni, primoribus suis, ac praecipue solertia viris, ad spectanda hostium statiuā, & obseruandum apparatus ad vrbis oppugnationem, ipse iugi silentio mansit, donec gerendorum consilia ex suorum aduentu sumeret. Secunda diei hora simul & Epirenses spectatores ad copias suorum vertunt iter, & educti è stationibus Asappi atq; auida periculorum gens Janizari, armis instructi, & ad

Oratores sociorum atque Principum Epiri, Illyrici atq; Macedonij ad Castrorum cōtinuè cōuolant auxilia offerentes.

Oppugnatio vrbis.

Asappi auida periculorum gens.

De vita & gestis Scanderbegi,

inuasione parati conscendunt montem, equites vix tribus passibus superare radices montis propter accliuitatem illius poterant, & procul intenti sagittis, superstantes e manibus hostes terrebant magis quam arcebant, viliora capita vulgi, ac imbellem turbam ad primos impetus oppidanorum exponebant, vt defatigatos ea cadendi occasione facilius ipsi postea sternerent, & auocatis ad eam materiam rei bene gerenda à designatis custodijs ciuibus, nudata presidijs munimenta occuparent, hac ab ea parte moliebantur, qua perfracta mœnia tormentis fatiscabant. Sed facile locus ipse natura arduus & erectus pellebat homines, & leuissimo quoque ictu deturbabantur ab oppidanis. Aggerem praterea eo loci per eam noctem fecerant ciues, congesta terra tumuli in modum & cratibus vimineisq; pluteis circumdederant locum, preparatisq; circa sudibus, & lapidum congerie paruo impulsu emissa tela altitudo ipsa, ac decliuitas loci concitabat in subiectos, vix vlllo satis firmo retinaculo oblato, vel certo vestigio firmandorum pedum ruentibus in præceps in alijs vrbis partibus, præsertim iuxta portas, vbi planior locus erat, & facilius militibus ascensus, descensusq; ostendebatur. Circumsusi vndiq; Asappi scutati à fronte, & pone duo lectorum hominum agmina scloppis, scorpionibus, ac velut caligine sagittarum ad auertendos à stationibus oppidanos locata erant, vsa

cilius euaderent in muros Janizari, qui plures admonerant scalas, ac summa contentione vulnerum prorsus, mortisq; immemores, integri alij, alij vulneribus confecti ascendentes tam ad coronam summis manibus attentabant. Inconcuſſa namq; ab ea parte mœnia fuere, neque presidium
aliud,

aliud, quàm per scalas, potiunda urbis apparebat, sed quo altius à terra euecti superabant muros, eo infirmiores ad insistendum, multi suo ipsi onere ruebant, & cum scalis ipsis deuoluebantur humi, qua pondere frangerentur ascendentiũ. Plures præcisæ digitorum retinaculis, inutilibus ad tenendum manibus, quibus collapsa primum arma corporis, deinde ipsi quoque ruina sequebantur. Sed saxis præcipue gerebatur res, qua superne demissa cum ingenti fragore promiscuè & armatorum, & omnis apparatus idem exitium trahabant. Et licet passim innumeri caderent, ascendebant tamen nihilo pauciores, ac recentes, integriq; pro desessis, ac vulneratis suffecti, oppugnationis ministeria subibant, & per cadauera ac sanguinem iacentium irruentes maiori iam ultionis studio, quàm cupiditate præda, abiecto omni procul mortisq; timore, ingenti fremitu rapiebant murorum propugnacula, & festinatione ipsa, ac certamine ascendendi, quum quisque summus euadere non posset, alij (ut plerunque fit) alios impediabant. Oppidanis cum ingens copia congesta telorum suppeditabat, tum etiam vires ad exercenda non deerant, adiunabat præterea omnia locus, & ipse sibi suppetias ferebat. Ad sagittas autem & missilia hostium, plures quidam, & tabulata disposita fuerant, ac porrecta in modum scutorum, ut tecti ponè milites facilius assignatas stationes seruant, & sua quisq; munia commodius obiret. Turcarum plures viuui capi manibus poterant, quum propter altitudinem scalarum corporibus penè ipsis contingerent hostes, & inermes nonnulli relictis armis ascendissent, dum impedirent onera scandere cupientes. Nemo tamen viuos, quàm mortuos mallebat, timens, ne si in eo furore & rabie pugnandi hostis seruandi cura, & præda cupido animos incesset, urbs ipsa stolidè ab ignavis amitteretur. Hæc primo fermè & secundo impetu tentata à Barbaris. Ubi verò sedè repulsos se semper viderunt, iam inanes conatus, & stolidum mortis appetitum cognoscere incipientes, & quisque propria tractans vulnera, ac profluentes sanguinis riuos aspiciens, tum demum ferinam mitigare iracundiam cœperunt, imbelles, tum etiam virorum ictus tardior concursus ad muros. Non agilis dextera, non pernicitas pedum aderat propter tacitam virium defectionem (ut maxime solet lassitudo haurire spiritus ex ascensu continuo) sed astantes à tergo duces & purpurati regis, nunc adhortationibus, nunc minis urgentes, fessos concitabant in hostem, ac impellebant verberibus, si qui segnius intulissent pedem. Ita coacti redintegrabant pugnam, & languida corpora trahentes in hostem, torpidos efficacessq; ictus in aduersos muros effundebant, & paulatim deficientes mœstam exhalabant animam. Multos inter expirandum socij tractos pedibus, dum à seuitia oppidanorum ereptos deducere in tentoria conantur, & officio pietatis fungi credunt, alij quasi consulentes ma-

De vita & gestis Scanderbegi,

Clamor latituz index.

Feribassa.

Donum paratū ei, qui primus murum ascendisset.

gis vulneribus confossi, super semianimes cadebant socios. Exin facie iam victor oppidanus ex clamore indice latitia è muris sublato & festinus incessationibus irridebat victos, augebatq̄ dolorem viris, ac renouabat vulnera, sed non ferens inultam eam ignominiam Tyrannus, vnum ex satrapis suis, Feribassa nomen erat, praclarum & virium, & ingenij robore ducem, cum tribus armatorum millibus, ac quibusq̄ bellicis instrumentis, magno praterea scalarum numero ad oppidanorum excidium, vel verius ad vlciscendas iniurias, & praesidium ferendum socijs misit. Mox clamor omnis cessauit in vrbe, & timorem arguens silentium ad aliam belli duriciem, & recentes sudores ordiendos euocauit milites. Intenti itaq̄, omnium animi, oculiq̄, ad auertendum nouum hostem, & perturbandos progredientium apparatus, sagittis primum, manubalistis, scloppis, catapultis omnis generis, quibus a longe potuit arceri procul à muris tenuerunt hostem. Deinde ubi inferri pertinaciter signa aspexere, & prater aliquem periculi respectum impeti mania viderunt, sudos saxaq̄, illit as pice oleoq̄, corbes & sarmenta iniecto igne iaciunt in subiectos. His igitur onerati, ac perterriti regij, dum alij ab incendio se subtrahunt, alij ad extinguendum ignem accurrunt, paucas admodum vllas manibus scalas admouere potuerunt, & qua admote fuerant plures arserunt incendio. Dux ipse cum parte argminis euectus aliquantulum ab eo tumultu, & occisis stationarijs quibusdam nostrorum erectis ad eam partem murorum scalis, pugnando simul & hortando accēdebat viros, vt in vacuam inde urbem intrarent. Neque deerat obsequium militum, & suoapte inflammati ingenio vulgi animi, ingenti namq̄, ferocia, ac propè rabie omnes certatim, id decus petebant, non ignari quam praclara quaq̄, premia, & amplissima fastigium fortuna, prater muralis corona donum parata essent ei, qui primus murum ascendisset, sed irritas & ducum adhortationes, & contentiones militum fecit, accurrens repente in locum demortuorum sociorum Perlatas, cum non ignobili manu Dibrensiū, ac grandine veluti telorum obrutos homines contriuit, apparatusq̄, omnes perfregit, ac dissipauit. Clamor iterum renouatus ex vrbe, & repulsus hostis, licet maiori timore quàm periculo. Vix enim ex eo agmine 30. ceciderunt, vulnerati duo de viginti. Nemo tamen ab alijs operibus oppugnationis abstinuit, priusquam receptui cani audiuissent. Instabant ab omnibus partibus pertinacia sola, qua poterant, ac pudore magis quàm viribus, ita vt satis ampla copia respirandi fuerit oppidanis. Longe tamen amplior, nunc futura ex ipso Scanderbegi aduentu, & aspectu sociorum, quos index iam venientium puluis ac fremitus equorum auribus, oculisq̄, omnium prodebat. Tardis autem nostrorum (pugnatum est enim ante eorum aduentum sub muris tribus amplius horis) ea causa fuit, quod post multas densaq̄, sententias tutius

visum,

visum, & magis opportunum, si protraheretur paucillū eius dimicationis exordium, donec hostes vacuis tentorijs relictis omnibus signis viribusq; in oppidanos intendissent, ac quisq; ad sua discurrisset ministeria, facilius tunc rati intentos operi, ac occupatos fessos, ac duplici oneratos hoste aggressi urbis, & inita oppugnationis pœnas luere posse. Sed nō adeo supinus inuentus Ottomanus, nec tanta se recum stultitia prudentissimus Imperator prebuit, ut conuersa in oppidanos cuspide, nuda tantum terga Epirensi relinquere. Locata namq; ipse statione paulominus quatuor stadijs procul à muris spectator & hortator confederat, stipatus assuetis custodibus corporis sui & lectissimorum iuuenum agmine circa passim 15. fermè equitum millia disposita, qui obirent assidue, & lustrarent oculis omnia, ne motus aliquis oriretur à tergo. Epirensis septem millibus equitum, tribus pedatum instructis usq; ad duo millia passuum prope hostem processit. Ibi verò de more partitus copijs, Mosem cum pedatu omni, & duobus equitum millibus in insidias, & ad varios fortuna euentus locauit. Ipse cum reliquo equitatu maximo impetu apertissima, & campestri via tendit in hostem, & priusquam ad coniectum teli appropinquaret, ingenti sublato clamore & oppidanorum animos erexit, & depressit Barbarorum equitatus. Regius qui ad id ipsum (ut dixi) instructus stabat, nihilo segnus occurrit, & concitatis equis irruit in aduersos. Ipsi nihil multitudine terrii, vel gradu turbati, illato infestius pede, primo impetu facili negotio propellunt ac dissipant venientes, pluresq; immixti, ac congressi cominus iam gladijs furere cœperant. Regij nulla re, præterquam numero suo aliquantisper pares, iam cedere aperte, & timida fuga momento temporis paulatim confessionem ignauia præbere non erubescabant. Id ubi aduertit Tyrannus, & aduersis ubiq; Dijs, ac infeliciter rem geri cognouit, mox cecinit receptui: Proh pudor, inquit, & ostentans digito paucitatem nostrorum: Terga vestra ait, tam infame latronum agmen vidit, sed vidi, & ipse, quod magis excitare ruborem fortibus viris debet. Ita ne Deos illi in manibus, in sinu victoriam gerunt? Vos tantum imbelles gladios, mortales dexteras, & humana, ac ferro obnoxia corpora habetis? En expectant adhuc, quid statis? Oberrant præ oculis tam vobis pudendi victores, absorbere potestis cum totis armis equisq; viros. Ulciscimini sanguinem vestrum, ulciscimini (ut enim sit publici honoris ratio) cladem sociorum, & priuatas saltem iniurias. Ad hanc illius vocem conuersi exemplo omnes, & vndique relictis operibus effusi ex monte proruunt in subiectos. Non expectauit Epirensis, licet fessos & inordinatos, sed retroactis oculus signis, adeptum semel victoriæ decus ordinato in tuto recessu, qua sola poterat via seruauit, & vno tantum suorū amisso, tribus vulneratis, ad Mosem se recepit. Ex Barbaris 60. amplius ceciderunt, & sub solius Scanderbegi

Tyrannus receptui canit.

Exhortatio Tyranni ad suos.

De vita & gestis Scanderbegi,

Victoria Scan-
derbegi ce-
dit.

derbegi manu quinq; interfectos narrant. Recedentes eos Turca non longe sunt insecuti, nam veritus insidias Tyrannus (praesertim quod de ceteris copijs latitantibus non incerta apparebant indicia) iterum receptus canis iussit. Pulchrum spectaculum erat, quum momento eodem & urgere ab una parte Barbaros, & urgeri à tergo ab oppidanis cernere liceret. Insultabant hi Castrioto cedenti, ac carpebant conustus, quem armis non poterant. Illis molestior longe Perlatus & clamore aures, & telis terga incessabat. Nam ubi relictis munimentis ad auditum Scanderbegi nomen descendere eos ex monte vidit, occasionem sequens praebitam cum 300. armatoru agmine erumpens, multo fremitu, ac grandine velus telorum, usq; ad extremum montis illos est insecutus. Ita omnia adversa irritaq; ea die Ostomano steterunt. Urbis oppugnatione intermissa, hostes non assecuti, &

Ottomanus
infeliciter
pugnat.

incruenti erepti ex oculis, aucta oppidanorum audacia, & promptissimus ferme quisq; sub manibus amissus. Rerum praeterea altarum, ac totius apparatus vix tolerabilis ruina. Tria namq; hominum millia confossa per montis latera sunt inuecta. Vulneratorum quatuor amplius millia excessere, instrumentorum bellicorum magna vis perfracta, ac consumpta incendio. Oppidanis 40. non amplius militum iactura ea victoria stetit. Vulneratorum magnus numerus. Ingens tamen telorum multitudo ac spoliolum inuenta sub muris, conuecta q; in urbem, dum circa Castrioti recessum occuparentur hostes, Tyrannus nihil amplius per eam diem tentauit. Sed recedens ab oppido, fixis circa tentoria signis, ac stationibus firmatis, per totam usq; noctem maesto silentio se continuit. Epirensis quoque satis ea vi-
ctoria